

Redaktörer:
Niklas Bolin
Kajsa Falasca
Marie Grusell
Lars Nord

STJÄRNSPÄCKAT

**Reflektioner från amerikanska
presidentvalet 2020 av ledande forskare**

DEMICOM-rapport nr 43

En elektronisk version av *Stjärnsäckat* hittar du på
www.stjarnspackat.se

Redaktörer

Niklas Bolin
Kajsa Falasca
Marie Grusell
Lars Nord

Ansvarig utgivare

Mittuniversitetet, Demicom, Sundsvall, Sverige
Holmgatan 10
851 70 Sundsvall

Kontakt

010-142 80 00
kontakt@miun.se
www.facebook.com/mittuniversitetet
www.twitter.com/mittuni
www.instagram.com/mittuniversitetet

Design och layout

Accidens Kommunikation

ISBN 978-91-88527-71-4

Detta är Stjärnspäckat

Vad som händer i USA antas påverka hela omvärlden. *Stjärnspäckat* är vårt bidrag till att snabbt analysera valresultatet och dess påverkan på svenskt samhällsliv. Titeln associerar både till stjärnbaner och till kalibern på de medverkande experterna som generöst bidragit med sina respektive analyser av det amerikanska valet och dess konsekvenser.

Den vetenskapliga analysen av val och valrörelser har långa traditioner. Inte minst svenska forskare var tidigt ute med omfattande studier av svenska val. Vi själva har också nära följt många val. Såväl här på hemmaplan som till Europaparlamentet och i USA. Vi menar att det finns goda skäl att återigen ge utrymme för akademiska analyser nära efter valets genomförande. I vanlig ordning ges perspektiv från medie- och statsvetenskap. Men då amerikanska val tilldrar sig ett enormt intresse och har stor påverkan på många aspekter av samhället menar vi att det finns anledning att bredda analysen till att inkludera expertis från även andra akademiska discipliner. I denna rapport tar vi således ett mångvetenskapligt perspektiv på det amerikanska valet. Med bidrag från såväl naturvetenskap som humaniora och samhällsvetenskap är vår övertygelse att vi kan nå en bredare förståelse för det amerikanska valet och dess påverkan på Sverige än vad en traditionell valanalys skulle bidra med.

Rapporten är den tredje i sitt slag där vi samlar ledande forskare för att analysera val och valrörelser. I *Snabbtänkt* analyserades det svenska valet 2018 medan vi tog oss an Europaparlamentsvalet 2019 i *Euroreflections*. Upplägget är enkelt. Varje medverkande forskare ges en sida för att med utgångspunkt i sin expertis analysera det amerikanska valet och i vad mån det har betydelse för Sverige. Stilistiskt är anslaget populärvetenskapligt och vårt mål är att texterna ska läsas av en bredare läsekrets än de som vanligtvis tar sig an vetenskapliga publikationer. Man kan läsa rapporten från pärm till pärm eller välja ut godbitarna.

Även om framtiden står skriven i stjärnorna är vår förhoppning att denna volym ger läsaren insikter som kan underlätta tydningen av den.

Sundsvall och Göteborg, november 2020

Redaktörerna

Niklas Bolin, Kajsa Falasca, Marie Grusell och Lars Nord

USANNINGAR

USTRIDER

USPLITTRINGAR

USTÄMNINGAR

USCENARIER

STJÄRNSPÄCKAT

1

Inledning	9
Sanningar	14
Demokratis dödgrävare <i>Åsa Wikforss</i>	15
Desinformation, motiverat politiskt tänkande och vägen till ofrihet <i>Jesper Strömbäck</i>	16
Ett kunskapsförakt utan motstycke <i>Nina Wormbs</i>	17
Presidentvalet 2020 och problemen i den amerikanska demokratin <i>Jan Hallenberg</i>	18
Trump, polarisering och falska nyheter <i>Johan Nilsson</i>	19
Hur politisk desinformation splittrar USA <i>Jonas Colliander</i>	20
Presidentens tweets – sociala medier som ett tveeggat svärd <i>Ulf Melin</i>	21
USA-valet – några didaktiska och retoriska reflektioner <i>Lena Boström & Göran Bostedt</i>	22
Miljön kräver USA:s medverkan <i>Magdalena Svanström</i>	23
Election 2020: Myths About US Media Still Strong ... And Dangerous <i>Christian Christensen</i>	24

2

Strider	25
Har tv-debatterna spelat ut sin roll? <i>Erik Åsard</i>	26
Den amerikanska mardrömmen <i>Frida Stranne</i>	27
Oktoberövertäckningarnas demokratidilemma <i>Bengt Johansson</i>	28
Politiska maskiner – en analys av botar på Twitter <i>Simon Lindgren</i>	29
Rekord i förtida röstning kostade Trump segern? <i>Henrik Ekengren Oscarsson</i>	30
Tystnar Trumps twittertrumpet? <i>Marie Grusell</i>	31
Under the influence of the influencers <i>Christina Grandien & Kajsa Falasca</i>	32
Microtargeting i det datadrivna kampanjarbetet <i>Jesper Enbom</i>	33
Trump och de policyprofessionella – medeltidens återkomst? <i>Stefan Svallfors</i>	34

3

Politiskt ledarskap och det amerikanska valet i skuggan av lågintensiva kriser	35
<i>Aida Alvinus</i>	
Vem röstar? Vem räknar?	36
<i>Torbjörn Tännsjö</i>	
Finns det några svenska lärdomar av en eländig valrörelse?	37
<i>Lars Nord</i>	
Splittringar	38
Vi provade en man en gång, men det funkade inte	39
<i>Nanna Gillberg</i>	
Viruset som fällde presidenten: Coronapandemins politiska kraft	41
<i>Katarina Giritli Nygren & Anna Olofsson</i>	
We can do it! Om kvinnor i amerikansk politik	42
<i>Patrik Öhberg</i>	
De amerikanska kvinnornas val. Kamala Harris – en ny symbol för USA	43
<i>Maria Edström</i>	
Viljan att finna majoriteter kan minska polariseringen	44
<i>Lars Trägårdh</i>	
Allt mer partival i USA	45
<i>Sören Holmberg</i>	
”Vi kommer att gå ut i tusental”	46
<i>Mattias Gardell</i>	
Det amerikanska presidentvalet 2020 som berättelse	47
<i>Anna Linzie</i>	
Värdet av politiska konflikter – och den svåra konsten att vara konstruktiv och oenig samtidigt	48
<i>Lars Hallgren & Anke Fischer</i>	
Will the Democratic leadership side-step or engage the left?	49
<i>Riccardo Bommarco</i>	
Snäll mail killed the twitter star, eller hur brevröstning blev en vågmästare	50
<i>Anne Kaun</i>	
Valet om ett vitt Amerika: Trump, Biden och rasismen	51
<i>Johan Höglund</i>	
Hållbarhet och klimaträttvisa: I kölvattnet av det amerikanska valet	52
<i>Seema Arora Jonsson</i>	
Det är svårt att se en vinnare i ett så splittrat land!	53
<i>Lotta Gröning</i>	
Hur förklara de 73 miljonerna?	54
<i>Stefan de Vylder</i>	
Demografiska vändpunkter?	55
<i>Dag Blanck</i>	
Är Trump Sverigedemokrat?	56
<i>Niklas Bolin</i>	

4

Stämningar 58

En främling i sitt eget land 59

Erik Westholm

Nationalismen och solidariteten 60

Sven-Erik Liedman

USA-valet 2020: Mellan dikt och verklighet 61

Lena Ahlin

“Whileaway”? På jakt efter en feministisk framtid i det amerikanska politiska landskapet 62

Jenny Bonnevier

Evig storhet 63

Lars-Henrik Ståhl

Akademisk aktivism 64

Emma Stenström

In the realm of uncertainty... 65

Gabriele Griffin

En POTUS för poesin 66

Elin Käck

Ett nytt amerikanskt landskap: Från mur till Vita huset 67

Frida Rosenberg

”A time to heal” – Några reflektioner om civilreligionen och Bidens segertal 68

Kjell O Lejon

Den amerikanska historien är inte vad den har varit 69

Ulf Zander

En oväntad mutant, Donald Trump och fortsättningen på världshistorien 70

Lars Ilshammar

Trump och polarisering – svar på en kollektiv existentiell kris? 71

Jonna Bornemark

5

Scenarier 72

Med Biden stärks de internationella institutionerna 73

Li Bennich-Björkman

USA:s svåra omställning – det handlar om bildning och själ 74

Sverker Sörlin

Bidens och Harris seger är en chans för Sveriges globala ledarskap i jämställdhet 75

Lisa Dellmuth

Från Yellowstone till Mar-a-Lago 76

BG Jonsson

Klimatet efter Trump: om klimatförståelse, ledarskap och rättvis omställning 77

Victoria Wibeck

USA:s roll på världsarenan: Sanden rinner allt snabbare ur timglas 78

Wilhelm Agrell

Amerikansk utrikeshandels- och direktinvesteringsspolitik: före och efter valet 79

Claes G. Alvstam

Tekniken fortsätter att förändra världen 80

Daniel Rönnow

Presidentvalet och klimatpolitiken: kan vi andas ut med Biden som president?	81
<i>Kristina Boréus</i>	
USA, presidentvalet och utrikespolitiken	82
<i>Svante Nordin</i>	
Mot en 180 graders svängning i klimatpolitiken	83
<i>Markku Rummukainen</i>	
Återgång till status quo ante? Utrikes- och säkerhetspolitik under president Biden	84
<i>Kjell Engelbrekt</i>	
Det amerikanska valets betydelse för svenskt utvecklingsarbete i Latinamerika	85
<i>Manuela Nilsson</i>	
Ny energi eller gammal dominans?	86
<i>Simon Davidsson Kurland</i>	
The Impact of the US Presidential Election on Logistics	87
<i>Kevin Cullinane</i>	
Ett företagsekonomiskt perspektiv på det amerikanska presidentvalet	88
<i>Alexander Styhre</i>	
Rymdpolitik i USA	89
<i>Christer Fuglesang</i>	

INLEDNING

The Not So United States of America

Sverige och svenskarna har länge haft en särskild relation till USA och amerikanerna. Vårt land har ibland lite ironiskt beskrivits som USA:s 51:a delstat. Kritiken har både kommit från de som ansett att vårt land varit alldeles för följsamt mot USA i världspolitiken och från de som menat att svenskar är sällsynt stora konsumenter av amerikansk masskultur och underhållning. Vår aptit för amerikansk film, musik och litteratur tycks inte ha några gränser. Därav följer att våra värderingar och levnadsmönster under lång tid har präglats av influenser och innovationer från det stora landet i väster. Hollywood, Disney, Google, Facebook, Netflix, you name it – listan kan göras hur lång som helst.

Historiskt sett har banden mellan Sverige och USA utvecklats under olika förutsättningar. Vid tiden för den stora utvandringsvägen för drygt hundra år sedan förknippades USA för en dryg miljon svenskar med stora drömmar om ett bättre liv; med ökad frihet och utan materiell nöd. Det stärkte banden mellan länderna under lång tid. I början av 1970-talet nådde de politiska relationerna ett lågvattenmärke med Olof Palmes häftiga kritik av USA under Vietnamkriget. De senaste decennierna har dock varit mer fridsamma. Barack Obama besökte Fredrik Reinfeldt i Rosenbad 2013 och Donald Trump tog emot Stefan Löfven i Vita huset fem år senare.

USA är även en av Sveriges absolut viktigaste handelspartners. Även politiskt har man från svenskt håll länge värdesatt USA:s viktiga roll på den internationella arenan. Många har därför med oro betraktat Trumps tid i Vita huset och den så kallade *America First*-doktrinen. Under slagorden *Make America Great Again* har USA i några avseenden dragit sig tillbaka från den globala arenan. USA lämnade dagen efter valet Parisavtalet och har även hotat att lämna den internationella världshandelsorganisationen WTO.

Samtidigt har förstas relationen mellan Sverige och USA alltid haft ett asymmetriskt drag. Den ekonomiska och militära supermakten med ännu större "mjuk makt" (*soft power*), och den politiskt neutrala, men västorienterade, randstaten i Norden. En kontinent med 330 miljoner människor i 50 delstater som beskrivits som en kulturell smältdegel, och ett litet land med drygt tio miljoner invånare i Europas utkant. Ett litet land som förvisso delar ut prestigefyllda Nobelpris varje år, men där de flesta priserna går till amerikaner. Ett litet land med många duktiga hockeyspelare, men där de bästa snabbt försvinner till den amerikanska ligan.

Att hävda att Sverige på många olika sätt är beroende av supermakten på andra sidan av Atlanten är att slå in öppna dörrar. Sverige är en del av den västliga intressegemenskapen av demokratiska stater där USA länge haft den ledande rollen på de flesta områden: politiskt, ekonomiskt, militärt, vetenskapligt och kulturellt. Vilka vägval den politiska ledningen i USA gör för framtiden är därför inte bara avgörande för det egna landet, utan kan också i hög grad påverka andra länders säkerhetspolitik och ekonomiska utveckling liksom det

internationella samarbetet kring till exempel klimatpolitik och pandemibekämpning.

Det är mot den här bakgrunden som vi publicerar snabbanalysen "Stjärnspäckat" där ett 70-tal ledande svenska forskare från olika vetenskapliga discipliner – från filosofi till partikelfysik – diskuterar det amerikanska presidentvalet 2020, och hur det kan komma att påverka Sverige på en rad olika områden. Analyserna har grupperats i olika teman. I sektionen *Sanningar* diskuteras demokratihot som lögn, desinformation och alternativa fakta. Valrörelsens förlopp och kampen om makten skildras utförligt i avsnittet *Striden*. Därefter uppmärksammar kapitlet *Splittringar* den tilltagande polariseringen och bristen på jämlikhet i olika delar av det amerikanska samhället. Under rubriken *Stämningar* berörs kulturella och sociala aspekter av utvecklingen och vad som möjligen kan kallas Amerikas själ. I det sista avsnittet *Scenarier* görs utblickar mot framtiden utifrån olika perspektiv.

Det är viktiga analyser som görs eftersom årets presidentval med all rätt beskrivits som ett "ödesval", inte bara för USA utan också för världen. Det var inte bara ett val där den sittande republikanske presidenten Donald Trump besegrades av den demokratiske utmanaren Joe Biden. Det var också ett val som inte liknade något tidigare. Coronapandemin – där USA är ett av de värst drabbade länderna i världen med i skrivande stund över 242 000 döda – ryckte undan förutsättningarna för en sedvanlig valrörelse och tvärbromsade den amerikanska ekonomin.

Om valresultatet 2016 kom som en stor chock för Demokraterna, blev valresultatet 2020 en besvikelse för både demokrater och republikaner. Republikanerna kom mycket närmare en seger än de flesta trott vilket gjorde förlusten extra tung. Demokraterna hade hoppats på en jordskredsseger, men vann med mindre marginal än väntat. De var förstas nöjda med att ha vunnit valet, men föreställde sig knappast att kampen skulle bli så hård som den blev.

Missbedömningarna av presidentvalets utgång var många. Opinionsmätningar och expertanalyser slog lika fel som fyra år tidigare. På ansedda sajten Fivethirtyeight slog opinionsgurun Nate Silver fast i den sista prognosen inför valet att Joe Bidens chanser till vinst var 90 procent. The Economist var ännu mer tvärsäkra och gav Biden 97 procents chans att vinna flest elektorsröster. I Realclearpolitics sammanvägda mätning var Trumps uppförande knappast mindre brant – ett genomsnittligt övertag för Biden på 7 procentenheter nationellt och ledning i nästan samtliga vågmästarstater. Trots detta utvecklades rösträkningen till allt annat än en "landslide" för den 77-årige före detta vicepresidenten. Den tidiga Trump-vinsten i Florida på valnatten gav en fingervisning om att opinionsmätningföretagen fortfarande inte hittat rätt formel att fånga "shy Trumpers". I slutändan skulle avgörandet föllas i ett fåtal delstater i takt med att föräldersrösterna började räknas. Med återtagandet av vågmästarstaterna Arizona,

Michigan, Pennsylvania och Wisconsin samt den något överraskande vinsten i Georgia kunde slutligen Biden säkra en ganska betryggande vinst sett till antalet elektorsröster (se figur 1). I många delstater var dock segermarginalen endast tiondelar av en procent.

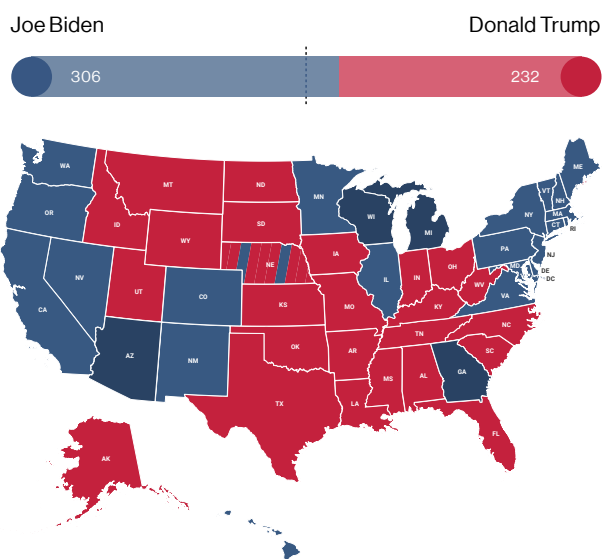
I motsats till de stora mediebolagen samt ledande demokratiska och, i viss mån, republikanska politiker erkände inte Trump Bidens vinst. Tvärtom. Redan på valnatten, med miljontals oräknade röster, utropade han istället sig själv till vinnare. Till synes utan större tacksägelse för sina påståenden hävdades omfattande valfusk och oegentligheter. Juridiska processer aviserades och inleddes. Få förväntar sig att de på något väsentligt sätt kommer att påverka valresultatet. Bland de flesta bedömare är dock inte den stora frågan huruvida Biden till sist kommer stå som segrare utan på vilket sätt som förloraren Trump kommer att hantera nederlaget. Ingen förväntar sig en traditionell överlämning.

Trump har under sin tid vid makten återkommande kritiserats för brister i sin demokratiska kompass. Media utsågs tidigt till "enemy of the people". Han har påfallande ofta haft svårt att ta ställning mot rasism och vitmaktrörelsen. Mandatperioden har vidare kantats av såväl Muellers Rysslandsutredning som Trumps påstådda påtryckningar mot Ukraina som ledde till riksriktiga åtal. Han har också vid flera tillfällen luftat tanken om möjligheten att stanna vid makten längre än den konstitutionella begränsningen på två mandatperioder. Med det medvetna undergrävandet av valet och valsystemet samt vägran att erkänna resultatet av väljarnas dom förstärktes attackerna mot den amerikanska demokratin. Det oberoende forskningsinstitutet V-dem går till och med så långt att de menar att USA som enda land i Västeuropa och Nordamerika genomgått en "substantiell autokratisk omväntning" under Trumps tid vid makten.

Från ett demokratiskt perspektiv fanns dock också ljusglimtar. Valdeltagandet på 67 procent var det högsta sedan 1900. En viktig orsak till det höga valdeltagandet var naturligtvis att så mycket som stod på spel. Men den globala Coronapandemin hade också stor betydelse. Förtidsröstandet slog rekord. Redan före valdagen hade fler än 100 miljoner amerikaner lagt sin röst. Till antalet motsvarar detta nästan tre fjärdedelar av det totala antalet röster som lades i 2016 års val. Även om således röster höjts om brister i den amerikanska demokratin, såväl före som efter valet, var väljarnas dom tydlig i detta avseende.

Valdeltagandet bland unga väljare ökade också, preliminära siffror pekar på 10 procent ökning från 2016 vilket är historiskt. Totalt utgjorde de ungas röster cirka 17 procent av det totala antalet väljare. Antalet unga väljare var i årets val också fler, 15 miljoner fler 18-åringar hade rösträtt. Att lyckas locka unga väljare är viktigt för partierna eftersom det första krysset på valsedeln tenderar att påverka hur man röstar även i framtiden. Biden med vicepresidentkandidaten Harris lyck-

Figur 1. Preliminärt valresultat

Figuren visar preliminära resultat baserat på ställningen i rösträkningen 2020-11-16 enligt CNN. Stater markerat i mörkblått är stater som Biden vunnit över från Trump jämfört med 2016 års val. I Nebraska (NE) samt Maine (ME) delade Trump (4+1) och Biden (1+3) på elektorsrösterna.

ades bäst med att attrahera de unga – 61 procent av väljarna i åldern 18–29 år lade sin röst på Demokraterna. Unga färgade väljare röstade i mycket högre utsträckning på Biden och var viktiga för framgångarna i delstaterna Arizona, Georgia, Michigan och Pennsylvania.

De viktigaste frågorna för unga i årets val var klimatet, rasismen och tillgång till sjukvård till ett överkomligt pris. Många unga har varit engagerade i årets Black Lives Matter-kampanj och klimatfrågan samt visat en stor oro för hur Coronapandemin hanteras och hur den kan påverka samhället. Att Biden och Harris tillsammans lyckats lyfta dessa frågor har bidragit till det ökade stödet bland unga som säger att de vill ha kandidater som jobbar för en bättre framtid. På så vis liknar det stödet för Obamas "Yes we can"-budska 2008 men med den besynnerliga twisten att de yngsta bidrog till att rösta fram USA:s äldsta president någonsin 2020. Framtiden får utvisa om Biden och Harris lyckas behålla stödet i den kommande mandatperioden och hur de ska hantera frågor om klimat och jämlikhet i ett polariserat samhälle. Men kampanjerna för att nå unga väljare och att inkludera deras viktigaste frågor i valkampanjen kan vara en lärdom även för svenska partier inför kommande val då svenska unga väljare kommer att vara långt fler än 2018 då antalet förstagsväljare minskade.

Trumps tid i Vita huset har onekligen haft stor återverkan på svenskarnas attityder till det stora landet i väster. I Pew Researchs mätning från Barack Obamas sista år i Vita huset av olika länders medborgares syn på USA var svenskarna bland de absolut mest positiva (se figur 2). Nästan sju av tio svenskar uppgav sig ha en fördelaktig syn på USA. Efter tre år med Trump som president hade svenskarnas syn på USA försämrats betänkligt. Inte ens hälften av de tillfrågade uppgav 2019 att de en positiv syn på USA. Minskningen från 2016 var den största bland samtliga länder.

Än tydligare är förändringen om vi skärskådar svenskarnas attityder explicit till den amerikanska presidenten (se figur 3). Hela 93 procent av de tillfrågade svenskarna 2016, uppgav sig ha förtroende för Obama på den internationella arenan – högst bland samtliga länder. Motsvarande siffra för Trump 2019 var 18 procent. Återigen är förtroendedyket djupare för svenskarna än för samtliga andra länders.

Att våra attityder och åsikter om USA påverkas av vem som leder landet tycks med andra ord stå bortom allt rimligt tvivel. Frågan är dock om valet och dess utfall även har substantiell betydelse för det svenska samhället. Det höjs inte sällan röster om att vi fäster allt för stor uppmärksamhet vid USA och att det som händer där sällan har reell återverkan på våra förhållanden och liv.

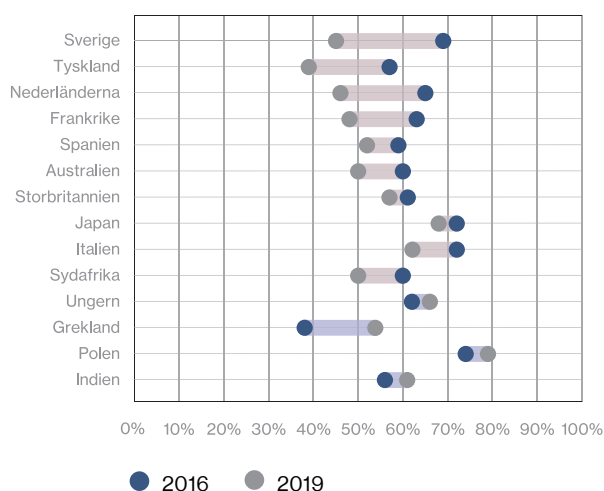
Många bidrag i den här rapporten uppehåller sig vid betydelsen av valutgången, och det faktum att USA nu åter får en president som respekterar de demokratiska spelreglerna. Bidens klart uttryckta besked om att åter ansluta till Parisavtalet och olika FN-organ tas också som intäkt för ett större intresse för internationellt samarbete i viktiga frågor.

Dessa positiva tecken till trots menar samtidigt flera av författarna att betydelsen av det amerikanska maktskiftet *inte ska överdrivas*. Biden har kanske vunnit det första slaget, men resten av kriget återstår. Biden kommer att få fokusera på att hantera den skenande pandemin i USA och försöka ena en svårt splittrad nation. Den amerikanska ekonomin är i jämförelse med andra länder mindre beroende av omvärlden. Militärt finns liten anledning att tro att USA under Biden med glädje återtar rollen som global garant för demokratiska intressen utan att partnerländer och allierade bär en större del av den bördan. Klimatfrågan är heller inte enbart beroende av USA eftersom tröghet och skepsis finns på många andra håll.

En slutsats blir därför att Bidens maktinträde bör vara föremål för en mer *nykter* analys. Förhoppningarna om snabba förändringar vad gäller USA:s relationer till omvärlden kan mycket väl komma på skam. Givet de mycket stora utmaningar som den nye presidenten möter på hemmaplan finns begränsat utrymme för snabba stordåd på den globala arenan.

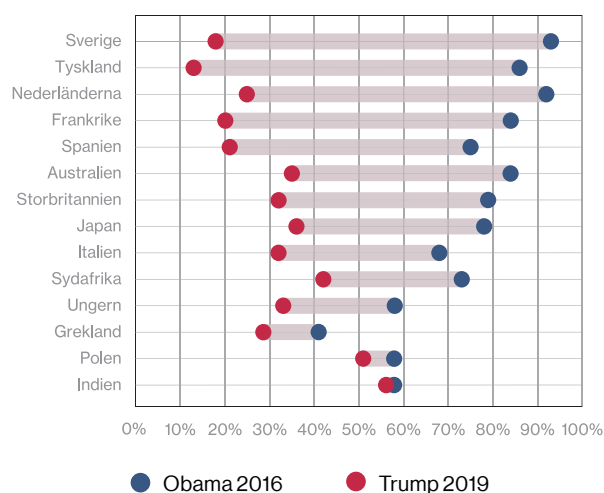
Allt medan betydelsen av förändringar vad gäller de konkreta politiska sakfrågorna *sannolikt överskattas* i debatten, finns skäl att i stället understryka den potentiella betydelsen av presidentvalets symbolvärde för människor runt om i världen. Liberala

Figur 2. Synen på USA

Andel respondenter som uppger att de har en fördelaktig syn på USA. Källa: Pew Research Center, Global Attitudes Spring 2016 Dataset och Global Attitudes Spring 2019 Dataset

Figur 3. Förtroende för presidenten

Andel respondenter som uppger att de har förtroende för presidenten på den internationella arenan. Källa: Pew Research Center, Global Attitudes Spring 2016 Dataset och Global Attitudes Spring 2019 Dataset

krafter kan med visst eftertryck peka på värdet av att den nationalistiska populismens främsta företrädare besegrats i ett demokratiskt val med rekordhögt valdeltagande. Alla röda, gröna och ljusblå väljare i Europa som hängit med huvudet efter bakslag som Trumps seger 2016, Brexit-omröstningen och högerpopulistiska partiers frammarsch på bred front kan nu äntligen börja skymta ljuset i tunneln, och inspireras av tanken att pendeln kanske slår tillbaka också här.

Men samma symbolvärde spelar också en roll för de som är besvikna och missnöjda med valutgången. Det faktum att Trump samlade ett större antal väljare bakom sig den här gången än i det förra valet 2016 visar att hans politiska föreställningar på intet sätt har besegrats. Tvärtom står de sig ännu starkare än förut, vilket också sannolikt inspirerar människor i andra länder som sympatiserar med hans grundläggande inställning om att sätta den egna nationen främst, vara en röst för traditionella värderingar och säga sig vara en folkets företrädare gentemot etablissemangen.

Det amerikanska presidentvalet 2020 kommer att ge avtryck i många länder. Inte främst för att den politiska kursen radikalt läggs om, utan för att stämningarna under den intensiva valrörelsen och tolkningarna av valresultatet ger ny energi åt politiska krafter av helt skilda slag. Den "amerikaniseringen" tar sig inte främst uttryck i doktriner och diktat, utan handlar mer om att den amerikanska politiska utvecklingen kan uppfattas som en stor inspirationskälla för både höger och vänster i andra delar av världen.

Det ligger nära till hands att se det kommande presidentskiftet som en ny fas i relationerna mellan Sverige och USA, eller kanske i ännu högre grad som en återgång till förhållanden före Trump. Ändå är nog mindre av skördetid i de svensk-amerikanska relationerna att vänta. Biden vann ingen jordskredsseger, utan har nu att leda en djupt splittrad nation och möjligen också en svårhanterad kongress. Han valde tidigt efter valet ett försonligt tonläge mot de politiska motståndarna, och har en svår inrikespolitisk balansgång att gå. Mot den bakgrunden är det mindre troligt att den nya presidenten raskt skulle lägga om kursen i internationella frågor på ett sätt som skulle uppfattas som att han inte sätter "America first".

Med Biden har dock USA fått en president som inte kommer att twittra ilsket om att amerikanska rapartister bör släppas ur svenska häkten, och inte heller lär hitta på historier om upplopp i svenska förorter som inte inträffat. En oberäknelig befälhavare ersätts av en mer förutsägbar. Relationerna mellan de båda länderna kan därför komma att utvecklas mer stabilt framöver. Samtidigt går inte tiden att vrida tillbaka. Presidentvalet 2020 var inte ett ödesval främst för att Biden till sist vann över Trump, utan för att valet blev den definitiva bekräftelsen på hur splittrat och polariserat världens mäktiga land har blivit. Konsekvenserna av den utvecklingen kan på sikt visa sig mer betydelsefulla för omvärlden än vilken namnskyld som sitter utanför Ovala rummet.

Kapitel 1

SANNINGAR

Åsa Wikforss
Stockholms universitet
Professor i teoretisk filosofi

E-post: asa.wikforss@philosophy.su.se

Demokratins dödgrävare

Det finns dagar man minns med en särskild tydlighet. Den 9 november 2016 är en av dem. I Stockholm föll en tung snö och Donald Trump hade chockerat världen med att under natten vinna det amerikanska presidentvalet. I Moskva firade man på Röda torget efter ett sällsynt lyckat försök att påverka valutgången via sociala medier. I Europa var man djupt orolig. Under valkampanjen hade Trump gjort klart att han inte var särskilt intresserad av Europa och tänkte sätta USA först. Många amerikaner uttryckte sin förtvivlan över att landet valt att ge det högsta ämbetet till en man som ägnat sig åt 'pussy grabbing', offentligen hänat funktionshindrade och uttryckt en oförlommerad rasism. Forskare oroade sig för vad som händer när en vetenskapsförnekare tar över Vita huset. Personligen kände jag skräck. Trump stod för allt det jag uppfattade som ett hot mot demokratin och människans förmåga att höja sig över ett brutalt naturtillstånd: irrationella känsloutspel, förakt för kunskap, en gränslöshet när det gäller lögnen och en total oförmåga att se saker från andra människors perspektiv. Lägg därtill den patologiska narcissismen och en bottenlös längtan efter att segra och bli hyllad. Jag såg framför mig en autokrat i vardande.

Vi tröstades av tanken att den amerikanska demokratin är utformad just för att förhindra att en ledare med dessa egenskaper tar över nationen. Genom att skilja på den verkställande, lagstiftande och dömande makten ville landets grundare försäkra sig om att en president med autokratisk läggning alltid skulle ha en begränsad makt. Systemet har testats till sin bristningsgräns under Trumps tid. Många bedömare anser att hans vägran att följa de normer som omger ämbetet, och republikanernas vilja att låta det ske, medför att den amerikanska demokratin inte skulle klara fyra år till av hans styre. Nu, efter 2020 års val, stresstestas systemet maximalt. Vi vet ännu inte om det bär eller brister.

Valresultatet blev precis på det vis som hade beskrivits som ett mardrömsscenario för den amerikanska demokratin: Biden vinner med mycket små marginaler och han vinner först några dagar efter valet då alla poströster räknats. Detta var en trolig utgång givet att de demokratiska väljarna i betydligt högre grad poströstar än de republikanska. Det var också en trolig utgång givet att de stater där man kunde förvänta sig minsta möjliga marginaler (Michigan, Wisconsin och Pennsylvania) är stater där den republikanska ledningen bestämt att poströsterna inte får börja räknas före valdagen. Och det är ett mardrömsscenario eftersom Trump i snart ett halvår spridit lögnen att poströster tillåter valfusk och gjort klart att han kanske inte kommer att acceptera valresultatet. Redan under valnatten hävdar han mycket riktigt att Demokraterna försöker stjäla hans seger och dagarna efteråt sprider han desinformation om valprocessen – desinformation som snabbt får stor spridning på sociala medier. När detta skrivs har han ännu inte erkänt sig besegrad. Vad värre är, ledande republikaner uppmuntrar honom att inte göra det.

Frågan ställs ibland vad sanning och rationalitet har med demokratin att göra. Demokrati handlar väl om folkstyre, om vad människor vill, och inte om kunskap? Det är en fråga väl värd att reflektera över och ett sätt att göra det är betrakta de skador Trump åsamkat den amerikanska demokratin på bara fyra år. Det stämmer förstas att demokratin vilar på tanken att folkviljan avgör, men vad man vill är inte oberoende av vad man tror om världen. Den moderna demokratin, med rötter i upplysningen, bygger också på idén att folkstyret förutsätter kunskap av olika slag. Som medborgare behöver vi till exempel kunskap om vad ett politiskt parti (eller en president) verkligen står för, kunskap om den förda politiken (så vi kan hålla våra politiker ansvariga) och grundläggande kunskap om samhälle och vetenskap. Uppbackad av en armada av propagandamakare har Trump systematiskt ägnat sig åt att förhindra att väljarna får den kunskap som behövs. Antingen genom direkta lögner (över 25 000 sedan han tillträdde) eller genom att på olika sätt försöka underminera människors tillit till vetenskap och seriösa medier, bl.a. genom att sprida bisarra konspirationsteorier och utmåla medierna som folkets fiende.

Skadligast av allt är hur han har använt sig av känsloladdad retorik och desinformation för att på populistiskt vis maximera antagonismen och utmåla den andra sidan som moraliskt rutten – inte som en politisk meningsmotståndare utan som en fiende som till varje pris måste bekämpas och vars anspråk på makten aldrig kan vara legitimt. Den känslomässiga polarisering detta medfört utgör ett hot mot ett av demokratins fundament: tanken att vi, trots olika intresse- och värdekonflikter, måste lyssna på varandra och hitta kompromisser. Trumps påstående att Demokraterna ägnar sig åt valfusk är en fortsättning på detta narrativ. Risker är stor att han därmed lyckas underminera en av de få övertygelser som fortfarande förenar de amerikanska väljarna, tron på det demokratiska systemet.

Trump har länge förutskickat att valet ska avgöras i domstolarna. Hittills har hans juristers försök avvisats eftersom de inte lyckats presentera minsta lilla evidens för valfusk. Utan sanningen dör demokratin.

Jesper Strömbäck

Göteborgs Universitet

Professor i journalistik och politisk kommunikation

E-post: jesper.stromback@jmg.gu.se

Twitter: [@jesperstromback.com](https://twitter.com/jesperstromback.com)

Desinformation, motiverat politiskt tänkande och vägen till ofrihet

Efter det amerikanska presidentvalet 2016 släpptes en rad böcker som varnade för att demokratin är mer utsatt än många inser. En av de viktigaste var "How democracies die" av statsvetarna Steven Levitsky och Daniel Ziblatt. I den visar de att det främsta nutida hotet mot demokratin inte – som många tycks tro – utgörs av statskupper eller av politiker som öppet säger sig vilja avskaffa demokratin. Istället utgörs det av auktoritära populisterna som framställer sig som demokratiska och blir valda i demokratiska val, men som vid makten ägnar sig åt att underminera de institutioner och normer som utgör demokratin fundament.

Ett av flera exempel som tydligt illustrerar detta är USA under Donald Trump. Under hela sin tid som president har han ägnat sig åt att bland annat systematiskt attackera de fria och oberoende medierna, politisera även de delar av statsapparaten som ska vara politiskt oberoende, underminera rättssäkerheten, och utmåla motståndare som illegitima och korrupta fiender.

Ända sedan han första gången kandiderade till president har han också systematiskt underminerat sanningen genom att återkommande använda sig av lögnaktiga, missvisande och felaktiga påståenden som vapen i den politiska kommunikationen. Aldrig förr har en amerikansk president ljugit lika mycket. Talande är att han mellan tillträdet som president och fram till republikanernas partikonvent i augusti 2020 gjorde fler än 22 000 lögnaktiga, missvisande eller felaktiga påståenden. Det motsvarar nästan 17 sådana påståenden per dag, år ut och år in. Över tid eskalerade dessutom frekvensen. Medan han gjorde i snitt 6 felaktiga påståenden per dag under 2017 var motsvarande siffra 16 under 2018 och 22 under 2019. Under den sista månaden före valdagen 2020 var Trump uppe i runt 50 felaktiga påståenden per dag.

Medan en del av dessa kan betraktas som triviala är andra betydligt allvarligare. Dit hör lögnerna att den amerikanska ekonomin är den bästa i landets historia (upprepad över 400 gånger), att muren mot Mexico håller på att byggas (upprepad över 250 gånger), att han har genomfört den största skattesänkningen i historien (upprepad över 200 gånger), och återkommande konspirationsteoretiska resonemang.

Till de allvarligare lögnerna hör också de återkommande påståendena om att röstfusket är utbrett och – efter valdagen – att han vunnit presidentvalet trots att Joe Biden vann både flest röster och flest elektorsröster. Aldrig förr har en amerikansk president vågrat att acceptera valresultatet, och sådana lögnerna riskerar att kraftigt underminera förtroendet för valprocesserna och valets legitimitet. Föga förvånande är det nu många som hävdar att valsegern har stulits från Trump.

Trots detta är det allvarligaste kanske inte Trumps felaktiga påståenden och lögnerna i sig, utan att så få inom det republikanska etablissemanget har velat eller vågat säga ifrån och att så många anhängare antingen tror på honom eller väljer att stödja honom trots alla hans lögnerna. Det illustrerar en annan

fara som Levitsky och Ziblatt lyfter fram, nämligen att många inte ser Trumps agerande för vad det är – ett aktivt och målmedvetet underminerande av demokratin. Därför protesterar de inte, och därmed möjliggör de för auktoritära populisterna att fortsätta försvaga demokratin till dess att landet i värsta fall inte längre kan räknas som demokratiskt.

Talande i det sammanhanget är att en amerikansk opinionsundersökning som gjordes 2007 visade att 71 procent av republikanerna och 70 procent av demokraterna ansåg att det var "extremt viktigt" för en presidentkandidat att vara ärlig. När samma fråga ställdes igen under 2018 ansåg 70 procent av demokraterna fortfarande att detta var extremt viktigt, men bland republikanerna hade andelen fallit till 49 procent.

Detta illustrerar hur böjliga många människors principer kan vara och att lojaliteten till sitt parti eller sin kandidat för många människor är viktigare än att hålla fast vid principer där det inte borde finnas någon partipolitisk polarisering. Det gäller både medborgare och politiker. Fallet Trump illustrerar också de välkända psykologiska fenomen som kallas konfirmationsbias och motiverat tänkande. Vad de innebär är att människor, särskilt de som är starkt engagerade i en fråga, har en tendens att söka sig till, uppmärksamma, och tro på fakta och argument som stödjer den verklighetsuppfattning eller åsikt man redan har. Vem som säger något blir viktigare än vad som sägs, vilka medier som rapporterar något får större betydelse för vad man tror på än hur sann och faktabaserad rapporteringen är, och istället för att anpassa åsikterna till fakta väljer man fakta för att passa åsikterna. Kunskap och kunskapsökande ersätts av kunskapsresistens.

Samtidigt förlorar den politiska debatten en stor del av sin demokratiska mening om eller när den genomsyras av lögnerna, felaktiga påståenden och konspirationsteorier och när folk fäster större vikt vid vem som påstår vad än vad oberoende fakta visar. Därmed utgör desinformation, motiverat politiskt tänkande och kunskapsresistens centrala beståndsdelar av vägen till ofrihet.

I det amerikanska presidentvalet 2020 förlorade visserligen Trump, men trots alla lögnerna, felaktiga påståenden och skandaler har han varit inblandad i valde över 70 miljoner amerikaner att rösta på honom. Det visar att jordmännen finns för att han ska få efterföljare. Den auktoritära populism som Trump utgör en del av och ger uttryck för lever vidare, och fortsätter därmed att utgöra ett hot mot demokratin i såväl USA som i andra länder.

Nina Wormbs
Kungliga Tekniska Högskolan
Professor i teknikhistoria

E-post: nina@kth.se

Ett kunskapsförakt utan motstycke

Att behovet av oberoende vetenskap och bred kunskap skulle vara i fokus i ett amerikanskt presidentval var svårt att föreställa sig för tio år sedan. Det är inte frågor som det brukar råda oenighet om. Ändå har just vetenskapen, dess roll och företrädare dominerat mycket av valet 2020.

Det första den valde presidenten Joe Biden gjorde var att tillsätta en expertgrupp för att bekämpa Coronapandemin, en expertgrupp där vetenskaplig kunskap och lång erfarenhet dominerar bland de tolv ledamöterna. Beslutet speglar den totala avsaknaden av expertis i den sittande presidentens förhållande till pandemin, som istället karaktäriserats av individualism, positivt önsketänkande och ett personligt förhållande till sanningen. När han inte gillat vad han har fått höra från sina medarbetare och experter har han avskedad dem.

Poängen är inte att man inte kan dra olika slutsatser av ett visst kunskapsläge, det måste politiska ledare göra för att kunna handla. Kunskapsläget kring Coronaviruset förändras dessutom; vi lär oss hela tiden mer om viruset ju fler som smittas, tillfrisknar och dör och mängden publicerade studier i olika stadier av granskning är extremt hög. I många länder har detta inneburit ett större intresse för vetenskap i samhället och en ökad förståelse för betydelsen av att låta experter ta fram underlag för politiskt agerande i en fråga som är så svår och komplex som en pandemi.

I USA har istället den sittande presidenten och hans administration visat ett kunskapsförakt som förmodligen inte har sin motsvarighet i modern tid i USA. Allmänheten har fått erfara hur han skiftat i sin bedömning av viruset, föreslagit behandlingar som inte har någon evidens och sagt emot sina experter utan att ha belägg. Han har även i handling gått emot sina egna myndigheter genom att vägra bära det munskydd som experterna rekommenderat, fortsätta att samla stora skaror människor och även privat möjliggjort spridningen av viruset bland Vita husets tjänstemän, politiker och andra personer med nyckelfunktioner. Listan kan göras ännu längre.

På många sätt är inte vetenskapens position i det amerikanska samhället annorlunda än i andra likvärdiga länder. En stor andel av världens högst rankade universitet ligger i USA och landet får regelbundet nobelpris i alla ämnen. Enligt Pew Research Centre har 77 procent av amerikanerna stort eller något förtroende för vetenskapspersoner, medan andelen är 79 i Storbritannien, 80 i Spanien och 90 i Sverige, som ligger högst. Siffrorna ligger nära varandra, men den stora skillnaden är att i USA är förtroendet för vetenskap och vetenskapspersoner politiskt färgat i mycket högre grad: demokrater har högt förtroende för forskning, republikaner har lågt.

Den sittande presidenten har genomgående under sina fyra år underminerat vetenskaplig kunskap på en rad områden. Ibland har han inte lyckats, som när kongressen stoppade försöket att skära ner på finansieringen av den ame-

rikanska motsvarigheten till Naturvårdsverket (EPA) med över 30 procent första året. Men den chef han tillsatte gjorde ändå stor skada, myndigheten förlorade många medarbetare, och de som fanns kvar förlorade inflytande. Agerandet har sänt tydliga signaler om hur lågt han värderar kunskap i miljö- och klimatfrågorna, och det har även varit tydligt i valrörelsen.

Före Corona var just miljö- och klimatarbetet det område där kunskapsföraktet var mest framträdande hos den sittande administration. I USA anser majoriteten att regeringen gör för lite för att minska effekterna av klimatförändringarna, men samtidigt finns det en lång historia av framgångsrik klimatförnekelse. Det är talande, att när Kamala Harris frågade den nu utnämnda domaren i högsta domstolen, Amy Coney Barrett, om klimatförändringarna svarade att hon inte tänkte diskutera sina åsikter. Bland förnekare är detta en vanlig tanke. Den tidigare rådgivaren till Nixon, senatorm Daniel Patrick Moynihan, som lär ha sagt att "var och en har rätt till sina egna åsikter men inte sina egna fakta", skulle ha opponerat sig.

När USA deklarerade att man skulle dra sig ur Parisavtalet ansåg många att det vore ett svårt avbräck i de internationella ansatserna att försöka begränsa de globala klimatförändringarna. Avtalet i sig är inte en vetenskaplig produkt, men det vilar på förståelsen av klimatförändringarna som verkliga och akuta. Att dra sig ur blev därför också ett underkännande av en världsbild som majoriteten av världens nationer numera delar. Bidens löfte om att återinträda i Parisavtalet blev följaktligen också det ett löfte om ett byte av världsbild och ett återinträde i en internationell gemenskap.

Företrädare för forskning och utbildning i USA drar en lättnadens suck efter Bidens vinst. Vetenskapssamhället stod nära nog enigt i opposition mot den sittande presidenten. Det innebär att även på detta område, som på så många andra, så vinner Biden enbart på att inte vara sin motståndare. Han behöver inte göra mycket för att det ska uppfattas som en stor förändring.

Vetenskapssamhället står redo att ge honom råd. Det gäller även i frågor som har att göra med hur man ska förstå och arbeta med klyftorna i det amerikanska samhället och de diametralt olika verklighetsbilder som drar isär landet. Dessa råd kommer också att gå isär, och det är i sin ordning. Karakteristiskt för en demokrati är ett offentligt samtal som bygger på respekt för samhällsberande institutioner och där debatter kan föras på saklig grund. Det verkar som om den amerikanska demokratin har klarat sig trots det hårda trycket den utsatts för. Fler än forskare kan dra en lättnadens suck.

Jan Hallenberg
Stockholms universitet
Professor emeritus i statsvetenskap

E-post: jan.hallenberg@ui.se, jan.hallenberg96@gmail.com

Presidentvalet 2020 och problemen i den amerikanska demokratin

Resultatet av presidentvalet i USA 2020, med seger för Demokraten Joe Biden, har hälsats med stor glädje av många människor och inte minst i Europa. Det finns dock stora problem i USA:s demokrati. Denna text skall handla om ett av de största. Detta problem kan skrivas Donald J. Trump, hans agerande som president och den reaktion som denna har mött från nästan alla Republikanska politiker i kongressen under Trumps fyraåriga presidentperiod. Nedan preciseras denna problematik i fem punkter.

För det första har Donald Trump ända sedan han kom ned för rulltrappan i Trump Tower i juni 2015 byggt avgörande delar av sitt agerande på rena lögnar. Man behöver inte tro på *Washington Posts* sammanställning att det har varit så mycket som mer än 20 000 lögnar och vilseledande påståenden för att inse att presidenten inte baserar sitt agerande på att tala sanning till den amerikanska väljarkåren.

För det andra har Donald Trump inte respekterat legitimiteten hos sina Demokratiska motståndare. Detta gäller bland annat hans motståndare i 2016 års presidentval, Hillary Clinton, och den nuvarande guvernören i delstaten Michigan, Gretchen Whitmer. I båda fallen har Trump accepterat, om inte direkt uppmuntrat, hur hans anhängare skrikit *lock her up* om bland annat dessa politiker. Vad gäller Guvernör Whitmer hade det innan Trump tolererade dessa förfärliga rop på sina valmöten avslöjats att FBI upptäckt en konspiration mot henne som innebar planer på att kidnappa och kanske rentav döda henne.

För det tredje har Donald Trump behandlat pressen och andra media på ett sätt som inte borde vara acceptabelt i en demokrati. Han har upprepade gånger kallat media som är kritiska mot honom *fake news* och hävdat att dessa media är *enemies of the people* – folkets fiender. Denna typ av yttranden användes av den italienske fascistledaren Benito Mussolini under 1920- och 1930-talet för att demonisera pressen och för att på sikt göra det möjligt för honom att ta kontroll över media.

För det fjärde har Donald Trump vid flera tillfällen uppmuntrat till våldsanvändning mot dem som motsätter sig, eller protesterar mot, hans politik och hans agerande. Allra tydligast har denna tendens visat sig vid en del valmöten där Trump uppmuntrat sina anhängare att slå till motdemonstranter, eller, i något fall, lovat att betala böterna om någon av hans sympatisörer slår till en Trumpmotståndare.

För det femte har Donald Trump, både före genomförandet av själva presidentvalet och efter det att huvuddelen av räkningen avslutats och de flesta medierna konstaterat att Joe Biden blir nästa president förklarar att han inte litar på valresultatet och att han inte accepterar att han förlorat presidentvalet. Detta agerande ifrågasätter en av de absoluta kärnfunktionerna i en demokrati, valprocessen, valräkningen och alla relevanta aktörers skyldighet att acceptera dessa processer, om det inte finns substantiella och allmänt erkända felaktigheter i valprocessen. När detta skrives en vecka efter

presidentvalet finns inga belägg för att dylika felaktigheter inträffat.

Det finns alltså skäl att ifrågasätta om Donald Trumps beteende som president har uppfyllt rimliga demokratiska normer. Samtidigt kan vi konstatera att mer än 71 miljoner amerikaner har lagt sin röst på en president som betar sig på det nyss beskrivna sättet. Hur kan vi då förklara det höga röstetalet för Trump? En förklaring till att ett beteende som bryter mot demokratiska normer får så starkt väljarstöd ligger rimligen i många medborgares brist på tillit till det amerikanska regeringsmaskineriet. Det finns en återkommande fråga bland opinionsundersökningarna som lyder: "tror du att de federala myndigheterna oftast gör det som är rätt?" I slutet av 1950-talet svarade mer än 70 procent av de tillfrågade "ja" på den frågan, medan motsvarande siffra 2017 var 18 procent. Det politiska systemets förmåga att leverera ifrågasätts med andra ord av en överväldigande majoritet i dagens USA. En annan förklaring till varför en politiker kan bete sig som Donald Trump och ändå behålla sitt stöd från stora delar av valmanskåren ligger med all sannolikhet i den ökande polariseringen i det amerikanska samhället mer generellt, och inom politiken i synnerhet. Antingen stöder en amerikansk medborgare Demokraterna eller också Republikanerna och det finns egentligen ingen gräzon däremellan. Tidigare i amerikansk politik fanns det gott om tillfällen då det blev politiska kompromisser över partigränserna, till exempel i kongressen. Men från 1990-talet och framåt har dessa kompromisser successivt försvunnit. Såväl de federala politikerna som deras väljare betraktar snarast sina motståndare i det andra partiet som omöjliga att kompromissa med, närmast onda.

I ett sådant politiskt klimat där många medborgare inte litar på att det demokratiska systemet förmår att handla gott och effektivt och också tror att deras politiska motståndare är ondsinta fiender, där får en normbrytande politiker som Donald Trump lättare stöd av många människor. Det finns risker för USA:s framtida demokrati med en utveckling där alltfler politiska normer bryts och där den politiska motståndaren betraktas som en fiende som måste besegras med vilka medel som helst. Det som pågår i USA då denna text avslutas – med en president som vägrar acceptera utslaget av ett tydligt resultat i presidentvalet – är inte ägnat att öka förtroendet för landets framtida demokratiska utveckling.

Johan Nilsson
Örebro universitet
Universitetslektor i medie-
och kommunikationsvetenskap

E-post: johan.nilsson@oru.se

Trump, polarisering och falska nyheter

Trump-kampanjens ifrågasättande av rösträkningen i vissa nyckelstater dagarna omedelbart efter valdagen har getts stort medieutrymme, i USA såväl som i Sverige. Donald Trump twittrar om fusk, om att rösträkningen ska stoppas samt – efter att nyhetsjättar som CNN och till och med Fox News utropat Joe Biden till segrare – att det inte är "lamestream"-media som avgör vem som har vunnit. Trumps antagonistiska förhållningssätt till nyhetsmedier är såklart inte någon nyhet och konsekvent under de senaste fyra åren har ord som falska nyheter och alternativa fakta använts och diskuterats av kritiker, journalister, politiker, forskare och människor i allmänhet. Som en konsekvens av detta har vi sett en intensifierad diskussion om mediekunnighet och källkritik, med höjda röster från olika håll som med goda intentioner argumenterar för skeptiska förhållningssätt och kritiskt tänkande, källkritik och bildning. Att förstå vilka källor man ska tro på är en grundsats för medie- och informationskunnighet, men vilka blir egentligen konsekvenserna när vad som anses falskt eller inte används för att propagera mot politiska motståndare eller etablerade institutioner samtidigt som mediekunnighetsivrare säger åt oss att ifrågasätta allt?

Trump's systematiska attacker mot mainstream-media bör förstås som en del av en bredare trend där ifrågasättanden av traditionella medieinstitutioner samsas med ökad spridning av information och en intensiv politisk polarisering. Det här är inte unikt för USA. Det är därför heller inte en slump att Trumps mediestrategi har funnit gehör hos så många väljare, 2016 såväl som 2020. Det politiska klimatet och det rådande medielandskapet tillåter, eller till och med uppmuntrar, en polariserande figur som Trump eftersom polariseringen är en del av systemet. Det är varken konstigt att Fox News har skanderat falska nyheter i kör med presidenten eller att CNN:s nyhetsankare Van Jones kan gråta av lycka under sändning efter beskedet om att Biden vann valet. Lämpligt nog utbrast han också att "Sanning spelar roll!" Trumps uttalanden i tal och på Twitter sedan valet har också snabbt bemötts som falska av nyhetsmedier, och även Twitter har flaggat presidentens tweets som innehållande obekräftade och potentiellt vilseledande uppgifter. Även i det senaste avsnittet av den satiriska talkshowen Last Week Tonight with John Oliver ägnas väsentlig tid åt att stämpla Trump-kampanjens försök att bevisa att fusk har förekommit som vilande på falska grunder. Falskhetsargumentet går alltså åt båda hållen, vilket visar att vad som är sant och falskt är en fråga om retorik och makt snarare än om faktas giltighet.

Även om inte Trump är ensam ansvarig för en utveckling där mediekällor ses med allt mer skepsis så har onekligen situationen förvärrats under de senaste fyra åren. Medie- och teknologiforskaren danah boyd menar att detta, i kombination med en kultur där personligt ansvar och individualism är centrala ledord, skapar stora problem. Om media rapporterar

om någonting och du inte litar på media, skriver hon, så är det ditt ansvar att ifrågasätta deras auktoritet, att tvivla på den information som erbjuds. En annan faktor som spelar in här är att människor tenderar att tro på information som bekräftar deras egna åsikter och perspektiv. Faktum är, menar boyd, att om du presenterar information som går mot någons övertygelser så befäster de sin position snarare än att integrera den nya kunskapen i sin förståelse. Den politiska polariseringen i USA idag förvärras av det här och har gjorts extremt synlig under valrörelsen 2020. Trumps supportrar mälas upp som dumma och bakåtsträvande av liberaler, som i den givna motaktionen beskrivs som nedvärderande och att de går medieelitens ärenden.

Så, hur kan man få bukt med de här problemen? Det är stora samhällsproblem vi pratar om, och de är definitivt inte isolerade till USA. Medieforskaren Melissa Zimdars menar att falska nyheter är en del av ett komplext problem som involverar produktion, distribution och mottagande av information, men de återkommande lösningarna på problemet med falska nyheter sätter mottagandet och individen i fokus. Det är individens uppgift att vara mediekunnig och källkritisk, men om vi i första hand bara tror på information som bekräftar våra egna föreställningar så faller den lösningen ganska fort. Jag håller med boyd när hon hävdar ett det krävs en kulturell förändring av hur vi ser på information, och då måste också en stor del av ansvaret läggas hos etablerade institutioner som skolor och nyhetsmedier, på medieforetag som Twitter och Facebook och slutligen förstås hos politiker som Trump och nu blivande presidenten Joe Biden.

Jonas Colliander
Handelshögskolan i Stockholm
Assistant Professor at the Center for Retailing
E-post: Jonas.Colliander@hhs.se

Hur politisk desinformation splittrar USA

Det har varit några omtumlande dagar. När detta skrivs lite mindre än en vecka efter det amerikanska valet 2020 står ett antal saker klara. Joe Biden kommer i januari 2021 installeras som USA:s nästa president. Donald Trump sällar sig till en liten skara amerikanska statsöverhuvuden som misslyckats med att bli omvalda efter fyra år. Vidare vet vi att engagemanget på båda sidor av det politiska spektrumet i USA denna gång var rekordhøgt. USA är hösten 2020 ett djupt splittrat land. En del av detta beror på den politik som förts de senaste fyra åren men en hel del beror också på den stora mängd falsk information som spridits online under flera års tid, något som satt djupa spår i den amerikanska väljarkåren.

Under 2020 har USA:s befolkning översköljts av desinformation. Exakt hur mycket propaganda som förekommit är dock omöjligt att fastställa eftersom den kommer från olika håll. En del påverkansförsök utförs av främmande stater som försöker underminera förtroendet för det amerikanska valsystemet. Precis som i valet 2016 ligger Ryssland bakom en del av dessa ansträngningar. Under 2020 har också Iran försökt splittra den amerikanska väljarkåren. Exempelvis kunde amerikanska underrättelsetjänster visa att Iran låg bakom hotfulla mail som skickats till demokratiska väljare i Florida och som verkade komma från högerextrema Proud Boys. En stor del av den desinformation som sprids kommer dock från inhemska aktörer som säkerhetstjänsterna inte spårar. Veckorna innan valet uppgav amerikanska National Public Radio att falsk information från dessa aktörer "svämmar över", framför allt i de stater som traditionellt avgör presidentvalet. Den störste spridaren av desinformation inför det amerikanska valet 2020 har dock varit USA:s 45:e president Donald Trump. Genom sitt twitterkonto har presidenten regelbundet sätt tvivel angående framför allt poströstande, något som sedan spridits av andra republikanska politiker, robotar, följare och medier.

Propaganda och desinformation i sociala medier kan ha en effekt på väljare via ett antal olika mekanismer. I fallet Donald Trump kan en genomsnittlig amerikansk väljare bli påverkad genom människans inneboende tilltro till auktoriteter. I årtionden har psykologer visat att personer i auktoritetsställning har lättare att påverka människor än gemene man. För människor i till exempel Sverige som misstror Donald Trump kan det vara svårt att förstå att någon skulle tro på något som presidenten säger. Dock skall man hålla i åtanke att det i den amerikanska väljarkåren finns många som förhåller sig mer neutrala till Donald Trump och för dem kan information från den högsta auktoriteten av alla, presidenten, fortfarande väga tungt.

Sedan är det också viktigt att hålla i minnet att alla inte får sin information direkt från presidentens twitterkonto. En stor del av den propaganda som väljare utsätts för kommer från andra människor inom deras sociala nätverk, människor som dessa väljare ofta gillar och har en hel del gemensamt med.

Detta är viktigt eftersom vi som människor ofta sätter högre tilltro till information från just människor som är lika oss och som vi har relationer till. Vi använder ofta dessa människors åsikter som en mental genväg och guide för hur vi bör agera. Detta för att få social acceptans och för att slippa sätta in i all nödvändig information själva.

Ofta är dock inte desinformationen ämnad att få människor att tro på alla de påståenden som sprids. Ofta är dess mål att helt enkelt dränka nyhetsflödet i en flod av tvivelaktigt brus vilket får läsaren att tvivla på all information hen läser. Om läsaren sköljs över av så mycket falsk information att denne börjar tvivla på allt är det lätt att detta tvivel även spiller över på mer objektiv rapportering av nyheterna, varpå det inte spelar så stor roll hur mycket skadliga nyhetsartiklar om exempelvis en presidents agerande allmänheten får läsa. En stor del av denna allmänhet kommer inte tro på dem i alla fall.

Så hur kan man då motverka desinformationen? Inom nyhetsmedia rekommenderas ibland så kallad "sandwich-rapportering". För att undvika att man sprider falska budskap ytterligare genom att rapportera om dem bakar man in dem i motargument både före och efter den desinformation man berättar om. I sociala medier har de stora plattformarna försökt motverka desinformation genom främst användandet av varningsflaggor som påpekar att informationen kan vara falsk samt länkar till andra faktakällor. Forskning visar att framför allt det senare kan vara effektivt som motmedel. Dock visar forskning som jag har gjort tillsammans med en kollega på Handelshögskolan att desinformation kan påverka människor även om de vet att informationen i fråga är falsk. I två studier lät vi människor få läsa en artikel som våldsamt överdrev mordstatistiken i en svensk stad. Alla som deltog fick tydligt veta att artikeln de läste var en falsk nyhet. Därefter fick de skatta hur många mord som faktiskt begicks i staden i fråga under ett år. Deras svar jämfördes med en kontrollgrupp som inte fått läsa någonting alls. Gruppen som läst den falska artikeln (som de visste var falsk) uppskattade ändå att det begicks nästan dubbelt så många mord i staden som kontrollgruppen.

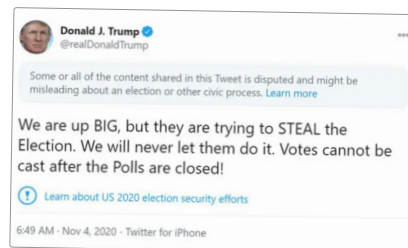
Vår slutsats av dessa studier var att desinformation måste stoppas innan den sprids till allmänheten. Om den får spridning påverkar den läsarna oavsett de motmedel som sätts in. Här ligger mycket ansvar på såväl de stora teknikföretagen som på lagstiftare i olika länder. I fallet USA pågår just nu kongressförhör för att utreda problemets omfattning och undersöka eventuella nya lagar som skall stiftas.

Frågan är dock om ett delat USA kan enas om lagar som kan minska splittringen eller om starka krafter beslutar att polariseringen trots allt gynnar dem politiskt.

Ulf Melin
Linköpings universitet
Professor i informatik

E-post: ulf.melin@liu.se
Twitter: [@UlfMelin](https://twitter.com/UlfMelin)

Presidentens tweets – sociala medier som ett tveeggat svärd

Under de senaste fyra åren har användningen av sociala medier i daglig politik och i samband med valrörelsen i USA gått ifrån ett möjligt val av kommunikationskanal – bland andra – till något av en självklarhet. När ett fenomen blir en självklarhet behöver det analyseras och diskuteras.

Med de senaste dagarna och veckorna i gott minne går det utan överdrift att hävda att den sittande presidenten Donald Trumps användning av Twitter engagerar. Detta i valrörelsen, under och efter valet och sist men inte minst som en sammanflätad del av den politiska vardagen under fyra år. Hur skall vi ställa oss till detta oavsett om vi är supportrar eller motståndare till den politik som bedrivs och till de budskap som formuleras?

Tag den tweet som presidenten postade redan på valnatten den 4 november som exempel (se bild ovan). Här ser vi tveklöst att Twitter är direkt. Det skapar möjlighet till en ofiltrerad dialog mellan folkvald och väljare och till en världspublik. Såsom Twitter har använts i exemplet ovan så är det dock mera än så. Mycken politik och opinionsbildning har drivits via denna plattform, såväl inrikes som utrikes sett till exemplet USA de senaste fyra åren. Vi har som mottagare mer eller mindre tvingats att ta ställning till det som publiceras och diskuteras. Under denna period har en förändring skett genom att traditionella medier i större utsträckning hänvisar till sociala medier; vi behöver alltså inte längre aktivt välja att finnas på de specifika plattformarna för att ta del av dess innehåll. Det är väl bra med öppenhet i grunden? Ja, men det är förenat med utmaningar. Exempel på utmaningar är så klart det vi redan vet om filterbubblor och digitala åsiktskorridorer som når oss via de algoritmer som prioriterar och speglar upp inlägg på bland annat Twitter. Andra utmaningar är också relaterade till den sanningshalt som råder i det som publiceras. Här gör det dessutom skillnad vilken roll och position man har; med ett visst ämbete följer ansvar. Även i andra roller som läsare och i sammanhanget mera marginella användare så har vi ett ansvar. Varje dag.

Vi vet sedan länge från forskning att teknik i allmänhet, och digital teknik i detta fall, är artefakter som kan laddas med olika värden. Människor utvecklar teknik, formar och använder teknik för olika syften och i olika sammanhang. Teknik och politik är därmed tätt sammanflätade, i tanke, i design och i användning. Det amerikanska valet och den dagliga politiken har varit synnerligen goda exempel på detta; goda i pedagogisk och illustrativ mening.

Går vi bortom enskilda tweets och kvaliteten i den kommunikation och de uppgifter som där kommuniceras så handlar teknik i detta fall också om vilken roll de plattformar och kanaler som detta sker på har, liksom vilka aktörer som tillhandahåller dem och vilken roll de antar och tillåts ha. Hur ska vi se på de varningstexter som publiceras av sociala medieföretagen som förmedlar att budskap är på olika sätt vilseledande? Tar de ett redaktionellt ansvar (som tidningar

har gjort i många år) eller ägnar de sig åt någon form av censur? Varningstexter av detta slag är förresten ett relativt nytt fenomen. För just Twitter och Donald Trump uppges att det skedde första gången i maj 2020. Återigen så gör det skillnad för både den som postar inlägget och för företaget som tillhandahåller tjänsten om den vars tweet beläggs med varningstext är president i USA eller ej. Det gör, åter, att denna fråga är större än en enskild tweet och dess sanningshalt, även om ovanstående tweet i sig och andra som handlar om att sparka ministrar via Twitter kan vara föremål för djupare analys och diskussion. Det handlar också om vilken roll socialamedieföretag kan och bör ha i opinionsbildning, vilken skillnad det eventuellt gör vilken plattform som används vid det aktuella tillfället och när samt i vilket sammanhang det sker. Vad innebär faktagranskning i sådana fall och vad händer med den politiska diskussionen om konton stängs av? Om dessutom, som i ovanstående fall, den som står för inlägget som faktagranskas (och förses med varningstexten "vilseledande") är högst politiskt ansvarig och hotar med möjligheten att via en presidentorder radikalt förändra de legala förutsättningarna under vilka socialamedieföretagen lyder, så har vi rejäla utmaningar och en potentiellt sett ond spiral. Allt detta blir också exempel på att teknik inte är neutral, utan politisk i sina förutsättningar, i handling och sett till sina effekter.

Användningen av sociala medier i politiska sammanhang blir därmed ett tveeggat svärd att hantera varsamt och medvetet. Ett verktyg som kan skapa en högfrekvent dialog och mobilisera ett stort engagemang mellan folkvalda och väljare sett på den positiva sidan, men också ett verktyg som kan användas för att just mer eller mindre ofiltrerat vilseleda, till och med häna meningsmotståndare och saluföra tveksamma argument.

För att citera Astrid Lindgrens beskrivning av Pippi Långstrump, vilket också ibland tillskrivs Bamse, så "Den som är stark måste också vara snäll". Det gäller både företag som tillhandahåller plattformar och användare av exempelvis Twitter. Inte minst i rollen som president i USA så behöver man kunna stå för sina åsikter också i sociala medier och finna sig i att dessa kommenteras och kvalitetsgranskas, utan att avfärda dem som falska partsinlagor.

...och att vara snäll i detta fall skall inte tolkas som att vara dumsnäll, utan att vi alla har ett ansvar i att värna en god dialog i det offentliga rum som sociala medier är en del av. Låt oss hoppas att kommande mandatperiod i USA kommer att kännetecknas av ett mera konstruktivt diskussionsklimat – det skulle demokratin både i USA och i världen i stort må bra av!

Lena Boström
Mittuniversitetet
Professor i pedagogik

E-post: lena.bostrom@miun.se
Twitter: [@LenaBostrm1](https://twitter.com/LenaBostrm1)

Göran Bostedt
Mittuniversitetet
Docent

E-post: goran.bostedt@miun.se

USA-valet – några didaktiska och retoriska reflektioner

Inom pedagogiken finns ett speciellt område benämnt didaktik, vilket kan översättas till *undervisningskonst*. Didaktik är kärnan i många utbildningar, framför allt i läroprogram. Denna betraktelse gällande USA-valet 2020 utgår dels ifrån en av pedagogikens grunder, nämligen att *leda någons lärande*, dels ifrån didaktiska aspekter. I denna text översatt till en politisk kontext. Med utgångspunkt i didaktik kan en ledare förklara hur något är beskaffat, försöka göra det begripligt och ge skäl för en uppfattning för att hjälpa andra att "förstå" och bilda sig en egen ståndpunkt och grund för sina handlingar. I fallet USA-valet 2020 anknyter didaktikens grundläggande frågor till retorikens innehållsfrågor. Med hjälp av *didaktisk teorikunskap* och analys av handlande kan effekter av olika insatser utvärderas, vilket är den ambition som finns med denna text.

De didaktiska frågorna handlar om att vara medveten om *vad* man gör, *varför*, *när*, *var*, *hur* och *för vem*. Ju bättre en ledare medvetet kan besvara och matcha dessa frågor i olika situationer, desto bättre kan hen leda läroprocesser. Det gäller för såväl individer, grupper som i förhållande till samhällen. När det gäller att analysera de didaktiska frågorna och hur det två presidentkandidaterna besvarade dem intog Trump en flexibel position gällande exempelvis att använda munskydd. Han ändrade sig gällande varför, när, var och av vem i denna aktuella fråga. Biden valde en motsatt strategi och höll sin linje genom hela valrörelsen. Ledarskapets karaktäristik framträdde tydligt i detta exempel. I det ena fallet en strategi att leda genom att ifrågasätta, abrupt förändra och negligera rekommendationer länkade till Coronapandemin, i syfte att kortsiktigt minska de negativa effekterna av denna på USAs ekonomi. I det andra fallet att leda genom att vara förebildlig och att upplysa om, oberoende av de kortsiktiga ekonomiska konsekvenserna, riskerna med Corona och behovet av att följa rekommendationer givna av läkare och ansvariga myndigheter. Vad som gjordes bestämdes utifrån värderingar av när, var, varför, hur och för vem det gjordes.

I didaktiska teoribildningar används den didaktiska triangeln, vilken i detta fall kan exemplifieras med att utgå från relationer mellan ledaren, medborgarna och ämnet. Relationen *ledare och medborgare* handlar om ledarens kännedom om vad som händer i det didaktiska rummet (USA), det vill säga ledarens medvetenhet om interaktioner och gruppprocesser samt förmågan att påverka eller handskas med dem, exempelvis hur ledaren hanterar samarbete och konflikter samt medvetenheten om och avsikten med sitt ledarskap. Förhållandet mellan *ledare och ämnet* har att göra med ledarens kunskaper, förståelse för och värdering av ämnet och hur hen kommunicerar det till medborgarna och varför. Hit hör också ledarens självkännedom om sin icke-verbala kommunikation samt hur ett ämnesinnehåll används. Sambandet *ämne och medborgare* innefattar ämnets uppfattade relevans, dess yttringar och dess effekter av betydelse för medborgarna

(både enskilda och grupper) samt förhållningssätt till ämnet. I det amerikanska presidentvalet kan detta exemplifieras med insikter, valda kommunikationsstrategier och upplevelser och värderingar av Coronapandemin likväl som polisbrutalitet. Styrkan i att använda den didaktiska triangeln som grund för termen didaktiskt ledarskap ligger i att triangeln fastställer olika typer av förhållanden mellan ledare, medborgare och ämnesinnehåll, och möjligheten i att länka samman dessa förhållanden.

En analys av de båda kandidaternas nyttjande av det didaktiska rummet visar en tydlig betoning av ledaren och retoriken (vilket är självklart i en valrörelse). Ofta hänvisas i retoriksammanhang till en ledares karaktär (ethos) i genomförandet av det offentliga samtalet, de anförda sakskälen i en fråga (logos) och hur ledaren lyckas visa eller väcka känslor (pathos) till stöd för sin argumentation. Det råder ingen tvekan om att de båda ledarna i dessa meningar är varandras motsatser. Trump har haft en valrörelse (och mandatperiod) som utmärker sig av stark retorik och polarisering i behandling av sakfrågor som skapat känslor, såväl för som emot honom. Genom detta har han sökt bilden av den starke ledaren. Biden framstår som en ledare som sökt sakskälen, (logos), gestaltad via fokus på vetenskap och karaktär. Bidens betoning av ethos, t ex via hans krav på anständighet ('decency') i det offentliga samtalet tycks mindre ha varit inriktad på att framstå som den starke ledaren (singularis) utan mer att ha varit en representant för de egenskaper i ledarskapets karaktär som i retoriksammanhang brukar benämnas vishet (arete), klokhet (fronensis) och välvilja (eunoia). En konsekvens av detta är dock att styrkan i det personliga ledarskapet inte framträtt lika tydligt och starkt som hos motståndaren. I detta sammanhang var också den icke-verbala kommunikationen tydlig. Iögonfallande var Trumps nyttjande av röst och intonation för att förstärka sitt budskap, men även hans ibland motstridiga verbala och icke-verbala signaler. Biden var i detta sammanhang mera återhållsam och nyttjade inte till fullo möjligheterna med icke-verbala kommunikation. Trump valde en strategi som handlade mer om att via ett starkt personligt ledarskap övertyga medborgarna om att rösta på honom, medan Biden sökte det lärda samtalets princip för att upplysa medborgarna om de olika alternativen i politiken. Sammantaget menar vi att ett framgångsrikt ledarskap kan inkludera flera didaktiska och retoriska aspekter för att samla och ena väljarna ännu bättre.

Magdalena Svanström
Chalmers tekniska högskola
Professor i hållbarhetsstudier

E-post: magdalena.svanstrom@chalmers.se

Miljön kräver USA:s medverkan

Är det amerikanska presidentvalet år 2020 viktigt? Från mitt forskningsområdes perspektiv avgörs den frågan av svaret på en annan fråga: Kan de stora problemen i världen avseende människors livskvalitet och miljöns tillstånd lösas utan USAs medverkan? Med tanke på hur stort och inflytelserikt USA är och vilka frågor som står på spel är svaret nej och alltså svaret på den första frågan JA! Jag ska beskriva hur jag tänker.

Redan under 1970-talet började vi runt om i världen på bred front förstå och acceptera att länder är helt beroende av varandra vad gäller att lösa alla typer av gränsöverskridande problem. På den tiden aktualiserades det bland annat genom oljekriser, försurning och det kalla kriget. Sedan dess har den galopperande utvecklingen vad gäller teknik, ekonomi, befolkning och globalisering skapat en värld där både livssituationen för människor och miljötillståndet i nästan varje land i världen i ännu högre grad beror av andra länders agerande – och av agerandet hos konsumenter i det globala systemet.

I vissa avseenden kan man faktiskt inte ens prata om gränser – för hela människa-natur-teknik-ekonomi-systemet, eller hur man nu vill uttrycka det, hänger samman! Individens konsumtion på en plats är kopplad till andra delar av världen genom globala värdekedjor. Och utsläpp från industri och transport i ett land kommer genom orsak-verkan-kedjor i natursystemet få både lokala effekter på hälsa och miljö men även bidra till förändringar i t ex det globala klimatsystemet. På så sätt kan konsumtionen i Sverige påverka en arbetare i en textilfabrik i Bangladesh, i en gruva i Sydafrika eller vid informell återvinning av elektronikskrot i Pakistan. Och utsläpp som sker i Sverige kan bidra till bränder i Kalifornien, havsvattenhöjning i Maldiverna, färskvattenbrist i avrinningsområdena från Himalayas glaciärer och hormonimiterande ämnen i sälkött på Grönland. Den här typen av kopplingar mellan produktion och konsumtion av teknik å ena sidan och människan, miljön och samhället å andra sidan studeras inom mitt forskningsområde – miljösystemanalys – en del av fältet industriell ekologi. Inom området finns det även forskare som tittar på vad det är som gör att tekniken och industrin utvecklas och industrin och samhället ställer om.

Men tillbaka då till vad det är som jag tycker står på spel i det amerikanska presidentvalet 2020. De två presidentkandidaterna har visat sig ha helt olika syn på några utgångspunkter som är helt centrala för min forskning.

En sådan utgångspunkt är att de problem som man vill kartlägga inom området bara kan identifieras och förstås om man tittar på både hårda fakta och på människors intressen och åsikter, och man måste ha full respekt för båda delar men ha glasklart för sig när det handlar om det ena eller det andra. Den utsuddning av gränsen mellan dessa som skett under Trumps presidentperiod är mycket olycklig. Till synes ogrundade konspirationsteorier och påhittade fakta har lyfts fram som alternativa förklaringar och sanningar och skapat

tvivel och dimridåer. Men allt är inte tolkningsbart och det finns kunskap som experter och vetenskapen står för som inte kan och inte får viftas bort. Problem som man väljer att blunda för på grund av en politisk agenda kommer att bita en i svansen förr eller senare. Och problem av den magnitud och karaktär som t ex klimatförändringar eller kemikalier i vår omgivning kan bli för stora och svåra att hantera om åtgärder skjuts på framtiden.

En annan tydlig skillnad mellan kandidaterna är deras syn på landets och medborgarnas ansvar gentemot omvärlden. Ansvars- och rättvisefrågor är grundläggande utgångspunkter i mitt forskningsområde eftersom vi fokuserar på att förstå både direkta konsekvenser och konsekvenser i avlägsna delar av systemet med utgångspunkten att båda delarna är viktiga. Därmed kan vi se hur problem flyttas mellan världsdelar, mellan delar i produkters livscyklar och mellan problemtyper. Däri ligger styrkan i den här typen av systemanalyser! Och analyserna kan bli redskap för att värna svaga aktörer i systemet. Men bara om man är intresserad av att analyserna görs och är villig att ta del av resultaten.

Den tredje och sista punkten jag vill nämna är kopplad till de andra två och handlar om vikten av samverkan. Mellanstatlig samverkan blir helt nödvändig när det handlar om att komma till rätta med gränsöverskridande problem. Men detta förutsätter att man erkänner problemens existens, att man inser orsak-verkan-kedjorna och den gränsöverskridande karaktären, att man reagerar - antingen för att man känner sig drabbad själv eller för att man känner ansvar för omvärlden – samt att man har goda relationer med omvärlden inklusive effektiva och rättvisa fora för att hantera diskussioner och förhandlingar. Exempel på sådana som stod på spel i och med det amerikanska presidentvalet var t ex klimatförhandlingarna inom Parisöverenskommelsen, Världshälsoorganisationens arbete med att förebygga och bekämpa sjukdomar och egentligen hela FN som arena för mellanstatlig samverkan.

Det blir därför knappast någon överraskning för dig som läser att en önskvärd utveckling för mitt forskningsområdes möjlighet att bidra till en förbättrad situation för människor och miljö är just det som nu har hänt: att Biden vinner! Men frågan är hur effektivt Biden kommer att kunna driva sina frågor i ett hårt polariserat USA. Trump försöker nu styra bilden av vad som egentligen hänt och undergräver förtroendet för både Biden, för det amerikanska valsystemet och för demokratin. Och vi väntar ännu på att få de sista och möjliga avgörande detaljerna i sammansättningen i kongressen. Delstaten Georgias senatorsval kan avgöra Bidens möjligheter att verka effektivt. Omvärlden följer utvecklingen med spänning och oro.

Christian Christensen

Stockholms universitet

Professor i journalistik

E-post: christian.christensen@ims.su.se

Twitter: @chrchristensen

Election 2020: Myths About US Media Still Strong ... And Dangerous

It is an enduring belief that the vast majority of US media are "liberal" or "leftist." This is a powerful myth, used by the political right to convince citizens that a secular, urban elite pushes a leftist agenda on the nation via television, newspapers and Internet. This notion wasn't invented by Trump. But Trump has, more than any other President, leveraged that pre-existing distrust and taken it to new depths. As we watch Trump openly fight democracy post-election, it is worth considering how this myth is perpetuated, even internationally.

As an American and an academic who studies the media, I have, of course, followed Swedish media coverage of the US elections. And, as someone invited to comment on those elections in Swedish media, I was even part of that coverage. During my consumption and participation, it struck me that it was often taken as a fact by Swedish journalists that a large part of the US media landscape is dominated by what is defined as a "liberal/left" media, and that a large portion of "mainstream media" in the US were partisan in their opposition to Trump.

This is a misleading, decontextualized position.

The attempt by Trump to undermine the US electoral system leans heavily upon convincing his supporters that media analysis of his attacks are "fake" because "The Media" are a biased, leftist monolith. Legitimizing this myth only serves the interests of those opposed to the critical analysis of current events in the US. And, it undermines critical analysis of all forms of power, including when Democrats hold that power.

So, let's start with the elephant in the room. Fox News is the most popular news channel in the US. Fox News isn't the rebel outsider. It is the mainstream. In 2019, Fox was the top-rated basic cable network in total viewers with 2.57 million: 50% higher than MSNBC and 2.5 times higher than CNN. In 2019, Fox had its highest-rated primetime in history, averaging 2.5 million viewers; and, the Fox News program *Hannity* was the top-rated program in cable news for the third year in a row.

But, if you think Fox is one response to an overwhelmingly liberal/left US media ecosystem, think again. In a 2019 study conducted by Pew, 16% of respondents said local TV news was the "most common" place for receiving political election news. (The percentage saying print was their most common source? 3%.) Sinclair Broadcast Group, with 193 local channels reaching 40% of the population, is the second-largest local TV station owner in the US. Sinclair has earned a reputation for aggressively pushing right-wing content. From 2017-19, Sinclair forced its channels to air "must-run segments," including commentaries by former Trump senior advisor Boris Epshteyn, which stations were required to air 9 times a week. A 2019 study in the *American Political Science Review* on the impact of Sinclair purchasing local stations concluded that such purchases resulted in, "a significant

rightward shift in the ideological slant of coverage" on those channels.

How about radio? Of the 15 most popular talk radio shows in the US, twelve have Conservative/Libertarian hosts, with top shows pulling up to 15 million listeners per week. Then there are social media. A common complaint from the political right is that social media platforms "censor" conservative content. Yet, in October 2020, the month before the election, Fox News material on Facebook received 76 million "interactions" (reactions, shares, comments): more than the combined total for CNN, NBC, the *New York Times*, NPR, MSNBC, the *Washington Post* and the *New York Post*. The far-right site Breitbart, recognized as a steady supplier of disinformation, received more interactions (45 million) than the total for CNN, the *New York Times* and *Washington Post* (38 million).

The liberal/leftist media as a myth is shown in more than just conservative ownership or content. CNN, for example, actively cheered the occupation and destruction of Iraq led by Republican George W. Bush. In an analysis conducted by Pew of the news content of 52 US mainstream outlets between 2007-2012, coverage of poverty in the US (a nation with tens of millions living in poverty) accounted for less than 1% of all news space. Multiple studies over the years have shown that local and national news has emphasized crimes committed by African-Americans, while downplaying white or police violence. And, a 2017 study out of Harvard, analyzing the content of mainstream outlets before the 2016 elections, found that coverage of the Clinton e-mail "scandal" accounted for more sentences of coverage (65,000) than all of Trump's scandals combined (40,000). This, despite the fact that Trump had, for example, been accused of corruption within the Trump Foundation and Trump University, had made Islamophobic comments and bragged about grabbing women by their genitalia.

By repeating the "liberal" US media argument, journalists — including in Sweden — legitimize a myth upon which a great deal of division and disinformation is constructed. Many outside of the US still see CNN, the *New York Times* and the *Washington Post* as typical of US media, with Fox News as the "outsider." That's a problem. Fox News is a powerhouse in US news, while newspapers such as the *New York Times* and *Washington Post* — yes, agenda setters for the elite — have nowhere near the same influence among ordinary Americans. As I have addressed, conservative influence is found in a large portion of the US news media that shape US opinion: such as cable television, local television, radio and online news. And, while newspapers may endorse Democratic candidates or critique Trump, their coverage of US society over the decades has been a long way from progressive, and their influence a fraction of other media.

Ignoring this simply leads to shallow, decontextualized analysis of US politics and society.

Kapitel 2

STRIDER

Erik Åsard
Uppsala universitet
Professor emeritus i nordamerikastudier
E-post: erik.asard@engelska.uu.se

Har tv-debatterna spelat ut sin roll?

Amerikanska presidentvalskampanjer brukar innehålla tre centrala moment, då kandidaterna får tillfälle att visa sig på styva linan. Det första tillfället är när de utser sina vicepresidentkandidater, ett viktigt beslut som kräver fingertoppskänsla och gott omdöme. Det andra momentet är det stora talet på konventet, då kandidaterna accepterar partiernas nominering och det tredje deltagande i de tv-sända debatterna, som numera är stora evenemang även i de sociala medierna.

De första tv-debatterna hölls 1960 mellan Richard Nixon och John F. Kennedy, som möttes i fyra legendariska dueller. I de tre följande valen hölls inga debatter, men från och med 1976 återupptogs de och har därefter blivit stående inslag i valkampanjerna. Det året tillkom även en debatt mellan VP-kandidaterna. Formaten har varierat genom åren från en ensam moderator över en panel av utfrågare till ett mer interaktivt *town hall*-format, där även publiken fått tillfälle att ställa frågor.

I årets val var fyra debatter inplanerade, inklusive en mellan VP-kandidaterna. Coronapandemin medförde emellertid att den andra debatten fick ställas in efter att president Donald Trump hade smittats av viruset och lagts in på sjukhus. Arrangörerna i the Commission on Presidential Debates ville då ordna debatten digitalt, vilket Trump vägrade att gå med på. I stället framträdde han och Joe Biden i var sin utfrågning i två olika tv-bolag.

Störst avtryck gjorde den första debatten mellan Trump och Joe Biden, som sändes den 29 september från Cleveland, Ohio med Fox News-journalisten Chris Wallace som ensam moderator. Debatten var uppdelad i sex avdelningar med pandemin, ekonomin, rasismen och Högsta domstolen som de tyngsta sakfrågorna. Den senare frågan fick extra aktualitet efter att en av domstolens liberala ledamöter, Ruth Bader Ginsberg, hade avlidit kort innan debatten.

Debatten i Cleveland är den mest kaotiska som någonsin hållits i ett presidentval. Trump avbröt ideligen Biden med invändningar och frågor. Han drog sig inte för att även avbryta moderatören, som efteråt fick kritik för att inte ha lyckats hålla ordning på kombattanterna. Biden drogs med av det hetsiga tonläget och uppmanade vid ett tillfälle sin motpart att "hålla käften". Mest uppmärksamhet väckte Trumps vägran att på en fråga fördöma vit makt-rörelsen i USA, mer specifikt gruppen Proud Boys som av FBI klassats som en extremistorganisation. Efter att ha pressats uppmanade Trump gruppen att "stand back and stand by", vilket av många tolkades som en direkt uppmaning till medlemmarna att göra sig redo att ta till hårdhandskarna inför slutstriden med motståndarna.

Cirka 73 miljoner tittare såg debatten, vartill kommer ett okänt antal miljoner i de sociala medierna. Det är den tredje högsta tittarsiffran i tv-debatternas historia efter det första mötet mellan Hillary Clinton och Trump 2016 (84 miljoner)

och det mellan Jimmy Carter och Ronald Reagan 1980 (80,6 miljoner). I en opinionsmätning efteråt klagade hela 83 procent på den negativa tonen i debatten, medan 17 procent ansåg den positiv. Få tittare kan ha blivit klokare på var kandidaterna stod eller vad de ville göra efter en valseger.

Den avslutande debatten hölls knappt två veckor före valet i Nashville, Tennessee med NBC:s Kristen Welker som moderator. Hon lyckades betydligt bättre med uppgiften och fick övervägande beröm efteråt. Även denna debatt var uppdelad i sex avdelningar med teman som covidbekämpningen, rasproblemet, klimatet och den nationella säkerheten. Denna gång hade arrangören beslutat att den ena kandidatens mikrofon periodvis skulle vara avstängd när den andre talade, så att de skulle få tala ostört under åtminstone de inledande svaren på varje fråga. Det medförde att debatten blev mer traditionell och att avbrotten blev betydligt färre.

Opinionsundersökningar efter de två debatterna visade att de tillfrågade ansåg att Joe Biden klart vann båda duellerna, i den första med 60 procent mot 28, i den andra med 53-39 (båda gjorda av CNN/SSRS). Antalet tv-tittare i den sista debatten minskade med 10 procentenheter till cirka 63 miljoner, delvis beroende på att den krockade med en match i amerikansk fotboll. VP-debatten mellan Mike Pence och senator Kamala Harris, som ägde rum den 7 oktober, lockade som jämförelse nära 58 miljoner tittare, den näst högsta siffran för en VP-debatt efter den mellan Joe Biden och Sarah Palin 2008. Intresset kan främst förklaras med att den ena deltagaren var en svart kvinna. I sak tillförde VP-debatten föga nytt. Både Pence och Harris upprepade sina medkandidaters talepunkter.

Trots den stora uppmärksamhet som tv-debatterna väcker är det sällan som de haft en avgörande betydelse för valutgången. Endast två gånger har de märkbart gynnat en av kandidaterna: John Kennedy 1960 och George W. Bush 2000. I standardverket *Presidential Debates* (2008) hävdar statsvetaren Alan Schroeder att debatterna främst tenderar att förstärka redan existerande åsikter, men att de sällan får väljare att byta parti. Den slutsatsen gäller även för valet 2020. Joe Biden fick en kortvarig skjuts uppåt i opinionen efter den första debatten, men allt tyder på att han skulle ha vunnit valet även utan tv-debatterna.

Det har länge diskuterats om tv-debatterna spelat ut sin roll eller om de ännu är värdefulla inslag i dagens polariserade amerikanska politik. Själv tror jag att de fortfarande kan spela en positiv roll om arrangörerna ånyo tänker igenom uppläggen, prövar olika format och ser över debattreglerna. Studier visar att väljare som ser på debatterna gynnas av det. Ju mer väljarna kan om kandidaterna, desto lättare kan de göra sina val baserade på kunskap och fakta. Det är något att värna om efter den tumultartade epoken Trump.

Frida Stranne
Högskolan i Halmstad
Lektor i statsvetenskap

E-post: frida.stranne@hh.se
Twitter: [@fridastranne](https://twitter.com/fridastranne)

Den amerikanska mardrömmen

Om något, så bekräftade valresultatet i det amerikanska presidentvalet 2020 polariseringen i USA. Den blåa väg som många väntat sig efter fyra år med Donald Trump i Vita huset uteblev. Joe Biden vann till slut visserligen elektorskollegiet med god marginal och sex miljoner fler röster nationellt men republikanerna vann flera andra viktiga segrar; en förmodad fortsatt senatsmajoritet, adderade tretton¹ nya ledamöter i representanthuset till 213 och närmar sig därmed antalet som krävs för att nå majoritet (det krävs 218), ökade antalet majoriteter ute i delstatskongresserna med två (New Hampshire och Alaska) liksom man fick en extra guvernörspost. Donald Trump själv fick därtill över tio miljoner fler väljare detta år jämfört med 2016. Den politiska splittringen består således och när Joe Bidens svurits in som president kommer allas blickar vara riktade mot hans utlovade försök att jobba över partigränserna och ena landet.

Med sin långa erfarenhet från senaten och som vicepresident kommer den nytillträdande presidenten säkerligen ha en strategi som syftar till att öppna upp för förhandlingar med republikaner i viktiga sakfrågor. Biden har den erfarenhet av samarbete över partigränser och de nätverk som Obama saknade och han är beredd på kompromisser. Dock gör det stöd som Trump fick i valet liksom det faktum att politiker som stått troget vid Trumps sida har tjänat på detta, att det skapas få incitament för republikaner att tillmötesgå Biden i hans strävan. Alla politiker i Washington lyssnar på hur väljare i deras distrikt resonerar och flertalet av dem uppskattar det som Trump har åstadkommit som president och vill inte se några eftergifter. Uttalandet från senatens majoritetsledare Mitch McConnell några dagar efter valet indikerade dessutom att republikanerna har för avsikt att försöka förstöra för Biden, på samma sätt som de motarbetade president Obama.

Men även om Biden lyckas hitta möjligheter för partiöverskridande samarbeten genom att tillsätta en bred administration och genom att ta stöd av rådgivare från båda partierna, så kvarstår den avgrundsdjupa polariseringen ute i landet bland 'vanliga' amerikaner. Den som gör att republikaner och demokrater numer inte bara har olika åsikter om nästintill allting utan *avskyr* varandra, till och med är *rädda* för vad "den andre" representerar och vad fyra år med "fel" president kan göra för skada. Den optimistiske skulle framhålla att Biden *trots* dessa motsättningar kan ha vissa chanser att bli en läkande kraft. Han anses vara ett mellanting mellan den cowboyaktige Bush Jr och den, i många republikaners ögon arroganta och intellektuelle Obama. En respekterad och sofistikerad man med lång erfarenhet, men ändå den sortens "buddy" folk skulle kunna tänka sig ha med på sin grillfest. En personlig kvalitet man inte ska underskatta i en amerikansk kontext där "likability" är en viktig framgångsfaktor i politiken. Med sina personliga tragedier och livserfarenhet i bagaget samt sitt empatiska sätt - i kombination med sin historik av att faktiskt lyssna på olika åsikter - skulle fler amerikaner kunna

respektera hans försök att hela landet än vad man gjort med tidigare presidenter. Men man bör hålla klart i minnet att *alla* tillträdande presidenter i modern tid har inlett sin presidenttid med att utlova just enande och att hitta nationens rätta själ. Polariseringsen har trots alla goda ambitioner dock hela tiden förvärrats.

Bidens bakgrund och ambitioner till trots, tyder fler saker istället på att polariseringen är här för att stanna och att den kan bli en allt mer destruktiv kraft de närmaste åren. USA har visserligen alltid varit polariserat, men det finns några faktorer som utmärker sig 2020 eller snarare *kombinationen* av faktorer som gör läget mer allvarligt. (1) republikaner och demokrater är oense om i princip allting och skillnaderna som uppfattas *existentiella* har lett till att släkt- och vänskapsband helt brutits och att landet geografiskt segmenterats (2) en minskande tilltro till de idégrunder som tidigare förenat amerikaner och utgjort kittet i den gemensamma identiteten. Den amerikanska drömmen och tanken om de exceptionella möjligheter som erbjuds alla som jobbar hårt nog har börjat ifrågasättas vilket är en destabiliserande faktor som inte bör underskattas (3) förtroendet för Washington och olika myndigheter är numer dramatiskt lågt. Bara två av tio amerikaner känner förtroende för politiker och en stor andel känner djupt förakt för "eliten" (4) klyftorna i samhället har de facto ökat dramatiskt, den sociala mobiliteten minskat och fattigdom har försvårat livet för allt fler. Som en konsekvens av pandemin förstärks denna ojämlikhet och otrygghet ytterligare (5) addera sedan – upptill allt detta - en ny mediologik som isolerar människor i olika tankebobblor och sprider såväl desinformation som rena konspirationer med en våldsamt fart.

Summan blir en cocktail av polariserande faktorer som blir självförstärkande och skapar en konflikteskalanderande rörelseenergi som är svår att bromsa. Donald Trump utanför Vita huset kommer sannolikt att göra vad han kan för att hålla liv i den splittring som råder och kan därmed bli en lika polariserande kraft framåt som han varit inifrån ovala rummet de senaste fyra åren. Även om USA slapp allvarliga oroligheter under valdygnen är faran för en turbulent och mer våldsam utveckling på inget sätt över.

I skrivande stund (29 nov) är inte alla röster räknade och det slutgiltiga antalet kongressledamöter därmed inte avgjort

Bengt Johansson
Göteborgs Universitet
Professor

E-post: bengt.johansson@jmg.gu.se

Oktoberövertäckningarnas demokratidilemma

När den amerikanska presidentvalrörelsen gick in i slutskedet hörde man oftare och oftare spekulationer om en kommande "October surprise", en händelse som skulle skaka om valrörelsen och förändra valvinden. Visst, det kom en överraskning, men kanske inte den vi förväntat oss. Trumps insjuknande i covid-19 var en riktig oktoberövertäckning. Även om Trump tillfrisknade förvånansvärt snabbt blev covid-19 slutspurtens huvudtema. Presidenten beklagade sig också högljutt över detta faktum. Ingen politiker vill vara fast i en nyhetsvinkel som är ofördelaktig och Trump ville verkligen inte prata corona.

Men ekon från 2016 var på väg. När New York Post publicerade sin artikel om påstådda kopplingar mellan Joe Biden och ukrainska affärsmän några veckor före valdagen fanns det ytterligare en potentiell oktoberövertäckning. Vibborna kändes tydligt från 2016, då FBI i valrörelsens slutskede beslutade att granska fler av Hillary Clintons mail. Skandalen skadade Clintons ordentligt, även om granskningen friade henne. Mycket talar för att den också var tungan på vägen som fick Trump vald till sin första period. Inte minst eftersom den kom så tätt inpå valdagen.

New York Posts artikel fick inte samma genomslag. Debatten kom mest att handla om hur Facebook och Twitter (och andra nyhetsmedier) sänkte storyn genom att stoppa spridningen, bland annat med argumenten att den brast i källkritik. Hade Bidens påstådda ukrainakopplingar fått fäste och förändrat kampanjen till Trumps fördel hade det varit en repris av vad som hände 2016. Men nu upprepade sig inte historien, ändå aktualiserar den ett demokratiteoretiskt dilemma.

Vi tar på oss statsvetarglasögonen och funderar på vad väljare behöver under en valrörelse. Lite förenklat handlar det om att få veta vad partier och kandidater vill åstadkomma och vad de som haft makten lyckats prestera. Med andra ord behöver vi få en karta för att orientera oss i det val vi ska göra på valdagen. Nu röstar vi ju inte på sakfrågor i sig, utan på politiker som bär upp dessa. Då behöver vi också veta lite om karaktären hos dem vi ska välja. Är de pålitliga figurer som förtjänar vårt förtroende? Men en valrörelse handlar inte bara om att informera. Den ska engagera och mobilisera också. Vi väljare ska orka pallra oss iväg till valurnorna, även om vi i USA fick se många förtidsrösta och poströsta istället för att besöka en vallokal på valdagen.

Nu till problemet. Logiken i valrörelser - så även den nyss avslutande amerikanska - är att kandidater först presenterar vad de vill göra och sedan sätter det igång med kampanjaktiviteterna. Det görs utspel, motståndare attackeras och intensiteten och aktiviteten stiger ju närmare valdagen närmar sig. De demokratiteoretiska idealen går så att säga från att informera till att engagera, allt eftersom valrörelsen fortskrider. Nyhetsmedierna fungerar på exakt samma sätt. De börjar med att presentera valplattformar och manifest för att sedan rapportera mer om valrörelsen som företeelse. Själva kampen

om opinionen och kandidaterna som personer hamnar mer och mer i fokus. Även i mediernas valrapportering är rörelsen därmed från information till engagemang.

Givet att vi ser informera och engagera som två centrala värden skulle jag hävda att valrörelser är bakvända, sett till demokratiteoretiska ideal. De borde börja med att engagera och sedan informera. Inte tvärtom. Först skapa intresse och engagemang för att sedan ge väljarna en tydlig bild av hur samhällsproblem ska lösas. Men så går det som bekant inte till. Komplexiteten i en valrörelse försvinner ju närmare valdagen vi kommer och fokus ligger på kampanjutspelet, de enskilda kandidaterna och inte minst eventuella felsteg och minst skandaler.

Men ska då inte oegentligheter och karaktärsbrister avslöjas? Klart de ska. Attacker på motståndaren (negative campaigning) är ett inslag som funnits så länge vi haft demokrati och är fullt legitimt. På samma sätt ska givetvis medierna avslöja skandaler och andra oegentligheter. Men givet att informationen inte är ny, att både politikerna och redaktionerna har tillgång till informationen sedan tidigare, borde skandalerna helst inte komma i valrörelsens slutskede. Då ska vi prata om sakfrågorna och hur de ska lösas.

Med andra ord borde avslöjanden och skandaler betas av tidigare, helst innan valrörelsen börjat och inte komma in från sidan i valspurtens slut. Här är politiker och medier lika skyldiga. Politiker som vill sänka en motståndare gör det helst nära valet så att effekten blir så stor som möjligt. Detsamma gäller för medier som gärna släpper sina granskningar av både sakfrågor och kandidater i slutet av valrörelsen, då intresset och genomslaget kan bli större. Men risken blir att skandaler får oproportionerligt utrymme och påverkan, inte minst då det ofta senare visar sig att verkligheten var mer komplex än de första rubrikerna gjorde gällande.

Sett ur det perspektivet är jag glad att New York Posts granskning av Joe Biden inte blev en oktoberövertäckning.

Simon Lindgren

Umeå universitet

Professor i sociologi

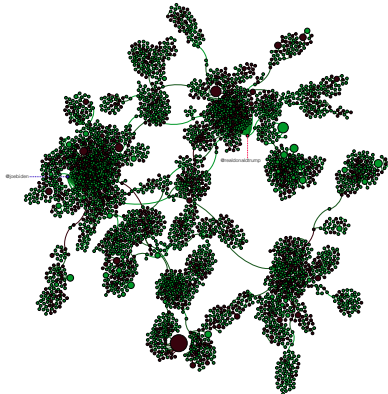
E-post: simon.lindgren@umu.se

Twitter: [@simonlindgren](https://twitter.com/simonlindgren)

Politiska maskiner – en analys av botar på Twitter

Politiken är ett maskineri. Avgörande händelser som detta presidentval är ostyriga, storskaliga och skrämmande. Idag, med globala nyhetsmedier och när politiska aktörer – medborgare, organisationer och politiker – är sammankopplade i digitala kommunikationsnätverk, blir maskineriet särskilt synligt och kännbart. När nya prognoser och siffror dyker upp varje minut, och när vi kan se de politiska kugghjulsnurra i realtid genom att följa flöden på sociala medier, dånar maskinen högre än någonsin.

Men något som är relativt nytt är att det politiska maskineriet i ökande grad består av just maskiner och inte bara av människor. I alla fall när det gäller det politiska samtalet i sociala medier. Den typ av maskiner som det handlar om då är så kallade botar, alltså konton på sociala medieplattformar som inte kontrolleras direkt av människor, utan indirekt via programmering, automatisering och ibland artificiell intelligens. Botar används alltmer av politiska kampanjer, aktivister, lobbyister, medborgare och regeringar för att på olika sätt försöka styra eller störa den politiska debatten. Därför är det intressant att analysera hur botar kan ha spelat en roll i det politiska samtalet på sociala medier i anslutning till presidentvalet i USA 2020.

Figuren bygger på en analys av 1,9 miljoner tweets med taggarna #election, #election2020 eller #electionday, som postades under de sista 24 timmarna innan vallokalerna stängde. Dessa tweets studerades med hjälp av nätverksanalys, där kopplingar mellan användarkonton i form av svar, omnämningar eller retweets har kartlagts. Figuren visar de cirka 4000 starkaste kopplingarna mellan de cirka 4000 konton som var mest aktiva. Varje cirkel representerar ett användarkonto, och storleken på cirkeln hur betydelsefullt kontot var i kommunikationen mellan andra. Med hjälp av ett beprövat maskininlärningsverktyg för igenkänning av botar har botkonton markerats med svart färg i figuren, medan övriga konton är gröna. Både kontot @realdonaldtrump och @joebiden har också markerats. Vi kan dra en rad slutsatser av vad vi ser:

- *Många cirklar i figuren är svarta:* En tredjedel av de 4000 mest aktiva twitterkontona uppvisar mönster som gör att de med stor sannolikhet är botar.
- *Både Bidens och Trumps konton har små cirklar:* De konton som drivs av de båda presidentkandidaterna är inga hubbar i kommunikationen på Twitter. Vad de skriver, särskilt Trump, plockas i hög grad upp av nyhetsmedier och får på så sätt genomslag, men på plattformen i sig är de bara två användare bland andra.
- *Många av de största cirklarna är svarta:* Trettio procent av de mest centrala kontona är botar.
- *De svarta cirklarna är jämnt utspridda över hela nätverket:* Det finns inga grupper där botar inte spelar någon roll för kommunikationen. Botar är alltid närvarande bland de mänskliga användarna – mellan medborgare, politiker och nyhetsorganisationer.

En närmare analys av botarnas sätt att fungera i just det här nätverket visar att:

- 61 procent av botarna hör till den kategori som jobbar med *astroturfing*. Det engelska ordet syftar på konstgrästillverkaren, och refererar till försök att iscensätta konstgjorda gräsrotsrörelser. Det rör sig om centralt koordinerade desinformationskampanjer där deltagarna – botarna – poserar som vanliga medborgare som agerar oberoende av varandra, och som postar koordinerat innehåll och ingår i följarkedjor.
- 24 procent av botarna är *fejkföljare*, alltså konton som köpts av något av de företag som massföljer sina kunder för att ge en illusion av popularitet.
- 12 procent av botarna kan identifieras via tjänsten botwiki.org, som främst syftar till att bygga *kreativa botar* för icke illvilliga syften. I politiska sammanhang kan det exempelvis handla om botar som sammanfattar eller sprider nyheter. Det är förstås inte uteslutet att även denna typ av botar kan användas i propagandasyften.
- De resterande 3 procenten utgörs av övriga botar (spambotar, reklambotar, etc).

För att förstå politik i dagens djupt medialiserade samhälle räcker det inte längre att titta bara på mänskliga aktörer. I och med att det offentliga politiska samtalet idag bedrivs i så hög grad på sociala medieplattformar blir politiken inte bara social, utan socioteknisk. Botar är kodade med mänskliga intentioner men de verkställer sina instruktioner på maskinell väg, understödda av algoritmer, och på plattformar som i sin tur också styrs av algoritmer. Det som händer på Twitter under ett presidentval handlar förstås till en betydande del om att människor interagerar direkt med människor. Men det handlar i förvänsansvärt hög grad också om att algoritmer snärjs in i andra algoritmer – om komplexa politiska maskiner. Det innebär nya och viktiga utmaningar både för samhällsforskare, politiker och medborgare, såväl som för demokratin.

Henrik Ekengren Oscarsson

Göteborgs Universitet

Professor i statsvetenskap

E-post: henrik.oscarsson@pol.gu.se

Rekord i förtida röstning kostade Trump segern?

Redan tidigt i oktober stod det klart att förtidsröstningen inför det amerikanska presidentvalet skulle slå nytt rekord. Till följd av Coronapandemin valde omkring 100 miljoner amerikaner att rösta före valdagen, antingen genom brevöstning (*mail voting*) eller genom att avlämna sin röst på särskilda platser (*in person*).

Förtidsröstning är inte någon ny företeelse i USA. I många delstater är möjligheterna väl utbyggda sedan lång tid tillbaka. Där finns en etablerad vana vid förtidsröstning bland såväl väljare som valadministratörer. Precis som i Sverige har förtidsröstningen i USA blivit allt mer populär. Vid presidentvalet 1996 lämnade var tionde väljare (10 procent) sin röst i förtid. Tjugo år senare, vid 2016 års presidentval, var motsvarande andel 40 procent. Den totala andelen förtida röster i 2020 års presidentval landar av allt att döma omkring 70 procent. Omvänt var det alltså bara tre av tio amerikaner som valdagsröstade tisdagen den 3 november. Gissningsvis har valet inneburit ett genombrott för ett omfattande förtida röstande som kan bli det nya normala i kommande amerikanska val.

Från tidigare forskning vet vi att förbättrad tillgänglighet till röstningshandlingen är positivt för möjligheterna att nå högre valdeltagande. Om valsystemet erbjuder många olika sätt att rösta – i synnerhet generösa möjligheter till förtidsröstning – ökar deltagandet. Institutionella förändringar brukar vara kraftfulla förklaringar. Vid sidan av stark polarisering och hög valtemperatur är det troligt att det rekordstora valdeltagandet i USA 2020 även beror på den utbyggda förtidsröstningen.

Donald Trump kritiserade tidigt ansträngningarna att skala upp möjligheterna för amerikanska väljare att rösta i förtid. Förtidsröstning skulle leda till ökad risk för valfusk, menade han. Han uppmanade sina egna väljare att inte förtidsrösta utan välja att rösta på valdagen. Strategin att racka ned på förtidsröstningen kan möjligen ha kostat Trump segern. I ett samhälle där i stort sett allt partipolitiserats ledde Trumps uppmaningar till att Republikanernas anhängare i större utsträckning än Demokraternas anhängare siktade på att rösta på valdagen – en skillnad i röstningsätt mellan partierna som inte funnits vid tidigare val. I en del delstater returnerade Demokraternas väljare upp till tre gånger fler förtida röster än republikanska väljare.

Varför kan det ha haft betydelse för valutgången att valet av röstsätt partipolitiserades? Det beror på att valdagsröstning är känsligare för eventualiteter. Deltagandet i väljargrupper som bestämt sig för att rösta på själva valdagen är mer beroende av att det inte plötsligt inträffar saker som sätter käppar i hjulet för röstandet. Det kan vara saker som väder, sjukdom, glömska, olyckor, logistiska problem med transporter, långa köer eller andra praktikaliteter som gör att röstandet helt enkelt inte blir av. Omständigheterna är mer barmhärtiga mot väljargrupper som planerar att rösta i förtid. Även om saker

och ting "skiter sig" finns det oftast mer tid för förtidsröstaren att genomföra rösthandlingen en annan dag. Fördelen för ett parti att erhålla många förtida röster är uppenbar: när förtidsrösten väl är lagd är den "inläst" för det parti som vunnit den. Valdagsröstande väljare kräver att ingenting går fel när sympatier ska omvandlas till röster. Så den kontrafaktiska frågan kvarstår: Hade Donald Trump fått fler röster om fler republikanska väljare valt att förtidsrösta? Just nu har vi inte svar på den frågan men ett stort antal väljarstudier kommer kunna upplysa oss så småningom.

Redan före valet stod det klart att de talrika förtidsrösterna skulle innebära särskilda utmaningar att tolka resultatredovisningen under valnatten. Eftersom en del delstater fått hantera förtida röster upp till fjorton dagar före valet kunde de resultaten börja presenteras mycket snart efter att vallokaler hade stängts. Men på andra håll fick valförrättarna inte påbörja hanteringen av de många förtida rösterna förrän vallokalerna stängts.

Eftersom demokrater tenderat att förtidsrösta och republikaner tenderat att valdagsrösta kom det att spela en stor roll i vilken ordning rösterna räknades: I delstater som presenterade resultat från förtida röster först (t ex Florida) kunde vi helt enligt förväntningarna se ett "rödskifte" när de Republikanerna-lutande valdagsrösterna började räknas. I delstater som först presenterade valdagsröster (Pennsylvania) upplevde vi det omvända – ett "blåskifte" – när de Demokraterna-lutande förtida rösterna började rapporteras. Det introducerade en särskild dramaturgi i rösträkningen som gjorde rösträkningen osedvanligt spännande. Exempelvis ledde Donald Trump till en början i Pennsylvania men fick se sitt försprång krympa och till slut försvinna i takt med att förtida röster rapporterades in.

Marie Grusell

Göteborgs Universitet

Docent i medie- och kommunikationsvetenskap

E-post: marie.grusell@jmg.se

Twitter: [@mariegrusell](https://twitter.com/mariegrusell)

Tystnar Trumps twittertrumpet?

Även om publiken är större på både Facebook och YouTube har Twitter varit i politiskt fokus under de sista fem åren. Att Trump gjort kanalen till sin egen trumpet har nog få missat. På många sätt kan Trump och Twitters relation beskrivas som en symbios. Utan Trump hade kanske Twitter inte överlevt den snabba plattformsutvecklingen och utan Twitter hade vi inte haft den bilden av Trump vi har idag.

I mångt och mycket kan man beskriva Twitter som en form av "nyhetskanal". Här delas allt, det tycks och diskuteras – högt som lågt. Språket som används är ofta känslomässigt och övertygande. Även om det finns över 1 miljard registrerade konton är antalet konton som är aktiva färre och i runda slängar används ca 300 miljoner konton varje månad. Detta gör att kanalen inte tillhör de mest populära plattformarna, utan harvar runt långt ner på användningsskalan.

Det som däremot gör Twitter speciellt är mängden journalister som har konton, vilket gjort Twitter känt som en attraktiv nyhetskälla. Twitter har blivit kanalen för att kommunicera snabba reaktioner på händelser och för att "skapa spinn". Tempot är högt och att beskriva innehållet som ett "intensivt" debattforum i högt tonläge är att vara snäll. På många sätt har Twitter ersatt den roll som traditionellt har tillskrivits politiska anföranden, intervjuer och debatter när det handlar om att nå ut till, och kommunicera sitt budskap med, väljarna. Något som Trump tidigt snappade upp och gjorde Twitter till sin personliga kanal.

Med en maxlängd på 280 tecken matchar en uppdatering perfekt längden för den klassiska *sound-biten*. Det lättaste sättet att påverka diskussionen är att skriva något chockerande eller bryta mot plattformens regler. Någon som varit proffs på just detta är Trump. Hans twitteraktivitet har dock skapat olika falanger – de som gillar och de som ogillar. Vet inte om jag *egentligen* kan rekommendera en tur till "*Trump Twitter Archive*" men för den som är nyfiken på vad Trump har twittrat under sin presidenttid ges det här en direkt inblick i den snart före detta presidentens twittrande. I skrivande stund är summan av tweets närmare 59 000 och bland dessa tweets finns allt från personliga superlativ till olika grader av *förolämpningar*. Till exempel finns det i dagsläget 234 tweets som innehåller ordet "losers", 222 tweets som använder sig av ordet "dumb or dummy".

Med nästan 89 miljoner följare är han den näst mest följda politikern på Twitter i världen och det är bara den före detta presidenten Barack Obama som har fler följare (118 miljoner). I dagsläget har den blivande presidenten Joe Biden cirka 17 miljoner följare, vilket lär öka de kommande månaderna.

Alla tre var tidigt ute på Twitter. Obama och Biden redan 2007 som en del av deras valkampanjer inför presidentvalet 2008. Trump anslöt 2009. Det är dock stor skillnad på hur de använder sig av kanalen. Om Obamas användning av Twitter kan beskrivas som en kärlekshistoria, är Trumps relation klart mer kluven. Sällan har vi fått möjlighet att på så nära håll,

fått ta del av hur en president tänker. Trumps twitterinlägg är inte bara privata åsikter och tankar; de har blivit en del av den officiella kommunikationen. Och sällan har väl en president skapat så mycket konflikter och stridigheter som just Trumps twittrande. Vad gäller Biden så står det ännu skrivit i stjärnorna hur relationen kommer att bli. Gissningsvis lär uppdateringarna under hans presidentskap bli färre och mer korrekta. Den kommande presidenten lär inte heller använda Twitter som en officiell kanal för hur landet styrs.

Samtliga tre faller in i Twitters kategori "nyhetsvärdig individ". Detta innebär att som folkvald politiker, med över 250 000 följare, är de skyddade från att få sina konton avstängda på grund av regelöverträdelser. Något som i Trumps fall ofta diskuterats i och med hans kontroversiella Twitterstil. Men när Donald Trump lämnar presidentrollen kommer klassificeringen som "nyhetsvärdig individ" med stor säkerhet dras in av Twitter. Många kommer att jubla åt en avstängd Trump, men glädjen lär bli kortvarig och mer av en pyrrhusseger än något annat. Risker är stor att både Trump och hans flera miljoner anhängare flyttar vidare till andra mörkare sociala medier, där ingen faktakontroll görs. Och då kan lögnar, konspirationsteorier, antisemitism skickas runt oemotsagt.

Än så länge har vi få svenska politiker som går i Trumps fotspår. För att beskriva svenska politikernas Twitterrelation kan termen "lagom" användas. På svenska Twitter möts journalister och opinionsbildare i ett högt tempo. Precis som i USA har Twitter blivit ett viktigt verktyg för att sätta den politiska dagordningen och i dag används Twitter framgångsrikt av många partiledare och politiker för att snabbt reagera på frågor. Även om tonen på Twitter generellt kan diskuteras är tonaliteten på de svenska partiernas och riksdagsledamöternas konton, för det mesta – hövlig, korrekt och positiv. Vikten av att uttrycka sig respektfullt gäller på alla plattformar. I den svenska "lagom" kulturen är det svårt att bryta mot tonalitetsnormen. Att se en svensk statsminister utnyttja Twitter på samma sätt som Trump gjort, känns oerhört främmande. Och tur är väl det. Helt klart är dock att vi får de politiker vi förtjänar och det är allas ansvar att sätta ribban för det demokratiska samtalet.

Christina Grandien

Mittuniversitetet

Lektor i medie- och
kommunikationsvetenskap

E-post: christina.grandien@miun.se

Kajsa Falasca

Mittuniversitetet

Docent i medie- och
kommunikationsvetenskap

E-post: kajsa.falasca@miun.se

Twitter: [@kajsafalasca](https://twitter.com/kajsafalasca)

Under the influence of the influencers

Just nu påverkas mycket av coronapandemin. Inte minst den senaste amerikanska presidentvalskampanjen. Under en pandemi där själva kampanjandet utgör en fara för folkhälsan är influencers inte bara ett roligt inslag i presidentvalskampanjen utan kanske en absolut nödvändighet. Digitaliseringen har tidigare lett till att digital närvaro är en självklarhet för politiker, oavsett om det handlar om Sverige eller USA, för att nå ut till sina väljare. Men i det stora digitala bruset så blir det även allt mer avgörande att nå in till väljarna.

Politiska partier har ofta sökt och fått stöd från kändisar, särskilt för att nå ut till unga väljare. I det amerikanska valet 2020 så fanns miljoner fler unga väljare i jämförelse med 2016 och valdeltagandet visade sig också att bli oväntat högt bland dem. Majoriteten av unga väljare uppgav att de vill skapa förändring och deras viktigaste frågor var klimatet, rasismen och sjukvården. De unga rösterna gick i större utsträckning till Biden än Trump och rösterna vägde tungt i vägmästarstater som Arizona, Georgia, Michigan och Pennsylvania. Och de använder sig mer flitigt av sociala medier som Instagram, TikTok, SnapShot och Twitch där en ny typ av digitala opinionsbildare har stort inflytande.

Ett exempel på effekten av digital opinionsbildning är megakändisen Kylie Jenner som i en post på Instagram uppmanade unga att rösta och registrera sig, vilket ledde till en ökning av väljarregistrering på 1500 procent på vote.org. Utifrån det vi redan vet om väljarbeteenden kommer inte en enskild influencer i någon större utsträckning påverka de följare som redan har en stark politisk övertygelse, men däremot finns stor potential att nå nya väljare och att skapa engagemang i frågor som är relevanta för målgruppen.

Den upplevda nära relationen som utvecklas mellan influencers och deras följare benämns ofta som "parasocial" då följare över tid skapar en upplevelse av att ha en intim relation som liknar en verklig social interaktion med influencern. På senare tid har forskningen kring parasociala relationer aktualiserats bland annat eftersom sociala medier möjliggör en mer realistisk social interaktion. Följarna upplever ofta att de känner personen i fråga, på samma sätt som en vän, bekant eller familjemedlem. Dessa parasociala opinionsledare har möjligheten att påverka och styra vilka ämnen som diskuteras, vilken information som läggs fram och har därmed potential att påverka följarnas åsikter väsentligt. Kanske än mer under pandemin krav på distans och inställda massmöten och dörrknackningskampanjer.

Med sitt stora antal följare och den räckvidd Trump har på både Facebook och Twitter kan han ses som en makroinfluencer bland sina äldre målgrupper och väljare. Forskning om valkampanjen 2016 visar att parasociala band spelade en stor roll för Trumps valseger, både på grund av hans mångåriga deltagande i realityserien *the Apprentice* och genom sin närvaro i digitala och traditionella medier.

Biden å andra sidan har inte samma digitala plattform och har i större utsträckning använt gräsrotter i digitala kanaler för att nå ut med sitt budskap. Biden har genom flera populära Instagram-, TikTok- och YouTube-influencers byggt sin digitala närvaro. Så även om Trump fick större uppmärksamhet på de stora sociala medierna så vet vi inte ännu vem som hade störst inflytande på de mindre.

Ett fenomen som fått uppmärksamhet under årets val är så kallade mikro- och nanoinfluencers. Det är influencers som når ut till mindre och specifika grupper, till exempel klimat- eller Black Life Matters-aktivister. Mikroinfluencers sägs ha mellan 10 och 100 000 följare, är mer specialiserade än makroinfluencers och har en mycket engagerad följarskara där de har stor trovärdighet. Nanoinfluencers har under 10 000 följare och en mycket lokal följarskara. Dessa influencers är viktiga i en tid där tilliten till vad som sägs och skrivs i sociala medier blir allt mindre och där kontakten med "riktiga" människor blir allt mer betydelsefull.

Nano- och mikroinfluencers anses vara mer relaterade och närmare den genomsnittliga användaren av sociala medier och deras inlägg uppfattas som rekommendationer eller samtal med vänner. Samma inlägg från en makro- eller megainfluencer kommer emellertid att uppfattas som alla andra annonser och är mindre personligt.

Under valkampanjen fanns många exempel på nano- och mikroinfluencers som i olika plattformar arbetade för att få människor att rösta eller för att mobilisera stöd för de enskilda kandidaterna. Flera av plattformarna utvecklade egna manualer för att underlätta röstande. Till skillnad från det senaste svenska valet så gjorde också betalda samarbeten, i synnerhet med nano- och mikroinfluencers sitt intåg i valkampanjen. Medan politisk annonsering är förbjuden under de sista veckorna av valkampanjen i många sociala mediekana-ler är samarbeten eller sponsrat innehåll inte det.

Det kan vara så att dessa influencers blev speciellt betydelsefulla i de vägmästarstater där unga väljare bidrog till Bidens framgång eller som en marknadsförare skrev om influencers intåg i politiska kampanjer:

"Every influencer that they get in their court is a portion of the voting American population and influencers have relationships with millions of Americans as well as the platform to change minds."

Kanske har Demokraterna lyckats igen, i valet 2008 hyllades Obama för sin framgångsrika kampanj på Facebook som då nådde nya och yngre väljare. I år kan det vara Biden och Harris som nått nya och unga väljare på andra plattformar. Vi vet sen tidigare att det som händer i de amerikanska kampanjerna ofta når kampanjmakare i all världens länder och inte minst i Sverige. Så i nästa nationella val så lär även de svenska kampanjerna i ännu större utsträckning stå under *the influence of the influencers*.

Jesper Enbom

Umeå universitet

Universitetslektor i medie- och kommunikationsvetenskap

E-post: jesper.enbom@umu.se

Twitter: [@Jesperenb](https://twitter.com/Jesperenb)

Microtargeting i det datadrivna kampanjarbetet

Det finns, i mina ögon, tre verkligen uppseendeväckande aspekter av resultatet i presidentvalet. Den första är att den sittande presidenten tvingades bort efter bara en mandatperiod. Den andra är den upphämtning som president Donald Trump gjorde under de sista dagarna innan valet. Den tredje är det, med amerikanska mått, mycket höga valdeltagandet. Jag tänker här fokusera på de två sistnämnda aspekterna: upphämtningen och det höga valdeltagandet.

Både Donald Trumps upphämtning och det höga valdeltagandet har påverkats av en rad faktorer. Missvisande opinionsmätningar, Trumps valturné och oväntat stark partiloyalitet bland republikaner kan haft betydelse för upphämtningen. När det gäller det höga valdeltagandet kan det ha varit resultatet av utökade möjligheter att förtidsrösta, förenklad väljarregistrering och den ökande politiska polariseringen i USA.

En fråga som är intressant att ställa gäller betydelsen av Trumpkampanjens arbete "på marken" för upphämtningen och valdeltagandet. I anslutning till detta finns det anledning att ställa frågan om hur datadrivet detta kampanjarbete har varit, eller med andra ord: i vilken utsträckning det kännetecknats av microtargeting.

Politisk microtargeting – användningen av olika former av väljardata för att skraddarsy och sprida budskap till specifika delar av väljarkåren – har sitt ursprung i USA. Det är också där microtargeting kommit att användas i störst utsträckning.

I synnerhet gäller detta i de delstater där det traditionellt är jämnt mellan Republikanerna och Demokraterna. En av dessa "swing states" är Ohio. I detta val var Ohio en av de delstater som Donald Trump lyckades vinna med sin slutspurt.

Till att börja med är det viktigt att komma ihåg att det datadrivna kampanjarbetet inte enbart handlar om sådant som sker online, exempelvis annonser på olika nätsidor och sociala medieplattformar som Facebook. Det handlar i minst lika stor utsträckning om annonsering i traditionella medier och direktkontakter med väljare.

Under de senaste decennierna har dörrknackning (canvassing) och telefonuppringning (phonebanking) blivit en allt viktigare del av kampanjerna. En viktig omständighet i 2020 års valkampanj är att Demokraterna enbart arbetade virtuellt. Republikanerna valde däremot att både arrangera valmöten och knacka dörr.

Direktkontakterna med väljarna genom uppringning eller hembesök, bygger i hög grad på insamlade data om de personer som ska kontaktas. Framförallt handlar det om deras partitillhörighet och hur högt valdeltagande de har. Det här innebär att risken för volontärerna att knacka på hos någon som är fientligt inställd mot deras kandidat minskar.

I en intervju jag genomförde med en Field Director för Demokraterna i Ohio pekade han på att detta underlättade rekryteringen och utbildningen av volontärer. Den kontakta-de personens tidigare valdeltagande är har stor betydelse när kampanjen skickar ut volontärer. Direktkontakterna handlar

i huvudsak om att se till att personerna verkligen tar sig till valurnorna (GOTV – Get Out The Vote).

Själva samtalen påverkas också av insamlade data om väljaren. Beroende på insamlad information går det att använda olika samtalsmanus som betonar exempelvis de politiska frågor som antas intressera den kontaktade personen. Den insamlade informationen och dessa samtalsmanus finns i appar för mobiltelefoner och läsplattor. Den med flest användare är MiniVAN från företaget NGP VAN som Demokraterna anlitar.

Dessa appar och besöken i sig adderar också till den insamlade informationen om väljarna. Det handlar om hur starkt de stödjer den aktuella kandidaten, hur benägna de är att gå och rösta och vilka politiska frågor de anser viktiga. Vidare kan de ange om de är villiga att stödja kampanjen genom att exempelvis ha en kampanjskylt på gården, donera pengar eller skjutsa väljare till vallokalen.

Av högsta vikt är också att ha en aktuell e-postadress till väljaren vilket möjliggör ytterligare kontakt. All data som samlas in synkroniseras med partiernas väljardatabaser: VoteBuilder för Demokraterna och Voter Vault för Republikanerna.

I förståelsen av såväl det ovanligt höga valdeltagandet och Trumpkampanjens slutspurt går det enligt min mening inte att bortse från det datadrivna kampanjarbetet. Trumpkampanjen uppgav att de hade 2,5 miljoner volontärer ute, vilket i så fall till och med översteg de siffror Barack Obama hade i sina kampanjer. Detta kan ha bidragit till den oväntat stora mobiliseringen av väljare och till att valet blev oväntat jämnt. Den Field Director som intervjuades kring datadrivna kampanjer påpekade en risk med upplägget som får sägas vara relevant efter detta val. I och med att en grundtanke är att kontakta vissa grupper av människor och undvika andra kan det bidra till en ytterligare politisk polarisering.

Stefan Svallfors
Institutet för framtidsstudier
Professor i sociologi

E-post: stefan.svallfors@iffis.se
Twitter: [@StefanSvallfors](https://twitter.com/StefanSvallfors)

Trump och de policyprofessionella – medeltidens återkomst?

Dagens politik är fylld av människor som inte valts till sina poster utan som arbetar med politisk rådgivning och politisk påverkan som anställda. Det handlar om politiskt sakkunniga, pressekreterare, public affairs-konsulter, kommunikationsrådgivare, intresseorganisationsexperter och många andra. Ofta rör de sig i maktens innersta cirklar, som rådgivare och stöttelelare åt ledande politiker.

Dessa policyprofessionella, som de kommit att kallas, är ofta måltavlor för populistiska politiker så länge de själva söker den politiska makten. Löften utfärdas om att "torrlägga träsket" i Washington eller Bryssel, bli av med alla spindoktorer, lobbyister och särskilda rådgivare och få till stånd en renare och rakare politik.

När dessa populistiska politiker vinner valen är det dock sällan som träsket torrläggs. I stället fylls det med andra varelser, policyprofessionella som är anställda av och lojala mot de nya makthavarna, med inflytande men med oklart mandat.

Donald Trumps presidentskap har i dessa avseenden, som i så många andra, varit en grotesk variant av förhållanden man finner även på andra håll. Trump har hårdare än kanske någon annan betonat att han skulle göra upp med den politiska klassen om han bara fick makten. Väl vid makten har han istället gjort personlig lojalitet till det främsta – ja nästan det enda – kriteriet för vem som ska få röra sig i presidentmaktens cirklar. Expertis i sakfrågor har genomgående ratats till förmån för personliga och rent av familjemässiga band till presidenten. Döttrar, svärsöner och kompisar har fyllt maktens korridorer. Nya rådgivare har anställts och avpolletterats i rasande fart, allt eftersom de stigit eller fallit i gunst hos presidenten.

Ett sådant politiskt ledarskap påminner om det som rådde innan demokratin och det moderna samhällets genombrott. Ett där furstens vilja var allt och där furstens rådgivare vackert fick lära sig hovets föränderliga spelregler för att hålla sig kvar. Ett där furstens familj och hushållsekonomi inte gick att skilja från statens angelägenheter och där furstens egen person var det som förkroppsligade den offentliga makten. Sådana tendenser till medeltidens återkomst finner man på många håll i den demokratiska världen – men ingenstans så ohämmat och vulgärt som i fallet med president Trump.

Nu har fursten fallit och nya policyprofessionella kommer att flytta in i Vita huset och andra stabsbyggnader. Förmodligen kommer de att vara kunnigare och skickligare än dem som lämnar sina poster, säkerligen kommer deras kompetens att räknas högre när de anställs och befordras, men de kommer inte att vara av ett fundamentalt annat slag än dem som de ersätter. De policyprofessionella är i politiken för att stanna, de är ju trots allt politikens proffs och ingen vald ledande politiker klarar sig utan dem. Och ledande politiker, oavsett partifärg och omständigheter, vill ha lojalitet på ett personligt plan från sina närmaste medarbetare.

Så nästa populistiska politiker som söker det amerikanska

presidentskapet kommer precis som sina föregångare att utfärda löften om att torrlägga träsket, en gång för alla, och kommer precis lika lite som sina föregångare att infria dessa löften.

Aida Alvinus

Försvarshögskolan i Karlstad

Docent och universitetslektor

E-post: aida.alvinus@fhs.se

Politiskt ledarskap och det amerikanska valet i skuggan av lågintensiva kriser

Det amerikanska presidentvalet utvecklade sig till en nagelbitande thriller. Över 150 miljoner amerikaner röstade vilket blev ett rekordhøgt valdeltagande, det högsta på 120 år. Donald Trump besegrades av demokraternas kandidat Joe Biden. Huruvida president Donald Trump erkänner sig övervunnen väcker för närvarande medial uppmärksamhet. Samtidigt håller världen andan. Covid-19 deklarerades som en världsomfattande pandemi 11 mars 2020 av WHO. Vi är mitt i en "andra våg" av den pågående pandemin som hittills har inneburit svåra sociala, ekonomiska och politiska konsekvenser. Detta är ett pågående utbrott och antalet insjuknade tycks öka för varje dag. Frågor om klimatförändringar och djurhållning som en orsak till smittspridning och utveckling av pandemi, har väckts, förnekats och erkänts. Inte minst var USA-valet en ödesfråga för det globala klimatet. Donald Trump har systematiskt och medvetet bidragit till USA:s bristande klimatpolitik genom att riva upp klimatlagar som hade till syfte att begränsa olika typer av utsläpp.

Lågintensiva kriser

Covid-19 pandemin och klimatförändringar är vår tids lågintensiva kriser som kräver ett tydligt och solidariskt politiskt ledarskap. Diffusa och gradvis tilltagande kriser är svåra att överblicka för alla. Klimatförändringar och spridning av virusjukdomar kan lamslå hela samhällen. Frågan är inte längre "om" utan "när" det kommer att inträffa. Den här typen av kriser ställer ledare och politiska beslutsfattare inför ett antal mer eller mindre bekväma beslut. Av den anledningen var USA-valet avgörande för hur lågintensiva kriser kan komma att hanteras i framtiden av världens största demokrati. Till skillnad från Donald Trump, har Joe Biden lovat att stanna kvar i Parisavtalet och bygga världens snabbaste järnvägs-system för att minska koldioxidutsläppen. Dessutom har Biden lovat att följa vetenskapliga råd även i hanteringen av covid-19 pandemin. Strategier som relevant information till allmänheten, vaccin och läkemedel har utlovats liksom att tillgodose behov av fri och framförallt tillförlitlig testning. I en sådan diffus kris är omtanke om den egna befolkningen av yttersta betydelse om förtroende för myndigheter ska kunna upprättas. Klimatförändringar och pandemier är svår-förutsägbara vad gäller utbredning, hastighet i spridning och svårighetsgraden av eventuella konsekvenser. Information som sprids, måste vara korrekt och pålitlig.

Förstärkning och/eller hantering av lågintensiva kriser genom sociala medier

Det är numera allmänt känt att Donald Trump använder och missbrukar Twitter. Med anledning av sina inlägg i sociala medier har Twitter faktagranskat ett flertal av dem och för första gången utdelat varningsflagg för flera av presidentens inlägg. Detta ska tolkas som en signal till följare om att kontrollera sanningshalten i de publicerade inläggen. Sociala

medier har både för- och nackdelar vid en krishantering. Ett för snabbt informationsutbyte som sker i sociala medier exponerar oss för "visuellt och auditivt skräp" vilket äventyrar inte bara våra språkliga och sociala förmågor utan också vårt kritiska förhållningsätt. Särskilt är detta påtagligt vid en pågående krishantering. Sociala medier gör högt uppsatta ledare och politiker mer synliga och "mänskliga" för allmänheten. Samtidigt som allmänheten får ett demokratiskt verktyg för att skapa opinion, på gott och ont. Den mörka sidan av nätets tillgänglighet är att det utgör en spelplan för hat och motstånd mot värdegrund och mänskliga rättigheter. Tidigare studier har visat att när hat och förtryck upprepas tenderar det att bli till "sanning". Inte minst har Donald Trump personifierat kränkningar i just sociala medier. Klimatförnekelse, motstånd mot jämställdhetsfrågor, hantering av covid-19 och nonchalans gentemot traditionella medier har alla ventilerats på Twitter. Dessa inlägg har fram till nu florerat med stor immunitet tills de anställda på Twitter har börjat sätta ut varningsflagg en form av motstånd. Dessvärre blev presidentens "fria ord" en lågintensiv kris i sig. Oförskämdhet och förolämpningar blev till viss del accepterade av allmänheten. Och av drygt 70 miljoner som i detta val har röstat på Trump. Men det finns en motmakt och det finns hopp eftersom 74 miljoner vill se en annan typ av ledarskap. En ledare som kan sätta solidaritet i främsta rummet. Tilltro sätts till Biden.

Den (o)frivilliga ledaren och klimatkrisen

Ledarrollen är inte alltid självvald. Ibland är den tillskriven med anledning av de gärningar som den ofrivillige ledaren gör. Till skillnad från två vita äldre män som nyligen slogs om makten i USA så finns en snart 18-årig ung tjej, Greta Thunberg som i augusti år 2018 blev uppmärksammas världen över för sin "Skolstrejk för klimatet". Thunberg har tack vare sitt etiska ställningstagande fått följare världen över. Antalet är i paritet med Trumps och Bidens anhängare. I hennes ledarroll har man identifierat ihärdighet, konsekvent handlande och trovärdighet som ledaregenskaper. Dessa är särskilt intressanta när det gäller förmågan att påverka beslutsfattare, politiker och industriledare och sätta klimat på agendan på såväl lokal som global politisk arena. Vi kommer se fler lågintensiva kriser och konsekvenser av dem för hela samhällen. En ledare som i stället för protektionism väljer kollektiv solidaritet kan bidra till ökat förtroende och framtidshopp.

Torbjörn Tännsjö
Stockholms universitet
Professor emeritus i praktisk filosofi

E-post: Torbjorn.Tannsjo@philosophy.su.se

Vem röstar? Vem räknar?

Vår aktuella bok, Folke Tersman och Torbjörn Tännsjö, *Folk och vilja. Ett försvar av demokratin i vår tid* (Fri Tanke Förlag), inleds med ett citat som brukar tillskrivas Josef Stalin och som i engelsk översättning lyder: "It isn't the people who vote that count." Det har fått aktualitet genom presidentvalet i USA i och med president Trumps reaktion på utfallet. Ett grepp vi brukar i boken är att definiera demokrati snävt, som en besluts metod. Vi tar alltså inte ställning till vilka länder som är (mer eller mindre) demokratiska, utan vi riktar vårt intresse mot var och hur demokratiska besluts metoder brukas i olika nationer och sammanhang. En demokratisk besluts metod är så beskaffad att den garanterar att majoritetens uppfattning (om det finns en sådan) inom ett kollektiv blir kollektivets beslut. Jag anlägger samma synsätt här.

Vi brukar tänka oss vårt politiska system i Sverige som utformat så att folket (alla vuxna) genom det proportionella (alltså inte demokratiska) valet av en riksdag, kollektivt kan styra sig självt. Systemet ser till så att riksdagen politiskt representerar folket och fattar de beslut folket skulle ha fattat, om det kunna samlas, överlägga och besluta med stöd av majoritetsprincipen. I vår bok tar vi ställning för detta system. Det är det bästa som kan erbjudas som svar både på elitistisk kritik av demokratin med innebörden att vanligt folk inte duger att styra sig och kritik som pekar på att majoriteten kan undertrycka olika minoriteter. I den svenska modellen styr inte vanligt folk direkt (utan parlamentariker) och det proportionella val förfarandet innebär att också impopulära minoriteter blir representerade. Det är viktigt att förstå hur artskilt detta svenska system för demokratiskt indirekt beslutsfattande är jämfört med det som tillämpas i USA. Om vi klumpar ihop Sverige och USA som "demokratier" riskerar vi att inte rätt förstå skillnaderna.

Var finns demokratiskt beslutsfattande i USA? I en mening tar det demokratiska beslutsfattandet en mer direkt form i USA än i Sverige. Vanligt folk kan i demokratisk ordning välja, inte hur de ska styras, men vem som ska styra. Det sker på många nivåer i det amerikanska samhället. Framför allt får folket välja sin president. Så brukar saken förenklat uttryckas, men bilden måste nyanseras.

För det första röstar väljarna i USA inte direkt på presidentkandidaten, utan på elektorer som i sin tur ska utse president. Och för det andra så är elektorssystemet så utformat att den som i nationell skala vinner majoritet kan förlora själva valet. Detta också om rösträkningen sker någorlunda korrekt. Det senare är i ett land utan folkbokföring näst intill omöjlig att säkerställa.

I ljuset av vad som just hänt vid presidentvalet i USA år 2020 är det lätt att se bristerna i de nordamerikanska politiska institutionerna. Bristerna vidlåder både resultatet man får och statsskicket som sådant.

Resultatet. Den direkta formen av val av ledare, som vaskats fram i en process där endast individer med mäktiga ekono-

miska resurser kan konkurrera, och där grunden för valet av den ena kandidaten framför den andra står att finna i karisma snarare än politik, lämnar systemet vidöppet för den elitistiska kritiken. Man får politiker i spetsen, som är föga lämpade för uppgiften att styra landet. Inget kunde bättre illustrera problemet än då Trump och Biden ställdes mot varandra. Då folket väl utsett sin ledare tvingas det att släppa de politiska tyglarna. En tänkare som utmålade detta som önskvärt är Joseph Schumpeter i boken *Capitalism, Socialism, and Democracy* från 1942. Jag ser det som en svaghet vilken framträder med skärpa om systemet jämförs med det svenska.

Statsskicket som sådant. Den amerikanska konstitutionen erbjuder presidenten en möjlighet att framträda med prentationen på att vara hela nationens direkt folkvalda ledare. Risken för kupper, övergrepp mot kongress och domstolar (och olika minoriteter) ligger i öppen dager. Vi har anat vidden av den saken just nu, då utgången av valet av presidenten förpassats till rättssystemet och ingen säkert (i skrivande stund) kan säga om utbytet av Trump mot Biden kommer att ske i fredliga former. Redan det faktum att frågan meningsfullt kan ställas visar att något är gale. Systemet är underkastat ett veritabelt stresstest. Kommer det att stå pall?

Det brukar sägas att den nordamerikanska konstitutionen, som överlevt i 250 år, måste äga en särskild inneboende styrka. Intet kunde vara felaktigare. Blåkopior på den har prövats i olika sydamerikanska sammanhang och lett till kupper från presidentens sida. Om detta skriver Juan J. Linz, "The Perils of Presidentialism", *Journal of Democracy*, 1990. Ett USA på dehis, i rollen som världsledande makt, löper rimligen ökad risk för att drabbas av katastrofer som dessa. Konstitutionen har också kunnat samexistera med slaveri, den har inte förhindrat ett blodigt inbördeskrig, och den har efter inbördeskriget under ett århundrade förenats med öppen rassegregering. En egenhet är att den normalt lämnar halva folket – mestadels underklassen – utanför den politiska processen. Det sker dels genom alienation och ett försvårat valdeltagande, dels genom förbud mot deltagande (presumptiva väljare får inte delta då de dömts för brott; denna dystra skara räknas i miljoner). Också i årets rekordval beräknas åtminstone var tredje vuxen medborgare ha stått vid sidan av den politiska processen – en grov uppskattning då alltså ingen folkbokföring existerar.

Oavsett utgång av årets presidentval, vilket enligt Trump snarare avgörs av de som räknar rösterna än av alla som avgit dem, får man konstatera att det är något betänkligt med själva den nordamerikanska konstitutionen.

Lars Nord
Mittuniversitetet
Professor i politisk kommunikation
E-post: lars.nord@miun.se

Finns det några svenska lärdomar av en eländig valrörelse?

Veckorna innan ett amerikanskt presidentval brukar flygen över Atlanten vara fulla av svenska partifunktionärer, PR-konsulter och lobbyister. Alla ivriga att få ta del av de senaste rönen och erfarenheterna från en modern valkampanj i det stora landet i väster, och med särskilt intresse för vilka metoder och tillvägagångssätt som skulle kunna fungera också i Sverige vid framtida valrörelser.

I år var det inte lika fullt med svenskar på flygen av lätt insedda skäl. Coronapandemin gjorde att många som tänkt sig att studera valkampanjen på plats fick tänka om. I stället för frukostmöten och brown bag-luncher på tankesmedjor och lobbyföretag i den amerikanska huvudstaden fick kampanjen nu uteslutande följas på distans och via digitala medieplattformar.

I efterhand sade flera av dem som fått stanna hemma att det nu inte gjorde så mycket. Detta eftersom årets valrörelse sades vara sällsynt eländig och fattig på inspirerande innovationer. Så mycket att lära för svenska partistrateger och kampanjmakare fanns det nog inte den här gången.

Man brukar inom forskningen i politisk kommunikation ibland tala om en "amerikanisering" av valkampanjer, med vilket menas att kampanjmetoder som först utvecklades i USA efterhand också tillämpas i andra länder. Det finns därför skäl för den som vill vinna val att noga följa den amerikanska utvecklingen och dra lärdomar av erfarenheter från USA.

Samtidigt visar det sig många gånger att det som fungerar väl i en amerikansk kontext kan bli betydligt svårare att tillämpa i ett annat land. Bland annat för att väljarna tänker annorlunda, för att medielandskapet ser annorlunda ut eller för att den politiska kulturen är mindre mottaglig för vissa kampanjinslag.

Modern svensk politisk historia är ändå full av exempel på hur svenska partier försökt kopiera olika amerikanska kampanjkoncept. De flesta har dock gjort det med begränsad framgång. Inspirerade av John F Kennedys kampanjmetoder försökte dåvarande högerpartiet få sin partiledare Yngve Holmberg att skaka hand med så många väljare som möjligt 1968. Men Holmberg var nu ingen Jack Kennedy.

Det skar sig ungefär lika mycket när Moderaterna under valrörelsen 1985 arrangerade ett massmöte i Scandinavium i Göteborg där partiledaren Ulf Adelsohns entré mest förde tankarna till en påkostad krogshow i Las Vegas.

Socialdemokraterna tog in tre amerikanska PR-konsulter i valhögkvarteret Valhall 1994. Valet vanns visserligen, men riktigt vad de tre bidrog med var oklart. Den nye partiledaren Göran Persson lovade i alla fall uttryckligen att försöket inte skulle upprepas vid nästa val.

2010 skulle de svenska partierna än en gång knacka dörr, mest för att det varit ett viktigt inslag i Barack Obamas vinnande valkampanj två år tidigare. De svenska hemmens förtjusning över att plötsligt ha ett antal valarbetare i färgglada jackor på farstubby på kvällen var dock måttlig.

Samma år var det för första gången inför ett riksdagsval möjligt att sända politisk tv-reklam i en stor svensk tv-kanal. Debattens vågor gick höga om hur den här nya vägen av amerikanisering skulle förändra villkoren för det offentliga samtalet, och göra "dirty campaigning" till ett stående inslag i svensk politisk kommunikation. Av detta blev dock intet. Reklamspotarna visade sig nämligen vara betydligt mer beskedliga, och kom aldrig att spela någon riktigt avgörande roll här. Den politiska tv-reklamens 30-sekundersnuttar kom helt enkelt 30 år för sent i Sverige, i ett läge där digitala plattformar redan förändrat spelplanen i grunden.

Mot den här bakgrunden är det möjlig en berättigad fråga att ställa vad svenska kampanjmakare egentligen har lärt sig och haft nytta av efter alla sina resor "over there". Ett och annat har säkert varit värdefullt för dem att ta del av, men en hel del USA-inspirerade kampanjmetoder har också visat sig slå mer eller mindre fel när de har introducerats i en svensk kontext.

Paradoxalt nog kan det kanske finnas mer att lära av den amerikanska valrörelse som de flesta inte hade möjlighet att följa på plats. Alltså 2020, när pandemin gjorde att presidentvalskampanjen fick föras på ett helt annat sätt än tidigare. Kampanjen blev ett brott med många traditioner och trender. Den här gången blev digitala kampanjverktyg med nödvändighet helt centrala för opinionsbildning och mobilisering, och debatten i sociala medier blev än viktigare när förutsättningarna för personlig kommunikation mellan människor plötsligt begränsades kraftigt. Donald Trump fortsatte visserligen med klassiska kampanjmöten i slutspurten, men med betydligt färre deltagare än vid en "normal" valrörelse.

Det är inte orimligt att tro att den distanserade och digitala valrörelsens krav och förutsättningar kan ha varit mer givande att studera noga för svenska kampanjmakare. Typiska amerikanska kampanjinslag som bygger på starka känslor, spektakulära shower, påträngande valarbetare och verbal gytjebrottning fungerar med all sannolikhet betydligt sämre här. Men försök att bilda opinion och mobilisera sympatisörer på nätet har då bättre förutsättningar att ge resultat i ett av världens mest digitaliserade länder som därtill råkar vara särskilt känt för att folk inte gärna pratar politik med varandra öppet.

Efter decennier av dyrköpta erfarenheter och lika dyra Amerikaresor kanske de mest berikande kunskaperna till sist varit de som kunnat fås genom att följa det dramatiska skeendet i presidentvalrörelsen på distans.

Kapitel 3

USPLITTRINGAR

Nanna Gillberg
Göteborgs Universitet
Ekonomie doktor och universitetslektor

E-post: nanna.gillberg@gu.se, info@nanna-gillberg.com

Vi provade en man en gång, men det funkade inte

Med bakgrund i senaten och som utrikesminister samt åtta år i Vita huset som USA:s första dam är hon den kanske mest erfarna presidentkandidat som ställt upp i ett amerikanskt val. Han har ingen erfarenhet alls. I det här valet är erfarenhet suspekt. Belastande. Korrump. Han har inte arbetat med politik tidigare utan kommer närmast från en realityshow på TV. Han utmanar etablissemang. Vissa väljare tycker att erfarenhet kan vara bra om det finns förmildrande omständigheter. Såsom att kandidaten är lätt att tycka om. Många har svårt för henne. Att hon sökt jobbet som president underlättar inte. Det visar hur maktlysten hon är. "A nasty woman", tycker han. Väljarna håller med. Går det att lita på en sådan person? Och vill man ge henne så mycket makt? Kommer hon att kunna hantera det? Det krävs mycket av en president.

Han är en frisk fläkt som säger det som "den tysta majoriteten" tänker. Vågar säga som det är. Inte hymlar med att mexikaner är kriminella, knarklangare och våldtäktsmän. Äntligen någon som öppet kommenterar kvinnliga meningsmotståndares utseenden nedsättande. Så befriande. Han respekterar den demokratiska processen och kommer att acceptera alla valresultat som inte innebär att han förlorar. Om det skulle hända får han se hur han gör. Det enda sättet han skulle kunna förlora är om valet är riggat. Konkurrenten borde buras in. Om han blir president ska han se till att hon blir inläst. "Läs in henne!" skanderar väljarna under hans ledning. Ingen har mer lojala väljare än han. Han "skulle kunna stå mitt på Femte Avenyn och skjuta någon och inte förlora väljare". Med ett spännande tiopunktsprogram och löften om återinförd tortyr ("det funkade!"), en mur mot Mexiko och utbyggnad av fossilindustrin går han till val. Make America great again.

Han vinner valet. Att vara president innebär mer jobb än han räknat med. Som tur är vet han det mesta redan. Han är sin egen bästa rådgivare. För att förbereda sig tittar han på Fox-TV. Sedan börjar han beta av punkterna på att göra-listan. Avvecklar internationella samarbeten. Lämnar Parisavtalet för klimatet. Lämnar Angela Merkel förgäves väntande på att han inför ett internationellt pressuppbåd ska ta henne i hand. Lämnar rättsprocesser och anklagelser om ekonomisk brottslighet och sexuella trakasserier bakom sig. Han har immunitet och kan benåda sig själv om det skulle behövas. Lämnar WHO under en pandemi. Lämnar frågetecken kring om vit makt-rörelsen verkligen är så dålig. Ingen har gjort mer för svarta än han. Delad etta med Abraham Lincoln som avskaffade slaveriet. På kvällarna tittar han på Fox och på nätterna twittrar han. Om att hans kärnvapenknapp är större och starkare än Nordkoreas ledares. På dagarna hanterar han frågor som varför det är "så många människor från skitländer i USA".

Han har sett många som på papperet har det som krävs men som inte kan passera mällinjen först. De har inte vinnarinstinkten. Han är en vinnare. Han har guld hemma. Allt

är i guld. Han är smart. Han vet mer om förnybar energi än någon människa på jorden. Ingen vet mer om skatter än han. Kanske i hela världshistorien. Ingen har gjort så mycket för jämlikhet som han. Ingen känner till systemet bättre än han. Ingen bygger murar bättre än han. Ingen respekterar kvinnor mer än han. Ingen i USA:s historia har någonsin vetat så mycket som han om infrastruktur. Ingen har någonsin varit mer framgångsrik.

Media ljuger och är folkets verkliga fiende. Vetenskap i all ära. Hans administration hanterar hellre alternativa fakta.

Efter fyra år i Vita Huset är det val igen. Ett ödesval den här gången. I ödesval måste man ta det säkra före det osäkra. Att kosta på sig en kvinnlig presidentkandidat är inte aktuellt. En 77-årig vit man som kandiderat två gånger tidigare blir bättre. Med gedigen politisk erfarenhet inger han förtroende. Han tänker respektera valutgången även om han inte vinner. Och vill att alla röster ska räknas. Må bäste man vinna.

Under valrörelsen råder pandemi men det stoppar endast förlorare från att kampanja. Presidenten kampanjar på arenor. Det kommer jättemånga. "De största folkmassorna i politikens historia." Konkurrenten har inga sådana kampanjmöten. Och bär munskydd hela tiden. Så töntigt. Konkurrentens vicepresidentkandidat är en kvinna. Henne kallar presidenten "nasty" och ett "monster".

Presidenten håller dagliga TV-sända pressträffar om coronaläget. Dödssiffrorna har passerat 18 000 när presidenten twittrar att tittarsiffrorna för hans pressträffar är "through the roof". Det är viktigt att USA öppnar upp och inte låter pandemin kontrollera landet, menar presidenten. Om delstater inte öppnar självmant kan han bestämma att de ska göra det. Som president har han oinskränkt makt. Han kan göra vad han vill. Så är det med presidentämbetet. Man bestämmer allt. Media rapporterar att påståendena inte stämmer med konstitutionen. Han uppmanar den medicinska expertisen bredvid honom på podiet att kolla upp intressanta saker han funderat på som skulle kunna få viruset att försvinna. Man kan injicera desinfektionsmedel och göra en invärtes utrensning. Eller skicka in ultraviolett ljus i kroppen. De spåren borde de följa upp om de inte redan gjort det. Han är inte läkare, men har en intuitiv känsla för vad som funkar. Troligen behövs inget botemedel. Plötsligt kommer viruset bara att försvinna. Det rapporteras att han smittats av corona och vårdas på sjukhus. Han är förvisso ett perfekt fysiskt exemplar och extremt ung, och därmed inte representativ, men för honom var corona en gåva från Gud. Han har inte mått så bra på länge. Medicinen han fick var perfekt. Gjord på celler från aborterade foster. Alla borde få sådan medicin. Aborträtten ska inskränkas. Det måste utgå något straff för kvinnor som gör abort. Ett vaccin är troligen ute innan valet. Om det inte är det beror det på att amerikanska läkemedelsmyndigheten motarbetar honom för att hjälpa motståndarlaget att fuska sig till en valseger.

Han kommer att acceptera alla valresultat utom förlust. Skulle han förlora är valet riggat. Poströster är ett försök att fuska. Det är välkänt. Alla vet det. Många pratar om det. Brevlådor kommer att länsas och valsedlar förfalskas. Det kommer att tryckas upp falska valsedlar med påhittade underskrifter. Hans väljare poströstar inte. På valnatten när rösterna från vallokalerna räknats leder han. Han utropar sig till vinnare. Och påminner om att det pågår valfusk med poströster. Han uppmanar vallokalerna att omedelbart avsluta rösträkningen. Om de inte slutar räkna ska han gå till Högsta domstolen så får de se till att rösterna inte räknas. När han vaknar nästa dag är ställningen inte densamma som den var igår. Motståndarsidan har plötsligt "magiskt" knäppt in. Han twittrar om valfusk. Hans advokat kallar till presskonferens och berättar att många döda har röstat och att presidentens konkurrent mycket väl kan ha röstat på sig själv mellan 50 och 5000 gånger. Efter fyra dagars rösträkning utropas presidentens konkurrent till vinnare. När vinnartalet hålls har den sittande presidenten twittrat att det var han som vann. "Med mycket". Efter 231 år av män i Vita Huset håller en kvinnlig vice president tal. Det beskrivs som historiskt och roligt för kvinnor att bli representerade.

Fotnot: Sedan 1789 har en kvinna fått kandidera till den verkliga presidentposten. Då vann Donald Trump.

Katarina Giritli Nygren

Mittuniversitetet

Professor i sociologi

E-post: katarina.giritli-nygren@miun.se

Anna Olofsson

Mittuniversitetet

Professor i sociologi

E-post: anna.olofsson@miun.se

Twitter: @annaRCR

Viruset som fällde presidenten: Coronapandemins politiska kraft

Joe Biden:

Det här är samme man som sa till er...

Donald Trump:

Allt är uppgjort.

Joe Biden:

... att till påsk kommer det här [Covid-19] vara borta. Med varmare våder försvinner det. Mirakulöst, som ett mirakel. Och förresten, du kanske kan injicera lite blekmedel i armen, så blir du frisk. Det här är samme man.

Donald Trump är en av de mest omdebatterade och minst omtyckta amerikanska presidenterna i modern tid. Trots det var det många som trodde att han skulle vinna 2020 års val. Ingen sittande president har nämligen sedan början av 90-talet förlorat ett omval till en andra ämbetsperiod. Om man till det lägger att den amerikanska ekonomin gynnats och arbetslösheten sjunkit under Trumps tid i Vita huset sågs valsegern om inte säkrad så i alla fall inom tryggt räckhåll. Men sen kom Coronapandemin, en flerdimensionell kris som slagit hårt mot det amerikanska samhället och som enligt bland andra The New York Times omformade presidentvalet. Det är inte konstigt med tanke på att närmare 230 000 amerikaner har avlidit i sviterna av virusjukdomen, att den amerikanska ekonomin pendlat kraftigt upp och ner sedan i våras och att många amerikaner därför är oroliga för de ekonomiska konsekvenserna av pandemin.

Utifrån vår bakgrund i kritisk och feministisk riskforskning frågar vi oss vad Coronapandemin och de kriser som den lett till har gjort med presidentvalet och dess utgång?

Precis som på andra platser i världen har Coronapandemin inte bara konsekvenser för hälsa och ekonomi utan även för politiken. Under valkampanjen har Joe Biden kritiserat Trumps hantering av krisen med fokus på hälsa, omsorg och alla människors lika och unika värde medan Trump kontrat med att om Biden blir president kommer det att bli ekonomisk kris och ökad arbetslöshet.

Vår utgångspunkt är att kriser som Coronapandemin är, eller blir, en del av de maktstrukturer som finns i samhället och att vårt dagliga agerande, oavsett om vi är president, sjuksköterska eller lagerarbetare, hänger samman med dessa maktstrukturer. Sen har det såklart betydelse om vi är president eller sjuksköterska för hur dessa strukturer verkar i våra liv. I presidentvalskampanjerna kom hanteringen av pandemin att röra frågor om hälsa och ekonomi. Men även andra frågor som Black Lives Matter-rörelsen (BLM), den utbredda rasismen och ojämlikheten i det amerikanska samhället debatterades och kanaliseras genom pandemin. Eftersom kriser kräver handlingskraft blev pandemin även ett instrument varigenom presidentkandidaterna framställde sin styrka som ledare för landet.

I den första presidentkandidatdebatten den 29 september återkom Biden många gånger till pandemin och kopplade

samman pandemin med sjukvårdssystemet liksom med frågor rörande lag och ordning, rasism och BLM. Det handlade inte bara om att Biden visade vad vi vet från andra kriser; att kön, ras och klass i olika kombinationer påverkar människors möjligheter att överleva, utan att pandemin även gavs en egen politisk agens där hanteringen av den var en central del av Bidens valkampanj. Trump å sin sida, framställde i samma debatt Biden som svag eftersom han bar munskydd och inte höll större valmöten. Trump intog genomgående en slags supermanpresidentskapsideal och framställde sig själv, genom jämförelser med Biden, som modig, orädd och risktagande.

Strax efter den första debatten diagnostiserades Trump med Covid-19 och världen höll andan: Skulle han hamna på intensivvård, eller till och med dö? Nej han tillfrisknade snabbt, visade sig ute, följde inte rekommendationerna och riskerade att smitta andra. Trump vidhöll sitt supermannaideal och i det närmaste trivialiserade sjukdomen som när han sa att yngste sonen Barron hade det i "2 minuter".

I den andra och sista valdebatten den 22 oktober fortsatte Trump att kanalisera sin kritik av Biden genom pandemin. Genom att koppla samman Bidens efterfrågan av bland annat lock down med protesterna inom BLM-rörelsen iscensatte han Biden som det största hotet mot ett enat Amerika:

Du kan göra vad du vill. Du behöver inte bära en mask. Men du gör upplopp, 25 000 människor står upp i varandras ansikten. Gör vad du vill. Kan du gå i kyrkan? Nej. Kan du gå till restauranger? Nej. Kan du göra något? Nej, men du kan delta i upplopp.

Viruset fällde till slut presidenten, eller i alla fall har Trumps retorik och hantering av pandemin påverkat valutgången. Trump valde inte bara att sammankoppla hälsoargumenten med upploppen för BLM utan även att agera utifrån att pandemin är en ekonomisk kris, medan Biden fokuserade på hälsa, omsorg och jämlikhet. I Sverige har regeringen inte lika tydligt valt retorisk strategi men hanteringen av pandemin har hittills styrt mot att mildra de ekonomiska konsekvenserna. Kanske kan presidentvalets utgång, i synnerhet om Biden fortsätter agera pandemin genom hälsa, omsorg och jämlikhet bidra till att dessa frågor återfår en mer framskjutet plats även i svensk politik. Pandemins mest långtgående effekter formas ju främst av samhällets eller politikens svar på de kriser som följer i dess spår och den riktning som tas i USA kommer också att påverka oss i Sverige.

Patrik Öhberg
Göteborgs universitet
Docent i statsvetenskap

E-post: patrik.ohberg@som.gu.se

We can do it! Om kvinnor i amerikansk politik

Valsegern för Donald Trump 2016 skulle kunnat tolkas som ett steg bakåt för kvinnliga politikernas möjligheter i amerikansk politik. Så blev det inte. I mellanårsvalet 2018 slogs det tvärtom rekord i andelen kvinnor i kongressen. Ökningen till representanthuset var dessutom den största sedan mitten av 1990-talet. En av de nyvalda kvinnliga ledamöterna var exempelvis den profilerade ledamoten Alexandria Ocasio-Cortez från New York. I valet 2020 utökades andelen kvinnor ytterligare. Rekordmånga kvinnor kandiderade till representanthuset och stod som kandidater på delstatsnivå 2020, men den mest synliga förändringen var att för första gången får USA en kvinnlig vicepresident, Kamala Harris.

Kvinnor är fortfarande inte särskilt vanligt förekommande i amerikanska kongressen, en fjärdedel bara, vilket motsvarar situationen i den svenska riksdagen 1979. I listan över andelen kvinnor i nationella lagstiftande församlingar hamnar USA först på plats 76 (av 190). Sverige återfinns på femte plats. Ökningen 2018 och 2020 visar ändå att kvinnliga kandidater inte valde att vända politiken ryggen i och med Trumps valseger 2016. Det som på ett plan kan ses som en motgång kan ibland vara en bidragande orsak till att ansträngningarna för att få in fler kvinnor i politiken i själva verket ökar.

Om vi tar oss till Sverige och riksdagsvalet 1991, så var det första gången i modern tid som andelen kvinnor minskade i riksdagen. Orsaken var främst relaterad till framgångarna för Ny demokrati som inte hade mer än en handfull kvinnor i sin riksdagsgrupp. Nedgången ledde till ett aktivt engagemang bland feminister i och utanför riksdagen. Det förelåg även ett "hot" om att bilda ett feministiskt parti om inte partierna såg till att öka andelen kvinnor i parlamentet. Engagemanget ledde till att rekordmånga kvinnor kom in i nästföljande riksdagsval och att det numera är en självklarhet att en svensk regering består av lika många kvinnor som män. Förändringen 1994 handlade inte bara om fler kvinnor i riksdagen. Tillsammans med Lena Wängnerud undersökte jag de nyvalda ledamöterna som kom in 1994 och deras inställning till feministiska frågeställningar. Resultaten visade att det både bland manliga och kvinnliga ledamöter fanns ett tydligt feministiskt förhållningssätt, vilket gjorde att vi benämnde dem som den första feministiska generationen i riksdagen.

Studerar man svenska riksdagsledamöter har frågor om jämställdhet och vikten av kvinnlig representation blivit en fråga som har vunnit allmän acceptans. Över tid kan man se att kvinnliga ledamöter tycker att frågorna har blivit mindre viktiga medan män tycker att de blivit viktigare. Könsgapet har med andra ord minskat. När jag i min egen forskning frågar de som kandiderar till riksdagen hur viktigt kön är för att bli nominerad till valbar plats så hamnar den aspekten långt ner på listan. En majoritet av riksdagspartierna leds numera av kvinnor och tre av riksdagspartierna har fler kvinnliga än manliga ledamöter. Med andra ord, kvinnliga politiker och traditionella frågor som relateras till kvinnor är

inte längre lika frånvarande eller annorlunda som de en gång var i Sverige. Den utvecklingen kan man nu också se i USA. Forskningen visar visserligen att det förekommer könsstereotypiska uppfattningarna bland väljarna, men att de spelar en mindre roll när det är dags att gå till val. Två orsaker som lyfts fram är dels att USA är ett polariserat land, kandidatens kön blir därför underordnat de politiska sakfrågorna, dels att kvinnor varit aktiva inom politiken under ganska lång tid och att det därmed inte är lika iögonfallande med en kvinnlig företrädare. Till det kommer alltså att Kamala Harris snart kommer att tillträda som vice president. I och med att Nancy Pelosi kan bli återvald som talman i representanthuset, så finns möjligheten att två kvinnor tar plats på de absoluta toppositionerna i amerikansk politik.

Ett litet oväntat resultat av Trumps valseger skulle kunna vara att den påskyndade processen med att få fram fler kvinnliga politiker. Under lång tid har ökningen av kvinnor i kongressen drivits på av demokraterna. Men på senare år har även republikanerna sett till att få fram fler kvinnor. Att locka fram fler kvinnliga kandidater är något som bägge partierna har börjat prioritera. Inom partierna och bland experter har det länge ansetts att kvinnors tillvaro i politiken är mycket svårare än vad den är för män. Men med fler kvinnor i kongressen och med en kvinnlig vicepresident kan det klassiska mottot "We can do it" få ett starkare fäste och fler kvinnor vill och får ta chansen i amerikansk politik.

Maria Edström

Göteborgs Universitet

Docent vid institutionen för journalistik,
medier och kommunikation

E-post: maria.edstrom@jmg.gu.se

Twitter: [@gendermaria](https://twitter.com/gendermaria)

De amerikanska kvinnornas val. Kamala Harris – en ny symbol för USA

När amerikanerna röstade fram Joe Biden som president röstade de också fram den första kvinnan till vicepresidentposten: Kamala Harris. Med en pappa från Jamaica och en mamma från Indien symboliserade hon också berättelsen om USA som möjligheternas land. Majoriteten av vita kvinnor hade dock hellre sett att Donald Trump och Mike Pence fortsatte styra landet. Och i kongressen fortsätter män att dominera.

Redan i valet 2016 uppmärksammades de stora skillnaderna inom gruppen kvinnliga väljare. Medan nästan alla svarta kvinnor röstade på Hillary Clinton så valde majoriteten av vita kvinnor (53 procent) att rösta på Trump. Många menade att det var de vita företagskvinnorna som då gav Trump segern. Under mandatperioden visade opinionsundersökningar att dessa kvinnornas höll på att överge Trump. I en intervju i News York Times podd The Daily (26 oktober, 2020) förklarar en kvinna i en förort att George Floyd död i Minneapolis våren 2020 fick henne att förändras. Situationen när en polis trycker sitt knä mot George Floyds hals och han ropar "mamma" blev avgörande. "Jag vill inte uppfostra en polis som dödar någon" säger kvinnan. För henne blev inte längre republikanerna och Donald Trump ett alternativ.

Stora klyftor

Amerikanska kvinnor tenderar att rösta i högre utsträckning än amerikanska män. Men det innebär inte att kvinnor därför skulle ha möjlighet att ta större plats i politiken. Väljarnas syn var 2016 delad när det gäller om hur mycket ras eller kön påverkar en persons livssituation i USA. Bland demokraterna var det betydligt fler som menade att detta har betydelse, medan republikanerna inte ansåg att det var en faktor. Fyra år senare har dessa klyftor ökat ytterligare, enligt Pew Research Institute. Det reflekteras på olika sätt i människors partisympatier. Opinionsundersökningarna visar att det är främst är män som röstar på Trump och kvinnor som röstar på Biden, så ger det långt ifrån hela bilden. När New York Times efter valet redovisade så kallade exit-polls, alltså vad människor sagt att de röstade på, visade det sig att nästan alla svarta män och kvinnor (79 respektive 90 procent) röstade på Biden. Majoriteten av vita män och kvinnor sa sig rösta på Trump (61 respektive 55 procent). Bland amerikaner som identifierar sig som latinos var det en övervikt som röstade för Biden, men bilden är mer komplex. Unga och storstadsbor valde i större utsträckning Trump, höginkomstagare och lågutbildade föredrog Trump. Hur gick det då i förorterna? De preliminära resultaten visar att där förlorade Trump valet.

Rekordmånga kvinnor

2020 var också valrörelsen då rekordmånga kvinnor kandiderade till olika poster. En tredjedel av senatens 100 platser var uppe för nyval. Fortfarande återstår ett antal avgörande när det gäller val till kongressen, men enligt Center for American Women and Politics (CAWP) på Rutgers University kommer

åtminstone 141 kvinnor (105 demokrater och 36 Republikaner) arbeta för den 117:e kongressen, vilket är ett nytt rekord. Med svenska mått mätt är det dock låga andelar kvinnor vi talar om, runt 25 procent kvinnor i senaten och något fler kvinnor beräknas ta plats i representanthuset, USA har alltså en betydligt lägre kvinnorepresentation jämfört med till exempel de flesta europeiska parlament.

Det kan vara svårt att ta in att det är så få kvinnor som nått beslutfattande församlingar i USA. Fram till 1978 var det bara sex kvinnor som varit senatorer, totalt har genom åren 57 kvinnor suttit på någon av de 100 platserna. USA har alltså fortfarande långt kvar till något som kan liknas vid antalsmässigt jämställda politiska arenor. 2018 valdes 103 kvinnor in i representanthuset (23,6 procent), vilket ledde till att man i USA kallade det för "kvinnornas år." Det året ökade också den etniska mångfalden genom fyra nya representanter med invandrarbakgrund som då valdes in för demokraterna: Alexandria Ocasio-Cortez, Rashida Tlaib, Ayanna Pressley och Ilhan Omar, av Trump kallad "the squad", ett gäng rasistiska bråkstakar. Samtliga blev omvalda 2020.

Republikanerna gjorde ett starkt val, behåller troligen makten i senaten och knappade in gentemot demokraterna som har makten i representanthuset. Minst fem nya kvinnliga republikanska senatorer ser ut att bli invalda, och till representanthuset valdes Stephanie Bice in för republikanerna i Oklahoma, som den första iransk-amerikanska kvinnan.

Förändrade tider

Att Joe Biden skulle välja en färgad kvinna till sin vice president var det nog inte många som trodde 1991, när han höll i senatsförhören med juristen Anita Hill, en kvinna som anklagade sin fd chef Clarence Thomas, för sexuella trakasserier. Thomas var då nominerad till domare i USA:s högsta domstol av George W. Bush. Hearingen var en klassisk "he-said, she-said"-situation. Dessutom med två svarta personer inför en helvit senatspanel. Ord stod mot ord, förhöret och omröstningen utföll till Thomas fördel. Biden har genom åren kritiserats för att han inte agerade under senatsförhöret när republikanerna försökte misskrediterade Anita Hill, 2019 bad han till slut Anita Hill om ursäkt. Hon svarade då att en ursäkt inte räcker, det krävs att något förändras. Med Kamala Harris som vice president kanske hon och andra kan se en förändring.

När Joe Biden utsetts till valets segrare betonade han förening och att han vill vara alla amerikaners president, vilket blir en utmaning i ett splittrat USA. Drygt 80 miljoner lade sin röst på Biden, men nästan 74 miljoner amerikaner röstade på Trump. Och Trumps väljare ser knappast Biden eller Harris som sina företrädare. Det förminskar inte att Kamala Harris är symboliskt viktig. Som Harris själv sa i sitt tal som nyvald vice-president på kvällen den 7:e november 2020: "Jag är den första kvinnan på denna post, men jag är inte den sista."

Lars Trägårdh
Ersta Sköndal Bräcke högskola
Professor
E-post: lars.tragardh@esh.se

Viljan att finna majoriteter kan minska polariseringen

Valkampen i USA slutade så nära oavgjort man kan komma. Ännu en vecka efter valdagen är det oklart vad resultatet blir. Biden är visserligen utropad till segrare, men Trump har inte gett upp utan har i stället fört kampen från valurnorna till domstolarna.

USA förblir splittrat. Den blåa våg som många demokrater hoppats på uteblev. I stället förlorade man platser i representanthuset och lyckades inte heller få en majoritet i senaten. Något mandat att tala om fick varken Biden eller kongressens demokrater. Och Högsta domstolen är redan i händerna på de konservativa.

Trump's strategi tycks nu vara att egga på sina anhängare med slagord om valfusk, kanske inte för att han verkligen tror att det går att ta ifrån Biden segern utan för att bädda för 2024. Det spekuleras om att han vill skapa en ny medial plattform, dels för att tjäna pengar, dels för att kunna dominera nyhetsflödet inför 2024. I denna anda utmanar han även sin forna favoritkanal, Fox TV som han menar har förrått honom under senare tid och i synnerhet genom att deklarerat Biden vinnare i den viktiga delstaten Arizona.

Samtidigt ser Republikanerna ut att förbli Trump trogna. En blandning av rädsla för Trumps legendariska vrede och insikten om att enighet är en fördel inför de kommande årens politiska strider. Målet tycks vara att paralysera Biden på samma sätt som man gjorde med Obama för att sedan kunna måla fram bilden av en svag president och Demokraterna som inkompetenta.

Om Trump bygger sin politik på polarisering så är Bidens ambition den rakt motsatta. Hans explicita mål är att ena landet och tona ner den demoniserande retoriken. Hans mål är inget mindre än att restaurera "Amerikas själ".

Hans utmaning kan tyckas gigantisk. USA kännetecknas idag av en ömsesidig ilska som gränsar till hat. Efter valet tar detta inte bara form av tal om fusk och motstånd från Republikanerna, utan även av skadeglädje och hämndlystnad från Demokraterna. En oförsonlighet som för tankarna till 1860-talets inbördeskrig. En brist på tillit som leder till impulsen att fysiskt dela landet i två.

Å andra sidan är Biden en klassisk, folklig kompromisspolitiker som känner sig hemma i den politiska mitten efter många års förhandlande och kompromissande i senaten. I såväl sin politiska stil som sina politiska instinkter står han fjärran från radikaler som Bernie Sanders och "AOC" – vänsterns unga stjärna – Alexandria Ocasio-Cortez.

I motsats till de som tar avstamp i identitetspolitiken, Black Lives Matter rörelsen och det så kallade "1619 projektet" – så uppkallat efter året då de första svarta slavarerna kom till vad som idag är USA – framstår Biden som en klassisk amerikansk patriot. Om BLM uppfattar USA som rotat i slaveriets historia ser Biden snarare Amerikas arv som en universell dröm om frihet. Det ena är en berättelse om vit skuld som leder till krav på såväl symboliskt erkännande som ekonomisk

reparation, Bidens, å andra sidan, är en envis hyllning av den amerikanska drömmen.

Här är Bidens speciella relation till de svarta viktigt. Trots att han är en gammal, heterosexuell, vit man med tämligen traditionella värderingar kring såväl familj, religion, nation, ekonomi och kultur, åtnjuter han ett starkt stöd bland svarta väljare. Detta var vad som räddade honom i primärvalen; det blev avgörande även i presidentvalet.

Bidens förmåga att navigera i mitten syns i hans retorik där ord som invandrare, kvinnor och svarta får sällskap av medelklass, familj, nation, militär och Gud. Han tycks vilja omfamna minoriteternas protester mot diskriminering och deras krav på inkludering, men noterar också tydligt att medelklassen är USA:s ryggrad. Han betonar också att hans hustru Jill är såväl en "military mom" som lärare. Här skymtar en vilja till inkludering utan att ge avkall på en tämligen konservativ syn på värden som arbete, utbildning, laglydighet och Gudsfruktan.

Kanske blir det är kampen kommer att stå: slaget om minoriteterna. Ty även Republikanerna har insett att det inte räcker med att appellera till vita arbetarklassmän i rostbältet. I detta val har vi sett hur de "nya" Republikanerna har förmått att attrahera många i den ganska stora gruppen av tämligen konservativa minoritetsväljare som finns inte minst i södra USA. Dessa utgör en potential för en form av konservativ inkludering av minoriteter som inte minst kännetecknade Republikanernas framgångar i Florida bland exil-kubanerna och mer generellt många katolska invandrare från Latinamerika som ser skeptiskt på abort och positivt på familjevärderingar. Medborgare som dessutom är trötta på att inrangeras i en paternalistisk retorik om minoriteter som offer i behov av hjälp.

Paradoxalt kan såväl demokrater som republikaner tvingas att söka väljare på andra sidan för undvika det paralyserande ställningskrig vi ser idag – viljan att finna en stabil majoritet kan därför leda till ett mindre polariserat politiskt klimat.

För Demokraterna skulle detta innebära att man tonar ner sitt fatala, nedlåtande tal om Trumpväljarna som rasister samtidigt som man – med 2020 i gott minne – förlitar sig mindre på att minoriteter med automatik röster på dem. Dessutom kan man tänka sig – i Bidens anda – en större lyhörighet för även de grupper som har mer konservativa värderingar gällande familj, religion och nation. Att man bejaktar egenansvar och pratar mindre om kollektiv vit skuld.

För Republikanerna skulle det kunna leda till att man tar upp en del bollar som Trump lämnade på marken efter 2016; en ekonomisk populism med nationella förtecken i FDR:s anda, med fokus på infrastruktur och grundläggande trygghet rörande utbildning, sjukvård och pensioner. Samt att man i sin iver att vinna röster bland minoriteter också ser den faktiska diskriminering som fortsatt existerar i USA.

Ett optimistiskt scenario som mäter fram en mer konstruktiv framtida politisk kamp. Vi får se 2024.

Sören Holmberg
Göteborgs Universitet
Seniorprofessor i statsvetenskap
E-post: soren.holmberg@pol.gu.se

Allt mer partival i USA

Svenska väljare identifierar sig i allt mindre utsträckning med något parti. Och de som fortfarande är anhängare av ett parti är inte lika partitrogna som tidigare när valdagen kommer. Så är det i Sverige. Men så är det inte i USA.

Andelen amerikaner som identifierar sig med ett parti – eller sympatimässigt lutar åt ett parti – är ungefär lika hög idag som på 1950-talet när mätningarna inleddes. Hela 85-90 procent har haft ett favoritparti under de senaste sjuttio åren. Och hade det också i årets polariserade presidentval.

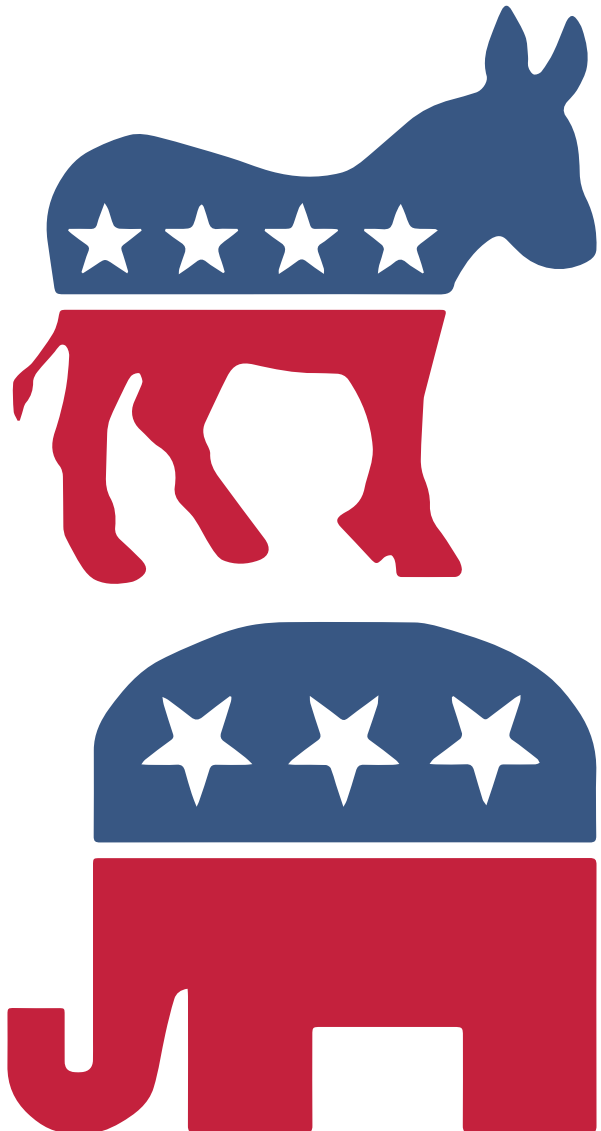
Men historiskt sett har inte alltid amerikanska väljare varit trogna sina partier i presidentval. På 1900-talet var det inte ovanligt att relativt många väljare röstade på en annan presidentkandidat än det egna partiets. Så dock i allt mindre utsträckning under valen på 2000-talet. Amerikaner har börjat partirösta allt mer i presidentvalen.

I valet 2020 sattes ett nytt rekord. Enligt Vallokalsundersökningen - som de flesta stora tv bolagen samarbetar kring - röstade hela 94 procent av väljare som identifierar sig som Demokrater på Joe Biden. Motsvarande siffra för Republikaner som stödde Donald Trump var 93 procent. Amerikanska väljare har aldrig tidigare röstat så partitroget i ett presidentval som 2020.

Här har vi en av huvudorsakerna till Joe Bidens seger. Partiröstningen gynnade Biden eftersom fler amerikaner sympatiserar med Demokraterna än med Republikanerna – 37 mot 35 procent i Vallokalsundersökningen 2020. Gruppen partioberoende väljare, inklusive lutare åt ett parti ("independents") var ovanligt liten i årets polariserade val – endast 28 procent. Men det är en grupp som brukar avgöra jämna val.

När Donald Trump segrade 2016 vann han fler röster än Hillary Clinton bland partioberoende väljare (48 mot 42 procent). I år blev det tvärtom för Trump. Han förlorade klart bland "independents" med endast 40 procents stöd mot 54 procent för Biden.

Presidentvalet 2020 blev ett polariserat partival. Mer så än någonsin tidigare i amerikansk historia. Den gamla engelska sanningen "Right or wrong, my party" har också blivit en amerikansk sanning.

Mattias Gardell

Uppsala universitet

Nathan Söderblomprofessor
i jämförande religionsvetenskap

E-post: mattias.gardell@cemfor.uu.se

”Vi kommer att gå ut i tusental”

”De håller på att stjåla valet”. En av mina mångåriga kontakter i det vita nationalistiska USA, som varit en viktig väljarbas för Trumpkampanjen, är säker. ”Trump vann stort, mer än sextio procent av rösterna”. Rösten darrar av ilska. I många år har hon lett tankesmedjor i vitmaktmiljön och äntligen sett rörelsen få vind i seglen. Inte sedan Det tredje riket, då Hitler försökte rädda den vita rasen och utvidga dess nödvändiga livsutrymme, har det sett så bra ut. Men ”globalisterna” som släckte hoppet om vit nationell självständighet då, håller på att göra detsamma igen. Nu som då, utmålar de hjälten som skurk. Nu som då, tar de till fula knep och använder media för att sprida desinformation. ”Fake it till they make it”, säger hon upprört. ”De upprepar samma lögn med en dæres envishet, till folk börjar tro på vad de säger. Ändå är det så uppenbart. De låter döda poströsta, använder röstmaskiner som är inställda på att slå om från rött till blått, hindrar valobservatörer att göra sitt jobb. 14 miljoner falskröster på Biden, 14 miljoner! Det är vetenskapligt bevisat av omräkningsmaskiner.” Alla hon känner vet att det är så.

För min kontakt är det obegripligt att Biden, globalisterna och media lyckas ”stjäla valet i dagsljus”, helt öppet, när *alla* vet sanningen. Flera av mina kontakter sedan olika forskningsprojekt i vita och svarta Amerika, är lika övertygade. Om motsatta saker. De umgås med de som delar samma politiska grundsyn, säger upp bekantskaper med personer som tycker annat i viktiga frågor, i det verkliga livet eller på Facebook. Algoritmer styr vad de ser på nätet, baserat på vad de tidigare läst och tittat på. Flöden likriktas, förstärker de effekter som klass, bostadsort, tillskriven ras, religion, kulturell tillhörighet ger.

Där min kontakt bor finns inga svarta, inga muslimer, inga till vänster om Trump. När vägen av antirasistiska protester svepte över landet sommaren 2020 tog de lokala miliserna över den lilla staden, liksom på andra orter i den nordvästra delstaten, med dess vackra berg och djupa skogar. Fullt beväpnade med automatiska militärvapen kontrollerade de att ingen från BLM eller AFA kom för att störa ordningen. Många i de vita miliserna var maskerade. Det berodde inte på Corona. Den bluffen gick ingen på.

Dryga 71 miljoner amerikaner lade sin röst på Trump. Till skillnad från 2016 visste de vad de skulle få. ”Vi älskar honom”, sade min kontakt.

Alla fascister håller inte med. Inflytelsrika ideologer som Richard Spencer har tröttnat. ”Han lovade oss en mur, att sätta stopp för muslimer och folk från rövhälsländer. Vad blev det av det?” För Spencer var Trump ”för ineffektiv”, mer golf än action. För honom blev det Biden, pålitlig höger, mindre oberäknelig.

Preliminära jämförelser med valet 2016 visar att Trump tappade ett par procentenheter bland sin främsta väljarbas, vita manliga väljare. Mer om man räknar i procent av befolkningen än i antal röstande, då den vita manliga delen

av befolkningen fortsätter krympa. Vita låginkomsttagare och ungdomar röstade i högre utsträckning Biden, medan Trump vann bland vita höginkomsttagare. Svarta, latinos, muslimer, judar, urfolk och asiatiska väljare röstade massivt blått, även om Trump vann något bland ickevita väljare, främst om man räknar i antal röster. Familjer som flytt till USA då diktaturer i Asien, Afrika och Latinamerika föll lockas till Trump av antisocialistiska argument.

Bidens väljare tenderar också vara mot, snarare än för. Aversionen mot Trump tycks starkare än entusiasmen för Biden. För den växande del av befolkningen som identifierar sig som vänster har presidentvalet handlat om det minst usla alternativet. Även om Kamala Harris i mycket är Joe Bidens motsats - hon är ung, kvinna, svart, asiat, våltalig, skarp - tillhör även hon det demokratiska partiets högerfalang. En socialist kan aldrig vinna amerikanska val, brukar det sägas. År 2020 var det en sanning med modifikation. Femton demokratiska socialister valdes in i kongressen. Till detta kommer oberoende socialister, antirasister och gröna aktivister. Vi får gå tillbaka till 1900-talets början för att finna någon motsvarighet. År 1910 fick Eugene Debs från den anarkosyndikalistiska fackföreningen Industrial Workers of the World sex procent i presidentvalet. Tusentals socialister röstades in i delstatliga och lokala parlament. ”Den röda faran” motades ut ur amerikansk politik sedan antisocialistiska lagar, regler och polisiära insatser infördes med hänvisning till den sovjetiska revolutionen som motbild.

År 2020 återvaldes samtliga fyra progressiva ledamöter i *The Squad*, trots det stormväder de utsatts för sedan de valdes in i kongressen 2016: Rashida Tlaib (Mich.), Ilhan Omar (Minn.), Alexandria Ocasio-Cortez (N.Y.) och Ayanna Pressley (Mass.). Samtidigt tillkom två nya medlemmar: Jamaal Bowman, svart socialist från södra Bronx och Cori Bush, som blev den första svarta kvinnliga representanten från i övrigt massivt republikanska Missouri, efter en kampanj stödd av BLM och Angela Davis.

För min kontakt i det ”vita hjärtland” som nu bevakas av milismän med AR-15:s signalerar utvecklingen att det är allvar nu. ”Trump är här för att stoppa folkutbytet. Det är därför de vill få bort honom från makten. De gör allt de kan. Fejkpandemi, fejkval, fejkmedia. Men vi kommer inte att låta det hända. Amerikaner älskar en underdog. Trump kallar till motstånd. Vi kommer gå ut i tusentals. Alla jag känner kommer att vara där.”

Anna Linzie
Karlstads universitet
Universitetslektor, engelska
E-post: anna.linzie@kau.se

Det amerikanska presidentvalet 2020 som berättelse

Litteraturvetare förstår gärna omvärlden genom berättelser. Då handlar det inte om berättelser i betydelsen politiska visioner, tankesmedjornas konstruktioner av både verkligheten och verklighetens folk, eller reklambranschens berättelser om varumärken. I stället erbjuder litteraturvetenskapen ansatser och begrepp som har utvecklats för att tolka litteraturens berättade världar och i bästa fall nå insikt om världen utanför textens ramar, särskilt i samband med kris och konflikt då berättelser och motberättelser speglar samtidens dramatiska händelser.

Den amerikanska historien har präglats av kris och konflikt sedan 1776, men möjligen kommer eftervärlden ändå att se 2020 som den förfärande kulmen på en ovanligt turbulent tid i USA, ett veritabelt *annus horribilis*. Det amerikanska presidentvalet 2020 har präglats av polarisering, av börsras och oljepris under noll, av George Floyds död och Black Lives Matter, och av Coronapandemin som i skrivande stund har orsakat en kvarts miljon amerikanska medborgares död. Såväl Putin och Proud Boys som alternativmedier och konspirationsteoretiker har passat på att bidra med sina versioner av berättelsen om USA. Skildringar från höger och vänster tycks inte längre handla om samma verklighet. Hur kan då det amerikanska presidentvalet 2020 begripas litteraturvetenskapligt som berättelse? Vilken handling driver den berättelse som växer fram? Vilka är karaktärerna?

I backspegeln tillskrivs historien en logisk "handling" - en utveckling över tid som förs framåt genom olika händelser och förvecklingar. Presidentvalet 2020 får, om vi bara håller oss till 2000-talet, kopplingar bakåt till 11 september 2001 och de år av krig som följde, orkanen Katrina, året då börsen kraschade och USA fick sin första svarta president, en lång rad dödsfall bland svarta amerikaner till följd av polisbrutalitet, ett antal skolskjutningar och andra massmord, en våg av opioidmissbruk, Pussygate och riksrätt. Kring denna handling växer sidoberättelser och motberättelser fram - om samkönade äktenskap och transpersoners rättigheter, om #metoo, om rekordmånga kvinnor och minoriteter i kongressen; men också om hur vita amerikaner förlorar privilegier, om hur miljörelsen hotar amerikanska jobb, om att identitetspolitik och fokus på intersektionalitet har fått alltför stort genomslag.

I berättelsen om presidentvalet 2020 framstår huvudpersonerna, Donald Trump och Joe Biden, som arketyper eller kanske karikatyrer. Två älderstigna vita män, relativt sett mer eller mindre reaktionära, iscensätter sig och blir iscensatta på olika sätt. Den ene spelar rollen som antihjälte och underdog, en burdust frispråkig, kontroversiell men uppfriskande sanningssägare, den andre som anständig, polerad insider i det amerikanska politiska systemet - en etablissemangskandidat. Vem som är Good Guy och Bad Guy här ligger helt i betraktarens öga. Gestaltningen har sina brister - Trumps "sanningar" är till exempel ofta lögner - men karaktärerna

driver berättelsen och utgör projektytor för de diametralt motsatta synsätt som bryts mot varandra i dagens USA och som - jo, faktiskt - handlar om några av kategorierna i den intersektionella verktygslådan: kön, ras och klass.

Trump och Biden representerar olika maskuliniteter. Våldsbejakande högerextrema grupper förkunnar Trumps manlighetsideal genom en auktoritär syn på samhället och en kombination av kvinnohat och idealisering av de kvinnor som ska föda rörelsens barn, medan Biden ska föreställa en representant för en mer modern och upplyst maskulinitet. På samma sätt företräder Trump och Biden olika former av vithet. Trump attraherar vit makt-grupper genom en retorik som anspelar på berättelsen om vita amerikaners stolta historia och rätt till sitt "eget" land. Biden får svarta amerikaners röster tack vare en bakgrund som Barack Obamas vicepresident, men uppfattas ändå som representant för en gammalmodig vit politikertyp. När det gäller både kön och ras fungerar den tillträdande vicepresidenten Kamala Harris som Bidens alibi och räddning.

Trump och Bidens till viss del gemensamma intersektionella position som vita män med makt förefaller relativt begriplig, medan den tredje dimensionen, klass, gör berättelsen mer komplicerad. Här tycks Trump tala rakt till fattiga amerikaner, *the working poor*, de arbetslösa, de åsidosatta, *white trash*, trots att han själv, född stenrik, tillhör den absoluta eliten av vad som skulle kunna benämnas amerikansk överklass. Biden brukar framhäva arbetarklassbakgrund och medelklassidentitet i berättelsen om sig själv, men förknippas ändå främst med det politiska etablissemanget. Berättelsen om det amerikanska presidentvalet 2020 behöver en grundlig klassanalys som det inte finns utrymme för här.

Dock finns ytterligare en dimension som kräver företräde. Den dystopiska tendensen i berättelsen om USA har länge handlat om terrorhot, informationskrig, relationer till andra länder och andra specifikt *mänskliga* konflikter. I fiktionen finns en motsvarande dystopisk tendens som istället gäller människans dödligt destruktiva påverkan på sin egen och alla andras biotop. Det temat måste nödvändigtvis införlivas i den politiska berättelsen om USA, inte minst när det gäller presidentvalet 2020. Framtida demokratiska presidenter kan möjligen på lång sikt åstadkomma försoning och reparera den skada som Trump har hunnit åstadkomma på fyra år när det gäller frihet, jämlikhet, broderskap och systerskap, solidaritet och rättvisa, tolerans och öppenhet, tron på kunskap och vetenskap, förtroendet för demokratiska institutioner och demokratin i sig - men den skada som han skulle ha hunnit tillfoga miljön och klimatet under ytterligare fyra år hade helt visst kunnat förskjuta berättelsen om USA från dystopi till apokalyps.

Lars Hallgren
SLU Sveriges lantbruksuniversitet
Senior lecturer miljökommunikation
E-post: lars.hallgren@slu.se

Anke Fischer
SLU Sveriges lantbruksuniversitet
Professor i miljökommunikation
E-post: anke.fischer@slu.se

Värdet av politiska konflikter – och den svåra konsten att vara konstruktiv och oenig samtidigt

Det ord som har kommit att känneteckna 2020 års amerikanska presidentval är 'polarisering'. I kölvattnet av de båda kampanjerna står ett samhällsliv som beskrivs som splittrat i två grupper som var för sig konstruerar ett 'vi' som definieras i relation till ett 'dom'. Ett 'vi' som går att förstå. Och ett 'dom' som ses som obegripliga, opålitliga, oförsonliga, och strategiska.

I vår forskning i miljökommunikation intresserar vi oss för de olika sätt som samhället och dess medborgare använder för att kommunicera om och samordna en osäker framtid. Hållbar utveckling, som är ett begrepp konstruerat med hoppgivande klang, är en konfliktfylld process, också i svenska samhället. Att tala om hållbar utveckling innebär konflikter och samhället måste lära sig leva med det.

Samhällsvetenskapen har under 2010-talet framhållit konflikters produktiva sida som en motreaktion mot 1980-talets starka tilltro till att konflikt ska hanteras med dialog, med förgrundsgestalter som Jürgen Habermas. Dialogfilosofins betoning av konsensusökande kom samtidigt som managementlitteraturens problemlösning med win-win i "Getting to yes". Mot denna samsynsorienterade hållning invänder politiska filosofer som Chantal Mouffe att konflikter är ofrånkomliga. Dialog och samsyn medför att vissa perspektiv, viss kunskap och vissa identiteter förtrycks och utesluts från agendan. Samsyn döljer makt och minskar nyfikenhet och kunskapssökande. Rädslan för att sorteras bort på väg mot samsynen leder till antagonism. Att bejaka konflikterna är pluralism; vi tycker olika, vi har olika intressen och vi föreställer oss det goda livet och den hållbara framtiden olika.

Men för konstruktiv oenighet krävs ett ömsesidigt uttalande av den andres rätt att uttrycka uppfattningar också när de skiljer sig från de egna. Tyvärr är de politiska filosoferna inte konkreta med hur ett samhälle präglad av pluralistisk konflikt ser ut. Vad blir det av teorin om den konstruktiva konflikten när vi plockar ner den till konkreta frågor om kommunikation och samhällsstyrning? Är polariseringen i det amerikanska samhället ett exempel på hur det kan vara i ett samhälle då kravet på samsyn har släppts, då konflikterna bejaskas och där pluralismen släpps fram?

Nej, långt ifrån. Det amerikanska presidentvalet 2020 visar att då den grundläggande premisen för politisk pluralism – att erkänna andra människors rätt att uttrycka uppfattningar som avviker från mina – åsidosätts, leder det till antagonistisk konflikt och polarisering. Polarisering medför att mångfalden i den politiska agendan reduceras ner till två extrempositioner utan nyanser och utan förståelse för varför de är olika och hur.

Polarisering är inte motsatsen till enighet utan motsatsen till mångfald. Något kontraintuitivt är det strävan efter enighet som driver fram polarisering. Från en mångfald alternativa positioner formerar sig samhällsaktörer som befinner sig under trycket att uppnå enighet mot två motstående

enigheter. I det polariserade samhället kommer varje osäkerhet och oenighet tvingas in i den förutbestämda formen 'vi' och 'dom'. När en ny fråga gör sig gällande, till exempel att använda munskydd, så antar frågan snabbt formen av ett 'vi' och ett 'dom' enligt samma mönster som en mängd andra frågor som redan kanaliseras i den binära formen. Polariseringsen är alltså själv-reproducerande.

Polarisering syns på makronivån i segregerade befolkningar som är splittrade i politiska frågor. Polariseringen verkar också på mikronivån, i såväl vardagliga som offentliga samtal. I presidentkandidatdebatten den 29 september noterar vi fyra mikropraktiker som upprätthåller och genererar polarisering: a) överdrivna och överförenklade påståenden ('I want beautiful clean air'), b) att undvika att ge svar på nyckelfrågor ('what do you believe about the science of climate change?'), c) omtvistade och obevisade faktauppgifter ('we have now the lowest Carbon') och d) öppet förnekande av legitimitet ('I know more about wind than you'). Bristen på reflexivitet kring samtalsformen leder till att polariserande mikropraktiker inte blir belysta i de sammanhang där de utövas och normeras som ett rättframt och kompromisslöst sätt att förhålla sig till sin motpart. Det finns en förrädisk och lockande enkelhet i polariseringen.

Sverige är trots sitt pluralistiska valsysteem inte immun mot polarisering. Vi ser tendenser till polarisering i frågor som rovdjursförvaltning, skogsförvaltning och klimatomställningen. Vår forskning visar att det är oväntat svårt för deltagare i dialog om naturresurser att formulera oenighet. Också då konflikterna är tydliga och då aktörerna anstränger sig med att visa varandra att de är oeniga, lyckas de inte formulera oenigheten på formen 'jag förstår att du tycker X, det gör inte jag, jag tycker Y'. Konflikten göms i antydningar, frågor och skämt. Konflikten riskerar istället att hänvisas till arenor där polarisering indirekt uppmuntras, som sociala medier och kommentarsfält. Successivt växer antagonism fram och formuleras på sätt där 'vi' och 'dom' allteftersom förlorar sina mänskliga drag och alltmer framstår som utan rätt att argumentera. De framtidsfrågor vi står inför är alltför angelägna och svårhanterbara för att vi ska kunna riskera det. Därför behöver vi en kommunikativ kapacitet som hjälper oss att höra vad som är skillnaden i våra uppfattningar.

Riccardo Bommarco
SLU Sveriges lantbruksuniversitet
Professor in agricultural entomology
E-post: riccardo.bommarco@slu.se

Will the Democratic leadership side-step or engage the left?

In many quarters it is with relief that Biden won the presidential election. The uprisings after the murder of George Floyd and the pandemic with the ensuing health and economic crises have changed the political landscape and polarized the country further. Trump may be off the stage, but trumpism thrives. After all, he received support from 70 million persons who this time, in contrast to the 2016 election, knew exactly what they voted for, and possibly wished for more chaos and wrecking of the liberal and globalist project.

The Republicans have achieved long yearned goals to give tax breaks to the wealthy and corporations, stack the courts and cut environmental regulation. Satisfied, they will obstruct Democratic efforts to regain lost ground, and push through health, economic and environmental reforms. Much needed long term bipartisan strategies will be made impossible by the highly successful Republican power politics to stoke racial and cultural anxiety, disseminate alternative truth and discredit science and scientists. It has allowed them to empower and enrich the economic elite, while escaping reproach for implementing policies that have given little to their base, and for not fulfilling promises of health care, jobs, peace and immigration reform.

This means that the direction taken in the Democratic ranks will be decisive. Left- and right-leaning Democrats and dismayed Republicans hooked arms to defeat Trump. But the Kumbaya will quickly fade and the political terrain is open for a struggle among factions. The globalist business-friendly center, which has long claimed Biden as a member, stands against the surging, increasingly well organized, anti-racist, social-liberal, green and socialist, younger faction further to the left.

To unite the country, or at least the party, and to secure mass support, the Democrats will need to gather around a common vision of the future. But which? The Biden electoral campaign has been remarkably void of any vision, other than replacing an indecent old white man with a more decent one with a better CV. Biden also began his campaign with a business as usual program, but was hammered by Harris in the primary debates and he instead sided with her. This shows that Biden has the capacity to calibrate his politics, and he and the party have moved leftward.

Black voter support, in particular by women, and activist footwork in states such as South Carolina, Georgia and Pennsylvania have been decisive for his victory. Biden is greatly indebted to the Black community, so structural racism and the rampant wealth inequality will likely be high on his agenda. For the Democrats to become a mass party again, health care and mass unemployment has to be addressed, while not writing off southern and rural America suffering from de-industrialization and the wake of the financial crisis. Disappointing especially the many newly mobilized voters in 2020 could again tip the scale in the next round.

After first mending the utterly incompetent federal handling of the pandemic, an obvious next rally point is climate change. Many are blaming climate change for the fires ravaging the West Coast and their huge economic consequences. Hopefully the US leadership realizes that fighting climate change, divesting immediately from fossil energy and developing a new growth model is a question of survival. And that the discussion should be about how, not if, to do it.

Biden has in his campaign spoken more clearly and often, compared to when he was Vice-President, about the threat of climate change. He can now bring back the US to the Paris agreement with a pen stroke. It remains to be seen if he will be willing and capable to lead the systemic transformation needed to actually move the CO2 needle down. But unless Biden has completely reinvented himself, he will strive for incremental solutions keeping the existing economic machinery in place. The ambition level will be indicated by which people are assigned to leading government positions. The close tie in the Senate will force the Democrats to compromise across the aisle, resulting in Wall Street friendly packages that fail to address the massive social crisis. However, a broad coalition of Green New Deal promoters will put up a fight. A key question to follow closely is how much of a fight and power politics, if any, the administration will put up against the Republicans, and to what extent they will listen to and engage the left which they have side-stepped historically.

Whichever path is taken, dismantling the fossil industry will be especially challenging for the US. Oil is the lifeblood on which the American empire has been built. Powerful interests are deeply embedded in government and finance. A transition will also require massive investments into modern infrastructure and research. The long-term gutting of public funding has instead escalated. In parallel, enormous wealth is accumulating in private oligopolies relieved of competition and taxation that are hoarding and rent seeking rather than investing in next generation knowledge and technology.

The scientific lead that the US has consistently held in modern times has thereby potentially been permanently eroded. An indication is that China recently overtook the American lead in the number of scientific publications. Although adding to the many accounts of a declining hegemony and straggling behind in addressing the climate crisis, the US is a world-leading nation, whose currency, the dollar, remains essential for the global economy. Its diverse and dynamic society has been able to reinvent itself before. How the US handles the environmental and social crisis will be instructive to analyze and decisive for the speed of transition globally.

Anne Kaun
Södertörns Högskola
Docent

E-post: anne.kaun@sh.se

Twitter: [@akaka15](https://twitter.com/akaka15)

Snäll mail killed the twitter star, eller hur brevröstning blev en vågmästare

“Mail voting is a terrible thing” (Trump, 2020)

Det var inte sociala medier, deep fakes eller twitterbots som diskuterades mest under den utdragna rösträkningen efter det amerikanska valet. Istället var det postverket och brevröster som hamnade i fokus för nyhetsmedierna från det att vallokalerna stängde. Inställningen till poströster återspeglar i stort den politiska polariseringen mellan vad som ibland har kallats *the blue America* och *the red America*. Utanför rösträkningslokalerna samlas folk med slagord som *stop the count*, vilket i sin tur möts av motdemonstranter som menar att varje röst ska räknas.

Inför valet bestämde sig flera delstater, däribland Kalifornien, Nevada och New Jersey, för att maila valsedlar till alla röstberättigade. Syftet var att uppmuntra till högt valdeltagande genom brevröstning. De anslöt sig därigenom till delstater som Colorado, Hawaii och Oregon som redan innan Corona-pandemin hade ett valsystem till stor del baserat på poströster, och med begränsade möjligheter att rösta i vallokalerna. I ett val starkt präglad av konflikter och med tidiga spekulationer om valfusk blev posten och poströstning snabbt en nationell symbol, om än splittrad. Poströstningen betraktades å ena sidan som en möjlighet att upprätthålla demokratin trots den pågående pandemin, och å andra sidan som ett hot mot valets legitimitet. Och det är ingenting nytt. Det är inte bara brevrösterna i sig som är av intresse här. Posten och postverket – det vill säga den underliggande infrastrukturen – har under valet blivit en politisk symbol igen.

Under den tidiga Republiken, kring sekelskiftet 1800/1900, sågs det amerikanska postväsendet som en samhällskritisk infrastruktur. Postväsendet utgjorde grunden för en gemensam offentlighet i den unga och geografiskt vidsträckt nationen. Den fungerade som en informationsinfrastruktur, en av huvuduppgifterna var att distribuera tidningar, och postkontoren utgjorde en mötesplats för ett stort antal personer för att diskutera de senaste nyheterna. Posten var således en central del i det amerikanska nationsbyggandet.

Inför valet 2020 var dock synen på posten en helt annan. Från att vara – tillsammans med telegrafan och tågnätet – en avgörande infrastruktur för framväxten av den tidiga Republiken blev United States Postal Service (USPS) en symbol för en demokrati i kris. Redan under våren och sommaren blåste diskussionen kring en av de mest grundläggande infrastrukturerna upp. Diskussionen gällde möjligheter till valfusk och ett principiellt ifrågasättande av brevröster, men fokus på brevröstning synliggjorde också vad som har kallats *2020 United States Postal Services crisis*. Krisen handlar om förändringar för att hantera det ekonomiskt utsatta läge som USPS befinner sig i, bland annat genom avskaffande av övertid och extra rundor för att leverera post. Detta hårda sparpaket infördes av Postmaster General Louis DeJoy strax efter att han tillträtt sin position i juni 2020. Det konstaterades tidigt att

förändringarna skulle leda till kraftiga förseningar i postutdelningen och det spekulerades i hurvida det var ett medvetet drag för att försämra villkoren för brevröstning. Misstankarna underblåstes av att DeJoy är en känd Trump-anhängare och bidragit ekonomiskt till hans valkampanj. Vice magazine rapporterade till exempel om stora sorteringsmaskiner som togs ur funktion under sommaren. Med den förväntade ökningen av poströstning skulle en försening i postutdelning innebära en avgörande inskränkning av demokratiska rättigheter och särskilt missgynna demokratiska väljare som, av anledningar man kan spekulera i, har visat sig mer benägna att brevrösta. I augusti 2020 meddelade DeJoy att de ekonomiska åtgärkningarna pausas för att inte ens väcka tanken att valet har påverkats av postens kris. I samband med detta återinfördes övertid och de tidigare stoppade extrarundorna återupptogs. Av de sorteringsmaskiner som planerats att tas ur bruk var dock redan 95 procent bortplockade, och det fanns inga planer på att ersätta dem med nya. Samtidigt beordrade en federal domare på valdagen den 3 november USPS att genomföra noggranna genomsökningar (*sweeps*) i avgörande nyckelstater för att upptäcka försenade brevröster och säkerställa att de skulle komma fram till rösträkningslokalerna i tid. En åtgärd som USPS misslyckades med att följa.

Lördagen den 7 november, sen eftermiddag svensk tid, sitter jag framför datorn och tittar på videoclip med jublande medborgare på gatorna i New York, New Jersey och andra ställen. Runt om i USA firas att Joe Biden har förklarats till valets vinnare och USAs nästa president. I ett av videoklippen passerar en bil från USPS en korsning full av jublande människor och en kvinna ropar till föraren, "mail-ballots for the win, literally!". Den kritiserade och krisande infrastrukturen har blivit en demokratisk symbol igen. Även om man bara kan spekulera i vilken utsträckning postens kris har påverkat valet kan man nog säkert säga att det blev inget Twitter-val. Det blev postens val: Visa mig ditt postsystem och jag ska berätta för dig hur demokratin mår i ditt land.

Johan Höglund
Linnéuniversitetet
Professor i engelsk litteratur

E-post: johan.hoglund@lnu.se

Valet om ett vitt Amerika: Trump, Biden och rasismen

Våren 2020 omtintgjorde Covid-19 pandemin den starka ekonomi som Trump tänkt segla på under sin valkampanj, samtidigt som den visade på tydliga sprickor i hans ledarskap. Detta tvingade Trump att åter mobilisera sina kärnväljare kring de identitetsfrågor som tagit honom till seger 2016. Men skulle hans allt tydligare stöd inte bara för ett värdekonserverat, vitt Amerika, utan för rasistiska element på yttersta högerkanten, väcka de svarta och latinamerikanska väljare som inte röstade 2016? Och skulle den vita väljarkår som gav Trump presidentposten fortfarande sluta upp bakom honom?

Trumps fyra år vid makten

Trump var den första amerikanske president som påbörjade sin omvalskampanj omedelbart efter sin invigning. Redan i februari 2017 höll han sitt första stora kampanjmöte. Liksom under 2016 handlade detta om att samla kärnväljarskaran kring en bild av den vita arbetar- och medelklassen som sviken och fråntagen sina rättmätiga ekonomiska privilegier. Trump lovade nu att ta tillbaka landet från de liberala demokrater, de illegala invandrare, och de terroristerna och kriminella han målade upp som Amerikas fiender. Under åren som följde fortsatte Trump att sprida denna bild, samtidigt som han stängde gränserna mot ett antal muslimska och sydamerikanska länder.

Trots att Trump ofta försäkrade media att han inte var rasist, gav hans styre utrymme för en extremhöger som hållit låg profil under Obamaeran. Särskild uppmärksamhet fick det högerextrema mötet "Unite the Right" i Charlottesville, där vit makt-anhängaren James Alex Fields mejade ner motdemonstrerande antifascister med sin bil. Detta skapade problem för Trump. Ovillig att skrämja bort väljare på högerkanten försäkrade Trump att det fanns "very fine people" på båda sidor. När sedan omfattande protester bröt ut efter att Breonna Taylor och George Floyd dödats av poliser våren 2020, knöt Trump utvecklingen till den symbolvärld han sedan länge propagerat för. I en tweet beskrev Trump den allt starkare Black Lives Matter-rörelsen som "a symbol of hate" och organisationens krav på ett slut på strukturell rasism framställdes som en upplösning av det amerikanska samhället.

Valkampanjen 2020

Trumps vision av USA blev en viktig del av Joe Bidens valkampanj. För Biden handlade det om att leverera ett budskap som kunde mobilisera just de svarta och spansktalande väljare som hjälpte Obama till segern 2008 och 2012 men som svek Clinton 2016. Hans val av Kamala Harris som vicepresidentkandidat var en tydlig uppmaning till dessa grupper att ta sig till valurnorna den 3 november. Samtidigt var Biden tvungen att utöka den viktiga grupp vita väljare som faktiskt röstade demokratiskt 2016 och som ogillade Trumps vision av ett vitt Amerika. Vid den första presidentvalsdebatten ställde Biden

saken på sin spets då han bad Trump att fördöma vit makt-rörelsen. Trumps tvekan och hans vädjan till den högerextrema organisationen Proud Boys att "stand down and stand by" fick stor uppmärksamhet i media och befäste uppfattningen att Trump höll extremhögern om ryggen.

Trots Trumps ovilja att fördöma sina öppet rasistiska supportrar slöt lika många vita amerikaner upp vid hans sida som vid valet 2016. Trump fick också något fler röster från svarta, och från exilkubaner som lockades av hans anti-socialistiska budskap. Tydligt är att många vita väljare, och några svarta och latinamerikanska, inte skrämtes av Trumps retorik. För dem verkar löftet om en stark ekonomi och ett fortsatt motstånd mot demokraternas allt mer progressiva linje varit viktigare.

Samtidigt tycks det ha varit just svarta väljare i vägmästarstaten Pennsylvania som avgjorde valet till Bidens fördel. När Biden också lockade något fler vita röster än Clinton var valsegern ett faktum. Det är troligt att det rekordstora valdeltagandet hade att göra med uppfattningen att detta var ett val om USAs politiska själ, där många tog ställning för eller emot en allt mer tydligt uttalad rasism.

Efter valet

Hade Biden och Harris vunnit stort hade de haft mandat att göra snabba och omfattande förändringar. Nu kan deras löften om att både ena ett delat USA och att ta itu med strukturell rasism hindras av en fortsatt stark republikansk opinion, ett försvagat representanthus och av en delad senat. Dessutom har den splittring inom det demokratiska partiet som karakteriserade primärvalet gjort sig påmind. Redan dagen efter valsegern krävde radikala röster som Alexandria Ocasio-Cortez att det demokratiska partiet måste lyssna på den allt starkare, progressiva skara väljare som hjälpte till att föra Biden till makten. Kan Biden ena ett USA polariserat av Trump samtidigt som han ger utrymme till denna progressiva rörelse?

En lika viktig fråga är vilken väg republikanerna tar fram till 2024. Trump förlorade visserligen valet, med den populistiska identitetspolitik kring vilken han samlade den republikanska kärnväljarskaran kommer knappast att försvinna. Även om andelen vita väljare krymper i USA, utgör Trumps populistiska politik en oerhört stark plattform. Republikanska politikerna och väljares vägran att erkänna Trump besegrad tyder på en vilja att bygga vidare på denna plattform. Om en rasistisk färgad identitetspolitik blir partiets centrala ideologi nästa val återstår att se, men det är tydligt, och oroande, en möjlighet.

Samtidigt är det viktigt att rasismen faktiskt blir en central politisk fråga. USA plågades av systematisk rasism och orättvisor långt innan Trump tillträdde makten. Det faktum att Trump gav rasistiska system och organisationer sitt stöd har gjort rasismen synlig i debatten på ett sätt den inte varit sedan slutet av 60-talet. I rörelsen mot ett mer jämlikt samhälle, och mot valet 2024, kan denna just denna synlighet möjliggöra förändring och politisk mobilisering.

Seema Arora Jonsson
SLU Sveriges Lantbruksuniversitet
Professor landsbygdsutveckling

E-post: seema.arora.jonsson@slu.se

Twitter: [@AroraJonsson](https://twitter.com/AroraJonsson)

Hållbarhet och klimaträttvisa: I kölvattnet av det amerikanska valet

2016 antogs Agenda 2030 och de 17 hållbarhetsmålen (SDG) för att möta dagens miljö- och samhällsliga utmaningar. Både klimatfrågorna och Covid-19 har på ett smärtsamt sätt visat hur ömsesidigt beroende världen är idag. För Sveriges hållbarhetsarbete och miljöpolitik spelar det inte bara roll vad den nya amerikanska regeringen gör, utan även vad man kan lära av de amerikanska intitativerna. En grundbult i hållbarhetsmålen är att samhället och ekonomin inte kan hanteras enskilt utan att alla initiativ behöver se samhällsfrågor som sammanflätade med miljöfrågor. Den amerikanska erfarenheten av splittring enligt olika sociala och etniska dimensioner verkar ha lett till en insikt om att de stora utmaningarna behöver mötas genom att erkänna dessa och där klimat- och miljö rättvisa får en central plats. Här kan Sverige dra lärdomar.

Sverige har varit globalt drivande när det gäller att uppnå hållbarhetsmålen (SDG), att utrota fattigdom och hunger, säkerställa global hälsa, bromsa klimatförändringen, förverkliga mänskliga rättigheter för alla, uppnå jämställdhet samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Under ett SDG-toppmöte i september 2019 antog FN:s generalförsamling en politisk deklaration som Sverige arbetat fram tillsammans med Bahamas. Mer än 100 'accelererande handlingar' annonserades för att göra de återstående åren till ett 'årtionde av handling och leverans' för hållbar utveckling. Sverige lyfte bland annat demokratiseringen, en vässad feministisk utrikespolitik och ökad klimatfinansiering. Dock saknas perspektiv kring feministisk politik angående miljö rättvisa hemma i den svenska politiken.

Det internationella samfundet och covid

En viktig prioritet för den nya presidenten kommer att bli att återuppliva respekten för det internationella systemet och att uppmuntra samarbete och lärande mellan alla nationer. I sitt tal till nationen lovade Biden att både pandemin och hälsa såväl som klimatfrågor kommer att vara viktiga mål för regeringen. I båda sammanhangen ska utrotningen av systemisk rasism och miljö rättvisa vara en central del.

Biden har lovat att återansluta sig till Världshälsomyndigheten (WHO) och öka finansieringen till organisationen för att möta pandemin. WHO har om och om igen påmint om vikten av global solidaritet för att hantera Covid-19. USA var inte med på vaccininitiativet och drog tillbaka sin finansiering till WHO. Man får hoppas att Demokraterna ändrar detta och återupptar samarbetet med andra länder inklusive Kina. Lika viktigt är att de också lovat att uppmärksamma hur pandemin påverkar olika samhällsgrupper på olika sätt – något som varit ett uppmärksammat problem även i Sverige.

Klimat -och miljö rättvisa (climate justice)

Den 4 november tog Trumps regering officiellt USA ur Parisavtalet, den internationella överenskommelsen för att begränsa global uppvärmning. Biden har lovat att föra tillbaka landet in i

avtalet. Att USA engagerar sig i klimatfrågor både på nationell och internationell nivå är viktigt för den samhällsomställningen vi behöver.

Biden har också lovat att åtgärda skadan som Trump åsamkade miljölagstiftningen och väntas återupprätta miljömyndigheten *Environmental Protection Agency (EPA)*. Under de senaste fyra åren har forskare och vetenskapsmän sparkats från myndigheten, och ord som 'fossilbränsle', 'växthusgaser' och 'klimatförändring' ströks från deras webbsidor. Dessutom är chefen för myndigheterna, Andrew Wheeler, en lobbyist åt kolindustrin och under Trumps år har EPA strukit över 100 hälso- och miljöföreskrifter. I sitt tal till nationen tryckte Biden på vikten av vetenskap, och hans medarbetare har pratat om att använda presidentens exekutiva makt för att upphäva flertalet av Trumps beslut. Dock har myndigheten tagit stor skada, och omställningsarbetet blir en långsiktig process.

Bortsett från de internationella effekterna av USA:s återinträde i klimatavtalen, visar Bidens planerade åtgärder på viktiga utvecklingsområden för svensk miljöpolitik. Ett exempel på en sådan åtgärd är skapandet av en enhet för miljö- och klimaträttvisa inom Justitiedepartementet (Department of Justice). Det har stor betydelse för hur man hanterar samhällsaspekterna på miljöfrågor – vilka brukar hållas separata från de biofysiska, och vilket även är fallet i Sverige.

Miljö rättvisa är ett perspektiv som fokuserar på konflikter, makt och rättvisa kopplat till miljöfrågor. Av särskild vikt är hur olika grupper drabbas på olika sätt på grund av miljöproblem eller policyåtgärder och vilken roll kön, klass, ras och etnicitet spelar roll i detta. Stor vikt läggs vid att fler grupper ska kunna delta i, och påverka, processer som påverkar vår gemensamma miljö. Konflikter som *Standing Rock* där Trump drev igenom byggandet av en oljeledning genom ursprungsbefolkningens marker trots stora protester, protester mot gruvdrift och vindparker i Sverige och hur pandemier som Covid-19 påverkar olika samhälls- och etniska grupper på olika sätt är praktexempel om frågor om miljö rättvisa.

Skapandet av en enhet i Justitiedepartementet i USA är en viktig politisk handling som belyser vikten av hur samhällsgrupper kan påverkas olika av miljöproblem, resursexploatering och klimatåtgärder. I svensk miljöpolitik har det funnits begränsat utrymme för sociala perspektiv som jämställdhet eller rättvisa. Trots att demokratisering och en feministisk politik har varit hjärtefrågor för Sverige i globala sammanhang, också när det gäller miljön, är de frånvarande i inhemsk miljöpolitik. Sveriges *Nationell strategi för klimatanpassning* nämner inget om social rättvisa eller jämställdhet. Ett maktperspektiv som uppmärksammar miljöns olika påverkan och villkor för olika samhällsgrupper beroende på var de bor – landsbygd eller stad – hur mycket de tjänar och vilken etnisk grupp och kön de tillhör, skulle vara ett stort steg framåt i vår miljöpolitik.

Lotta Gröning
Linköpings universitet
Fil Dr i ekonomisk historia

E-post: lotta.groning@expressen.se

Det är svårt att se en vinnare i ett så splittrat land!

Vi har ett resultat i det amerikanska valet, demokraternas kandidat Joe Biden fick flest röster. Han tog hem segern med hjälp av poströster. Men i det djupt splittrade USA har jag svårt att se någon segrare i detta val. Det skulle möjligtvis vara poströstningens uppsving som bidrog till ett större valdeltagande och mer demokrati. Poströstningen underlättade för många människor att rösta. USAs valsystem är minst sagt besvärligt. Barack Obama konstaterade i en Letterman intervju 2018 att "USA är den enda utvecklade demokratin i världen som aktivt motarbetar valdeltagande". Det är ingen tillfällighet att Donald Trump redan innan valet hävdade att han kunde bli bestulen på segern och krävde att inga röster skulle räknas efter valdagen. Vi har under röstsammanräkningens gång fått bevittna Donald Trumps desperata beteende.

Men det övergripande problemet är ändå det delade USA. Donald Trump förlorade, men han fick mer än 70 miljoner röster, betydligt fler än 2016 då han vann och blev president. Valet denna gång var i mångt och mycket en folkomröstning om den sittande presidenten.

Att Donald Trump kom till makten beror mycket på demokraternas kris. Många av demokraternas väljare har känt sig övergivna. Det utnyttjade Donald Trump genom att spela på globaliseringens effekter och på att regeringen i Washington tappat kontakten med sina väljare. Donald Trumps löften uppskattades när han lovade att skydda den inhemska industrin från globaliseringen och värna inhemska jobb. Det var särskilt tydligt 2016 men det visade sig också detta val. I Ohio där det finns en stor grupp av traditionell arbetarklass – lågutbildade vita som fått se sina fabriker läggas ner och jobben försvinna. Det är väljare som traditionellt sett alltid röstat på demokraterna. I Lordstown fick Donald Trump 54 procent av rösterna i förra valet, i år fick han över 60 procent.

Samma övergivenhet som industriarbetarna känner gäller även jordbrukarna de lever under tuffa förhållanden och blir utkonkurrerade av billig import inte minst från Kina. Det är en stor klyfta mellan stad och land. Det har tydligen varit mer lockande för demokraterna att försöka vinna storstadsväljare än landsbygdsbor. Frances E Lee, statsvetare och professor vid Princeton University, sa i en TT-intervju att: – Presidenten överpresterar enormt på landsbygden, medan han inte alls får samma stöd i städerna.

Med andra ord så känner vi igen mönstret när högerpopulismen växer sig stark. Vi sett det i många länder inte minst i Europa.

Demokraterna har varit en stor tillgång för Donald Trump som har levt på deras kritik och hans kärnväljare har blivit lika stämplade. Demokraternas konvent handlade mest om Donald Trump och minst om deras egen politik. Lite självkritik hade inte skadat Joe Biden om han tillät sig fundera över varför hans gamla kärnväljare gått till Donald Trump.

Det var mycket oroväckande när valrörelsen blev en kamp mellan två kandidater som i huvudsak ägnade sig åt att svärta

ner varandra, det splittrade USA än mer. Situationen blev inte bättre av att Barack Obama bröt en tradition att som före detta president inte kritisera den sittande. Barack Obama har varit oerhört hård i sin kritik.

Chantal Mouffe professor i statskunskap som forskat på högerpopulismens frammarsch bland annat i Frankrike och Österrike hävdar dels att det inte är någon slump att högerpopulismen växer, dels att vi måste titta på de etablerade partiernas tillkortakommanden istället för att leta efter tecken på efterblivenhet i väljarkåren. Det finns en gemensam nämnare där högerpopulismen vuxit sig stark nämligen att de traditionella partierna både blivit mindre och förlorat i trovärdighet. När de etablerade partierna inte längre förmår att erbjuda lösningar på problem och inte lyckas mobilisera väljarna då får politiska demagoger en ypperlig tillfällighet ta fram en politik som motsvarar den folkliga frustrationen. Donald Trump är synnerligen en politisk demagog! Det ser även hans följare. Det var en intervju på SR i God Morgon världen, med Bart Barber som är pastor i Farmersville First Baptist Church som representerar den konservativa kristna högern. Han konstaterade att demokraterna tappat bort sig själva, de har tappat fackföreningar, bönder och inte minst de kristna: Bart Barber skulle rösta på republikanerna och slog fast att "Donald Trump är en skitstövel, men han är vår skitstövel."

Donald Trump lämnar efter sig frustration, ilska och rädsla och det är dessutom något han spelar på och underblåser. Joe Biden har ingen lätt uppgift. Flera analytiker har konstaterat att demokraterna inte försökte locka över Donald Trumps kärntrupper utan mittenväljarna, frågan måste ställas, varför då? Ser de tecken på den efterblivenhet som Chantal Mouffe pekar på när hon karakteriserar fenomenet eller förstår de inte att det är deras tidigare väljarkår han har lyckats mobilisera?

Joe Biden säger att han ska vara hela landets president. Det är lättare sagt än gjort. Biden får det inte lätt att genomföra sin politik och de republikanska framgångarna blev trots allt ganska stora i valet. De fick ordförandeposter i delstatskongresser, guvernörsposter och troligtvis kan de få majoritet även i senaten.

Joe Biden verkar vara trött, i jämförelse med Donald Trump har hans valrörelse varit i slowmotion. Han är 78 år och få tror att han orkar en andra period. Joe Biden är trovärdig, mycket kompetent och lyckades trots allt mobilisera väljare och vinna. Oavsett - är hans val av vicepresident Kamela Harris genialt. Hon stämplas visserligen av republikanerna som en socialist, hon fick ge upp som presidentkandidat relativt snabbt, men nu är hon USAs första kvinnliga vicepresident och det är inte otroligt att hon också får axla presidentrollen. Valet av Kamela Harris är historiskt och det skulle vara intressant att se vad hon kan åstadkomma om hon blir president.

Stefan de Vylder

Nationalekonom och författare, docent

E-post: stefandevylder@hotmail.com

Hur förklara de 73 miljonerna?

Stora delar av världen har dragit en lättnadens suck. Det gick ungefär som väntat. Men med mindre marginal för Joe Biden och Kamala Harris än vad opinionsundersökningar och flertalet experter hade förutspått.

Det som bör förklaras är inte att Biden vann, utan att över 70 miljoner amerikaner röstade på Donald Trump. Det är inte rösterna mot Trump, utan rösterna för honom, som jag och många med mig har svårt att ta in.

Men kanske har vi inte riktigt förstått vilken stor roll som vissa nyckelfrågor spelar i USA. Jag har inte själv besökt USA sedan Trump började röra om i den amerikanska politiken, men det är uppenbart att inställningen till saker som i Sverige är tämligen okontroversiella - som abort, vapenlagar och samkönade äktenskap - för många i USA är helt avgörande för hur man röstar. I intervjuer med väljare de senaste dagarna har jag ofta hört kommentarer av typ: "Ja, Trump säger många knäppa saker, men han är mot abort". Eller att "Demokraterna vill ta ifrån oss vår rätt att bära vapen." Och det starka stöd som Trump åtnjuter bland evangeliska kristna kan verka förvånande, inte minst med tanke på att Trump aldrig har visat något större intresse för Gud och bibeln. Men de högerkristna står rejält till höger.

Vad gäller *latinos* är dessa långtifrån en homogen grupp. I stater som Kalifornien, New Mexico och Arizona har de flesta rötter i Mexico och Centralamerika. Bland dessa är motståndet massivt mot Trump, som bl.a. kallat mexikaner för våldtäktsmän och mördare, och som velat bygga en mur för att hålla dem borta. Men i Florida och Texas gick Republikanerna fram, och fick en stor majoritet av rösterna i de delar av Florida som domineras av familjer av kubanskt eller venezuelanskt ursprung.

I spanskspråkiga tidningar, radiostationer och inte minst sociala medier har skrämselfpropagandan varit högljudd. Många av de falska påståenden som spritts på spanska har gått under radarn i övriga medier, men de kan ha fallit i bördig jord i exilkretsar. Trovärdigheten i påståenden att Joe Biden och Kamala Harris är kommunister som tänker låta USA följa Venezuelas väg borde vara låg, men Kuba, och på senare år även Venezuela, har varit Republikanernas starkaste trumfkort i Florida och Texas.

Men kanske var det ekonomin som spelade störst roll för de som röstat på Trump. En knapp men dock majoritet av de tillfrågade i olika lokalsundersökningar har uppgett att en seger för Trump vore bra för ekonomin.

Bland höginkomsttagare fick Trump överlägset flest röster. De som försökt utmåla Trumps sympatisörer som huvudsakligen bestående av losers har fel. Det allra starkaste stödet har, liksom vid förra valet 2016, funnits bland republikanernas traditionella stödtrupper: vita män i medelklassen och uppåt. Plus vita lågutbildade i småstäder och på landsbygden.

Men har Trump verkligen varit bra för ekonomin? Ja, säger de som tittar på börskurserna. Och sant är att arbetslösheten,

som sjönk snabbt under Obamas tid, fortsatte att vara låg och sjunkande efter 2016, innan Covid-19 slog till.

Men Nej! är svaret om vi vänder blickarna mot underliggande problem som faktiskt har förvärrats. Underskotten i statsbudgeten och i handelsbalansen blev rekordhöga och växande. USA:s internationella konkurrenskraft försvagades. Investeringskvoten, dvs den andel av BNP som investeras, var bara hälften av Kinas (20 respektive 40 procent). De gigantiska - och nödvändiga - investeringarna i USA:s rostiga infrastruktur som Trump förespeglade uteblev. Trumps handelskrig drabbade framför allt den egna industrin, som fick vidkännas höjda priser på importerade insatsvaror som stål och aluminium. Att USA drog sig ur världens dittills största frihandelsavtal *Trans-Pacific Partnership (TPP)* blev en gåva till Kina, som inte var inbjudet till TPP men som lyckades mobilisera flertalet viktiga länder till ett eget frihandelsavtal utan USA.

Även USA:s tillbakadragande från en mängd internationella organisationer har minskat landets globala inflytande. Liksom på många andra områden har Trumps år vid makten inneburit att Kina flyttat fram sina positioner.

Den stora vinnaren av Donald Trump är den kinesiska diktaturen. Jag missunnar Kinas ledare den skadeglädje de säkert känner över att trumpismen haft vissa framgångar i sina försök att i hela världens ögon misskreditera demokratin som styrelseskick. Av allt elände som Trump har medfört är kanske detta det största.

Till detta ska läggas de svårläkta ärr på ekonomin som Trumps hantering av Coronakrisen har förorsakat. Den nya administrationen får överta en ekonomi i dåligt skick. Mycket kan tillskrivas covid-19, men även utan detta virus - och rentav före Trump - var den amerikanska ekonomin på väg att halka efter de snabbväxande ekonomierna i Asien. När Trump (förgäves) försökte blåsa liv i gårdagens branscher, som kol, olja och stål, satsade Kina på framtiden, som AI och bioteknik.

Att så många amerikaner tror att Trump-administrationens ekonomiska politik var framgångsrik kan bara förklaras med okunnighet. En ny generation av välutbildade, progressiva ungdomar som tar avstånd från rasism och trumpism har trätt fram. Men många i USA är helt enkelt okunniga om mycket. Om ekonomi, om omvärlden och om USA:s snabbt sjunkande internationella anseende under Donald Trump. Mer än hälften av landets medborgare sägs sakna eget pass. De flesta reser aldrig utomlands, eller tar del av utländska medier. Flertalet saknar dagstidning, och många får idag sin huvudsakliga information från bubblor för likasinnade på sociala medier.

Framtiden ser inte ljus ut. Samtidigt som USA producerar världens mest briljanta forskare ligger gymnasielevernas kunskaper under genomsnittet i OECD. Och långt under Kinas.

Vi är många som önskar Joe Biden och Kamala Harris lycka till. Men de övertar en djup ekonomisk kris och ett dysfunktionellt politiskt system. Uppförbacken kan bli lång och brant.

Dag Blanck

Uppsala universitet

Professor i nordamerikastudier

E-post: dag.blanck@engelska.uu.se

Demografiska vändpunkter?

Ras och etnicitet spelar stor roll i amerikanska val. De olika europeiska invandrargrupperna under den stora trans-atlantiska migrationsperioden 1820-1930 fick snabbt rösträtt och kunde delta i de politiska processerna i sitt nya hemland. Tydliga politiska profiler växte fram bland dessa grupper. De många irländarna, t.ex., blev demokrater, medan skandinaverna länge lojalt röstade på Republikanerna.

De åtta åren med en afro-amerikansk familj i Vita huset fick många att tala om en vändpunkt för de amerikanska rasrelationerna, medan Donald Trumps oväntade seger 2016 ledde till ett ifrågasättande av den tidigare optimismen. Frågor om ras och etnicitet blev centrala under Trumps fyra år som president, och en intressant diskussion pågår om USA:s demografiska framtid.

USA genomgår för närvarande en demografisk revolution, där den traditionella vita majoritetsgruppen av europeiskt ursprung minskar, medan minoritetsgrupperna ökar, främst den av latinamerikanskt ursprung (latinos). Idag utgör den vita gruppen drygt 60 procent av den amerikanska befolkningen. Den största minoriteten är latino-gruppen med 18 procent, följd av afro-amerikanerna med 13 procent, asiat-amerikaner med sex procent, och ursprungsbefolkningar med ungefär två procent. Drygt två procent av den amerikanska befolkningen vill inte identifiera sig med en enskild grupp, utan bejakar flera bakgrunder. Här kan man notera att afro-amerikanerna inte längre är den största minoritetsgruppen i USA, vilket är en historisk förändring.

Demografer uppskattar att den vita majoritetsgruppen blir mindre än 50 procent av hela befolkningen om ungefär 25 år, vilket skulle göra USA till det första av de traditionella (post)-industriella samhällena i Europa och Nordamerika utan en etnisk eller raslig majoritetsbefolkning. Flera delstater, som Kalifornien, Texas, och New Mexico, har redan nått dit, och Florida, Arizona, Georgia, och New Jersey är på god väg, med en vit befolkningsandel som idag underskrider 60 procent.

De politiska konsekvenserna av den demografiska revolutionen är mycket omdiskuterade. År 2002 publicerade John Judis och Ruy Teixeira *The Emerging Democratic Majority* med tesen att de demografiska förändringarna arbetade till Demokraternas förmån eftersom partiet i stor utsträckning baserar sitt stöd på de växande minoritetsgrupperna. Det skulle alltså bli svårt för Republikanerna att vinna val i framtiden. Barack Obamas framgångar syntes vidimera tesen. När han omvaldes till president 2012 med 51 procent av rösterna, utgjorde minoritetsgrupperna en avgörande bas för hans väljarskara. Obama fick 93 procent av de afro-amerikanska rösterna, och drygt 70 procent av asiaterna och latino-väljarna. Hans andel av de vita väljarna var däremot bara 39 procent, medan de utgjorde 59 procent av hans motståndare Mitt Romneys väljarunderlag.

Efter valet 2012 tillsatte Republikanerna en särskild grupp ("the autopsy committee") som skulle utreda varför partiet

hade förlorat valet. Slutsatserna blev att Republikanerna måste vidga sig bortom vita män, mot latinos och andra minoriteter, och mot kvinnor. Annars fanns en betydande risk att Republikanerna skulle få svårt att vinna val i framtiden.

Den republikanske kandidaten 2016 uppfyllde inte dessa rekommendationer. Tvärtom gick den segrande Donald Trump till val på ett främlingsfientligt program där just latino-gruppen pekades ut som både brottslingar och våldtäktsmän. Valresultatet visade att den vita gruppen utgjorde kärnan i Trumps väljarbas, medan Clinton dominerade bland minoritetsgrupperna. Att Trump ändå vann berodde mycket på den jämna utgången i Michigan, Pennsylvania och Wisconsin där 70.000 röster renderade Trump 46 elektorsröster och vinst i elektorskollegiet.

Hur skall man tolka den föränderliga demografins roll i valet 2020, och inte minst den snabbt växande latino-gruppen? En lärdom är att gruppen inte är så enhetlig som tidigare. Under 2010-talet har den vuxit med en femtedel, från 50 till 60 miljoner. En betydande majoritet är idag född i USA och även om många talar både spanska och engelska, uppger en fjärdedel att man bara talar engelska hemma. Vallokalundersökningar från 2020 visar att närmare en tredjedel av latino-väljarna röstade på Trump, en märkbar ökning från 2016. Han vann nyckelstaten Florida med knappt fyra procentenheter, och i det starka latino-området Miami-Dade County i södra Florida gick presidenten från 33 procent av rösterna 2016 till 46 procent fyra år senare.

Miami-Dade domineras av personer av kubansk och venezolansk bakgrund, och Trumps kampanj mot socialism och kommunism blev avgörande för många av dessa latino-väljare. En annan faktor är katolicismen som gör att Republikanernas värdekonservatism, inte minst abortmotståndet, har lockat många latinos till partiet. Samtidigt kan man se begynnelsen till en förändrad politisk geografi i sydvästra USA, där Demokraterna blir allt starkare i Colorado, Nevada och New Mexico, och har gjort betydande framryckningar i det tidigare så konservativa Arizona. Förändringarna kan förklaras med växande latino-grupper som i dessa delstater i stor utsträckning stöder Demokraterna.

Demografin kommer med stor säkerhet att fortsätta att spela en viktig roll i amerikansk politik under de kommande åren. Det faktum att vi inom loppet av ett årtionde kommer att ha haft en president och en vice-president med afro-amerikansk, karibisk, och asiatisk bakgrund pekar tydligt på hur USA håller på att förändras och understryker att det är ett land som i hög utsträckning har präglats av konsekvenserna av både frivillig och ofrivillig invandring. Det är därför värt att hålla ögonen på den demografiska utvecklingen även under 2020-talet.

Niklas Bolin
Mittuniversitetet
Docent i statsvetenskap

E-post: niklas.bolin@miun.se
Twitter: [@NiklasBolin](https://twitter.com/NiklasBolin)

Är Trump Sverigedemokrat?

Det var inte så länge sedan som Republikanerna i många avseenden var lika omtyckta som Demokraterna bland svenskar. Särskilt i borgerliga kretar var det vanligt att ha en positiv inställning till partiet. Att sympatisera med partiet ansågs inte konstigt. Svenska politiker åkte över Atlanten och arbetade som volontärer i valrörelsen, för att stödja en kandidat och för att dra lärdomar av hur republikaner driver valkampanj. Så är inte längre fallet.

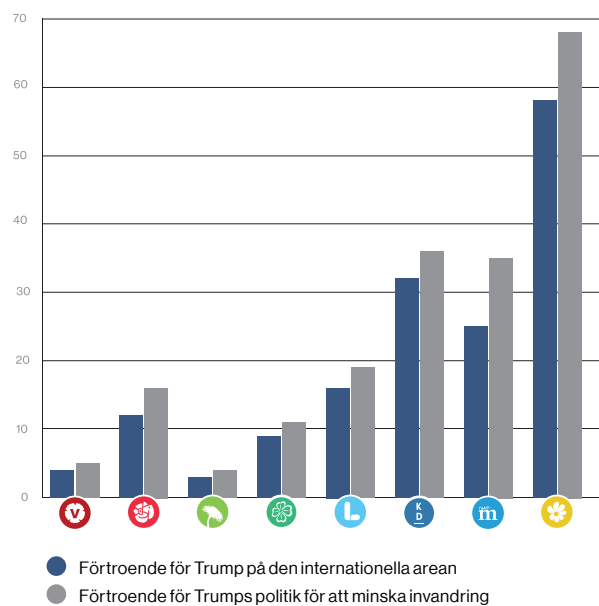
Även om det inte är helt okomplicerat att placera in andra länders partier och politiker i en svensk kontext råder det inget tvivel om att Joe Biden skulle vunnit en "landslide" i presidentvalet om det var svenskarna som utgjorde väljarkåren. I en undersökning av hur olika länders medborgare ser på USA och dess president visar ansedda opinionsmåtningsföretaget Pew Research att svenskarnas omdöme om Donald Trump är allt annat än positivt (se figur 1). I kategori efter kategori ges han underkänt. Ett partis sympatisörer sticker dock ut. Nästan 6 av 10 sverigedemokratiska sympatisörer har förtroende för Trump på den internationella arenan. Ännu fler, 7 av 10, sympatiserar med Trumps politik för att minska invandring. Detta kan jämföras med hur endast 15 procent av övriga partiers sympatisörer ger positiva omdömen om Trump.

Även vallokalsundersökningen avslöjar ett visst släktskap mellan Trumps och Sverigedemokraternas väljare. Trumpväljarna är överrepresenterade bland vita män utan universitetsutbildning men är förhållandevis få i de större städerna. Hans väljare tycker frågor som rör lag och ordning är viktiga. Bland dem som anser att klimatförändringar och rasism är centrala samhällsfrågor är hans stöd mycket svagt. En spegelbild av SD-väljarna således. Även om vissa viktiga skillnader finns – Trump attraherar till skillnad från Sverigedemokraterna väljarna med högst inkomst samt dem som ser landets ekonomi som den viktigaste frågan – är likheterna klart mer slående.

Trump och Republikanerna har inte bara liknande väljarkårer, det finns även tydliga tecken på att de politiska aktörerna har ett ideologiskt släktskap. En av de ledande forskarna på området, Cas Mudde, hävdar till exempel att Republikanerna under Trump snarare än att betraktas som ett klassiskt konservativt parti numera bör betecknas som ett högerradikalt parti av det slag som nått stora väljarframgångar i många delar av Europa under det senaste decenniet. Till partifamiljen brukar exempelvis franska Nationell Samling, österrikiska Frihetspartiet, italienska Lega och Dansk Folkeparti räknas in. Liksom Sverigedemokraterna.

Ideologiskt brukar den högerradikala partifamiljen definieras av nationalism och traditionella värderingar. Sakpolitiskt känner vi igen vurmen för nationen, fokus på striktare invandring, kraven på hårdare straff och skepticism mot liberala värderingar kring abort och HBTQ-rättigheter. Såväl Trump som högerradikala partier omfamnar dem i olika

Figur 1.
Svenska partisympatisörers förtroende för Donald Trump

Källa: Pew Research Center, Global Attitudes Spring 2019 Dataset.

utsträckning. Populismen är ytterligare en gemensam nämnare. Kritiken mot etablissemangen i och antagandet av rollen som uttolkare av vad vanligt folk tycker återkommer, även om uttrycken varierar. "Drain the swamp" och "fake media", utropar Trump. "Sjuklövern" och "det socialliberala etablissemangen", instämmer Åkesson.

Numera tycks sverigedemokrater inte längre ha några problem att offentligt ge sin sympati till Trump. Det är inte märkligt att ledande företrädare för partiet dagarna före presidentvalet tar initiativ till att nominera Donald Trump till Nobels fredspris. Det är heller inte konstigt att Mattias Karlsson, ofta benämnd som Sverigedemokraternas chefsideolog, på Sveriges ledande debattsida, uttrycker sin förhoppning om att Trump får förnyat förtroende.

Är det således rimligt att betrakta Republikanerna under Trump och Sverigedemokraterna som respektive länders motsvarigheter. Skulle Trump vara Sverigedemokrat om han var svensk? Frågan är naturligtvis tillspetsad och svårbesvarad. Ländernas vitt skilda politiska system och kultur gör att jämförelsen naturligtvis haltar betänkligt. Medan Trump figurerar i ett system med stor personfixering och presidentmakt agerar Åkesson i en kontext där partier står i förgrunden och där måttlighet och lågmäldhet inger mer förtroende än versaler på Twitter.

Men om vi för stunden bortser från dessa skillnader är det tydligt att det finns centrala ideologiska och väljarmässiga överlappningar mellan Republikanerna och Sverigedemokraterna under Trumps respektive Åkessons ledning. I vad mån denna likhet förstärks eller försvagas efter att Trump lämnat den politiska scenen får framtiden utvisa, men givet att Trump snarast ska ses som ett symptom och inte en orsak till Republikanernas förändring kan vi nog förvänta oss att de sverigedemokratiska väljarna inte heller 2024 kommer att ge sitt stöd till Joe Biden.

Kapitel 4

STÄMNINGAR

Erik Westholm

SLU Sveriges lantbruksuniversitet

Professor emeritus vid institutionen för stad och land vid Sveriges Lantbrukuniversitet

E-post: erik.westholm@slu.se

En främling i sitt eget land

Donald Trump framställs ofta som en olycka för USA med sitt sätt att så split i varje fråga, sina lögnar, sin fixering vid sin egen person. Så det är naturligt att tänka att nu är det över, nu blir det en tid av korrigerande och återgång till det vanliga. Men revorna i det amerikanska samhället kommer inte att försvinna med Trump. Nobelpristagaren i ekonomi Joseph Stiglitz har beskrivit hur ojämlikheten har skenat under de senaste årtiondena. I princip hela den ekonomiska tillväxten har hamnat hos den enda rikaste procent av befolkningen som nu äger 40 procent av kapitalet. De ojämna maktrelationerna försvagar till slut staten så långt att demokratisk styrning blir omöjlig. Stiglitz beskrev 2012 ett USA på väg mot att bli dysfunktionellt på ett sätt som påminner om situationen i Jamaica, Uganda eller Filippinerna. Riskkapitalisten Warren Buffet beskriver tillståndet som resultatet av ett klasskrig och konstaterar: "min klass vann". Så Trumps ankomst var ett symptom mer än en olyckshändelse.

Men ojämlikhet borde ju bana vägen för mer politik för att utjämna klyftorna. I stället fick man en stark höger i områden som drabbats hårt av industrinedläggning, utflyttade jobb, miljöförstöring och minskande befolkning, en ilsken motståndare till en stor/stark stat. Den hämtar mycket av sitt stöd från grupper som kunde vinna på en stat som kan jämna ut inkomster och ge stöd åt svaga regioner osv. I t.ex. Louisiana där rörelsen är stark, kommer nästan halva delstatsbudgeten från federala bidrag. Antropologen Arlie Hochschild kallar det "the Great Paradox"; ju mer beroende människor är av staten desto mer tycks de hata den.

Hochschild tillbringade fem år i Louisiana för att kunna beskriva den "djupa" berättelsen i deras liv. En djup berättelse är den som kommer ur människors känslor av hopp, oro, stolthet, skam och rädsla. Det är en bild av hur den amerikanska drömmen om att individen skapar sin egen lycka har gått i kras. Ungefär så här ser Hochschild den: alla står i ett led uppför en kulle och på andra sidan krönet väntar den Amerikanska Drömmen. Du vill röra Dig uppåt, Du har slitit hårt, Du har varit hederlig, skött Dig själv utan att ta hjälp. Du har slitit ut kroppen, Du har sett Din väntade pension minska. Men kön rör sig nästan inte, har den till och med stannat? Några får gå före, vilka är dom? En del är svarta, andra immigranter, flyktingar, kvinnor, offentliganställda; dom är *line cutters*, dom tycks ha fått fördelar som Du aldrig fick. Och Dina skattepengar förmedlas genom eliternas liberala sympatier som Du inte delar. Staten har de facto inte skapat välfärd för Dig. Miljöpolitiken, där en sällsynt fågel kan bli viktigare mål för politiken än vad Du är! Klimatförändringen är det senaste stora påhittet som motiverar att jobben försvinner när fracking och oljeindustri hotas.

Dina egna ideal, Din tro på monogami och heterosexualitet och Din rätt att gå skjutklar för att försvara Din egendom är närmast föraktade. Du står utanför de nya värderingarna, en redneck, okunnig och förödmjukad. Du blev till

slut en främling i Ditt eget land: ekonomiskt, kulturellt, demografiskt och politiskt hamnade Du utanför den stora moderniseringen som drivs av vad Du uppfattar som en vänsterliberal elit som försett sig. Deras dominans kommer utifrån, bortifrån och "förstör" livet i det egna lokalsamhället. Industriföretag har flyttat utomlands och tog med sig jobben, miljöförstöringen har i vissa områden ödelagt möjligheterna till jakt och fiske, delstatsregeringen har misslyckats med både jobben, miljön och ekonomin. Och den lokala kontexten med företagen, kyrkan och de medier som människor tar del av underbygger de här känslorna. Fox News sänder dygnet runt med exempel på hur Big Government ställer till det, och kyrkan strävar efter att hålla de gamla idealen intakta. I den här djupa berättelsen drar inte privata företag på sig någon större ilska. Det är jobb som räknas. Det är staten som förstör. Det är inte så konstigt att en presidentkandidat som delar denna djupa berättelse framstår som en frälsare. Genom att regelmässigt avskeda topp tjänstemän och skära ner på statsapparaten lyckades Trump hyfsat med det omöjliga att vara president i opposition mot staten.

Hur mycket av de här strömningarna känner vi igen i Sverige? I den senaste valrörelsen fick vi se partiledarna turnera på den svenska landsbygden. Det var länge sen sist. De drevs av en plötslig insikt om att också här har en dröm försvunnit och att politiken behöver ta besvikelsen på landsbygden på allvar. Det är känslan att landsbygden tunnas ut när jobb och service och sociala relationer lyfts ur lokalsamhället och upprättas någon annanstans. Många upplever att gemenskaper har försvunnit, att deras egen hemtrakt har förlorat något viktigt. Också här en växande konservativ höger med starkt nostalgiska inslag. Den har drag av det som kultursociologen Bauman kallar *Retrotopia*, en slags vision riktad bakåt i tiden, en längtan efter en landsbygd som vi aldrig kan få tillbaka. Känslan av utanförskap känner vi igen och vi har liksom USA växande sprickor i välfärden. Så vi har absolut strömningar som skickar varningar. Men vi har inte starka krafter som pekar ut staten som problemet. Här finns mer av förväntningar och tilltro till välfärdsstaten. I Sverige formuleras landsbygdens problem i stället som en växande klyfta mellan land och stad. Det är ett väldigt svepande sätt att undfly att säga vad det egentligen handlar om; ekonomisk, kulturell, demografisk och politisk isärdragnings. Den kan vi aldrig bota med fortsatt ökande inkomst- och förmögenhetsklyftor.

Sven-Erik Liedman

Göteborgs Universitet

Professor i lärdoms historia

E-post: sven-eric.liedman@lir.gu.se

Twitter: [@svenericliedman](https://twitter.com/svenericliedman)

Nationalismen och solidariteten

Efter dagar av väntan står det äntligen klart att Joe Biden vunnit. Trump vill att domstolar ska avgöra valet – till hans fördel. Där tycks han rätt chanslös. Men han hinner ställa med mycket elände fram till den 20 januari.

Det enda positiva är det stora antalet röstande – en högre andel av befolkningen än någon gång sedan urminnes tider.

Men. Drygt 70 miljoner röstade på Trump. 70 miljoner föredrar denne ondsinte clown framför – nåja – en blek, åldrad, ganska konservativ men ändå städad opponent. I ett normalt val hade Biden betraktats som en konstig kandidat. Men detta är inget normalt val.

Trump är åtminstone besegrad. Men det han stod för är inte borta med honom. Fortfarande finns det många andra ledare runt om i världen som försöker sätta demokratin ur spel, alltifrån Putin och Orbán och Kaczyński till Bolsonaro och Duterte. Deras mål och deras metoder skiftar men de förenas i att de alla försöker organisera demokratin så att den ska tjäna deras syften. Vi vet ännu inte hur de kommer att lyckas. Men på sin väg skadar de mycket. Framför allt skadar de känslan av samhörighet i sina länder.

Statsvetare har funnit en gemensam beteckning för dem: de är högerpopulister. Det är, vill jag hävda, en misslyckad beteckning. Ordet "populism" har en brokig historia. "Populus" är folket; och har folket inte med demokratin att göra? Och vad innebär "höger-" i ordet? Ja, de finns på högerkanten, de ser växande klasskillnader som en nödvändig konsekvens av en god samhällsutveckling, och de är emot kvinnors frigörelse.

Men om det finns en högerpopulism finns det också en vänsterpopulism. Bernie Sanders är sinnebild. Men skillnaden mellan Trump och hans likar och Sanders är att Sanders vill bevara det demokratiska systemet i dess öppna form. Visar det inte att själva beteckningen populism är misslyckad?

Så måste det vara. Det som verkligen förenar Trump och alla de andra är att de är nationalist. "America first", säger Trump och ekar hans anhängare. Putin och de andra slår vakt om det unikt ryska, det unikt ungerska, det unikt brasilianska... De är kort sagt nationalist. Deras nationalism skiljer sig rätt mycket från den som eldade massorna i början av 1900-talet och drev dem in i världskriget. Då vände sig nationalisterna i olika länder mot varandra. Nu formar de tvärtom att slags informell international som i land efter land bekämpar socialism, socialliberalism och feminism. Det finns bara en beteckning som är passande för dem: de är nynationalister.

De formar dock inget enhetligt block, tvärtom. Trump stöds av de flesta superrika i USA, och han stöds av en landsbygds- och småstadsbefolkning som ganska naturligt känner sig förfördelad på olika sätt. Mönstret är likartat i många andra länder. I Sverige är Moderaterna de rikas parti, men Sverigedemokraterna arbetar hårt för att skapa ett svenskt högerblock där både moderater och Sveriges blygsammare motsvarighet till den amerikanska kristna högen, kristde-

mokraterna under Busch, ingår. Jimmie Åkesson har goda möjligheter att lyckas. Hans parti kan få den roll som Dansk Folkeparti hade under rätt många år: utanför regeringen, men med ett avgörande inflytande över områden som immigration, integration och kultur. Sverigedemokraterna är bara ett större, farligare parti än DF.

Men vad är anledningen till hela denna så gott som globala nynationalistiska rörelse? Det finns så mycket som man kan peka på, främst den skenande ojämlikheten i så gott som hela världen, som ytterligare skärps av den snabbt ökande migrationen. Den gör det svårare för människor i en aldrig så välutvecklad demokrati att känna samhörighet, trots att alla har samma rätt att rösta och samma rätt att uttrycka åsikter. Den tyske filosofen Jürgen Habermas "författningspatriotism" blir då svår att upprätthålla, och i stället samlas högljudda skaror som fått en mer prekär ekonomisk, social och kulturell position i ett ursinnigt försvar för en imaginär nationell enhet som utesluter alla som av någon anledning sorteras bort från denna enhet, flyktingar, invandrare, människor som inte tillhör majoritetsrasen, homosexuella, feminister, liberaler, kulturmarxister...

Det är en situation som är svår, ibland omöjlig att bemästra. Det var den som förde Donald Trump till makten, och det var fortfarande den som så när gett honom fyra år till på presidentposten.

I ett sådant samhälle saknas den solidaritet som kan hålla samman befolkningen i en nation. Man får grupper, stora eller små, som sluter sig samman till skydd mot andra grupper i samma land. I USA gör man det med vapen i hand; och vapnen blir allt fler.

En solidaritet värd namnet innebär att man kan ses sig själv i andra, även om de andra är mycket olika en själv. Det är närmast en existentiell känsla: alla genomlöper samma livstid, alla har varit små hjälplösa barn, alla går mot döden och kommer i närheten av den att bli lika hjälplösa igen. Alla har sina kärlekar, sina vänskaper, sina ovänskaper. Alla har sina förhoppningar och sina farhågor, sina åsikter och sina kunskaper, sina rädslor och sina drömmar. De yttre skillnaderna må vara enorma, någonstans kan vi alltid mötas i det djupast mänskliga.

I en demokrati tillkommer så detta ytterst avgörande: vi har alla rätt till vår röst, både i den offentlighet som vi måste vårda och i den vallok som med jämna mellanrum öppnas för oss.

Vilka möjligheter har Joe Biden och Kamala Harris att åter skapa åtminstone något av denna inre sammanhållning?

Utsikterna är inte ljusa. Men låt oss vänta och se.

Lena Ahlin
Högskolan Kristianstad
Universitetslektor i engelska
E-post: lena.ahlin@hkr.se

USA-valet 2020: Mellan dikt och verklighet

Det amerikanska valet år 2020 har beskrivits av de båda presidentkandidaterna Donald Trump och Joe Biden – liksom av många andra – som ett val som handlar om Amerikas "själ". Ordet tycks skifta i innebörd beroende på vem som använder det men det verkar rimligt att anta att en del av denna själ speglas i de berättelser som skildrar landet. Kanske kan vi alltså söka åtminstone några svar på vad Amerikas själ kan vara i skönlitteraturen. Några snabba nedslag bland väl kända och lästa verk ger en brokig bild. Nathaniel Hawthornes *Den eldröda bokstaven* (1850), som handlar om en ensamstående mor med ett utomäktenskapligt barn, tar upp religiös dogmatism liksom konflikten mellan individ och samhälle i det tidiga puritanska New England. F. Scott Fitzgeralds klassiker *Den store Gatsby* (1925) romantiserar en "self-made man" samtidigt som den beskriver hur ändamålet helgar medlen för en huvudperson som inte drar sig för illegala aktiviteter för att nå sitt mål och får den amerikanska drömmen att framstå som ytlig och materialistisk. Nobelpristagaren Toni Morrisons *Ålskade* (1987) beskriver hur en förrymd slavkvinna hellre dödar sitt eget barn än låter henne växa upp i den amerikanska Söderns slaveri. Utan att förringa dagens utmaningar kan man konstatera att denna väldigt ytliga och ofullkomliga inventering pekar på att djupa konflikter och ifrågasättande av grundläggande amerikanska ideal som alla människors lika värde, individens frihet och social rörlighet ser ut att vara en del av den nationella själ som nu sägs stå på spel. De ljusa idéerna om obegränsade möjligheter för den som är villig att arbeta hårt har ständigt skavt mot en krass verklighet och amerikanska författare har envetet undersökt den amerikanska drömmens baksida och nationens oförmåga att leva upp till konstitutionella ideal.

Under sin tid som president försökte Trump – som enligt egen utsago inte har tid att läsa böcker och skytt det tryckta ordet – konsekvent förenklat denna komplexitet och mångfald inte minst genom sitt motto "Make America Great Again!" som uttrycker en odefinierad längtan tillbaka till en imaginär svunnen gyllene tidsålder. Men hans önskan om ett storslaget förflutet går längre än till slagord. Tidigare i höst lade Trump fram ett förslag om tillsättande av en kommission för "patriotisk undervisning" som ska göra Amerikas döttrar och söner stolta över sin historia. De lärare, både inom grundskola och högskola, som försöker nyansera bilden av amerikansk historia och även undervisa om slaveriets betydelse och behandlingen av Nordamerikas ursprungsbefolkning, liksom om kvarvarande systemisk rasism, avfärdas som "vänster-radikala" lögnare som får barn och ungdomar att skämmas över det förflutna.

Dessutom kan vi konstatera att allvarigare än att Trump inte är någon vän av skönlitteratur är att han konstant sett ner på den kunskap som böcker kan ge. Då han återhämtade sig från att ha varit sjuk av Corona-viruset meddelade han att han hade lärt sig väldigt mycket om viruset genom att ha gått

i den "riktiga" skolan, inte "läsa-böcker" skolan. Därtill skröt han om att han inte lyssnat till vetenskapen då det gäller bekämpandet av viruset för om han hade gjort det så hade det knäckt den amerikanska ekonomin. Denna fiendlighet mot vetenskap och utbildning har slagit extra hårt utanför STEM-ämnena (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Trump har fört ett ständigt krig mot humaniora under sin tid vid makten och upprepade gånger lagt fram förslag till att minska eller dra in bidrag till de federala myndigheter som utdelar stöd till konstnärlig verksamhet (NEA) liksom utbildning och forskning inom humaniora (NEH). Där Biden utlovat satsningar på fler community colleges, liksom colleges med många minoritetsstudenter, har Trump istället haft synpunkter på den undervisning som bedrivs. Han har exempelvis fördömt den *kritiska rasteori* (Critical Race Theory, CRT) som är vanlig inom kulturvetenskaperna även i Sverige och som bl. a. undersöker *ras* som en social konstruktion och visar på hur strukturell rasism påverkar vardagligt liv genom exempelvis tillgången till skolor, sjukvård och bostäder. Insikter från CRT kan också belysa frågor kring *vilken* litteratur vi läser i skolor och högskolor och *hur* vi läser den och på detta sätt ge en mer nyanserad bild av (litteratur)historien.

Den stora frågan är nu hur det ska gå att ena ett land där hälften av befolkningen röstat emot den blivande presidenten. Biden pratade i sitt segertal om vikten av att sluta demonisera sin meningsmotståndare och att vår opponent inte behöver vara vår fiende. Orden påminner om det Toni Morrison skriver i *The Origin of Others* (2017) där hon argumenterar för att det inte finns några främlingar, bara olika versioner av oss själva. När vi främmandegör *den andre* dehumaniserar vi inte bara henne/honom utan även oss själva. Bilden av en vit man och en icke-vit kvinna tillsammans på väg mot landets högsta ämbeten inger hopp. Nu väntar vi på den amerikanska roman som kan hjälpa oss att förstå vad som egentligen hänt de senaste fyra åren och varför.

Jenny Bonnevier

Jönköping University

FD i engelska, med inriktning mot amerikansk litteratur och utbildningschef vid Högskolan för lärande och kommunikation

E-post: jenny.bonnevier@ju.se

“Whileaway”? På jakt efter en feministisk framtid i det amerikanska politiska landskapet

Efter valet 2016 genomfördes en världsomspännande manifestation för kvinnors rättigheter, Women’s March. 2020, efter fyra år med ett presidentskap präglad av misogyni, har USA valt en kvinna till vicepresident. Har vi nu anledning att tro på en feministisk framtid? Låt oss börja i den politiska retoriken och i utopins kraft.

Att USA är ett polariserat land är idag snarast en truism. Som forskare i amerikansk litteratur med science fiction som specialitet är det lätt att associera till sf och fantasy-genrernas alternativa världar. Ofta undrar jag om vi fallit ner i Alices kaninhål. Den politiska polariseringen till trots börjar min jakt på en feministisk framtid i något som kännetecknar amerikansk politisk retorik oavsett partitillhörighet: ett utopiskt tänkande med rötter i de kolonier som var försök att skapa guds rike på jorden. De kolonier som så småningom bildade de Förenta staterna var av skilda slag; långt från alla kolonister flydde religiöst förtryck. Men religiösa föreställningar om utvaldhet och predestination förenade sig väl med andra mer materiella ideal och drivkrafter och blev till centrala delar av föreställningar om det unikt amerikanska.

Utopiskt tänkande i amerikansk skepnad har retorisk kraft. Det skapar historia, nutid och framtid i en och samma språkliga gest. Trumps välkända slogan Make America Great Again har specifika rasistiska konnotationer. Men den skriver också in sig i en tradition av politisk retorik som inkluderar både demokrater och republikaner. Samtidigt som denna retorik definierar nutiden som kris och misslyckande utlovar den en framtid som är en realisering av något Amerika har varit, till och med – och detta är centralt – något Amerika alltid per definition redan är. Den utopi som ska komma är därmed enbart en manifestation av en existerande essens. Att vilja en annan framtid blir närmast ett förräderi. Samma grundläggande gest tar olika gestalter i otaliga politiska tal och slogans. Bidens “Build Back Better” hör också hemma här, om än med mindre ideologiskt bagage (och slagkraft). Ofta är det upplyftande gester som görs, inkluderande visioner av ett helt annat slag än Trumps MAGA-orationer. Ändå vill jag hävda att detta är problematisk mark för feminister. Varför?

Svaret finns delvis i de rötter som skissas ovan. Både kolonisternas utopiska visioner och de mer pragmatiska politiska projekt som formade USA:s tidiga historia var rasistiska och misogyni till både innehåll och uttryck. När Abigail Adams i ett brev 1776 uppmanar sin make, USA:s andra president, att inkludera kvinnorna i de lagar en ny nation måste skriva, avfärdar han förslaget som skrattretande; han finner det lika orimligt som de krav som “indianer” och slavar framför. Den utopiska dragningskraften i orden “all ... are created equal” är enorm, därom vittnar historien. Men nästan lika stark är den exkluderande kraft som här får exemplifieras av det ord jag utelämnat i frasen. Därom vittnar också historien.

Svaret finns också i utopin som genre. En utopi i betydelsen ett perfekt, konfliktfritt samhällstillstånd kräver en

statisk perfektion som är oförmögen att hantera olikheter, rörelse eller friktion. Det som stör, förstör. Påfallande ofta balanserar utopiska berättelser på dystopins brant, även när vi delar dess grundläggande värderingar. Det är alltså omöjligt att skapa en feministisk framtid genom den utopiska gest som manifesterar framtiden som det vi alltid redan är. En feministisk framtid kräver att vi utgår från att det är möjligt – som människa och som samhälle – att vara vad vi just nu inte är, att vara vad vi inte ens fullt ut kan formulera. Däri ligger den feministiska utopins styrka såväl som dess skörhet.

I sitt segertal efter valet snuddar blivande vicepresident Kamala Harris vid en feministisk framtid. Varken Harris eller hennes tal kan rimligen kallas radikalt feministiska. Men hennes starka uttryck av tacksamhet till en lång rad kvinnliga kämpar, särskilt afro-amerikanska sådana, placerar henne med emfas i en helt annan retorisk tradition än den som koloniserar framtiden genom att vädja till en svunnen storhetstid. Hennes erkännande av dessa kvinnors insatser konstruerar en annan sorts relation mellan historia, nutid och framtid när hon hyllar “the strength of their vision to see what can be, unburdened by what has been.” Detta seende är inte ahistoriskt, men det insisterar på att framtiden inte är begränsad av vad vi varit i det förflutna eller av vad vi är i nuet. Harris gör dessutom ett kraftfullt anspråk på framtiden. Snarare än att där projicera det förflutnas statiska, nostalgiska essens, får den präglas av nuets föränderlighet. “But while I may be the first woman in this office, I will not be the last.” Detta är inte ett uttryck för ett oundvikligt, inneboende öde. Som slutpunkt för en hyllning av årtionden av amerikansk kvinnokamp är det en handling som använder framtiden som en plats där hopp kan skapas.

Det är just som en plats för strategiskt hopp som framtiden har sin största feministiska styrka. Låt mig avsluta med ett litterärt exempel. Whileaway är en av fyra parallella verkligheter i Joanna Russ feministiska sf roman Honmänniskan. Där har männen dött ut och kvinnor är helt enkelt människor. I Russ roman möts fyra kvinnor från de fyra parallella verkligheterna och delar erfarenheter och upplevelser. Whileaway är inte de tre andras framtid, inte heller är den vår. Däremot är det en plats som hjälper kvinnorna att tänka och vara det de (just då) inte är. Kanske, kanske kan ett USA med Kamala Harris som vicepresident vara ett land där fler människor finner en plats från vilken de kan föreställa sig en framtid som inte redan är in-tecknad.

Lars-Henrik Ståhl

Lunds universitet

Professor i formlära

E-post: lars-henrik.stahl@arkitektur.lth.se

Evig storhet

I somras köpte jag några grilltillbehör, där emballaget smyckats med stjärnbaner och texten "Made in USA". I förpackningen fanns också ett speciellt tackkort för att jag handlat en amerikansk produkt. Det är inte ovanligt att marknadsföring har nationalistiska förtecken, men i det här fallet föreföll ursprungskodningen en aning desperat. "Make America Great Again", tänker man. En slogan som funnits i annorlunda former, långt innan den hamnade på Donald Trumps röda kepsar. Som paroll är påbudet fyndigt eftersom det vill visa på en brist. En gång var allting bra, det är det inte längre. Vad som avses är däremot en mer komplex frågeställning än man först kan tro.

Det är snarast en underdrift att påstå att 1950-talet var USAs guldålder, med en i det närmaste total dominans i ett fritt väst, ställt mot ett diktatoriskt och avskräckande öst. Dessutom växte en ungdomskultur fram, som skulle visa sig få avgörande betydelse för spridningen av USA som varumärke. I en intervju för några år sedan, fick den tyske filmregissören Wim Wenders frågan om varför så många av hans filmer, på ett eller annat sätt, handlar om USA. Wenders svarade att om man växte upp i efterkrigstidens Tyskland, så var de amerikanska influenserna i samhället, inte minst inom populärkultur, det enda lustfyllda i tillvaron. Ordet "lustfylld" är viktigt i sammanhanget eftersom det visar på en hedonistisk ådra, som ibland till och med är svår att separera från varumärket USA i sin helhet.

Jämfört med de dynamiska årtiondena efter andra världskriget, är som bekant situationen idag en annan. USA har gigantiska statskulder och är politiskt kluvet på ett sätt som saknar motsvarighet i dess moderna historia. Samtidigt handlar hotet från öst numera främst om en konkurrerande kinesisk ekonomi. Däremot har just varumärket USA, och det man skulle kunna kalla amerikanitet hållit sig förbluffande vitalt, inte minst inom populärkultur och språkbruk. Det senare är av speciellt intresse eftersom världsspråket engelska utgör en stabil grund för amerikanitet. Från att ha utgjort slagfärdiga stickord i vardagsspråket, hör man i dag akademiska diskussioner där någon vill se ett nytt "take" på olika problemområden, eller tycker att en frågeställning är en annan "issue". Engelska markerar tillhörighet och vinnande lag. Språket må vara ett tacksamt område för att spåra amerikanskt inflytande, men hur ser det ut inom andra discipliner?

För några år sedan undersökte jag, tillsammans med några kollegor, det vi kallade "arkitektonisk amerikanitet i en svensk region". Vårt projekt hette Los Angeles Islands, och var ett av de första konstnärliga forskningsprojekt som finansierades av Vetenskapsrådet. I projektet ställde vi oss frågan om det finns en motsvarighet i arkitektur och stadsplanering till amerikaniseringen av det svenska språket: "Vilka mekanismer är verksamma på detaljnivå, i ett sociologiskt, psykologiskt och inte minst ekonomisk mångfasetterat konglomerat av amerikadrömmar? Hur visar sig amerikanska utopier och

dystopier - Los Angeles Islands - i regionen sydvästra Skåne?"

Så här flera år efteråt, kan man konstatera att projektet kanaliserades i två huvudriktningar där den ena kom att belysa konkret närvaro av amerikanska företag i inledande projekteringar av Hyllieområdet, sydväst om Malmö. En annan del av projektet handlade snarare om hur arkitekturen och designen hos amerikanska snabbmatskedjor och caféer inte bara gjort avtryck i konsumtion och handlingsmönster, utan blivit konkreta förebilder för den svenska snabbmatsbranschen. Sammanfattningsvis kan man säga att amerikanska influenser inom arkitektur och design visar sig olika starka, beroende på vilken skala som man undersöker. Infrastrukturer, expanderande villaförorter och köpcentra har exempelvis uppenbara amerikanska förebilder, medan svensk villaarkitektur i allmänhet inte har det. Visserligen har New England-inspirerade hus med liggande vit träpanel under senare år blivit allt vanligare i svenska villaområden, men de är fortfarande en marginell företeelse. På detaljnivå, i det man kan kalla tillbehörsskalan, produkter som t.ex. grillar eller inredningsdetaljer, finner man desto fler amerikanska förebilder. Här kommer man åter in på den hedonistiska dimensionen av kulturöverföring, något som den brittiske arkitekturhistorikern Rayner Banham uppmärksammade redan på 1960-talet. Banham såg samtidigt specifika kvaliteter i amerikansk arkitektur och design, eftersom den utgjorde ett alternativ till det han uppfattade som europeisk smakelitism. I sammanhanget är det också viktigt att komma ihåg det starkt eurocentriska perspektiv som anlagts i den vedertagna arkitekturhistorien. Precis som inom många andra områden innebar här den amerikanska livsstilen ett ifrågasättande av europeisk dominans.

I dag ser det ut som amerikansk kulturöverföring slätats ut, eller snarare hittat nya former.

Amerikanska prylar är inte längre de färgklickar de en gång var i ett jämnrätt Sverige. Man kan ställa sig frågan om det inte skett en glidning av vårt förhållande till USA, från att ha handlat om att framställa ett slags ytliga efterbilder av amerikanska livsstilar till en identitet, djupt förankrad i språkbruk och kanske till och med i värderingar. Det är ytterligare en anledning till att en ny president engagerar oss mer än någonsin. Styrkan hos varumärket USA kommer däremot inte att förändras inom överskådlig framtid.

Emma Stenström

Handelshögskolan

Docent i företagsekonomi

E-post: emma.stenstrom@hhs.se

Akademisk aktivism

I november 2016 befann jag mig i Los Angeles, USA. Dagarna innan valet hade jag pratat med några kollegor vid University of California in Los Angeles (UCLA). När jag uttryckte min oro över att Trump skulle kunna vinna valet, skrattade de så mycket att de nästan kissade på sig. Sedan sa de medlidsamt att jag var missledd av europeisk media.

En knapp vecka senare hade Trump vunnit valet. Kollegorna tittade ned i marken. På bussen, där jag var en av de få vita, grät människor högljutt morgonen efter. Och på yogaklassen samma dag skrek och kramades lärare och studenter. Till helgen fylldes city av demonstranter. Los Angeles var i chock.

Jag tror att det för mig, och många med mig, var det förra amerikanska valet som blev ögonöppnaren till att vi verkligen lever i bubblor. Bubblor av likasinnade som bekräftar vår egen världsbild. I min snäva, privilegierade akademikerrets verkade ingen ens ha tänkt tanken att Trump skulle kunna vinna.

Vilket gjorde det besvärligt. På universitetet blev det kämpigt. Å ena sidan ska ju universitetet vara opolitiska, men samtidigt är de amerikanska elituniversiteterna starka liberala fästen, och de som drivit kampen för social rättvisa, och annat som kommit att bli viktiga symboliska frågor. Så vad göra?

Ambivalensen var påtaglig. Utåt tog man inte ställning till valutgången, men internt pågick en frenetisk aktivitet. Fakulteten samlades, studenterna protesterade, regler uppdaterades och spreds. Jag har aldrig varit med om att ett universitet mobiliserar så starkt efter en valutgång.

Det kändes förståeligt, men problematiskt. Universitetet är så laddade i den amerikanska kontexten. När sonen var utbytesstudent i Kansas fick han till exempel inte bära tröjor med universitetsnamn på, eftersom universitetet sågs om "en del av vänsterkonspirationen".

Något ligger det nog i det. I en intressant liten studie pekar statsvetarna Douglas Ahler & Gaurav Saud på att en universitetsutbildning kan ha negativa effekter. Särskilt för demokrater. Är man demokrat och har en masterutbildning är risken tre gånger så hög att man har felaktiga föreställningar om republikaner jämfört med om man inte har någon universitetsutbildning alls. Det är inte ett så gott betyg åt universitetet.

Vid valet 2016 kändes inte heller universitetets informella fördömande som den bästa vägen att gå. Snarare tyckte jag, och många andra, att valet var startsignalen för att det var dags att hitta nya sätt att tänka, lyssna på varandra och överbrygga polariseringen.

Många skred också till handling. Sedan förra valet har försöken att överbrygga klyftor fullkomligt exploderat. Det finns mängder av initiativ: människor som äter middagar med varandra, konversationslaboratorier, psykologer som omorienterar sig till att bli samhällsterapeuter, forskningscenter som

utvecklar metoder att överbrygga klyftor, och så vidare.

Inte minst har många akademiker blivit aktivister i ett försök att använda sina kunskaper praktiskt. Ett exempel är socialpsykologen Jonathan Haidt, som varit medgrundare till en rad ideella initiativ. Bland annat läroplattformen Open Mind, som ger gratis utbildning i syfte att depolarisera miljöer, samt Heterodox Academy, som samlar tusentals forskare för att uppmuntra konstruktiv oenighet vid universitetet.

Att den typen av initiativ behövs, råder det ingen tvekan om. Det räckte med att se debatterna mellan presidentkandidaterna inför detta val, år 2020, för att inse att förmågan att samtala med oliktankande har gått förlorad någonstans.

För att inte tala om vad amerikanska vänner vittnar om. "Förr brukade vi ha livliga politiska diskussioner på våra middagsbjudningar. Nu skulle vi aldrig våga prata politik eller bjuda in någon som vi vet röstar på ett annat parti", berättar min gamla klasskamrat Amy i Los Angeles. Och Bruce, vår gemensamma klasskamrat som är kvar på östkusten, skriver på sociala medier att han vet att många kommer att sluta vara hans vän, när han berättar att han röstar republikanskt.

Så långt har det inte gått i Sverige. Vi kan fortfarande umgås över partigränserna. Vi har inte samma behov av depolarisering. Men jag tror ändå att vi kan lära något, inte minst av alla initiativ som satte igång efter förra valet i USA och som efter det här behövs ännu mer.

För även om vi inte är lika polariserade i Sverige skadar det inte att vi blir bättre på att kommunicera med oliktankande. Inte minst för att det är berikande, för oss själva privat och professionellt, men också för olika organisationer och samhället i stort.

Det finns ett behov av bryggor och av att skapa förståelse. Mellan exempelvis stad och landsbygd. Mellan generationer och mellan religioner. Mellan unga män som blir allt mer konservativa och unga kvinnor som går åt vänster. Mellan olika stadsdelar i storstäderna, mellan rik och fattig, och mellan offentligt, privat och ideellt. För att nämna några exempel.

Frågan är om det inte är dags att inspireras av den amerikanska, akademiska aktivismen, som väcktes vid förra valet och har ökat i styrka vid det här. Innan det är för sent.

Gabriele Griffin

Uppsala universitet

Professor of Gender Research

E-post: gabriele.griffin@gender.uu.se

In the realm of uncertainty...

When it comes to the presidential elections in the US, we live, in mid-October as I write this, in the realm of uncertainty whilst trying to garner certainty through a whole range of predictive algorithms. That realm of uncertainty has many spaces.

There's the one reserved for conspiracy theories, e.g. Donald Trump did not get covid-19 but pretended to in an effort to mobilize sympathy votes, and to parade himself – Putin-style – as macho man who overcomes all, as well as being 'in with God'.

There's another space, dedicated to trying to interpret the polls and various statistics that are paraded every day: do they mean what they say? Do we even know what they mean? Is Joe Biden really leading the polls as they suggest? Or are we reading them wrong in some way? And what is their predictive quality?

There's a space which asks: Does Florida matter? In the past 60 years there has only been one occasion when a candidate won the presidency who had not also won Florida. What will happen this time?

There's another space devoted to trying to 'read' voter groups: will women come out for Trump, and if so, which ones will? Indeed, why do they? Why do Trump's misogynist, sexist attitudes and behaviours not matter to them?

In the same space there's the question: will Blacks and Hispanics vote for Biden, or will they support Trump? Will white supremacists come out in sufficient numbers to swing it for Trump, and will fundamentalist Christians do his bidding?

Then there's the room which says: does anything matter? Is there anything that Biden, but more to the point Trump, can do to shift voter preference in their favour? More to the point in the case of Trump because of all the obvious things he has already done that we might have expected to impact negatively on his followers: 'pussy grabbing' as his way of (man) handling women; suppression of tax information; rabid anti-migrant attitudes; filling judicial seats of different kinds with right-wing judges at a pace; treating the White House like a turnstile in terms of appointments and dismissals; personalized attacks on all and sundry... Biden has his son Hunter as his Achilles' heel but how much of an encumbrance is this son, really?

There's also a room that asks, is this election really about two men with different characters signifying: chaos versus dependability; impulsive political decisions versus predictable moves; wideboy tactics versus old style bureaucratism; showmanship versus negotiated agreements; social media politics versus political process politics?

There's a space that says: here are two old(er) men slugging it out – even if one of them wins, does it matter since either or both might drop dead before too long, in which case the question of the vice-president becomes more urgent – should

we focus on Harris and Pence, rather than on Biden and Trump?

In one room there seems to be less uncertainty. That's the one labelled: the effects of either Trump or Biden winning the presidency on US policies and politics. Here the assumption is that Trump winning will mean further destabilization of US international relations on many fronts; ongoing refusals to acknowledge climate change; further dismantling of laws and policies designed to curtail wild west free-for-all business practices, etc. On the other hand, it is assumed that Biden will revitalize many of the policies, initiatives and political directions of the Obama era, creating what many regard as a more steady-state political scenario where 'old' alliances will be honoured and/or newly affirmed (NATO, Kyoto, etc.), and the days of the president cuddling up to other 'macho' men with dictatorial dispositions of whatever persuasion (Russian, Chinese, North Korean) will be over.

But that room leads to another space where uncertainty is back: how will voters react to either Trump or Biden winning? Will a Trump loss unleash the forces of the far right, and will a Biden loss signal the end of any last vestiges of democracy?

The final room simply states: what will happen after Trump? Did those who voted for Obama see Trump coming? The Trump Show suggests that even Trump himself did not really believe he would win the 2016 election until it actually happened. And that he considered asking to be sworn in, not with his hand on the Bible, but on his own book, *The Art of the Deal*. When Putin came to power, people fondly imagined that he would be there only for a time. Decades later he is still around. And in many parts of the world rulers with dictatorial dispositions are changing their countries' constitutions and legislations to enable them to stay in power longer and longer.

The ultimate room might therefore say: will Trump ever go away?

Elin Käck
Linköpings universitet
Universitetslektor i Språk och kultur
E-post: elin.kack@liu.se

En POTUS för poesin

Under fyra års tid har vår verksamhet och forskning som litteraturvetare i en amerikansk kontext i någon mån präglats av Trumps presidentskap. Detta har märkts inte minst på tongivande konferenser, som The Modern Language Association (MLA) Convention, där konferensteman de senaste åren har varit "Persistence" (2021) och "#States of Insecurity" (2018) bland andra, och där vi bland panelerna finner en titel som "Trump Terror" (2018), för att bara nämna ett talande exempel. Självklart är detta fokus inte bara ett svar på Trumps presidentskap, utan ett utslag av den tilltagande och tillsynes cementerade polariseringen i det amerikanska samhället som visserligen har ökat i intensitet under de senaste fyra åren, men som också fanns där innan Trump tillträdde.

De frågor vi diskuterar på konferenser med sådana övergripande teman är inte enbart traditionellt snävt litteraturvetenskapliga, utan går ofta in på alla aspekter av samhället. Detta ger, å ena sidan, vår disciplin ett intryck av att vara angelägen och ligga rätt i tiden, men betyder å andra sidan att våra frågor i viss mån styrs av politiska skeenden i omvärlden.

Det är intressant att fundera över hur en disciplin som litteraturvetenskap (som många nog förknippar med filologi och grävande i arkiv efter gamla manuskript) förhåller sig till omvärlden och hur dess frågor påverkas av den. Vilket svar kan litteraturvetenskapen ge till vår tids problem? Begränsas ämnets frågor om omvärldens och samtidens politiska läge får sätta agendan? Måste en litteraturvetare som vill vara relevant aktivt relatera till det politiska läget, eller kan en mer världsfrånvärd historisk forskning, som inte nödvändigtvis säger något om våra mest centrala frågor på 2020-talet, ändå få ta plats? Kan det till och med bli så att vårt arbete hela tiden blir en respons, en reaktion, på ett yttrande eller en handling från en makthavare, som därmed är den som styr våra intellektuella förhållanden? I en sådan reaktiv relation blir resultatet inte sällan att akademien sedan anklagas för just politisk aktivism, och för att ägna sig åt "social justice"-frågor snarare än ämnesstudier, och sådana anklagelser leder i sin tur till nya reaktioner från akademiens sida.

Kanske är det inte så konstigt att litteraturvetare och president Trump överlag inte har kommit så särskilt väl överens. Ämnet har, trots allt, sedan en lång tid tillbaka handlat ungefär lika mycket om teori som skönlitteratur, och bland de teorier som många litteraturvetare använder finns sådana som Trump uttryckligen fördömt, däribland Critical Race Theory, som han i ett tal på The National Archives Museum — där han också tillkännagav initieringen av ett patriotiskt program för skolan — kallade för en fruktansvärd marxistisk doktrin som sönderdrar det amerikanska samhället. Mobiliseringen från akademien kom genast, och många universitetslärare och forskare i USA upplever sin akademiska frihet och verksamhet hotad av denna öppna antagonism från presidenten. Lägg därtill presidentens upprepade försök att helt och hållet skrota eller åtminstone decimera det statliga bidraget till

konsterna och humaniora, the National Endowment for the Arts och the National Endowment for the Humanities. I ett sådant läge är det inte underligt om forskare och lärare inom humaniora i hög grad längtar tillbaka till en tid när presidenten hette Barack Obama och utkom med årliga läslistor till vad han förutsatte var en litterärt intresserad befolkning, samt höll "Poetry Jam" och "Poetry Night" med uppläsningar av poeter i Vita huset. Trump, å sin sida, är känd för att inte läsa, så där är cirkeln sluten: om litteraturvetenskap handlar om teori och skönlitteratur och Trump ogillar båda, så är förhållandet naturligtvis dömt att vara skakigt.

Nu när allt tyder på att nästa president heter Joe Biden, kan vi nog förvänta oss en viss kursändring vad gäller synen på humaniora, akademien och konsterna. Utvecklingen mot en högre grad av akademisk aktivism kommer sannolikt inte att påverkas av ett presidentbyte i USA, men kanske kan den vara mer öppen, kritiskt prövande och utforskande, snarare än en direkt respons på en av presidentens många tweetar. Vidare är det inte troligt att en demokratisk president hotar att eliminera nationella forskningsanslag till humaniora och konsterna eller fördömer en vetenskaplig teoribildning. Utöver detta är det dock svårt att veta särskilt mycket om hur litteraturvetenskapen kommer att påverkas av presidentskiftet, då ju Bidens kampanj utmärkt sig främst genom att vara mot Trump. Precis som avseende akademien, så har Trumps utspel lite fått sätta agendan för vad Biden säger. Trump tweetar och Biden svarar, ofta genom att just inte emulera hans utspel. Vilken sorts litteratur Biden tycker om att läsa vet vi till exempel inte särskilt mycket om (mer däremot om Kamala Harris litterära smak), men vi kan hoppas att relationen mellan humaniora och presidenten i och med Bidens tillträde 2021 kommer att bli bättre. Han var ju trots allt med på den berömda "Beer Summit" som president Obama organiserade för ett samtal mellan den afroamerikanske Harvardprofessorn och litteraturvetaren Henry Louis Gates Jr. och den vita polisman som arresterade honom när han klättrade in genom fönstret i sitt eget hus i Cambridge, Massachusetts. Och även om vi inte vet vilka poeter han kan tänkas vilja bjuda in, kan vi åtminstone hoppas att han i frågan om Vita husets "Poetry Night" följer i Obamas fotspår och återför kultur och bildning till ämbetet.

Frida Rosenberg
Kungliga Tekniska Högskolan
Lärare och forskare i arkitektur

E-post: frida.rosenberg@arch.kth.se

Ett nytt amerikanskt landskap: Från mur till Vita huset

Man skulle kunna tro att Republikanernas neoliberala politik bereder väg för en marknadsdriven arkitektonisk gestaltning. Men, som bekant dikterade Donald Trump tidigare i år sitt förslag "Making Federal Buildings Beautiful Again." Detta var ett dekret för hur federala byggnader och ambassader skulle gestaltas i en uteslutande klassisk stil. Och på så sätt underminera arkitektens roll för att istället låta maktens rum utformas av byråkrater i Washington DC. Genom att utropa den klassiska stilen till den dominerande arkitekturen för nya statliga institutionsbyggnader har konstarten också urholkats till en pastisch och vittnar om en oförståelse för hur form och konstruktion hänger ihop tillsammans med ett estetiskt uttryck. Förslaget möttes av stark kritik från många olika håll, särskilt den organiserade arkitektkåren (The American Institute of Architects, AIA) och blev aldrig mer än ett politiskt utspel. Men, det är oroväckande att stil omformulerat till slagträ för politik får en allt mer framträdande roll i den konservativa diskursen.

När Joe Biden tar över makten den 20 januari står förmodligen inte en politik för den byggda miljön högst på agendan. Pandemin, global miljöförstörelse, och ett polariserat land är långt mer akuta samhällsaspekter för Demokraternas politik. Till skillnad från när Donald Trump segrade i presidentvalet 2016 och tog makten med vallöftet att bygga en ny mur mot Mexiko så håller världen andan inför 2021. Då står förhoppningar till den nya administrationens politik som förväntas innehålla ett nytt samförstånd inom olika globala organisationer och framförallt förbättrade internationella relationer. Europa hoppas på ett pånyttfött transatlantiskt samarbete istället för ett USA som river upp handelsavtal och bygger barrikader mot omvärlden.

Muren är ett av de grundläggande arkitektoniska elementen som sedan medeltiden använts för att utforma och särskilja allt från frihandelszoner till markägor och fortifikationer runt byar. Såväl som en befästning som gräns har en mur också samma geometriska form som en vägg i en byggnad. En vägg eller en mur i den enklaste av skisser antar samma pennstreck. Att förstå arkitektur handlar i sin minsta beståndsdel om just detta – om var och hur gränsen för rummets utformning gestaltas. Aldrig tidigare har väl *arkitektur* haft en så central roll i ett amerikanskt presidentval som 2016. Likväl har vallöftet om en mur mot Mexiko i synnerhet under de senaste fyra åren varit ett medel för att både symboliskt och politiskt upprätthålla USAs exkluderande position gentemot omvärlden.

När vi nu ser fram emot Joe Bidens presidentskap som tillsammans med vicepresidenten Kamala Harris kommer att arbeta för samanhållning av nationen finns en tilltro att det amerikanska landskapet kommer att ritas om. Om Biden och Harris återtar rollen som internationell aktör och verkar för ökat samförstånd på den globala politiska arenan är det raka motsatsen till att bygga en mur. Det amerikanska

politiska rummet kan inte fortsätta att vara ett transnationellt vacuum som domineras av en platslöshet vare sig det gäller "dreamers", papperslösa invandrare eller Black Lives Matter rörelsen. Joe Bidens främsta uppgift är att omforma det amerikanska landskapet och bereda plats för en mångkulturell tillhörighet i Amerika.

I Joe Bidens politik kommer inte arkitekturen att manifesteras genom ensidiga direktiv som privilegierar ett klassiskt uttryck. Inte heller kommer uttalanden att karikeras mot bakgrunden av den monumentalism som Trump tower utgjort. Den amerikanska ambassaden får måhända bli kvar i Jerusalem, men utspel som att erkänna Jerusalem som Israels huvudstad och som i sin tur rör upp ideologiska känslor i ett redan konflikthärjat område tillhör det förflutna. Däremot kommer världens blickar att riktas mot det neoklassiska Vita huset som, vi alla tror, fortsatt kommer att utgöra fonden till Demokraternas politik.

Men vad händer om Vita huset – det vita arket – erövrats? Det som utgör en kuliss mot vilken bakgrund all amerikansk politik kan genomföras, demokratisk såväl som republikansk. Kommer 1600 Pennsylvania Avenue förbli ockuperat av den nuvarande presidenten som långt ifrån verkat för ett harmoniskt maktöverlämnande? Världen håller andan inför att bilden av Vita huset fortsatt kommer att kablas ut i medierna som den institution som utgör maktens rum.

Kjell O Lejon

Linköpings universitet.

Professör i religionsvetenskap, forskningsmiljöföreståndare och avdelningschef vid Linköpings universitet

E-post: kjell.o.lejon@liu.se

”A time to heal” – Några reflektioner om civilreligionen och Bidens segertal

Det har under valkampanjen 2020 och i dagarna efter valet den 3 november talats mycket om ett starkt polariserat USA, om ett ”Ununited States of America”. Orsakerna till detta är flerfaldiga. En stark polarisering är emellertid inte något nytt fenomen. Ett uppenbart exempel är det amerikanska inbördeskriget och innan dess den amerikanska revolutionen. Men parallellt med den oenighet man erfarit har det alltsedan de första puritanska nybyggarnas ankomst funnits gemensamma nämnare, vars tankegods starkt präglade den amerikanska självsyn som omtalar att man är ”one nation under God” och resulterade i att man under kalla krigets dagar fastställde ”In God We Trust” som nationens motto.

Den Första stora väckelsevågans (First Great Awakening) förståelsehorisont präglade de flesta författningsfäderna. Frihetsförklaringen innehåller fyra referenser till Gud. Den knäböjande George Washington i Valley Forge är en förebild för många amerikaner och avbildas i kongressens bönerum.

När den franska revolutionens och upplysningstidens antikyckliga hållning alltmer kom att sätta sin prägel på Europa kom samtidigt The Second Great Awakening att genomsyra den amerikanska mentaliteten. Den religiösa dimensionen är fortsatt självklar i USA, också i det politiska livet. Både senaten och representanthuset öppnas varje dag med bön. 120 miljoner amerikaner går minst en gång i veckan till kyrkan; många går mer oregelbundet. Att anknyta till det kristna arvet och till en gudstro är självklart för en amerikansk president, inte minst i linjetalen.

Allt sedan Ronald Reagans tid har vi sett en stor grupp traditionellt troende evangelikala kristna ansluta sig till det republikanska partiet. Dess partiprogram har starka inslag från det kristna arvet, medan detta tonats ner i det demokratiska. Ett resultat är att Trump under valet 2016 fick stöd av hela 81 procent bland vita evangelikala. I väljarundersökningar 2020 skulle fyra av fem fortsatt rösta för honom. Också bland vita katoliker och vita icke-evangelikala protestanter har Trump – eller det republikanska partiet – haft ett starkt stöd. De facto fick Trump, som många kristna menar har levererat en rad viktiga beslut som de sympatiserar med, mer än sju miljoner fler röster 2020 än 2016. De karaktärsdrag som präglade hans sätt att vara har dock även bland kända evangelikaler kritiserats.

Joe Biden har onekligen en annan personlig framtoning än Trump. Valdagen inleddes för Bidens del med en morgonmessa i den romersk-katolska hemförsamlingen och ett besök vid familjegraven. Han bär på ett radband, går söndagligen till messan och beskrivs som en fromt troende person med stor empatisk förmåga. Efter två familjetragedier skriver han i Löften till en son: ”Min religiösa tro gav mig en tillflykt från smärtan. Jag har alltid funnit en ro i de ritualer man förknippar med katolicismen. Radbandet är en lindring för mig.”

När han höll sitt segertal i Wilmington natten till den 8 november var det i en regelrätt civilreligionanda. Han talade

om Amerikas själ, ”the soul of America”, liksom den blivande vicepresidenten och baptisten Kamala Harris i sin introduktionshälsning. Vi förstår att begreppet hos dessa två definieras i betydligt mer liberalteologisk anda än bland mer konservativt troende kristna, vilket får tydliga politiska implikationer. ”Pro-life”-grupper känner en oro. Men generellt sett är det noterbart att Biden inte endast använde ett språkbruk som tydligt knyter an till den kristna traditionen, såsom ”soul”, ”moral universe”, ”justice”, ”faith” och ”compassion, empathy, and concern”, utan även mer explicit till en människans ”God-given ability” och till psalmen On Eagle’s Wings: ”And he [God] will raise you up on eagles’ wings, bear you on the breath of dawn, and make you to shine like the sun and hold you in the palm of his hand.” Sedan fortsatte han: ”And now together on eagles’ wings, we embark on the work that God and history have called us to do with full hearts and steady hands, with faith in America and in each other, with love of country, a thirst for justice. Let us be the nation that we know we can be. A nation united, a nation strengthened, a nation healed.” Gud har kallat amerikanerna till handling.

En noterbar passus är även orden om ”the constant battle between our better angels and our darkest impulses, It’s time for our better angels to prevail.” I ett avseende finns en koppling till Lincoln’s första installationstal, där begreppet ”better angels” användes, i ett annat till den ständiga kamp mellan gott och ont som pågår inom varje människa inför de val hon gör. Tematiken är kristen.

Biden pekade på att USA kan vara ”a beacon for the globe”, snarlikt det bibliska tema som brukades redan av puritanerna men mångfaldigt även i modern tid, nämligen att USA bör vara ”a city upon a hill”, ett föredöme för andra. Vi kan också lägga märke till att Biden direkt hänvisade till Bibeln (Pred.3): ”The Bible tells us, ‘to everything there is a season: a time to build, a time to reap, and a time to sow and a time to heal.’” Citatet är inte ordagrant utan delar från några av de välkända verserna. Poängen är dock klar. Han lyfter i amerikansk politisk anda fram ”Bibeln säger” och därvid att den säger att det finns en tid för helande. För Biden är en sådan tid nu. Han nämnde även att han av sin ”grandfather” fått höra ”Behåll tron!” och ”grandmother’s” tillägg: ”Nej, sprid den!” Tron kan ha många dimensioner, men klart är att Biden avslutade talet i civilreligiös presidentlik tradition: ”Spread the faith. God loves you all. May God bless America and may God protect our troops.” Den 20 januari svärs Biden in med handen på en bibel och avslutar högst sannolikt med orden ”so help me God”. Republikaner, såsom guvernören Jeb Bush och senatormitt Romney, har meddelat att de ber för Biden och för hans framgång. Avståndet till Sverige är långt.

Ulf Zander
Lunds universitet
Professor i historia

E-post: ulf.zander@hist.lu.se

Den amerikanska historien är inte vad den har varit

Kanske beror det på att USA som nation inte har mer än drygt 240 år på nacken som gör att historia ofta rankas högt bland amerikaner. Särskilt populär är nationaldagen. Att det då flaggas flitigt i syfte att högtidlighålla konstitutionen och USA:s tillblivelse uppskattas av en klar majoritet av amerikanerna. Samtidigt som firandet den fjärde juli manifesterar enighet, lurar problem och motsättningar strax under ytan. *Stars and Strips* är mestadels okontroversiell. Den första versionen av flaggan hade 13 stjärnor och var i bruk mellan 1777 och 1795. Eftersom den har varit intimt förknippad med nationens födelse har den haft en given plats som en betydelsefull symbol. Under senare år har den emellertid blivit ifrågasatt, eftersom den också är förknippad med ett land där slaveriet var i funktion från 1619.

Under inbördeskriget 1861–65 användes tre olika flaggor i sydstaterna, men den som i efterhand har blivit förknippad med de konfedererade utbrytarstaterna i den amerikanska södern var inte en av dem. När Army of Northern Virginia gick i strid under Robert E Lees ledning vajade en röd fana med ett blått Sankt Georgskors med 15 vita stjärnor – en för varje slavstat. Flaggan förekom framför allt vid veteransammankomster under de sista årtiondena av 1800-talet och fram till 1940-talet. Därefter syntes den allt oftare i sammanhang som var förknippade med inbördeskriget och kom därmed att symbolisera de i sydstaterna som från mitten av 1950-talet till slutet av 1960-talet hårdnackat motsatte sig att svarta skulle få samma medborgerliga rättigheter som vita.

Enligt en knappt tio år gammal studie kände en av tio amerikaner sig stolta när de såg sydstatsflaggan, medan cirka 30 procent, mestadels afroamerikaner, demokrater och högt utbildade, var negativt inställda. De resterande 60 procenten förhöll sig neutrala. Det mesta tyder på procentandelen för sistnämnda grupp har minskat samtidigt som de två förstnämnda har ökat, eftersom den ofta omtalade splittringen och polariseringen i USA inte bara är förknippad med nutida värderingar och stridsfrågor knutna till dem. Historien är i högsta grad relevant i nuet, och det förflutna har alltmer blivit en stridsfråga i USA då det ofta saknas någon utbredd enighet om vilka personer och händelser i det förflutna som ska hyllas och vilka som ska förkastas.

Från en gemensam historia till konkurrerande historier

Det finns förvisso gott om exempel på motsättningar under lång tid om hur den amerikanska historien ska tolkas. Icke desto mindre har flera viktiga byggstenar mestadels legat fast. I en predikan slog John Winthrop 1630 fast att den nya världen var kvalitativt annorlunda och var ämnad att bli en förebild för resten av världen. Att hänvisa till en amerikansk exceptionalism har varit vanligt förekommande i hans efterföljd. Uttalanden om att USA alltså är världens bästa nation är fortfarande gångbart i den politiska retoriken.

Likaså har nationens grundare, som skrev under den redan

i sin samtid beundrade Declaration of independence 1776 och som ledde den i slutändan segerrika kampen mot de brittiska kolonialtrupperna 1775–83, mestadels varit föremål för hyllningar. De motsättningar som förekom dem emellan har återkommande tonats ned. Det rådte till exempel en schism mellan Thomas Jefferson, som motsatte sig en alltför stark centralmakt, och Alexander Hamilton, industrikapitalismens förkämpe i det tidiga 1800-talets USA. Denna oenighet bidrog till att öka spänningarna med inbördeskriget som kulmen.

Den blodiga konflikten 1861–65 lämnade djupa sår, men på grund av att den tolkning som har kommit att gå till historien som den förlorade saken, underlättades en återgång till enighet. Beskrivningen av inbördeskriget som en olycklig men nödvändig uppgörelse mellan tappert kämpande nord- och sydstatsoldater, var tilltalande för många vita amerikaner. En viktig anledning var att de besvärliga frågorna om rasism och slaveri försköts till bakgrunden.

Under lång tid var inte heller de så kallade indiankrigen föremål för klander. De synnerligen brutala och svekfulla metoder som under 1800-talet tillämpats för att fördriva och nedgöra ursprungsbefolkningen neutraliserades därmed. Istället dominerade från slutet av 1800-talet föreställningen om en rättträdig kamp mellan ursprungsbefolkningens stoiska försvarare, med Sitting Bull som förgrundsgestalt, och vita gränslandshjältar såsom Buffalo Bill.

Under andra världskriget och stora delar av kalla kriget, när kampen mellan det goda USA och diktatoriska motståndare dominerade, gjordes få försök att kullkasta den dominerande versionen av landets historia. Omsvängningen kom med Vietnamkriget. I takt med att det kring 1970 stod klart att amerikanska trupper begick förbrytelser som påminde om de vitas massakrer på ursprungsbefolkningen under 1800-talet, förlorade krigföringen i Sydostasien legitimitet både i USA och annorstädes. På hemmaplan bidrog därtill medborgarrättsrörelsens kamp till att rikta sökarljuset mot slaveriet och den rasism som levte kvar efter 1865.

Under Ronald Reagans nationalistiska offensiv på 1980-talet minskade kritiken, men snart efter kalla krigets slut återkom historiens vålnader med full kraft. Under Donald Trumps tid som president har det förflutna blivit än mer kontroversiellt. På ena sidan märks de som vill göra upp med USA:s rasistiska arv, till exempel genom att uppmärksamma slaveriet. På andra sidan dominerar de som vill fortsätta hylla en framgångs saga som började 1776 och som, menar de, fortfarande pågår.

Eftersom dessa vitt skilda synpunkter på det förflutna är nära förbundna med uppfattningar om vad USA bör vara just nu och framöver, finns det få tecken på att den amerikanska historien kan bli en enande kraft inom överskådlig framtid.

Lars Ilshammar

Kungliga biblioteket

Biträdande riksbibliotekarie

Deputy National Librarian

E-post: lars.ilshammar@kb.se

En oväntad mutant, Donald Trump och fortsättningen på världshistorien

Alla som läst Isaak Asimovs Sci-Fi-klassiker "Stiftelsen" minns säkert hur det går när en mutant vid namn "Mulan" högst oväntat dyker upp och stör den långsiktiga ordningen i det stora galaktiska imperiet. Mulan har den mentala förmågan att kontrollera andra människors känslor och lyckas på så vis få de styrande att blint åtlyda hans minsta befallningar.

Därmed hotas den framtid som redan har in-tecknats med psykohistorikern Hari Seldons vetenskapliga metoder. Men Mulan överlistas så småningom och den utstakade ordningen i imperiet kan återställas. Det är lätt att dagarna efter det amerikanska presidentvalet se Donald Trump som en Mulan, en politisk anomali som nu en gång för alla har besegrats och oskadliggjorts. Den spårbundna ordningen i det stora liberaldemokratiska imperiet skulle därmed vara återställd och världen kunna pusta ut efter fyra år av politisk ångest.

Det är också lätt att förledas till att dra förhastade slutsatser på ett otillräckligt och möjligen romantiserat underlag. Den lättnad och den översvallande glädje som har spridits sedan valresultatet stod klart i lördags döljer nämligen att Trump personligen, tillfälligt övergiven t.o.m. av sina främsta påhujare i Fox News, må vara nere för räkning - medan trumpismen i högsta grad lever, i USA men även i sina olika regionala former på allt fler håll runt om i världen.

Auktoritär nationalism, chauvinism och högerpopulism, i den giftiga kombinationen med faktaresistens och vetenskapsförakt, som är trumpismens ideologiska kärna, framstår i eftertankens kranka blekhet långtifrån som någon kort olycklig parentes utan snarare som ett sedan en tid tillbaka etablerat globalt normaltillstånd.

Den som nu sätter sitt hopp till att Joe Biden och hans kommande administration mer eller mindre per automatik skulle innebära en snabb återgång till en välbekant och relativt trygg världsordning kan därför komma att bli grymt besviken.

Som historiker är det bekvämt att alltid kunna sitta med facit i hand. I backspegeln kan vi ju i regel urskilja ganska väl *hur* världshistorien har utvecklats. Frågan som återstår att besvara blir därför i huvudsak *varför* historien tog en viss vändning.

När vi blickar framåt är sikten däremot högst begränsad och något facit existerar förstås inte. Varken *hur* eller *varför* blir särskilt tydligt när vi försöker oss på att skriva fortsättningen på världshistorien.

Framför allt har vi notoriskt svårt att urskilja, och särskilja, vad som är tillfälliga fluktuationer respektive långsiktiga trender och trendbrott. Applicerat på den aktuella situationen efter det dramatiska valet i USA kan resonemanget översättas till en fråga om huruvida det verkligen är ett regelrätt politiskt klimatskifte som vi nu bevittnar eller möjligen enbart ett tillfälligt väderomslag, en snabb och övergående vindkantring.

Annorlunda uttryckt: är det verkligen Donald Trump,

eller kanske snarare Joe Biden och hans team, som utgör en verklighetens motsvarighet till Mulan? Historien har visat sig ha förmågan att ta många oväntade och överraskande vändningar tidigare, och därför är det nog synnerligen klokt att avvakta med att försöka göra några mera definitiva tolkningar av detta problem.

En närbesläktad frågeställning är varför vi regelmässigt lägger så stor vikt vid minsta detalj i ett amerikanskt presidentval, medan vi knappast skulle ägna samma minutiösa intresse åt det politiska skeendet i stormakter som Ryssland och Kina? Ett svar skulle givetvis kunna vara att val av statsöverhuvuden i de båda senare staterna knappast kan betraktas som något annat än riggade på förhand, och därmed relativt ointressanta, medan ett USA-val fortfarande antas representera demokrati på riktigt. Ett annat möjligt svar utgår dock från den amerikanska ambitionen att "leda världen" och därmed också från den vedertagna (själv)bilden av USA:s president som "världens mäktigaste man". Sett i det perspektivet blir det en intim angelägenhet för oss alla, oavsett medborgarskap, vem som vinner Vita huset.

Historikern bör dock förhålla sig avvaktande skeptisk även till denna bild, som möjligen delvis - och i allt högre grad - utgör en skenbild. Att USA:s globala dominans i ekonomiska och militära termer alltmer kan sättas i fråga bör inte vara ett kontroversiellt påstående i dag.

Donald Trumps credo "Make America great again" speglar i själva verket väl just denna insikt om en förlorad hård hegemoni. Den mjuka hegemonin som USA traditionellt har utövat genom att skickligt reproducera mediebilderna av sig själv som jordens mäktigaste nation, och därmed garanten för en bestående världsordning, tycks däremot leva överraskande intakt.

När vi fångas av denna mediebild, vilket är nog så svårt att undvika i ett samhälle där amerikanska medie- och teknikintressen i regel äger dagordningen, leder det också mer eller mindre osökt till ett närgånget intresse för presidentvalets finstilta detaljer.

President Calvin Coolidge myntade en gång i mitten av 1920-talet begreppet "The business of America is business". Kanske borde han istället ha slagit fast att "The business of America is marketing" - of itself.

Jonna Bornemark

Södertörns Högskola

Professor i filosofi

E-post: jonna.bornemark@sh.se

Trump och polarisering – svar på en kollektiv existentiell kris?

Hur kunde vi hamna här? Det är en fråga många liberala politiker och medborgare frågat sig när de sett fenomenet Trump rulla fram över USA. Hur kan fler människor rösta på Trump 2020 än 2016? Varför har egentligen en högerpopulistisk våg svept över världen under 2000-talet? Frågor vi trodde vi var klara med återkom plötsligt med förskräckande kraft.

Kanske måste vi stanna upp just där. "Frågor vi trodde vi var klara med." Vilka är detta "vi"? Finns det alls ett vi? Jag undrar om vi inte måste angripa den här frågan som en existentiell kris. Existentiella kriser pratar vi ofta om på individnivå, det kan vara möten med döden, lidande, skuld och ångest. Kriser vi tar oss igenom och som förändrar oss. Kanske befinner vi oss just nu i en kollektiv existentiell kris.

Jag ska förklara hur jag tänker. Den västerländska civilisationen är byggd på en paradox. Den har så länge vi har kunnat prata om en "västerländsk civilisation" byggd på tydliga hierarkier mellan olika grupper: man över kvinna, vit över svart, rik över fattig, heterosexuell över homosexuell, funktionstypisk över funktionsvarierad, människa över djur, kultur över natur osv. Moderniteten har byggd på en idé om ständigt framåtskridande liksom på en tilltro till rationellt tänkande och kontroll över världen. Men där finns också en idé om att denna rationalitet är spridd över mänskligheten och allt fler grupper har krävt sin rätt till den frihet, jämlikhet och broderskap som upplysningen lovade. Ett löfte och en logik som går utöver 1700-talets formuleringar: broderskapet måste formuleras som ett syskonskap och kanske inte stannar vid människan.

Denna bakgrund skapar en grundläggande existentiell spänning i den västerländska kulturen. Samhället är uppbyggt både av hierarkier mellan grupper och ett demokratiskt ideal. Kampen mellan högerpopulism/nationalism/fascism å ena sidan och liberalism (i vid bemärkelse) / demokratiska rörelser å andra sidan har böljat fram och tillbaka i flera hundra år. Det är inte en slump att Trump är en vit, rik, heterosexuell man. De västerländska hierarkierna har alltså länge varit utmanade av demokratirörelser och de grupper som innehaft de gamla privilegierna har steg för steg fått backa. Privilegiebärarna (inte bara vita, straighta män, utan vem som är privilegiebärare skiljer sig åt i olika kontexter) har allt oftare blivit av med sitt självklara tolkningsföreträde och förlorat delar av sin självklara makt. Det svider.

Och sen kom klimatfrågan. Själva jorden verkade protestera mot den kultur som skapats och budskapet var tungt. Klimatförändringarna säger nämligen till den västerländska civilisationen att vi har levt fel och att vi måste ändra oss. Det är ingen slump att Trump är såväl klimatförnekare som covid-förnekare. Han blev pysventil för en kraftfull motreaktion. "Vi" behöver inte alls ändra på oss, "vi" har inte gjort något fel, "Make America Great again!"

I denna logik är det helt följdenligt att Trump i skrivande stund fortfarande vägrar acceptera valnederlaget. De "legala

rösterna" är de som röstar för hierarkierna. Demokratien är inte en grundbult i hans värld, grundbulten är den traditionella hierarkin. Det innebär också att det inte finns någon gemensam spelplan för rationella argument. Det finns bara ett rätt maktspel kvar.

Trump rider på en våg av uppdämda känslor. En president som skriker rakt ut, som är oförmögen att lyssna och inte förstår sig på demokrati är en logisk konsekvens av det historiska skede vi står i. Han skriker ut den ångest och krampaktiga behov av att behålla makt, kontroll och en bild av sig själv som skapelsens krona. Greta-hatet kommer som ett brev på posten tillsammans med begäret att trycka tillbaka mössan i handen på slavättingen, stoppa tillbaka bögen i garderoben, placera kvinnan vid spisen och köttet på tallriken.

Och Trump har skickligt eldat på genom att odla rädslan. Låt mig ta ett exempel. Trump avskaffade Obamaregimens reform från 2015 som syftade till att jämna ut bostadssegregationen genom att undersöka vad som hindrade minoriteter från att flytta in. Under valrörelsen talade han till den vita befolkningen i förorten, Trump citeras i DN (2/10-20): "De är ute efter er. Om Biden väljs kommer de döda suburbia. Ni måste bli smarta för ni kommer inte leva er dröm så mycket längre!"

Trump möter ångesten explicit. "Ni kommer förlora er dröm, era privilegier." "De är ute efter er." Han talar direkt till den ångest som menar: "Ni säger att allt jag gör är fel. Att allt jag är, är fel. Migranter, klimatpolitik, genusvetenskap och Covid-19, alla är de en attack mot mig och allt jag känner som gott. Konspirationen mot mig är ett faktum."

Men det är inte bara högerpopulisterna som har ångest. På andra sidan finns en ännu större och äldre erfarenhet av att inte få finnas. Slavar och kvinnor som just inte var medborgare i egen rätt. Liksom minoriteter i århundraden kämpat för att alls få finnas som sådana. Den så utskälda identitetspolitiken drivs av ett existentiellt begär av att få finnas. Och så på det, barnens ångest över att det inte kommer finnas en fungerande planet när de blir vuxna.

Polariseringen är ett faktum och rationella argument kommer inte att vinna striden. Diskussionen om alternativa fakta är ett symptom på att det inte finns ett "vi". Det finns inget vi som är överens om det mest basala. Vi vet inte vart vi kommer ifrån, vad som är viktigt, vart vi är på väg, eller ens vilka "vi" är. Utan någon sorts gemensamma svar på detta har vi ingen gemensam värdebas vi kan skapa och förstå fakta utifrån. Det finns ingen gemensam riktning framåt, bara i ångesten förenas vi.

Men glöm inte. Ångestens andra sida är frihet. Frihet att skapa något nytt.

Kapitel 5

USCENARIER

Li Bennich-Björkman

Uppsala universitet

Skytteansk professor i vältalighet
och statskunskap

E-post: li.bennich.bjorkman@statsvet.uu.se

Med Biden stärks de internationella institutionerna

Valet av demokraten Joe Biden till USA:s 46:e president innebär att det i Ovala rummet återigen kommer att ta plats en person som värdesätter institutioner. På hemmaplan, men också som ett avgörande instrument för det internationella samarbete som växt till en multilateral och mångfacetterad palett. Civila organisationer såväl som militära binder ihop världen och manifesterar människans ljusa förhoppning om samarbete. Biden har under kampanjen signalerat att USA kommer att återinträda i WHO, återigen ratificera Parisavtalet och respektera WTO.

I Europa, inte minst i delar av Östeuropa, har det varit NATO och det transatlantiska bandet som stått i fokus. Militärralliansen NATO utgör den "hårda" grundbulten i den västliga gemenskap som Kalla kriget skapade. Artikel fem om att ett angrepp på en är ett angrepp på alla har i snart sjuttio år skapat trygghet i stora delar av Europa, också i Sverige som aldrig varit NATO-medlem men likväl alltid bedrivit ett nära samarbete, tidigare dolt för både befolkning och omvärld, idag öppet. Under Trump började emellertid misstron och ryktena att ta fart ordentligt. Hur säkert var det egentligen att artikel fem skulle träda i kraft om det handlade om Estland, Lettland och Litauen, visserligen NATO-medlemmar, men som alla befinner sig i Rysslands absoluta närområde? Sådana tvivel fanns redan under Barack Obamas tid, inte minst i samband med Rysslands annektering av Krim och det ryska stödet till separatisterna i Donbass i Östra Ukraina 2014. Obama svarade emellertid med att öka NATO:s militära närvaro i Baltikum. Amerikanska soldater på torget i den lilla estniska kuststaden Pärnu på sommaren 2015 och NATO-stridsvagnar på Via Baltica som binder ihop Vilnius med Riga och Tallinn bevitnade jag med egna ögon. Obama demonstrerade att NATO var på plats. Bokstavligen.

När Trump tillträdde blev det annat och mer ambivalent ljud i skällan. USA ville öka kostnaderna för de europeiska medlemmarna; ett visserligen inte orimligt krav men aggressivt framfört. Var detta ett sätt att underminera vad många betraktat som ett i det närmaste obrytbart transatlantiskt band? Eller bara kamerala pekpinor? USA mäklade fred i Mellanöstern men relationerna till Europas "grand powers" Tyskland, Frankrike och Storbritannien, hur var det med dem? Osäkerheten växte om hur USA såg sin relation och sin roll i förhållande till Europa.

NATO ska ytterst försvara ett gemensamt, västligt, ekonomiskt system i form av marknadsekonomi och ett politiskt system, det demokratiska. Men NATO och västalliansen försvarar också något ännu mer historiskt radikalt än dessa båda innovationer, nämligen västvärldens sätt att organisera centralstaten såsom det växt fram sedan medeltiden och framåt i lager på lager. Institutioner och regelsystem, förutsägbarhet och rättigheter, utgör ett stort, kvalitativt, steg framåt från en politisk ordning byggd på personliga band, lojalitet, tjänster och gentjänster. Makten inte bara är, utan ska vara, institu-

tionaliserad, inte personlig. Detta har överförts också till den internationella nivån. Genom de internationella institutionerna har övertygelsen omsatts i praktik om att samtal hela tiden måste föras mellan världens ledare, men inom ramarna för ett regelsystem. Därigenom, och endast därigenom, blir det möjligt att bygga livsviktiga relationer.

Därför skriver historikern och Centraleuropa-kännaren Timothy Garton Ash i en kommentar till presidentvalet att Joe Bidens första visit till Europa borde gå till Bryssel. För att hedra de EU-institutioner som bar upp den liberala internationalismen när Trump under sina år vid makten började bryta ned den. Med liberal internationalism avser alltså Ash just den institutionella ordningen på internationell nivå som definierat efterkrigstiden. Där USA varit en drivande kraft, politiskt, ekonomiskt och många gånger – om än plågat av egna tillkortakommanden – moraliskt.

Med president Trump vid makten började övertygelsen om att den ordningen är värd att försvaras i allt snabbare takt suddas ut. Ryska makthavare, ukrainska oligarker, och Turkiets Recep Tayyip Erdogan, många är de som kände igen sig när Trump underminerade institutionerna för att göra makten personligt, inte institutionellt, baserad. Östeuropa men också stora delar av den afrikanska kontinenten liksom Arabvärlden och Turkiet präglas nämligen internt av maktpyramider som vilar på personliga relationer. I till exempel hela det forna Sovjetunionen, med undantag för de tre baltiska staterna, är eliterna inordnade i en "power vertical", där en patron sitter i toppen av politiska, ekonomiska och mediala nätverk som grenar ut sig i samhället. Relationerna i nätverk är personliga, inte institutionella, och bygger på lojalitet och favoritism. Statsvetaren Henry Hale kallar detta träffande för "patronal politics".

Hade Donald Trump fått fyra år till hade han byggt vidare på den maktpyramid som han var på väg att skapa på hemmaplan. Han eftersträvade, precis som andra "patroner" runt om i världen, att maktrelationer var sig de är privata, personliga, statliga eller internationella, ska vila på personliga band, inte på regelsystem och principer. Biden däremot är en institutionalist. Det är ytterst vad som skiljer honom från Donald Trump och vad som på allvar kommer att ha betydelse såväl för världen som för USA självt. Med Biden har USA därför tagit klivet tillbaka in i det moderna.

Sverker Sörlin
Kungliga Tekniska Högskolan
Professor i idéhistoria

E-post: sorlin@kth.se; sverker.sorlin@abe.kth.se

USA:s svåra omställning – det handlar om bildning och själ

Efter valet 2008 föreställde jag mig att Obama som ny president skulle säga "Nu inleder vi omställningen av USA till ett CO2-fritt samhälle 2050." Kanske tänkte han det. Men han kunde inte vända de negativa stämningarna vid COP15-mötet i Köpenhamn 2009. Det gick bättre i Paris 2015. Vi såg också framsteg i Arktis. Vi såg en uppgång för sol och vind och en nedgång för kol. Den har fortsatt under förnekaren Trump, eftersom världen förändras även i strid med vad USA:s president önskar. Progressiva städer och delstater samarbetar, företag och enskilda inser vartåt världen rör sig. Flera stora kolföretag i USA gick i konkurs under Trumps år vid makten.

Ändå går det för sakta – och det finns en gräns för vad som går att göra i USA, oavsett om man heter Biden, Obama eller för den delen Clinton. Även när Clinton tillträdde, i januari 1993, fanns en hoppets stund. Jag bodde i Kalifornien då och läste samma år en bok som för alltid skulle påverka min bild av det amerikanska samhället, medieforskaren Michael Schudsons *Watergate in American Memory: How We Remember, Forget, and Reconstruct the Past* (1992).

Jag visste förstas, som alla andra, att den allmänna bildningen var mycket varierande i detta stora land präglad av mångfald. Men jag hade inte till fullo insett hur svåra bristerna var. Det hade inte ens gått tjugo år, ändå var det en majoritet av den amerikanska befolkningen som inte visste vad Watergateaffären handlade om. Varför avgick Nixon? Ingen aning. Schudson gick skoningslöst igenom undersökning efter undersökning som handlade om kunskapsläget i nationen. Vem var Columbus? Många hade just – ingen aning.

Schudson pekade på vad det betyder för ett samhälle att dess medborgare inte vet tillsammans. Inte bara är en stor del av de amerikanska skolorna undermåliga. Medienätverkens mainstreamutbud, Hollywood och det svaga tidningsläsandet – den nästan totala avsaknaden av public service i europeisk mening – hade producerat den sviktande förståelse för hur världen är beskaffad som kännetecknar breda grupper i USA.

I en sådan bubbla av okunskap kunde många amerikaner redan 2008 vara djupt övertygade om att Obama var muslim och absolut inte amerikan. En som frenetiskt odlade denna myt var Donald Trump. Lögn fungerade utmärkt. När vi nu ser många amerikaner livligt förfäktat tanken att Trump i själva verket segrat i det val som alla vi andra vet att han förlorat är det alltså ingalunda så att de tappat förståndet just denna vecka i november 2020. Förstörelseverket har pågått länge, verklighetsförnekelsen är djup och utbredd.

Bristen på allmän bildning är en fruktbar grogrund för konspirationsteorier. I dessa kommer det onda från "liberaler" och "socialister". De är sybariter, pedofiler. De valfuskar. Big Media samarbetar med Big Tech och Deep State – allt är en sammansvärjning. Trump den ende som ser klart. Flera studier har visat att det finns tydliga samband mellan vilka medier medborgarna följer och hur de politiska sympatierna fördelar sig. Så har det alltid varit. Bredbanden rädde inte bot

på dessa klyftor. När människorna flyttade ut på nätet accelererade polariseringen.

USAs historia vilar på konflikter: erövring, mord på urbefolkningar, slaveri. Motsättningarna var djupa nog att framkalla ett förödande, femårigt inbördeskrig. Efterkrigstiden var trots bigotteri och McChartyism ändå på många sätt en framgångsperiod, ett halvsekel av upplysning, medborgarrättsrörelse och friare livsformer. Den amerikanska demokratin gjorde framsteg, även om den förblev ofullkomlig med svagt deltagande.

Men sedan 1980-talet har högerens radikalisering tilltagit. I den mån USA alls består som förebild är det numera för de ledare och grupper runtom i världen som vill angripa demokratin och det öppna samhället och återskapa en vit, kristen, segregerad och hierarkisk civilisation. Det är en omöjlig uppgift. Att denna korstågsfantasi överhuvudtaget blivit politiskt tänkbar beror främst på att klyftorna i samhället grävts så djupa att många vita medelamerikaner nu tror att det är deras enda väg till upprättelse: på bekostnad av andras frihet och ett värdigt liv.

Det är där Joe Biden och Kamala Harris tar vid. Deras uppgift är enorm. Tillsammans har de det värderingspanorama som både USA och världen behöver. Biden är samarbetsman som kan återställa landets förtroende internationellt och som verkar fast beslutet att göra ekonomin grönare. Det är lika rätt nu som det var 2008 och idag mer realistiskt. Inte långt bort måste den tipping point nu ligga som gör att det gamla fossilkapitalets makt eroderar och nya progressiva majoriteter därmed kan formos i många swing states.

För att neutralisera den auktoritära nationalismen måste Biden och Harris föra en politik som kraftigt förbättrar förhållandena för medelklassen och de mest utsatta. Men samhället kan inte räddas bara med välfärd och sjukvård. Det är nödvändigt, om inte samhällsröten ska fortsätta, att fundera över polariseringens djupare liggande orsaker. Då kommer man inte förbi det stora blåsvarta spektrum av det mediala landskapet. Nej, medierna ingår inte i en sammansvärjning, men deras kommersiella logik är djupt sammantvinnad med en moralisk, religiös och politisk agenda vars hela anda är reaktionär.

Det bör sägas mycket tydligare än det vanligen görs i det dagliga flödet av nyheter och kommentarer: det här är makt. Denna mörka makt har ett samhällsideal som inte alls är i linje med det stora flertalets intresse i USA och för den delen resten av världen. USA är ett extremistiskt land. Få andra samhällen gynnar så ensidigt de rika och ger samtidigt de fattigaste så små möjligheter att lära sig vad de behöver för att kunna delta i samhället som fullvärdiga medborgare.

USA har i modern tid aldrig sjunkit djupare än nu. Detta frihetsland har nuddat vid självhärskardömet. Det var inte överord när Joe Biden i kampanjen sade att valet handlade om Amerikas själ. Det är en angelägenhet för hela världen att denna själ inte förloras.

Lisa Dellmuth
Stockholms universitet
Associate Professor of
International Relations

E-post: lisa.dellmuth@ekohist.su.se

Bidens och Harris seger är en chans för Sveriges globala ledarskap i jämställdhet

Den första feministiska regeringen i världen – den ambitionen tillkännagav den svenska regeringen hösten 2014. Jämställdhet som en demokrati- och rättvisaspekt av politiken förankrades som både övergripande princip och mål för både inrikes- och utrikespolitiken. Det har i praktiken även inneburit ökat engagemang för hbtqi-personers rättigheter.

Sveriges strävan efter jämställdhet har ställt Sverige i rampljuset på den globala arenan, särskilt inom centrala globala organisationer såsom Europeiska Unionen och Förenta Nationerna. I dessa organisationers mandat ligger bland annat att utveckla kapacitet för att hantera risker för mänsklig säkerhet och välmående inom vissa politikområden, och öka sårbara grupper – såsom kvinnors och flickors – resiliens gentemot dessa risker. Inom dessa organisationer kan Sverige göra skillnad genom att bygga på och skapa nya relationer med andra stater och civilsamhället.

Men på senare år har Sveriges globala ambitioner blivit allt svårare att driva på grund av växande utmaningar mot internationellt samarbete. Trumpadministrationen i USA har lämnat Parisavtalet, underminerat Världshälsoorganisationens (WHO) arbete i kamp mot Coronapandemin, underminerat förtroendet emellan allierade genom att förolämpa statschefer i NATO-alliansen, och framställt EU-länder som fiender i handelspolitiken.

Hur Sverige effektivt kan driva sina mål på den globala arenan kan inte längre förstås från enbart humanitära perspektiv och utvecklingsperspektiv. Geopolitik spelar en allt större roll. Geopolitik innebär agerande och retoriska handlingar som har som målsättning att främja nationella mål. Till exempel har president Trump tydligt framhärdat i sitt motstånd mot internationella förpliktelser för att främja USAs påstådda intressen. Geopolitik motverkar förtroende i det globala samarbetet, och har i USA:s fall konsekvenser för exempelvis sådant som förutsebarheten av finansiella bidrag till globala organisationer. Sammantaget har detta försvårat Sveriges möjligheter att förbättra skydd av kvinnors, flickors och hbtqi-personers rättigheter.

Det är inte utan att man undrar: vad anser egentligen dagens ledare om globalt samarbete? För att få svar på denna fråga genomförde forskningsprogrammet *Legitimacy in Global Governance* vid Stockholms universitet en intervjuundersökning med 860 ledare, dvs personer i ledande positioner inom politik och samhällsliv mellan 2017 och 2019. Vi fokuserade på ledare i sex länder – Brasilien, Filippinerna, Ryssland, Sydafrika, Tyskland och USA – samt på ledare som är globalt verksamma. Det visar sig att ledarnas förtroende för de 14 globala organisationer som vi undersökte är måttligt och i nivå med ledares förtroende för nationella regeringar. Det tyder på att globala organisationer inte är särskilt ifrågasatta i denna grupp.

I en tid då internationellt samarbete tycks ifrågasatt av vissa regeringars geopolitiska ambitioner, visar våra resultat

på ett kraftigare stöd för globala och regionala lösningar än väntat hos ledare inom politik och samhällsliv. Detta är bra nyheter för Sveriges globala jämställdhetsarbete.

En kärnfråga efter Joe Bidens och Kamala Harris seger i USA:s presidentval är om de kommer att lätta den geopolitiska bördan som idag tynger det globala samarbetet. Geopolitiken slukar värdefulla resurser såsom bistånd, förtroende och finansiering som behövs i arbetet för att sprida jämställdhet som princip och mål i olika politikområden, och ett mer positivt och pålitligt samarbete med USA skulle betyda mycket.

Det finns anledning att vara optimistisk om att Bidenadministrationen kommer att vända ratten och förbättra mycket, såsom att återansluta USA till Parisavtalet och fortsatt bidra till WHO. Dock kommer USA:s regering även att ha fullt upp med hanteringen av den ekonomiska recessionen och Coronapandemin, och förbättringen kommer kanske inte i den takt man i Sverige skulle önska sig.

Ett konkret exempel är återinförandet av den så kallade ”Global Gag Rule” under Trump 2017 som hindrar organisationer som erhåller bistånd från USA att genomföra abort. Detta beslut har inneburit att stora delar av USA:s bistånd till mödrhälsa fryser inne, vilket som flera studier visar ökar antalet osäkra aborter och mödradödligheten. Sveriges regering kritiserade beslutet och jobbade för att täcka upp bortfallet av USA:s bistånd. Vi kan utgå ifrån att Biden tar bort denna regel men det är osäkert när det händer.

Jämställdhetsfrågor är politiserade och därmed svårhanterliga inom globala organisationer som ser sig själva som byråkratier som genererar kunskap och assisterar stater med relevant bistånd och expertis. Vissa organisationer har integrerat jämställdhet i sitt arbete, såsom WHO, medan andra organisationer fortfarande försöker förstå hur de ska arbeta med jämställdhet. T.ex. har WTO som målsättning att bidra till det globala hållbarhetsmålet SDG10 om minskad ojämlikhet, men förutsättningar för detta arbete är dåliga, bl.a. eftersom data och vetenskaplig kunskap kring samband emellan jämställdhet och handel är otillräckliga.

Ofta har beslutsfattare med starka övertygelser om vikten av att främja jämställdhet spelat en avgörande roll för huruvida dessa normer har internaliserats och översatts i policy inom globala organisationer. För Sveriges globala ställning är Bidens och Harris seger en chans. Ännu ett till land leder med exempel för jämställdhet genom att ha en kvinna som vice regeringschef. Detta ger möjlighet till nya samarbeten och partnerskap i jämställdhetsfrågor för ett mer kraftfullt globalt ledarskap för de mänskliga rättigheterna som vårt land står för.

BG Jonsson
Mittuniversitetet
Professor i biologi

E-post: bengt-gunnar.jonsson@miun.se

Från Yellowstone till Mar-a-Lago

Den första mars 1872 skrev President Ulysses Grant under dokumentet som gjorde Yellowstone till världens första nationalpark. Sedan dessa har i princip alla amerikanska presidenter genom tiderna, såväl republikanska som demokratiska, sett skyddet av unika landområden som ett sätt att stärka den nationella stoltheten över landet och lämna efter sig ett arv till kommande generationer. President Trump har brutit med denna tradition. Under sina år vid makten har Trump i stället tagit bort det formella skyddet från drygt 14 miljoner hektar natur – en areal som motsvarar hela Floridas yta. Drivkraften bakom denna förändring är att tillgängliggöra land för fossilindustrin och närmare 10 miljoner hektar har öppnats för gas- och oljeprospektering. Som ett exempel illustrerar detta en syn på naturen som präglas av exploatering och ekonomiska intressen och en respektlös inställning till naturens inneboende värden, något som hotar det amerikanska folkets möjligheter till naturupplevelser och ofta också ursprungsbefolkningens rättigheter.

New York Times listade i juli i år 100 olika förändringar (*rollbacks*) i den amerikanska miljölagstiftningen under Trumps presidentskap och där två tredjedelar redan genomförts. Ändringar berör alla miljöområden, som utsläpp av växthusgaser och andra föroreningar, begränsade krav på miljökonsekvensbeskrivningar och minskat skydd av hotade arter. Förändringar stämmer väl överens med de vallöften som Trump gav under valrörelsen 2016 – att underlätta för företag att bedriva verksamhet där lagstiftningen upplevts begränsande. Flera av förslagen har prövats av rättssystemet och där negativa effekter på klimat och folkhälsa påverkat domstolsbesluten.

Arbetet med att lätta miljölagstiftningen har intensifierats i slutet av mandatperioden, delvis under skydd av Corona-pandemin. Förhoppningen verkar vara att säkerställa att en ny president och en demokratiskt styrd kongress inte ska kunna återinföra de regleringar som genomfördes under Obamas presidentskap. Det är sannolikt att Trump även under den kommande perioden, till den 20 januari när hans mandatperiod går ut, kommer att driva på genomförandet av ytterligare förändringar i miljölagstiftningen.

Kritiken mot förändringarna har varit omfattande och dels handlat om effekterna på miljön av en svagare lagstiftning men också mot att besluten inte grundats på fakta och forskning. Ett påtagligt exempel är det tydliga ställningstagandet mot Trump som den vetenskapliga tidskriften *Nature* gjorde i oktober i år och där man i starka ordalag på sin ledarsida tar ställning mot Trump och uppmanar till att rösta på Joe Biden. Det är nog unikt att en ansedd vetenskaplig tidskrift agerar politiskt under en pågående valrörelse.

I motsats till Trump har Joe Biden markerat att han ser klimatförändringarna som allvarliga och skapade av människan. I sitt valmanifest gör han utfästelser för att möta detta hot. Bland annat har han lovat att satsa tre biljoner dollar på

utveckling av förnyelsebar energi och att USA återigen ska ansluta sig till Parisavtalet. Målet är att till 2035 avveckla alla kraftvärmeverk som nyttjar fossila bränslen. Samtidigt är han i andra frågor mindre "grön". Han har avvisat förslag om att förbjuda *fracking* trots dess stora miljöproblem. Förutom att det innebär utvinning av fossil energi, leder *fracking* också till stora utsläpp av växthusgasen metan. Han har också starkt argumenterat för ökad användning av biobränslen och produktion av etanol. I USA kommer en stor del av biobränslena från majs, en produktion som kraftigt kritiserats av miljörelsen. Det kan också noteras att Biden inte i valrörelsen drivit frågan om "Green New Deal" (GND) som andra ledande demokrater (exempelvis Alexandria Ocasio-Cortez) lagt fram och som verkar ha ett brett stöd i partiet. GND syftar till en genomgripande omställning av det amerikanska samhället med mål att bli fossilfritt och klimatneutralt. I kontrast till Biden har dock vice-presidentkandidaten Kamala Harris tidigare uttryckt sig starkt positiv till GND.

Det är också oklart vilken naturvårdspolitik i stort som Biden företräder. I Bidens valmanifest finns bara en kort formulering om att skydda biologisk mångfald, minska takten i artutrotningen och avsätta 30 procent av USA areal som skyddade områden. På andra konfliktområden som till exempel lagen om hotade arter råder tystnad. I stället fokuseras miljöfrågorna i stort sett endast på klimat och energi medan klassiska naturvårdsfrågor är osynliga. Det är därmed svårt att avgöra i vilken mån Biden kommer att försöka stoppa de lagändringar som föreligger och återinföra regleringar som tagits bort under Trumpadministrationen.

Jag skulle önska att Trump nu stillsamt drar sig tillbaka och anlitar landskapsarkitektfirman "Yellowstone Landscape" (den heter faktiskt så!) i Palm Beach för att sköta sin golfbana i Mar-a-Lago. Det riktiga Yellowstone, de andra nationalparker och naturvärden i stort bör hanteras av en administration som har större förståelse för naturens olika värden.

Har valet av president i USA någon inverkan på svensk klimat- och naturvårdspolitik? Inte direkt skulle jag säga. I Sverige och inom EU finns ett antal processer som lever sitt eget liv och vilken väg USA tar framöver har begränsad inverkan på dessa. Däremot kan man spåra likheter i termer av en politisering av naturvärden och tendenser till faktaresistens och kunskapsförakt. I min egen forskning om skoglig naturvård har begrepp som "agendaprofessorer" och beskyllningar att forskare agerar politiskt blivit allt vanligare. Jag överlåter åt andra att bedöma om denna trend kan kopplas till tonläget i den amerikanska politiken men jag noterar ett annat debattklimat också i Sverige idag och där ifrågasättande av fakta och forskning blivit en del av retoriken.

Victoria Wibeck

Linköpings universitet

Professor vid tema Miljöförändring och
Centrum för klimatpolitisk forskning

E-post: victoria.wibeck@liu.se

Klimatet efter Trump: om klimatförståelse, ledarskap och rättvis omställning

Med Joe Biden som segrare i det amerikanska presidentvalet kommer USA inom en snar framtid att kunna träda tillbaka in i det internationella klimatpolitiska samarbetet. Biden, som lovat att återansluta USA till Parisavtalet som en av sina första åtgärder som president, har deklarerat att klimatförändringarna är den största utmaningen som USA och världen står inför. Hans så kallade Biden-plan sätter upp mål för nettoll-utsläpp senast år 2050.

Det är dock ingen enkel uppgift som Biden har framför sig. I skrivande stund är det oklart hur den amerikanska senaten kommer att se ut och vilket handlingsutrymme som Bidens administration därmed kommer att ha. Klimatkrisen och återhämtningen efter corona-krisen behöver hanteras parallellt. Förtroendet i det internationella samarbetet behöver återupprättas. Polariseringsen inom USA är omfattande.

Tre frågor kan vara värda att hålla ögonen på lite extra framöver.

För det första: Hur förändras den amerikanska befolkningens uppfattningar i klimatrelaterade frågor? Enligt studien Global Warming's Six Americas vid universitetet Yale och George Mason, har andelen av de tillfrågade som är mycket oroliga ("alarmed") över klimatförändringar ökat stadigt mellan 2015 och 2020 och låg i april i år på 26 procent jämfört med 11 procent år 2015. Räkna man ihop de som var mycket oroliga och bekymrade ("alarmed" och "concerned") uppgick de i den senaste undersökningen till över hälften (54 procent) av de tillfrågade. Samtidigt har andelen klimatförnekare ("deniers") minskat. I den senaste mätningen utgjorde de endast 7 procent. Även i en undersökning från Pew Research Center från april-maj 2020 framkom liknande resultat. Där uppgav 60 procent att de såg klimatförändringar som ett stort hot mot USA. Det verkar alltså som om det klimatskeptiska ledarskap vi sett under de senaste fyra åren går i otakt med en stor del av den amerikanska väljarkåren.

Undersökningarna visar på en hel del skillnader mellan demokrater och republikaner, men det är värt att notera att det också finns också stora skillnader inom partigrupperingarna, särskilt bland republikanska väljare. Exempelvis visar undersökningen från Pew Research Center att bland de republikanska svarande så var kvinnor mer benägna än män att stödja policier för att minska klimatpåverkan. Yngre republikaner stödde i mindre grad än äldre expansion av fossila bränslekällor. Det blir därför intressant att följa i vilken utsträckning Joe Biden kan uppbåda stöd för ambitiösa klimatförslag bland väljare över partigränserna. Samtidigt har begränsningarna i opinionsundersökningar blivit tydliga i spåren av de amerikanska valen såväl 2016 som 2020, och behovet av kvalitativa studier, som går mera på djupet, blir därför centrala.

För det andra: I vilken utsträckning kommer USA att ta på sig ledartröjan i internationella klimatsamarbeten? Under Donald Trumps presidentperiod har USA som enda land lämnat Parisavtalet och dessutom upphävt inhemska klimatpolicies.

Däremot har det under de senaste åren uppbådats ett stort engagemang bland icke-statliga aktörer, där nya spelare och koalitioner klivit fram och tagit en allt större roll i klimatarbetet. En liknande utveckling har vi också sett i andra länder, såsom i Sverige, där civilsamhälle, företag, städer och regioner under de senaste åren engagerat sig i färdplaner och klimatsamarbeten. I en pågående studie av klimatledarskap, som mina kollegor och jag genomför vid Linköpings universitet, har deltagare från svenska företag och myndigheter och politiker medverkat i fokusgruppsintervjuer. Där ser vi att vikten av ett kollektivt ledarskap, på olika nivåer och över sektorsgränser, lyfts fram som centralt för att styra klimatomställningar. Även att visa mod i att vara en föregångare, även om det ibland innebär att fatta obekväma beslut, och förmåga att kunna se till helheten beskrivs som viktiga ledaregenskaper. Det återstår nu att se hur det klimatledarskap som Biden aspirerar till att ta på den internationella scenen kommer att gestalta sig.

För det tredje: Hur kommer en Biden-administration att hantera rättviseperspektiven i den samhällstransformation som krävs för att uppnå klimatmålen? Ett perspektiv som seglat upp tydligt, såväl i forskning kring samhällsomställningar för hållbarhet som i internationella debatter om klimatomställning, handlar om rättvis eller inkluderande omställning. I en pågående litteraturstudie för forskningsprogrammet Mistra Carbon Exit har vi identifierat en växande vetenskaplig litteratur som utforskar vad rättvisa samhällstransformationer kan innebära och vad som driver sådan förändring. Inkluderande omställning aktualiseras också till exempel av EU i den Europeiska Gröna Givens, som bland annat innehåller en mekanism för en rättvis omställning. FN, OECD och flera andra organisationer kommer i spåren av coronakrisen med uppmaningen "Build Back Better". Här poängteras behovet av att säkerställa att återhämtningen bidrar till hållbarhet och fossilfria samhällen, samtidigt som – för att citera FNs Agenda 2030 – ingen ska lämnas utanför. Spänningen mellan dessa båda perspektiv blev tydlig i den amerikanska valrörelsen, där en oro för vad en klimatomställning kan innebära för jobb och försörjning bland grupper som haft sin inkomst från kol- och oljeindustrin kom till uttryck. På sin hemsida för övergångsperioden fram till presidentinstallationen nämner Biden vikten av miljörettsliga och i sin Biden-plan utlovar han investeringar på platser som riskerar att påverkas negativt ekonomiskt av omställningen från fossilsamhället. Att säkerställa att klimatomställningen i det amerikanska samhället och ekonomin kan genomföras på ett inkluderande sätt, och att tydligt visa på och kommunicera de positiva effekterna av ett klimatneutralt samhälle blir en nyckelutmaning för Joe Bidens administration.

Wilhelm Agrell

Lunds universitet

Professor vid Statsvetenskapliga institutionen

E-post: wilhelm.agrell@svet.lu.se

USA:s roll på världsarenan: Sanden rinner allt snabbare ur timglaset

Vad kommer den omstridda utgången av det amerikanska presidentvalet 2020 att innebära för en internationell säkerhetsordning som blivit alltmer ifrågasatt? Kanske är det rätta, eller mest meningsfulla, svaret att det inte spelar så stor roll. Eftervalkaos och ett alltmer splittrat land är viktiga faktorer för utvecklingen i USA i närtid och förmodligen också på längre sikt. Men detta är inte självklart något utslagsgivande för ett större bakomliggande skeende. Den upphetsade nyhetsrapporteringen kan skymma att det snarare är här, i de mer svårgripbara och därför ofta svårreporterade globala trenderna, som förutsättningarna för den framtida utvecklingen uppstår, inte i den ena eller andra politiska agendan.

För åtta år sedan publicerade den amerikanska underrättelsetjänstens National Intelligence Council en rapport om de globala trender som då avtecknade sig för de kommande två decennierna. Rapporten inleddes med det självkritiska konstaterandet att man i de fyra föregående rapporterna från mitten av 1990-talet och framåt hade begått ett fatalt fel. Experterna hade, utan att närmare reflektera över saken, gång på gång utgått från ett USA-centerat perspektiv som något givet och inte uppmärksammat hur en förändrad eller reducerad amerikansk roll på världsarenan skulle påverka andra aktörer.

Den amerikanska maktbasen hade vid det laget redan börjat undermineras rent konkret, inte minst genom de misslyckade interventionerna i Afghanistan och Irak. Men försvagningen handlar i kanske ännu högre grad om föreställningar om makt, inte minst i viktiga omvärldsaktörers ögon. USA hade sedan det kalla krigets slut framstått som Supermakten med stort S. Särskilt amerikanska forskare beskrev detta som uppkomsten av en unipolär världsordning under amerikansk hegemoni. "To Make America Great Again" hade i det sammanhanget bara låtit som ett dåligt skämt. USA var världens ledare och skulle så förbli.

Obamas andra presidentperiod kom att förstärka intrycket av ett obeslutsamt USA med ett diffust utrikespolitiskt program och började därmed åstadkomma det som experterna tidigare inte sett eller velat se: hur ett USA på reträtt skulle gestalta sig och hur denna process i sin tur skulle kunna påverka omvärlden.

Trump-administrationen tillträdde med den uttalade ambitionen att återupprätta USA:s storhet, men utan att inta den tidigare unipolära världsordningens ledarroll. Den nya amerikanska storheten skulle istället uppnås genom att sätta amerikanska intressen i första rummet och därmed som en konsekvens försvaga eller slå sönder de internationella regelverk och överenskommelser som successivt byggts upp sedan andra världskrigets slut. Det som här började avteckna sig var inte bara den unipolära ordningens upplösning utan den internationella anarkins återkomst.

Erosionen fortsätter på detta sätt och ställer varje ny amerikansk administration inför tilltagande problem att kombinera förväntningar i omvärlden, den egna självbilden

och vad en supermakt i avtagande längre kan och vill åstadkomma.

Idag, i slutet av 2020, är tankarna i rapporten från 2012 inte längre nya eller uppseendeväckande. Det historiska skeendet har hunnit ikapp och kanske redan förbi prognoserna. Make America Great Again är och förblir en besvärjelse som bara understryker att skiftet redan ägt rum, att USA tillsammans med många andra länder i en passerad världsordning har tappat en tidigare självklar position.

En rad långsiktiga demografiska och makroekonomiska trender har redan förändrat förutsättningarna för gårdagens och än mer förrgårdagens politiska ordning, ett förlopp som påskyndas av allt snabbare teknisk förändring och yttre påverkan från klimat- och hälsokriser.

Traditionell maktutövning har i denna föränderliga värld blivit allt mindre verkningfull. Det går att vinna tillfälliga framgångar men dessa ändrar inte de bakomliggande trenderna. Befintliga och aspirerande militärmakter kan fortsätta att visa upp sina arsenaler för att imponera på en inhemsk eller utländsk publik, men dessa symboler är i allt mindre grad möjliga att utnyttja för att etablera eller vidmakthålla en global ledarställning. En sådan måste bygga på andra förutsättningar än under kalla kriget och den unipolära eran.

I bakgrunden pågår samtidigt en accelererande nedbrytningsprocess. De globala trenderna skapar ökande spänningar och polarisering inom de länder som varit de huvudsakliga aktörerna i en tidigare global maktordning. Den demokratins triumf och slutliga seger som utropades i västvärlden efter Sovjetunionens fall framstår idag som alltmer illusorisk. Men hotet kommer inte i första hand utifrån, från motsättningar mellan maktblock eller från fientliga totalitära stater, utan inifrån, från social och politisk splittring och framväxten av en populism som allt tydligare kommit att framträda som ett alternativ till demokrati i dess hittillsvarande form.

Ett amerikanskt presidentval saknar här självfallet inte betydelse. Men denna betydelse kan komma att ligga på ett djupare plan än vem som till sist kan utropas som segrare och vilket politiskt program som läggs fram.

Claes G. Alvstam

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Professor emeritus i internationell ekonomisk geografi

E-post: claes.alvstam@handels.gu.se

Amerikansk utrikeshandels- och direktinvesteringsspolitik: före och efter valet

Den amerikanska utrikeshandelspolitiken har under Trump-administrationen präglats av hög aggressivitet gentemot omvärlden – inte minst i relation till traditionella allierade. Vi har bevittnat ett förakt mot de multilaterala institutioner som mödosamt byggts upp under hela efterkrigstiden, upplevt nyckfulla tullhöjningar på import av basprodukter som i vissa fall inte längre tillverkas i USA, manisk fokusering på bilaterala handelsbalanser och en överanvändning av motivet ”nationellt säkerhetsintresse” i syfte att skydda den egna hemmamarknaden. Emellertid skiljer sig inte den grundläggande handelspolitiska linjen alltför mycket från tidigare administrationer. Det är mängden utspel, oförutsägbarheten, tonläget och relationen till de egna expertinstitutionerna som har förändrats.

Åsikten att ”handelskrig är bra och lätta att vinna” bryter mot utrikeshandelsteorins ”conventional wisdom” och delas knappast av amerikanska ekonomer. Hur ”världens sämsta handelsavtal” (NAFTA) kunde förvandlas till ett ”fantastiskt” avtal (USMCA), trots att de substantiella skillnaderna mellan dessa båda avtal inte är särskilt stora, är inte lätt att förklara, ens för den mest hängivne republikanske kongressledamoten. Men den polarisering mellan de båda partierna som präglat en mängd andra sakområden är nog inte lika tydlig vad gäller utrikeshandeln. Det har alltid funnits mer och mindre frihandelsvänliga fraktioner inom båda partier. Robert Zoellick, tidigare bl.a. USTR (US Trade Representative) i George W Bushs administration, och i den egenskapen företrädare för den mer traditionella republikanska handelspolitiken, påminner i en artikel i Financial Times 30 oktober att det, trots att man kan få en känsla av motsatsen, finns ett starkt stöd för fortsatt globalisering och frihandel bland den amerikanska allmänheten.

Min åsikt är dock att det inte är troligt att vi kommer att se några omedelbara förändringar i den amerikanska utrikeshandelspolitiken under den nya administrationen. Det blir nog fortfarande ”Buy American” som gäller. Trots att USA volymmässigt är en ledande spelare vad gäller internationell handel och utländska direktinvesteringar, är det amerikanska ekonomiska beroendet av utlandet, sett i relativa tal, lägre än i alla andra avancerade ekonomier. Med sin gigantiska hemmamarknad i ryggen, sina globalt verksamma storföretag och kontrollen över den dominerande handelsvalutan har USA ändå kunnat spela en ledande roll i internationell handelspolitik och utöva ”mjuk makt” gentemot sina partners. Det är denna asymmetri som omvärlden måste förhålla sig till.

USA:s andel av världshandeln med varor har sjunkit från 11,6 procent år 2016 till 11,1 procent år 2019. Handelsunderskottet har inte förbättrats. Det var 798 bUSD år 2016 och 923 bUSD år 2019. Kvoten mellan export- och importvärde var 0,65 år 2016 och 0,64 år 2019. Mindre framhållet i amerikansk retorik är att utrikeshandeln med tjänster alltid visar stora överskott, vilket innebär att det samlade underskottet för

utrikeshandeln med varor och tjänster år 2019 var ”endast” 638 bUSD.

En betydande del av varuunderskottet gäller Kina, och det är därför högst förklarligt att just denna bilaterala relation har stått i fokus för politiken, även om underskottet gentemot EU (särskilt Tyskland) också har pekats ut. Kinas andel av det totala amerikanska importvärdet för varor uppgick till 21 procent 2016 och 18 procent 2019. Andelen har således sjunkit något, beroende på nya restriktioner i form av kraftigt höjda importtullar och mer aktiv tillämpning av olika icke-tariffära barriärer. Däremot har inte handelsunderskottet förändrats. Det uppgick till 365 bUSD både 2016 och 2019.

Förhoppningsvis kan EU och Sverige skapa en mer sansad dialog i sina handelspolitiska relationer med USA under kommande år, även om vi inte skall förvänta oss några stora genombrott. Nedan följer en (möjligen rosenkindad) önskelista över vad en Biden-administration skulle kunna göra för att förändra tonläget i internationell handelspolitik och mer konstruktivt samarbeta med omvärlden.

*Make WTO Great Again! Delta tillsammans med EU och andra tyngre spelare, inkl. Kina, i den nödvändiga reformprocessen av WTO. Återställ Appellate Body och ta initiativ till förnyade förhandlingar kring skapande av fungerande multilaterala regelverk kring t.ex. IPR-frågor, tekniska standards, hållbar utrikeshandel i linje med FN:s SDGs, samt e-handel. Undvik överutnyttjande (missbruk) av Foreign Corrupt Practices Act.

- Parallellt med detta, skapa tillsammans med i första hand EU en gemensam förhandlingsplattform för att sätta en tydligare press på Kina att följa världshandelns spelregler i allmänhet och regler kring statssubventioner och behandling av utländska företag i synnerhet. Ett samordnat investeringsavtal på multilateral (eller trilateral) nivå av den typ som EU och Kina påbörjat men inte avslutat vore en god målsättning.

- Återupprätta den transatlantiska dialogen! En lämplig start kunde vara att stryka de ömsesidiga anklagelserna om statssubventioner för flygindustrin från agendan. Eftersom WTO sent omsider funnit att båda parter brutit mot subventionsreglerna vore det konstruktivt om den amerikanska sidan upphör med de retaliationsåtgärder som WTO-beslutet tillät, i utbyte mot att EU inte inför några. Avveckla omedelbart de, även för amerikansk industri, skadliga och ologiska stål- och aluminiumtullarna!

- Överväg en omstart av TTIP-förhandlingarna med EU och en återkomst till (CP)TPP! Båda dessa initiativ, om än inte oproblematiske, skulle innebära förbättringar för amerikansk utrikeshandel, och samtidigt fungera som ”stepping stones” till ett nytt multilateralt fundament i spillrorna av de kollapsade Doha-förhandlingarna inom WTO.

Daniel Rönnow
Högskolan i Gävle
Professor i elektronik

E-post: Daniel.Ronnow@hig.se

Tekniken fortsätter att förändra världen

USA har haft den ledande rollen i världen inom teknisk forskning och utveckling i en mansälder, men den är inte lika självklar idag. Kina är en stormakt inom teknik och länder som Indien och Brasilien gör stora framsteg. I USA har betydande delar av den tekniska forskningen under lång tid finansierats av försvaret, vilket påverkat dess inriktning också utanför försvarssektorn.

Områden som artificiell intelligens, telekommunikation och robotteknik ges idag stor vikt vid säkerhetspolitiska bedömningar. USA:s strategiska val kommer därför att påverka den tekniska forskningens utveckling inom dessa områden under det kommande decenniet. President Trump föreslog att USA av strategiska skäl och som skydd mot kinesisk teknologi skulle köpa det svenska telekomföretaget Ericsson. Man kan inte helt bortse från utspelet som ett skämt. Trump utfärdade en exekutiv order som förbjöd det kinesiska företaget Tiktoks verksamhet i USA, om det inte bytte ägare. I skrivande stund pågår en rättsprocess. Svenska teknikföretag måste således förhålla sig till USA:s agerande och ibland göra val om man vill verka på den amerikanska marknaden med amerikansk teknik och amerikanska leverantörer eller med t ex kinesiska motsvarigheter. Det innebär att man ibland måste göra val av teknologi eller patentstrategi baserat på politiska analyser av förhållandet mellan USA:s och Kina och deras agerande i framtiden.

Inom EU önskar särskilt Frankrike och Tyskland att stärka dess ställning inom strategisk teknik som telekommunikation och cybersäkerhet i synnerhet jämt mot Kina, men i praktiken också gentemot USA. Sveriges roll i detta är inte självklar. Vi har stora exportföretag inom teknik och traditioner av frihandel och alliansfrihet; vi försöker skilja på politik och handel, vilket kan ge intressekonflikter med EU-strategin.

Bidens vinst i valet kommer sannolikt att medföra en annan ton från USA i förhållandet till omvärlden, vilket kommer att märkas också inom tekniksektorn. USA:s politik mot Kina inom tekniksektorn kommer sannolikt att vara ungefär densamma; Demokraterna har varit tydliga med att de inte vill ses som "mjuka mot Kina". Erfarenheter från tidigare administrationer tyder inte heller på dramatiska förändringar. Under Biden kommer USA – åtminstone i ord – att söka samarbete med EU och därmed Sverige inom strategiska teknikområden. Risker att teknologi blir ett instrument i ett handelskrig mellan USA och EU minskar med Biden.

Inom teknisk forskning spelar olika internationella organisationer stor roll. De sysslar med akademisk verksamhet som att ge ut vetenskapliga tidskrifter och ordna konferenser, men de spelar också en viktig roll i arbete med tekniska standarder och genom att mässor för företag arrangeras parallellt med vetenskapliga konferenser. Inom dessa organisationer har de senaste årens internationella utveckling märkts tydligt. I synnerhet USA och Kina använder dessa organisationer för att främja sina egna politiska och ekonomiska intressen, vilket

syns t ex i arbeten med tekniska standarder. Inom organisationerna försöker man flytta fram sina positioner inom vetenskapen i allmänhet; man försöker utöva mjuk makt. Ett exempel är IEEE, den amerikanska organisationen inom elektroteknik och elektronik. Den ger ut några hundra vetenskapliga tidskrifter inom dessa områden; vetenskapsmän från hela världen – också Sverige – publicerar sina resultat i dessa tidskrifter. Under en kort tid 2019 införde IEEE ett förbud för anställda vid det kinesiska telekomföretaget Huawei att vara vetenskapliga granskare "peer review" i IEEE:s tidskrifter. IEEE gjorde detta efter att USA:s handelsdepartement infört exportrestriktioner gällande USA. Den typen av incidenter blir möjligen mindre vanliga med Biden, men den akademiska tekniska forskningen kommer fortsätta vara ett område som USA använder för att främja sina ekonomiska och strategiska intressen.

Inom det tekniska området sker mycken akademisk forskning i Sverige i samarbete med industrin. Ofta är företagen svenska med stor verksamhet i andra länder eller svenska företag med utländska ägare. Det är idag vanligt att lärosäten och enskilda forskare väljer att inte samtidigt samarbeta med två företag som är konkurrenter. Den ökande spänningen i världen och dess påverkan också på forskningen gör att svenska lärosäten och enskilda forskare i ökande grad behöver göra politiska bedömningar av olika samarbeten med företag. Sverige påverkas mer än de flesta länder då vi har ett mycket internationaliserat näringsliv och en stor del av forskningens finansiering är avhängig av industriella samarbeten. Det kommer sannolikt att efterfrågas från universitet, företag och andra länder att svenska staten tar en större roll och inför tydligare riktlinjer för akademisk forskning som anses strategiskt känslig också på andra sätt än militärt. Bidens seger kommer sannolikt inte att förändra den bilden.

Svensk teknikvetenskap – i högre grad än i många andra industriländer – har under lång tid varit starkt influerad av USA; när USA under Trump valt att gå mer sin egen väg och minskat sina internationella samarbeten påverkar det vårt land också inom teknikområdet. Sverige kommer att behöva hitta nya förebilder inom forskningen också inom det tekniska området. Den suck av lättnad som många dragit efter Bidens seger riskerar att ersättas av eftertankens kranka blekhet. Förhållandena inom teknikområdet blir – liksom inom andra områden – inte desamma som före Trump, hur mycket vi än hoppas.

Kristina Boréus
Uppsala universitet
Professor i statsvetenskap

E-post: kristina.boreus@ibf.uu.se

Presidentvalet och klimatpolitiken: kan vi andas ut med Biden som president?

USA har de näst största totalutsläppen av växthusgaser och väsentligt högre utsläpp per person än Kina, som släpper ut mest. Vad USA:s politiska ledning gör spelar roll för jordens klimat, för världspolitiken och för opinionen runt om i världen. Vi är många som haft klimatkrisen i tankarna när vi följt nagelbitaren till rösträkning. Kan vi andas ut nu? Jag besvarar frågan genom att peka på skillnader mellan Donald Trumps och Joe Bidens klimatpolitik och på andra krafter som drar i olika riktningar.

Miljö- och klimatpolitiken har polariserats. På 1970-talet, när Environmental Protection Agency (EPA), den federala miljöskyddsmyndigheten, inrättades av den republikanske presidenten Richard Nixon, tävlade partierna om att vilja försvara miljön. President George W Bush, Barack Obamas företrädare, ifrågasatte inte klimatvetenskapen även om han var betydligt mer skeptisk mot lagar som reglerar utsläppen än demokratiska presidenter. Numer präglas miljö- och klimatpolitiken av de djupaste motsättningar. Demokraterna driver på för statliga utsläppsregleringar och för att bevara orörd natur, medan Republikanerna motsätter sig inskränkningar av företagens rätt att släppa ut växthusgaser och vill öppna upp för exploatering av skyddad natur. Aldrig har den senare politiken varit så extrem som under Trumps presidentperiod.

Obamas administration antog det hittills mest omfattande programmet för reglering av växthusgasutsläpp. Dessa regleringar motarbetades i rättsprocesser runt om i landet och en del forskning tyder på att de inte hann leda till några riktiga utsläppsminskningar innan Trump blev president. Men de la grunden för en utsläppsminskande politik.

Trump tog sig genast an klimatpolitiken och började bryta upp Obamas regleringar och lägga om EPAs inriktning. En första åtgärd var att tillsätta Scott Pruitt som ny ledare för myndigheten. Pruitt är en klimatskeptiker som i egenskap av statsåklagare i delstaten Oklahoma hade hunnit stämma EPA 14 gånger. När detta skrivs finns klimatet inte ens med som ämne på EPAs hemsidas förstasida. Trump nominerade vidare två domare skeptiska till reglerande miljölagar till Högsta domstolen. Han har satsat på att återuppliva USAs kolindustri. I valdebatterna hörde vi Trump och vicepresident Mike Pence försvara fracking, metoden att nå ner till olja och naturgas (som ju är fossil) genom att spräcka berg med hjälp av vatten. Trump förde USA ur Paris-avtalet.

Biden däremot lyfte klimatfrågan i valrörelsen och lanserade en "Plan för en ren energi-revolution och miljö rättvisa" med målet att nå nettonollutsläpp av energigenererade växthusgaser i USA till 2050. För detta ändamål ska 1,7 biljoner dollar satsas, bland annat i stora investeringar i forskning och utveckling. Den planerade omställningen tänks skapa mer än tio miljoner nya jobb. USA ska bli "motorn i världens rena energiekonomi", enligt Biden. Han vill föra USA tillbaka till Paris-avtalet.

Andra delar av det Demokratiska partiet är mer radikala än

Biden. The Green New Deal (GND) heter ett förslag som förts fram i olika versioner, bland annat av senatorm Ed Markey och ledamoten i representanthuset Alexandria Ocasio-Cortez. Ytterligare 14 senatorer – bland dem till vicepresident valda Kamala Harris – och 95 representanthusledamöter, står bakom deras resolution. GND kopplar samman klimatomställning med omfördelning och fattigdomsbekämpning och bygger på omfattande statliga investeringar. Det gör Bidens plan också men den är på flera sätt mindre långtgående än GND. Poängerna med att koppla ihop en politik för att motverka den globala uppvärmningen med en politik för ekonomisk utjämning är flera. Växthusgasutsläppen per capita är högre i ojämlika än i jämlika samhällen, visar forskning. Vissa av de mäktiga företag som åstadkommer höga växthusgasutsläpp lägger svindlande resurser på lobbyverksamhet och rättsprocesser för att kunna fortsätta släppa ut. En omfördelande politik skulle kunna dämpa denna grupps resurskrävande verksamhet. Dessutom förefaller en omställningspolitik som inte kompenserar sämre bemedlade grupper orealistisk: tänk på de Gula Västarna i Frankrike och deras våldsamma protester mot höjda bensinpriser.

Även om det finns olika förslag inom det Demokratiska partiet och Bidens inte hör till de radikalaste, är det alltså mycket stor skillnad mellan Trumps och Bidens politik. Men klimatpolitiken är långt ifrån bara en fråga för presidenten. Det finns starka krafter som kommer att motarbeta Bidens klimatplan och allt som luktar GND, men andra som driver på för omställning. Här är förstas majoritetsförhållandena i kongressens båda kamrar viktiga.

Intressenter utanför det formella politiska systemet spelar också en viktig roll. Redan nämnda är de stora företag som motarbetar utsläppsregleringar genom lobbyverksamhet och rättsprocesser mot missshagliga lagar. Att domstolarna är mycket viktiga för den politiska processen har ju framgått inte minst av striden om vilka personer som ska sväras in på livstid i Högsta domstolen. Trumps iver att få in ännu en konservativ domare före valet och demokraternas hot om att då utöka antalet domare för att kunna påverka var majoriteten ligger visar att mycket står på spel.

Slutligen finns även ett folkligt motstånd mot Bidens klimatpolitik, i synnerhet bland Trump-anhängare. De har dock inte vunnit kampen om själarna. Det finns också en livaktig klimatrörelse, inte minst bland unga, såsom Sunrise-rörelsen som stöder GND.

Så vi som oroar oss för att ingen kraftfull politik förs mot den globala uppvärmningen i USA kan inte andas ut bara för att Biden vunnit valet. Men vi kan dra en lättnadens suck och blicka framåt.

Svante Nordin

Lunds universitet

Professor emeritus

E-post: svante.nordin@kultur.lu.se

USA, presidentvalet och utrikespolitiken

Donald Trump har liksom på sin tid Ronald Reagan varit föremål för ursinne, hat och avsky i Västeuropa, inte minst i Sverige. Beskyllningarna var i flera avseenden desamma som riktades mot Reagan. De handlade om högerextremism, rasism, fascism, om okunnighet om världen och om en aggressiv politik som kunde starta ett nytt världskrig. Reaktionen är lätta att förstå såtillvida som både Reagan och Trump lade om USA:s kurs på ett radikalt sätt. Liksom på sin tid Reagans "konfrontationspolitik" gentemot Sovjetunionen väckte starka motreaktioner har Trumps "konfrontationspolitik" gentemot Kina gjort detsamma.

De åtta åren med Reagan och de fyra åren med den äldre Bush lämnade världen så förändrad att skiftet var oåterkalleligt. En ny världsordning hade trätt fram. Ingen kunde vrida klockan tillbaka. För Trumps del är detta kanske inte lika självklart. Trumps förändrade utrikespolitik har visat sig framför allt i Mellanöstern och i förhållande till Kina.

I Mellanöstern hade Barack Obamas politik inneburit ett skifte bort från USA:s gamla bundsförvanter (särskilt Israel) och ett närmande till dess tidigare fiende Iran. Trumps politik betydde ett återvändande till en Israelvänlig och en gentemot Iran hård linje. De gamla allianserna och den gamla frontlinjen återupptogs. Men Trump drev bundsförvantskapet med Israel betydligt längre än någon tidigare amerikansk president sedan Truman hade gjort. Därmed ritades kartan om i Mellanöstern. En ny typ av fredsprocess öppnades samtidigt.

I förhållandet till Kina utmärktes Trump-åren av en större barskhet. Det som i medierna kallades ett "handelskrig" hade en geopolitisk dimension som kanske snabbare uppfattades i Japan, på Taiwan eller i Hong Kong än i Nordeuropa.

I vad mån har Trump-administrationens nya utrikespolitik avspeglat ett nytt utrikespolitiskt tänkande? Jag tror att den gjort det både i förhållande till George W. Bush och i förhållande till Obama.

Efter 9/11 tog Bush-administrationens utrikespolitik en ny vändning som kulminerade med invasionen av Irak 2003 och med de "neokonservativas" tid vid makten. Det neokonservativa tänkandet kan kanske ses som en variant av det Woodrow Wilsonska globala tänkandet. Det gick ut på att göra världen säker för den liberala demokratin och gav också militära maktmedel en roll i fråga om att skapa en ny liberal världsordning. Irakkriget ledde till ett misslyckande för denna politik, framför allt kanske därför att det skapade en inrikespolitisk backlash i USA. Kostnaderna för den liberala aktivismen blev större än hemmapubliken fann sig tillrätta med.

Barack Obama kunde skörda frukterna av denna backlash. Han vann en valseger som i utrikespolitiskt avseende vilade på tanken att USA skulle dra sig tillbaka, avstå från alltför aktiv intervention och i stället styra från baksätet. Också denna politik visade sig emellertid vara förenad med problem. I Europa kunde Ryssland ostraffat börja krig mot Ukraina och annektera Krim. I Mellanöstern ledde USA:s tillbakadragande

från Irak till ett temporärt maktövertagande för IS över vidsträckta områden. Inbördeskriget i Syrien föranledde inte något amerikanskt ingripande. Amerikanska protester mot den syriska regeringens användande av kemiska vapen slutade i fiasko. USA:s tidigare starka roll i Mellanöstern utplånades till förmån för framför allt Ryssland.

Trump-administrationens utrikespolitik måste ses mot bakgrunden av vad som föregått. Ett återupptagande av en interventionspolitik sådan som förts av de båda Bush liksom av Bill Clinton var med hänsyn till den amerikanska opinionen uteslutet. Den republikanska utrikespolitiska tradition som vänt sig mot allt deltagande från USA:s sida i "främmande krig" hade under de gångna åren fått en renässans. Å andra sidan gällde det att återupprätta USA:s prestige och dess roll som dominerande aktör på den internationella scenen. Detta innebar också att USA:s avskräckningsförmåga måste demonstreras. På samma gång borde amerikanska marktruppen inte sändas ut utan i görlig utsträckning tas hem. Man kan se administrationens begränsade militära aktioner mot regimerna i Syrien och Iran i detta ljus, liksom det hotfulla språket (kombinerat med vänskapliga gester) gentemot Nordkorea.

I fråga om motsättningen moralism-idealism, som ofta uppfattats som avgörande när det gäller amerikansk utrikespolitik, finns hos Trump-administrationen visserligen ett tydligt pro-demokratiskt drag. Man ställer sig på det demokratiska Israels sida gentemot det auktoritära Irak eller gentemot de auktoritära palestinska organisationerna. Man ställer sig på det demokratiska Taiwans sida gentemot det auktoritära Kina, man stödjer demokratiörelsen i Hong Kong och på andra håll. Ändå är det den "realistiska" politik som framför allt slår vakt om det nationella intresset som väger tyngst i principiella uttalanden. De neokonservativas vision finner ingen plats.

Bortsett från Trumps omisskännliga personliga stil kan hans utrikespolitik kanske bäst ses som liggande i samma strömfåra som Reagans. En konservativ retorik har kombinerats med återhållsamhet i fråga om militära interventioner. USA:s nationella intressen har betonats samtidigt som dess aktiva roll på världsscenen har varit tydlig.

Vad står Joe Biden för? Vid slutet av Obama/Bidens tid vid makten var det uppenbart att den unipolära ordningen upphört och att vi trätt in i en postamerikansk värld. Någon hegemonisk garant för den globala ordningen fanns inte längre.

Under Trump har USA återtagit en mera aktiv roll i världspolitik. Kommer Bidens seger att innebära en mera passiv roll för USA och i värsta fall en återgång till Obama-årens situation? Framtiden får utvisa.

Markku Rummukainen

Lunds universitet

Professor i klimatologi

E-post: markku.rummukainen@nateko.lu.se

Mot en 180 graders svängning i klimatpolitiken

Sällan har kontrasten i amerikanska presidentkandidaters syn på klimat varit större än för Donald Trump och Joe Biden. Trump var en given nitlott vad gäller klimatarbetet både i USA och i världen, lite av ett fossil faktiskt. Vilka konkreta avtryck Joe Biden lämnar på klimatarbetet är förstås än så länge osäkert, men allt pekar på att vi kan räkna med ett lyft i klimatarbetet både i USA och globalt.

Bidenadministrationens möjligheter att bedriva effektiv klimatpolitik beror på hur maktbalansen till sist blir i senaten. Just nu hänger det på håret och kanske avgörs maktbalansen först i början av nästa år. Även om Demokraterna fortsätter att hålla i representanthuset, utan medhåll i senaten är det mycket troligt att klimatlagstiftning som skulle ge stadga och långsiktighet uteblir även under Biden. Det kan förstås visa sig möjligt med avsteg bland för övrigt enade republikaner i olika frågor, inklusive sådana med klimatrelevans. I så fall skulle framsteg kunna göras på lagstiftningsfronten även utan att Demokraterna är i majoritet i senaten. Världen är inte heller helt sig lik som den var för fyra år sedan. Klimatfrågan har idag en annan synlighet än då, och många som vid Trumps maktagande fortfarande tänkte i gamla banor är idag klarare över möjligheterna i klimatomställningen.

Oavsett frågan om senaten ger presidentmakten möjlighet att styra med verkställande presidentordrar, dock förstås med risk att nästa president kör över med sina ordrar. Obama använde sig av presidentordrar för att föra klimatarbetet framåt. Trump kasserade en del av dessa, och kom därtill med egna ordrar som ytterligare bromsade klimatarbetet.

Joe Biden har lovat att återansluta USA till Parisavtalet. Då kan även USA förväntas lämna in en ny nationell klimatplan (alla länderna förväntas uppdatera sina tidigare planer i enlighet med Parisavtalets bestämmelser). USA kan säkert också förväntas återuppta sitt stöd till internationell klimatfinansiering, FN:s klimatkonventions sekretariat och så vidare. Kanske återansluter sig USA till UNESCO som har viktig klimatrelaterad verksamhet. Även om USA inte är den enda finansören av internationellt samarbete på klimatområdet, är landet sedan länge en stor bidragsgivare. Att USA återansluter sig till det internationella klimatarbetet är viktigt, och tillsammans med Kina som nu också visar framfötterna i klimatfrågan, och förstås EU, kan man verkligen börja prata om en global ambitionshöjning, som förhoppnings sprids som ringar på vattnet.

Trump försökte verkligen backa i klimatarbetet, inte bara multilateralt utan också i själva USA. Han hann med en del, men det hade behövts en andra mandatperiod för att fullborda resten. Han försvagade viktiga klimatmyndigheter som EPA ("Environmental Protection Agency") genom att fylla ledningsposter och rådgivande grupper med folk med andra intressen och prioriteringar. Han använde presidentordrar för att försvaga beaktandet av klimatförändringen i olika beslutsunderlag, inklusive inför stora infrastrukturplaner. Ett ikoniskt bakslag för klimatarbetet i USA inleddes 2017 när

Trump satte "Clean Power Plan" i skottgluggen. Planen som hade tillkommit ett par år tidigare syftade till att minska utsläppen från kraftverk i USA, och har möjliggjort USA:s första bidrag till Parisavtalet. Det tog ett par år, men Trump lyckades också sänka Clean Power Plan med en tandlös plan, liksom en del andra klimatrelaterade normer och regler under sina fyra år. Dessutom öppnade han upp mer federalt land för olje- och gasprojekt. Trump hade hunnit med ännu fler beslut och större skada på klimatarbetet om han inte hade mött motstånd i och med att exempelvis många delstater höll emot, vilket har fått domstolarna att gå varma. (Att presidentordrar kan vara svåra att styra med exemplifieras av att också Clean Power Plan hade fastnat i domstolarna.) Biden kan nu rensa upp, men det tar förstås sin tid.

Joe Biden har lovat tuffare nationella klimatmål för USA, inklusive netto-noll vid 2050, investeringar i forskning och innovation kring klimatomställning, att stödja uppskalning av klimatlösningar, klimatsäkring av viktig infrastruktur, återupptagning av globalt engagemang och att motverka fossila bränslen. Han har hintat om att baka in klimatfrågan i utrikespolitiken, säkerhetspolitiken och handelspolitiken, och via presidentordrar snabba på effektivare och renare produkter, exempelvis bilar. Han har också lovat investera närmare två biljoner dollar under de kommande fyra åren i ren energi, grön infrastruktur och miljöriktiga under de närmaste åren och i samma veva hävstånga både privat och annan offentlig finansiering. I slutänden kan det ändå bli sysselsättningen, återhämtning och andra ledord som får stå som rubriker, för att undvika tidskrävande polemik om klimatfrågan i kongressen. Trump var en glasklar bromskloss vad gäller klimatarbetet. Biden kan reparera skadan och mer därtill, speciellt om han får senaten med sig. Även utan en samarbetande senat kan vi dock se fram emot förstärkt klimatpolitik och konkreta åtgärder både i USA och globalt, genom presidentordrar. Om presidentorder skulle bli det viktigaste instrumentet, då bör man hoppas på att även nästkommande president kommer att vara likasinnad, så att besluten får slå rot och får långsiktig effekt.

Kjell Engelbrekt

Försvarshögskolan

Professor

E-post: Kjell.Engelbrekt@fhs.se

Återgång till status quo ante? Utrikes- och säkerhetspolitik under president Biden

Efter en polariserande och bitvis hätsk presidentvalskampanj har Joseph Biden gått segrande ur striden. Trots den utdragna rösträkningsprocessen är det nu uppenbart att Biden har erhållit ett tydligt mandat att förändra USA:s utrikes- och säkerhetspolitik. Men huvudfrågan många ställer sig är ifall Bidenadministrationen kommer att återknytta till klassisk amerikansk efterkrigspolitik eller snarare välja att ta spjärn emot Donald Trumps kraftiga omorientering under 2017-2020 för att staka ut en ny, mer framtidsorienterad kurs.

Det största problemet med Trumps utrikes- och säkerhetspolitik var, enligt många, bristen på sofistikerade tillvägagångssätt. *Neue Zürcher Zeitung* påpekade för ett par veckor sedan att det ensidiga bruket av "hammare" ur den utrikespolitiska verktygslådan visserligen ledde till ett ovanligt effektivt rivningsarbete, men att oviljan att begagna något av alla övriga instrument som står USA till buds gjorde ansatsen ofruktbar. Bedömare finner det också slående att flera av USA:s politiska motståndare, såsom Ryssland, gärna sett att Trump erhållit en andra mandatperiod medan många allierade och partnerländer föredrog ett maktskifte på presidentposten.

Förhoppningarna på att Bidenadministrationen ska återställa amerikansk efterkrigspolitik liknande Barack Obamas eller Bill Clintons är stora, framför allt i Europa. Där vill man se en utpräglat transatlantisk hållning som minskar efterfrågan på en profilerad europeisk säkerhets- och försvarspolitik, vilken i sin tur riskerar medföra ekonomiska kostnader och politiskt missnöje i vissa EU-länder. I Asien skulle många av de mindre länderna också föredra mer av traditionellt amerikanskt stöd till multilaterala institutioner.

Men eftersom USA alltjämt strävar efter att sänka sina kostnader och begränsa olika säkerhetspolitiska åtaganden vore det oklokt av en ny administration att inte dra nytta av Trumps "rivningsarbete". Biden kan demonstrera engagemang för traditionella allierade och partnerländer utan att gå mer än en handfull av dem till mötes. Bara beredvilligheten att samtala och samverka med länder lär generera välvilja som man kan utnyttja för att begära konkreta motprestationer.

I Mellanöstern har Trumps fyra år vid makten understrukit USA:s ovilja att erbjuda långtgående amerikanska säkerhetsgarantier. Även i framtiden lär man nöja sig med att stödja de regeringar man har störst förtroende för genom export av vapen och diplomatisk rådgivning. Hörnstenarna i Mellanösternpolitiken är liksom under det kalla krigets epok framför allt Israel, Saudiarabien och Egypten. Trumpadministrationens historiska bidrag tycks bli att ha minskat friktionen dessa länder emellan samt att ha utnyttjat anti-iranska stämningar till att utvidga koalitionen till Gulfstater som är någorlunda positivt inställda till USA, såsom Bahrain och Förenade Arabemiraten.

I Asien verkar utrikesminister Mike Pompeo under 2020 lyckats samla Indien, Japan och Australien i en fyrbent koalition av nyckelaktörer som vänder sig emot Kinas expansiva

ansträngningar i denna del av världen. Samtidigt betraktade Trumpadministrationen mindre aktörer och regionala multilaterala organ som irrelevanta, en inställning Biden troligen vill korrigera.

I Europa är NATO och EU så djupt etablerade att motsvarande omstrukturering från multilaterala arrangemang till resursstarka nyckelstater aldrig var realistisk på kort sikt. Ett andra mandat för Trump hade dock sannolikt inneburit en existentiell kris för den transatlantiska länken och en stor utmaning för EU. Det europeiska land som lyckades utnyttja Trumpadministrationens preferens för bilaterala relationer är Polen, där en amerikansk bas är under uppbyggnad.

Vad kan då Biden förväntas göra efter att ha svurit presidenteden i januari 2021? Redan under kampanjen avgav han flera löften som sannolikt infrias på kort varsel. Vi kan emottse återinträde i Världshälsoorganisationen och Parisklimatavtalet samt ett förnyat åtagande till frihandel med Världshandelsorganisationen som central tvistlösningsmekanism. En rad bilaterala och multilaterala säkerhetsarrangemang, särskilt NATO, kan få nytt liv.

Däremot finns inga skäl för en Bidenadministration att återställa en globalt giltig doktrin med USA som militär garantimakt. I ljuset av de kostnader som pandemin sociala och ekonomiska återverkningar medför är det betydligt mer ändamålsenligt att låta allierade och partnerländer bära en väsentligt större del av bördan, och förmodligen verkningsfullt att påminna allierade om hur nära det var att *America First*-doktrinen förlängdes med fyra år.

Biden lär alltså återställa ett större mått av förutsägbarhet i amerikansk utrikes- och säkerhetspolitik. Men de synnerligen krävande uppgifter som seglat upp på den inrikespolitiska dagordningen – såsom att återuppliva näringslivet, bemanna federala organ med kompetent personal, skapa förtroende mellan polismyndigheter och medborgare – kommer att uppta det mesta av administrationens tid. Och därför är det möjligt att man istället för att formulera linjedokument låter enskilda uttalanden, sändebud och mötesagendor visa vägen framåt under de första månaderna. I många USA-vänliga huvudstäder kommer man vilja visa sin uppskattning över den relativa stabilitet som installerandet av en Bidenadministration innebär.

På längre sikt kommer Bidens syn på internationella frågor att framträda tydligare. Och givet vad vi vet om hans ställningstaganden inom Obamaadministrationen finns anledning att förvänta sig en nykter, återhållsam attityd där USA bygger koalitioner för att i möjligaste mån säkra sina egna och övriga demokratiers intressen och värden. Till skillnad från den senaste demokratiska administrationen är det också troligt att Biden prioriterar konkret agerande framför sirligt utformade middagstal.

Manuela Nilsson
Linnéuniversitetet
Docent i freds- och utvecklingsstudier
E-post: manuela.nilsson@lnu.se

Det amerikanska valets betydelse för svenskt utvecklingsarbete i Latinamerika

Latinamerikaner har förmodligen följt det amerikanska presidentvalet med mer oro än vi här i Europa. Som USA:s södra grannar har deras historia efter självständigheten för mer än 200 år sedan dominerats av den kraftfulla jätten i norr, som kallar subkontinenten sin egen bakgård och observerar latinamerikanska relationer med andra länder med misstänksamhet. Latinamerika behöver USA. Trots framsteg inom vissa områden fortsätter regionen att kämpa med höga nivåer av ojämlikhet, korruption, våld, brott och sociala konflikter. Coronapandemin har på kort tid sopat bort tjugo års ansträngningar av fattigdomsbekämpning. I Sverige har Latinamerikas situation resulterat i en ny regional strategi som under de närmaste fem åren främst fokuserar svenskt utvecklingsarbete på att stärka demokrati, mänskliga rättigheter, fredliga samhällen, rättsstaten och hållbar utveckling. Men kommer den nya amerikanska presidenten att arbeta vid sidan av Sveriges ansträngningar att hjälpa Latinamerika?

Under de senaste fyra åren ignorerade den amerikanska regeringen till stor del Latinamerika. Trumpadministrationen följde en ganska oregelbunden inställning. Den försökte tvinga regionala ledare för att uppfylla amerikanska nationella mål, exempelvis genom påtryckningar för att Mexiko ska betala för en gränsmur mellan länderna, eller hota med våld för att få bort den venezolanske diktatorn Nicolas Maduro från makten och införa sanktioner som bidragit till landets humanitära kris. Båda ansträngningarna misslyckades. De enda ytterligare initiativen var omförhandling av NAFTA för att bättre tjäna amerikanska handelsintressen, upplösningen av Barak Obamas strategier för att normalisera förbindelserna med Kuba och en migrationspolitik som tvingar centralamerikanska migranter att vänta på rättsliga förfaranden i mexikanska läger istället för på amerikansk mark. Därutöver stod USA endast och observerade hur människor gick ut på gatorna i Nicaragua, Chile, Colombia, Peru, Bolivia och Ecuador för att protestera mot politiska eliter, korruption och ekonomisk ojämlikhet samtidigt som kontinenten föll i ekonomisk kris. Trump besökte Latinamerika endast en gång för att delta i G20-toppmötet i Argentina 2018. Hans nyligen föreslagna strategiska plan för Latinamerika fokuserar mestadels på hans främsta rädsla: Kinas ökande inflytande i Latinamerika - ett inflytande som paradoxalt nog har endast blivit möjligt på grund av hans försummelse av regionen.

Latinamerikaner är vana vid en berg-och-dalbana-relation där USA:s intressen bestämmer nivån på engagemanget i subkontinenten. De anpassade sig till frånvaron av USA:s ledning under Trump-administrationen, men inte utan konsekvenser. Nya opinionsundersökningar avslöjar att de flesta latinamerikaner har en överväldigande negativ uppfattning av USA, med undantag för Trumps personliga konservativa vänner som leder regeringarna i Brasilien, Paraguay, Chile och Ecuador.

Joe Bidens seger i det amerikanska valet väcker förhoppningar igen. Frågan är dock om den nya amerikanska

presidenten kommer att förbättra relationen och samarbeta med länder som Sverige för att ta itu med grannregionens problem. En Biden-administration förväntas återföra USA till den upptrampade stigen med en traditionell strategi för en liberal internationell ordning som främjar frihandel och liberal demokrati som säkerställer amerikanska intressen och ledarskap i världen. Amerikansk isolationism kommer sannolikt att bytas ut. Men hur mycket kommer det påverka Latinamerika?

Under valmånaderna har Bidenteamet upprepade gånger hävdad att framgången för amerikansk inrikespolitik är beroende av stabilitet längs dess södra gräns och föreslog ett multilateralt partnerskap med fokus på klimatsamarbete, handel, framsteg för demokrati, mänskliga rättigheter och ekonomisk utveckling. Detta ligger i linje med den svenska regionala strategin för Latinamerika och en välkommen förändring av Trumps strategi. Som Obamas sändebud till regionen lärde Biden känna regionen väl och kommer troligen att återvända till strategier som han tidigare använt, som att stödja den norra triangeln (El Salvador, Honduras och Guatemala) med politik som motverkar det han anser som grundläggande orsaker för migrationen från regionen till USA: korruption, våld och fattigdom. Politiken gentemot Venezuela kommer troligen att betona humanitärt bistånd i kombination med ökade sanktioner. Förhållandet mellan USA och Kuba förväntas återgå till det normala. Biden kommer att se till att USA återigen representerar ett alternativ till Kina i Latinamerika.

För mycket beroende av gamla strategier har också framkallat kritik mot vad som ses som Bidens fortsatta betoning på säkerhet snarare än utvecklingspolitik. Bidens entusiasm för Plan Colombia, ett massivt ekonomiskt och militärt biståndspaket som syftade till att ta bort den olagliga narkotikahandeln i landet som undertecknades som lag av Bill Clinton år 2000. Den har haft begränsat inflytande på de sociala och ekonomiska förhållandena som ligger till grund för narkotikahandeln, eller det ökande flödet av kokain till USA, utan istället blivit ett stöd till den colombianska militären, som ofta anklagas för kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Bidens stöd till Obamas Allians för välbästand, som erbjöd ekonomiskt stöd i utbyte mot inhemska reformer och ekonomiska investeringar, tjänade tydligen också främst till att öka militär kapacitet och att militarisera polisen.

Sammantaget kommer den nya amerikanska presidenten definitivt vara bättre för Latinamerika men han kommer inte att kunna ersätta det akuta behovet av länder som Sverige att hjälpa latinamerikaner att övervinna sina utmaningar.

Simon Davidsson Kurland
Uppsala universitet
Universitetslektor i energiomställning

E-post: simon.davidsson@geo.uu.se
Twitter: [@SimonDavidss](https://twitter.com/SimonDavidss)

Ny energi eller gammal dominans?

Under en president på 2000-talet ökade oljeutvinningen i USA med aldrig förut skådad hastighet. Vicepresidenten från denna administration är nu vald till USA:s nästa president och bär världens förhoppningar om att få igång det globala klimatarbetet på sina axlar. Vad kan valet av Joe Biden betyda för energiomställningen i USA och globalt?

Den historiskt höga inhemska utvinningen av olja och fossilgas är beroende av att oljeindustrin börjat använda hydraulisk frakturering (fracking) för att utvinna tidigare oekonomiska okonventionella resurser, vilket möjliggjordes till stor del redan under Bushadministrationen i början av 2000-talet. Donald Trump har under senare tid kunnat använda de historiskt höga produktionsnivåerna av olja och gas till att utropa "energy dominance". Gällande klimatfrågan förefaller Trump-administrationen präglas av en ovilja att ens kännas vid problemet och en (förhoppningsvis) sista gåva till det internationella klimatarbetet var att dagen efter årets val formellt dra USA ur Parisavtalet.

Joe Biden har däremot gått till val med en ambitiös klimat- och energiplan som bland annat utlovar eliminerade klimatutsläpp till 2050 och stora investeringar i infrastruktur för att minska klimatutsläppen och förbereda nationen på klimatförändringarnas konsekvenser.

Han har lovat att återansluta USA till Parisavtalet och dessutom leda arbetet med att få andra länder att öka sina klimatansträngningar. Som en av de största utsläpparna av växthusgaser har USA faktiskt haft minskade territoriella klimatutsläpp under det senaste årtiondet, vilket de skulle kunna använda som påtryckning i dessa ansträngningar. Denna minskning beror till största delen på en minskning av kolkraft som haft svårigheter att konkurrera med de låga fossilgaspriserna som blivit en konsekvens av den framväxande utvinningen från fracking. Att även byta ut fossilgasen och oljan ur energisystemet kan bli mer utmanande, vilket behövs för att kunna uppnå nollutsläpp.

En "ny grön giv" har diskuterats inom demokraterna på senare år och Biden har utlovat att återuppbygga nationen efter pandemin där satsningar på modern infrastruktur och rättvis, ren energi ska vara viktiga beståndsdelar. Det återstår att se hur stor del av de sannolikt mycket stora summor som kommer investeras som hamnar inom vad som kan räknas till ren energi. Obamas stimulanspaket efter finanskrisen innehöll stora summor till olika former av ren energi, samtidigt som det bara utgjorde omkring 10 procent av den totala satsningen. Mycket har dock hänt på energifronten sedan Obama tog makten. Medan en stor del av Obamapengarna gick till att rädda den amerikanska fordonsindustrin har ett specifikt elbilsföretag idag ett högre börsvärde än de tre stora klassiska amerikanska biltillverkarna tillsammans. Sol- och vindenergi växer snabbt, i många fall på rent marknadsmässiga grunder. Där Trump har kämpat för att rädda kolindustrin och de jobb som finns där, arbetar idag troligen fler med förnybar energi

och energieffektivisering än med fossila bränslen i USA.

Här blir rättvisefrågorna viktiga då människor som idag har välbetalda jobb på landsbygden förlorar arbeten och de nya som skapas kan hamna på andra platser och efterfråga andra kompetenser. Att få med sig hela landet på energiomställningen kommer onekligen bli en utmaning.

Klimatet och den globala energiomställningen behöver ett USA som både minskar sina egna utsläpp och får andra att agera. Internationellt kan vi räkna med en ny stark röst för klimatet, som vi alla har väntat på i minst fyra år. Det ska dock bli oerhört spännande att se huruvida Biden vågar och får möjlighet att tänka nytt och verka för verklig förändring på hemmaplan i ett högoktanigt USA.

Kevin Cullinane
Göteborgs Universitet
*Professor of International Logistics
and Transport Economics*

E-post: kevin.cullinane@gu.se

The Impact of the US Presidential Election on Logistics

Following the election of Biden as President of the United States of America, there is an expectation that things will be different than under President Trump. In some aspects, this will certainly be the case, but in others perhaps not. The focus of this piece, however, is specifically on how Biden's election might affect the field of international logistics. In order to facilitate such an analysis, it is critically important to bear in mind two fundamental characteristics of this domain. The first is that the demand for freight transportation and wider logistics activity is a derived demand that stems directly from the volume and nature of trade, mainly international trade. The second is that although it is feasible to distinguish between the differential effects on international logistics outside the USA and domestic logistics within the nation, much of the freight transportation and logistics which occurs within any nation is functionally related to international freight movements – for example, the movement of goods to and from import and export nodes such as ports, airports and land border crossings. Thus, since the former is functionally dependent on the latter, any analysis of what might change in domestic logistics within the USA cannot really be separated from any changes in international logistics that Biden's election might bring about.

The logical starting point for the analysis is trade policy. In contrast to what might be expected from a Republican leadership, the Trump administration has not exactly been founded on the ethos of free trade, instead adopting policies of imposing tariffs on Chinese imports and disengaging from multilateral trade agreements in favour of individually negotiated bilateral trade agreements.

Although possessing a different motivation, Biden too is no great follower of the free trade ethos. However, in seeking to distance himself from the policies of his predecessor, it is to be hoped that he will bring greater consistency and a more conventional diplomatic approach to the negotiation of trade agreements. In particular, he is likely to try and restore better relations with both China and the EU. In the case of trade agreements with the EU and the UK, this is unlikely to have a significant impact on merchandise trade and, therefore, on logistical flows. In the case of the former, however, transpacific freight movements are likely to increase, particularly if the US attracts Chinese investments.

Biden is certainly more positive towards a multilateral approach to trade. For example, although his administration is unlikely to remove the tariffs imposed by Trump on Chinese products (a popular policy in US), he will probably seek to agree the multilateral adoption of such tariffs with the EU, the UK, Japan and its partners in multilateral trade agreements. Indeed, Biden may well go further by imposing environmental tariffs on trade and, in order to secure greater employment within the US, take proactive steps to discourage the relocation of industry overseas. This latter policy has been

reinforced by the supply chain vulnerabilities that have been exposed in the US by the Covid-19 pandemic. To this end, Biden has already published his plans to utilise the provisions of both the Defence Production Act and the Procurement Act of 1949 to mandate the production and storage of certain critical goods within the US and to utilise the purchasing power of federal government to reinforce this.

In response to both the imposition of trade tariffs and ongoing trade disputes, as well as the implementation of the United States–Mexico–Canada Agreement (USMCA), there has already been some re-shoring of production back to the US from overseas locations. However, motivated not only by the need to reduce the risks associated with supply chain vulnerabilities, but also by the desire to benefit workers in the US, it is clear that Biden's objectives for the re-shoring of production and their associated supply chains are even more ambitious. Although the federal government does have plans to provide some form of compensation to the manufacturers of critical goods for implementing these policies, the logistical challenges imposed on manufacturing processes, warehousing and freight distribution within the US are enormous. If successfully overcome, however, there is likely to be a significant substitution of US domestic production for imports. This will be exacerbated by the likely outcome of the ongoing trade dispute with Mexico. As such, an expansion in US domestic logistics infrastructure, operations and flows can be anticipated at the expense of the international logistics sector which services US international trade.

In conclusion, it is probably fair to say that the election of Joe Biden will not result in any sort of transformational change to global trade or the international logistics arena. Prompted by the ongoing Covid-19 crisis, the trade disputes that are likely to continue into the future (primarily with China and Mexico – for which there is widespread support amongst the US electorate) and the political desire to increase employment and salary levels in the US, the plans that have already been announced are likely to lead to an expansion of US domestic logistics activity at the expense of international flows. The extent to which Biden's plans can be successfully implemented is dependent, however, on the support he receives from the other US governmental institutions. Given the scale of demand, the ultimate challenge for the international logistics industry will come if and when a successful vaccine for COVID-19 is developed. At that time, the efficiency of all nations' domestic logistics industries is set to face a very severe test.

Alexander Styhre
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Professor i företagsekonomi
E-post: alexander.styhre@handels.gu.se

Ett företagsekonomiskt perspektiv på det amerikanska presidentvalet

Presidentvalet 2020 har ansetts vara viktigare än på länge eftersom den kaotiska Trump-administrationen i de flesta avseenden har brutit med en västerländsk och amerikansk demokratisk tradition såtillvida att lagar, regelverk, och praxis har systematiskt ifrågasatts och/eller aktivt underminerats. En bredare politisk fråga är dock hur valet påverkar den amerikanska, svenska och internationella ekonomin. De strukturella problem som föreligger i det amerikanska samhället med hög skuldsättning på federal och statlig nivå samt i såväl näringsliv som i hushållen är en hämsko för ekonomisk tillväxt. Den nollränta som centralbanker kämpat med som ett medel för att få upp inflationen bör ses som ett tecken på en bristande aptit för investeringar. Begränsat intresse för investeringar är i sin tur en effekt av begränsad eller fallande efterfrågan, vilket i sin tur är en konsekvens av en stagnerande reallöneutveckling samt en växande ekonomisk ojämlikhet.

Ett alternativt perspektiv är att utbudet av finanskapital är så omfattande till följd av finansindustrins expansion och innovationsförmåga att det inte längre finns någon märkbar alternativkostnad för kapital som lånas ut, vilket pressar ner räntan till noll (vilket möjligen förklarar situationen i Sverige där reallöneökningar under mer än två decennier likväl åtföljts av Riksbankens noll- eller minusränta). De rikaste hushållen har förvisso en hög netto-konsumtion men sparar även en betydande del av sina disponibla inkomster, inte minst i högrisktillgångar som hedgefonder som har specialiserat sig på att aktivt påverka företag till att öka sina utdelningar och återköpa sina aktier för att främja aktieägarintressen. Låginkomsthushåll har å andra sidan endast begränsade medel att konsumera för då ökade boendekostnader, kostnader för sjukvård, mediciner, samt högre utbildning gröper ur hushållsbudgeten.

Ett politiskt och ideologiskt motiverat försvagande av fackföreningsrörelsen i USA sedan början av 1980-talet har gjort att näringslivet idag har få legitima samtalspartners. Vidare är det amerikanska politiska systemet idag präglad av särintressen, lobbyism och kampanjdonationer, och det är svårt att se hur det politiska systemet skulle kunna reformera sig själv inifrån för att bli mer lyhört för intressen som artikuleras inom andra delar av samhället än i näringslivet. De handlingsalternativ som återstår för att skapa arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt är antingen att den federala staten och stater drastiskt ökar sin belåning för att bekosta exempelvis infrastrukturprojekt eller andra offentliga investeringar, eller att företagsledare och styrelseledamöter rehabiliterar idén att det är företagen som är den primära motorn med avseende på skapandet av såväl ekonomisk som social välfärd i en kapitalistisk ekonomi.

Företag genererar inte bara ekonomiska värden utan fördelar även dessa värden genom lönesättningsmekanismen och genom att bekosta socialförsäkringssystem såsom

sjukförsäkringar och pensionsfonder, inte minst i USA. För att motverka ekonomisk stagnation kan lönsamma företag avsätta en större andel av sitt ackumulerade kapital för att stärka reallöneutvecklingen och sjukvårds- och pensionsfonderingarna. Dagens modell där minskade eller helt uteblivna reallöneökningar har kompenseras av en snabb utbyggnad av kapitalmarknaderna och en ökad skuldsättning (ibland kallad "debtfare") är inte långsiktigt hållbar utan kräver nytänkande och ekonomiska reformer.

Det har funnits en bred konsensus bland såväl demokrater som republikaner om värdet av att låta näringslivet i hög grad reglera sig självt samtidigt som det politiska etablissemanget blir alltmer beroende av näringslivets ekonomiska stöd. Endast ett fåtal politiker såsom senator Bernie Sanders har vågat sig på en mer visionär och reformorienterad retorik, men dessa politiker är marginalföreteelser på nationell nivå även om de har tilltalat en yngre, högutbildad och mer urban väljarkrets. Joe Biden och inte minst vicepresident Kamala Harris hälsas av många mittenväljare som två politiker med förmågan och viljan att återskapa USAs internationella anseende och som möjligen även kan bli framgångsrika i att hela och ena den amerikanska nationen. Det är en mangrann uppgift som kräver samarbete även med de republikanska politiker som helhjärtat stöttat Trump under dennes ämbetsperiod.

Om Biden kan leva upp till dessa förväntningar återstår att se, men den amerikanska ekonomin och det amerikanska samhället kräver sannolikt djupgående strukturella reformer för att blidka de republikanska väljare i The American Heartland som just bevittnat en valförlust. Det är möjligt att de strukturella problemen i den amerikanska ekonomin endast kan lösas med hjälp av reformer av den typ och omfattning som Franklin D. Roosevelts The New Deal-program initierade under 1930-talet. The New Deal bemöttes med stor skepticism bland ett flertal av samtidens näringslivsrepresentanter och konservativa politiker, men historieskrivningen ger vid handen att dessa reformer skapade förutsättningar för den amerikanska dominansen i världsekonomin och på den politiska scenen under efterkrigsperioden.

Om inget omfattande reformarbete initieras så kommer den nuvarande modellen med en ökad skuldsättning på alla nivåer sannolikt att bestå. Coronapandemin och dess ekonomiska efterverkningar lägger också sten på borden och inskräper behovet av någon form av nytänkande för att reformera den amerikanska ekonomin. Hur detta skall gå till och på basis av vilka legala och regulatoriska reformer är för tidigt att säga, men den nyvalda presidenten kommer att ha betydande utmaningar framför sig. I värsta fall kan delar av befolkningen radikaliseras ytterligare på basis av det missnöje som är en effekt av svag jobbtillväxt och allt snävare hushållsbudgetar och samhällsekonomiskt reformutrymme.

Christer Fuglesang

Kungliga Tekniska Högskolan

Professor i rymdfart KTH,
docent i partikelfysik Stockholms Universitet

E-post: cfug@kth.se

Twitter: [Cfuglesang](https://twitter.com/Cfuglesang)

Rymdpolitik i USA

Rymden har aldrig varit något hett eller omstritt tema i amerikanska valrörelser. I år kanske ännu mindre än vanligt, jag har faktiskt inte hört det nämnas alls, fast å andra sidan var det en helt unik valkampanj där sakfrågor verkligen lyste med sin frånvaro. Många presidenter har dock satt, eller velat sätta, sin prägel på rymdpolitiken. Mest berömt av allt är förstås Kennedys förslag 1961 att skicka en människa till månen och tillbaka före decenniets utgång. Han fick också stöd av det i kongressen och pengar strömmade till Nasa. Som mest fick Nasa 4,4 procent av den federala budgeten, år 1966. Men man kan nog framförallt tacka Lyndon Johnson för att Apolloprogrammet faktiskt lyckades med den fantastiska utmaningen. I juli 1969 steg Armstrong ner på Månen. Reagan föreslog 1984 en internationell rymdstation *Freedom*, vilket sedermera blev Internationella rymdstationen ISS med även Ryssland som deltagare 1993, då Clinton var president. Däremellan hade George H.W. Bush på 20-årsdagen av första mänlandningen föreslagit ett projekt för att återvända till månen och fortsätta till Mars på 2010-talet. Det förslaget föll dock snabbt när kostnaden uppskattades till 500 miljarder dollar.

Efter den andra rymdfärjeolyckan, med *Columbia* 2003, insåg man att rymdfärjorna var för osäkra och många gånger dyrare att använda än vad som förespeglats. George W. Bush beslöt året därpå att pensionera rymdfärjorna när ISS byggets färdigt och parallellt påbörja ett program *Constellation* med mål att återvända till månen 2020 och sedan mot Mars. Programmet fick hyfsat stöd i kongressen, men inte alls så mycket pengar som behövdes. Barack Obama tillsatte 2008 en kommitté som utvärderade *Constellation*. Denna kom fram till att programmet kunde genomföras, men skulle då behöva en ökad budget på 3 miljarder dollar per år. Eller så fick man hitta på något annat. Obama valde något annat och bad Nasa att "förbereda teknologin för att så småningom åka med människor till Mars, men under inga omständigheter ska ni till månen". För undertecknad och många andra inom området sågs det som ett tämligen oklokt beslut då mycket kan läras på "nära" håll på månen innan man far till Mars. Det tar några dagar till månen, men över ett halvår till Mars, med dagens raketteknologi. Obama verkade ointresserad av rymden och jag var säker på att den dagen han lämnade Vita huset skulle snart Nasa få nya direktiv gällande månen. Mycket riktigt, under Trump lanserades programmet *Artemis* där målet sattes till att "första kvinnan och nästa man" ska gå på månen 2024.

Vad kan man dra för slutsatser av denna historiska överblick? Jag har bara behandlat det bemannade rymdprogrammet, som visserligen är Nasas största och generell mest iögonfallande, men rymdaktiviteter är mycket bredare. Dessutom spenderar militären i USA minst lika mycket pengar på rymden som Nasa gör. Ett känt historiskt rymdinitiativ var Reagans "Star Wars" som skulle utveckla ett rymdbaserat skydd mot fientliga ballistiska kärnvapen. Det visade sig

dock vara för svårt teknologiskt att genomföra och lades ner efter nio år. Trump har också engagerat sig för amerikansk rymdmilitär förmåga och lät inrätta US Space Force, en ny försvarsgren som kan liknas lite vid hur Marines skapades från Navy. Det är inte fråga om att skicka upp rymsoldater med maskingevär, utan Space Force ska säkerställa de rymdresurser amerikanska försvaret har i rymden som alla övriga försvarsgrenar är mer eller mindre beroende av. Det gäller spaning, kommunikation och navigering.

En slutsats är dock att man kan förvänta sig förändringar i Nasas rymdprogram med Biden som ny president. Ett genomförande av Artemis-programmet med mänlandning redan 2024 skulle kräva mycket stora tillskott till Nasas budget, vilket Trumpadministrationen är beredd att göra. De har föreslagit en ökning av Nasas budget med 12 procent. Sannolikt hade kongressen hur som helst inte gått med på det. Det är i slutändan de som bestämmer hur mycket pengar Nasa får och öronmärker dem oftast rätt ordentligt. Rymdpolitiken har hittills förskonats från den allt hårdare polariseringen i amerikansk politik och man kan inte säga att ena partiet är mer för rymd än ett annat. Mer kan det vara lokala frågor som styr, t.ex. att se till att få pengar till den egna delstatens industri eller Nasacenter. Min gissning är att det därför inte blir någon ändring i hur mycket pengar Nasa får de närmaste åren. Däremot kommer mer pengar att öronmärkas för jordobservation, klimatstudier och forskning, vilka drogs ner under Trumps år. I gengäld dras satsningen på *Artemis* ner och ett nytt år för att återvända till månen sätts. Gissningsvis 2028, vilket det var i den ursprungliga planen. Den militära rymdpolitiken tror jag inte kommer ändras.

Det blir nog en ny chef för Nasa, vilket många beklagar. Jim Brindenstein är republikansk politiker och satt i representanthuset när han utsågs till Nasa Administrator av Trump 2018. Men mest av allt verkar han brinna för rymden och han har blivit allmänt uppskattad för sitt jobb. Rykten på Twitter gör dock gällande att han uttryckt att han inte tycker det vore lämpligt att sitta kvar, även om Biden skulle be honom. Han menar att Nasa-chefen måste ha nära kontakt med både kongress och president för att lyckas väl. Traditionellt så lämnar alltid Nasa-chefen in ett avskedsbrev när en ny president tillträder och det har bara varit något undantagsfall som det inte accepterats.

Slutligen: Rymdresor kan också vara en väg in i politiken. Mark Kelly valdes nu in som senator från Arizona för Demokraterna, den tredje astronaut som valts till senaten (efter John Glenn 1973 och Harrison Schmitt 1977). Mark är tvillingbror till Scott Kelly som tillbringade nästan ett år på ISS 2015–2016. De tillhör "Nasa Astronaut Group XVI" från 1996, samma grupp som även jag ingick i.

DEMICOM

MITTUNIVERSITETET